

De constitutionibus apostolicis,

<https://hdl.handle.net/1874/429989>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

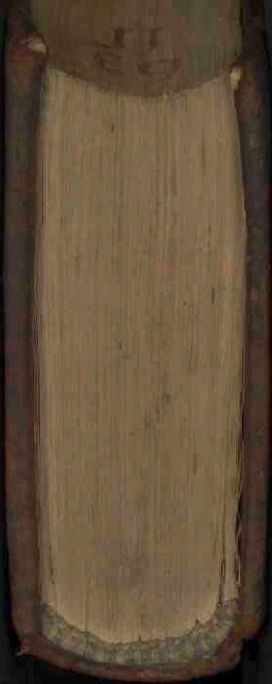
More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

64 Oct.
51

63
II

Patres Ecclesiae

Octavo n°. 31.

Est liber Huberti de Buthill
ad Sanctam Mariam et Ruth

31

N. 37. A.

DE CON-
STITVTIONI-
BVS APOSTOLICIS,
B. Clemente Romano
auctore, Libri

octo,

Ad Rom. Buzel
Nunc primùm è tenebris eruti, & ad or-
thodoxam fidem astruendam
apprimè utiles.

IO. CAROLO BOVIO,
Episcopo Ostunensi
interprete.

EIVSDEM SCHOLIA IN
loca, quæ dubitationem aliquam
habere videntur.

Rerum, & verborum memora-
bilium Index.

ANTVERPIÆ.
Excudebat Libertus Malcorius,
sub insigni Falconis.
M.D.LXIII.

Cum gratia & Privilegio.

Priuilegij sententia.

Regio Priuilegio cautum est,
ne quis præter Libertum Mal
cotiũ, librũ De cõstitutionib⁹ Apo
stolicis, B. Clemente Romano au
ctore, lib. Octo, IO. CAROLO
BOVIO, Episcopo Ostunẽsi in
terprete, proximo quadriennio im
primat, aut alibi impressas uena
les proponat, sub pœnis in diploma
te Regio concessis, die 12. Octo
bris. 1563.

Subsig.

H. Facuwez.

IOANNI

MORONIO, S. R. E.

Episcopo, Stanislao Hosio, Ludouico
Simonetę, Bernardo Nauagerio Pre

sbyteris Cardinalibus, & sedis

Apostolicę in Concilio

Tridentino Le-

gatis.

IOANNES CAROLVS

Bouius Episcopus Ostu-

nenfis. S. P. D.

*V*M tenuitatem meā
non ignorarem, nun-
quam adhibui dilige-
tiam, vt quę in opti-
marum artium studijs
mediocri exercitatio-
ne versatus, comprehendissem, atque au-
notassem, ea extra priuatos parietes edu-
cta, in notitiam aliorum peruulgarem.
Quod si in amni ratione ac cursu studiorū
meorum faciendum mihi vnquam fuit,
certē seruandum maximē erat hoc tempo-
re, atque eo loco, in quo congregatis mag-
na frequentia excellentibus ingenijs, ex-

EPISTOLA

quisiſtaque doctrina viris, ampliſſimum
 Orbis Chriſtiani theatrum haberemus,
 Quid enim ego in tanto hominum erudi-
 tiſſimorum cœtu excogitare poſſem, vel
 tam nouum, quod illorum ſingularem in
 omni varietate literarum ſcientiam fuge-
 ret, vel tam accuratum, quod non eorum
 iudicio leue & contemnendum videretur?
 Sed tamen hoc conſilium ſequenti mi-
 hi, & vehementer probanti, occaſio qua-
 dam oblata perpetuum meum illud ſilen-
 tium præcedit, et me ab hac periclitatione
 ingenij remotum, quaſi in arenâ prodire
 coegit. nam cum nuper in Clementis Ro-
 mani libros incidiſſem, quibus ille deſcri-
 ptam ab Apoſtolis Eccleſiæ formam, &
 omnē rerum ſacrarum rationem accura-
 tē eſt complexus, primū (quod eſt meum
 antiquitatum eccleſiaſticarum ſtudium)
 anidē legi, deinde, vt quæ legeram, atque
 in ijs obſeruaueram, memoriæ firmiter hæ-
 rerent, cœpi in ſigniores ex ijs ſententias in
 latinum ſermonem conuertere. tūc reci-
 tata à nonnullis in conuentu Patrum ex
 Clementis libris verba, valdē ad id, quod
 tunc agebatur, apta, prima indicia fue-
 runt, quibus abditi iam pridem ij libri, &
 à paucis cogniti, hominibus pijs, & rerū
 diuinarum ſtudioſis proderentur. Deinde
 eū prolatiſ alijs ex ijs teſtimonijs, ſer-
 moni-

N V N C V P A T O R I A .

monibusq; illorum, qui eorū auctore delectabantur, celebrius iam fieret Clemētis nomen, insliti vehementius, & ad integram, atq; absolutam totius operis interpretationem me contuli. In quo labore, alijs studiorum meorū occupationibus impeditus, fortasse non perseuerassem, nisi multis sermonibus cum viris grauissimis ea de re habitis, ijs quasi prædibus fidem meā obstrinxissem. Verti igitur, & (quantum meæ vires tulerunt) dedi operam, vt Clemens à tenebris, atque obliuione hominum vindicatus, in Ecclesiæ luce, et virorum religiosorum manibus versaretur. Cumque mecum cogitarem, cui nam eius commendarem, & ipsius quasi patrocinium deferrem, vos mihi potissimum occurristis, quorum nomini dicatus Clemens, in hanc Ecclesiæ celebritatem prodiret. Nam si mihi in eo præstantis alicuius viri auctoritas querēda fuit, profectò vos cum dignitate vestra, tum eius personæ, quam hęc sustinetis, munere, principem in ecclesia locum obtinetis. Si cui honorē habere velim, hæc ipsa sanctissima munera, quibus præestis, faciūt, vt vos ante alios, omnium studijs colendos atq; obseruandos intelligam. Quòd si illud spectare debemus, vt ea potissimum munera mittamus, quæ illorum, ad quos mittuntur,

EPISTOLA NVNC.

*studio atque instituto conueniant, ex sanctis-
 s. mi atq; amplissimi Legati trado vo-
 bis exemplum, ad cuius similitudinem,
 eam, quã formandam suscepistis figuram,
 fingere atque expolire possitis. Nulla per
 hos dies quæstio proposita est, nulla à pa-
 tribus paulò granior deliberatio habita,
 quã non ijs libris enuclatè expositã ac de-
 claratam videamus. Quæ vos de restituẽ-
 da veteri disciplina cura cogitatioq; solli-
 citat, eam nulla alia ratione adiunari pos-
 se arbitror, quàm ope eorum librorum, qui
 cum Ecclesiã nati, pietatem maiorum no-
 bis consignatam testatamq; commendat.
 Quare accipite huius meæ lucubrationis
 munusculũ, quod à mea exiguitate pro-
 fectum, spero vobis, & omnibus ijs, qui
 religionis pietatisque studio du-
 cuntur, non iniucun-
 dum futu-
 ram.*

IO. CARO:
LIBOVII EPISCO-
pi Ostunensis in Cle-
mentis li-
bros.

PRAEFATIO.

 Ntequàm Clemētē latinē loquētē audia-
m⁹,libet præfari quæ-
dā, quæ non aliena à
propositi muneris ra-
tiōe videbūtur. Tra-
ctabo aut Prolegomena illa, quæ Phi-
losophi in principijs librorū quærere
consueuerunt: ea verò (quantum ad
præsens institutum attinet) sunt se-
ptem, scopus, vtilitas, an sit legitimus
liber, inscriptio, numerus librorum
auctoris, partitio horum librorum in
capita, ordo lectionis, methodus. Pri-
mum ergo videamus scopum, hoc
est quinquam sit finis propositus scrip-
tori, ad quem omnis disputatio sit re-
ferenda.

Legislator noster, & Ecclesie fun-

A 4 dator

P R Æ F A T I O.

dator Christus, ordiēs propagāde re-
 ligionis initiū, eas nobis credēdi, atq;
 viuēdi leges dedit, quæ vniuersam fi-
 dei summā, rationē sacramētorum, ac
 vitæ degendæ præcepta cōtinerent.
 Haud faciliē autē Dei cult⁹ amplifica-
 ri, neq; pietas coli potuisset, nisi mau-
 data, quæ de huiusmodi reb⁹ vniuersa
 quadā ratione, & generatim tradita
 fuerāt, in certos ac proprios modos
 essent distributa. videm⁹ em̄ in omni
 optimē cōstituta ciuitate, eū morem
 disciplinamq; haberi, vt legū descri-
 ptione definita sint singula rerū agē-
 darū munera, qua tā ij, qui alijs præ-
 sunt, q̄ qui eorū potestati obediūt, in-
 telligāt, quātū sibi impositū sit mune-
 ris, quo loco, quo tēpore, qua ratione
 ac modo vnūquodq; sit agendū. Hu-
 iusmodi autē dispositionē atq; mode-
 rationē rerū Saluator noster manda-
 uit Apostolis, quorū cōsilio & legib⁹,
 institutā à se Ecclesiā, regendā atque
 tuendā cōmisit. Cū enim Domin⁹ se
 ita Apostolos misisse affirmet quēad-
 modū ipse à Patre missus fuisset, con-
 flet autē eū (vt alia ipsius œconomizæ
 munera prætermittantur) à Patre mis-
 sum, vt legislatoris, moderatoris, Epi-
 scopi munere fung. retur: necesse est

P R Æ F A T I O.

Apostolos eorū munerū potestatem
 obtinuisse à Dño, qua ad gubernatio-
 nē Ecclesiæ, & ad reliquā instituti o-
 peris substructionē absoluendā vre-
 rētur: quib⁹ etiā cū dixit. Qui vos au-
 dit, me audit, & qui vos spernit, me
 spernit: significauit Apostolicarum
 præceptionū auctoritatē perinde fu-
 turā, atq; si ipsius mādatis obrēperan-
 tes, ad illas seruandas cōpelleremur.
 Hac igitur auctoritate præditi Apo-
 stoli, vt diuinū cultū cōstituerent, &
 Euāgelicas leges stabilirēt, post Dñi
 ascensionē, fidelium cœtu in ordines di-
 stributo, singulis ordinibus officia, &
 propriā viuendi normā dederunt: sa-
 cra, ceremoniæ, preces, ieiunia, ritus,
 solennia omnia instituerūt: fidē, hoc
 est credendi legē, pro ratione tēporū
 explicauerunt. Hęc verò omnia Apo-
 stoli in Ecclesijs, in quibus Euange-
 lium nuntiauerāt, voce ac verbis tra-
 diderūt. Quanquā aliqua etiā episto-
 lis præceperunt, quæ non ita multa
 sunt, *Cetera enim (inquit Apostolis) cū
 venero disponā.* Et alio in loco, *Tenete
 traditiones, quas accepistis, siue per sermo-
 nē, siue per epistolā.* Hias igitur traditio-
 nes, quę nullis literarum monumētis
 ab Apostolis cōmendatę sunt, sed ser-

PRÆFATIO.

mone, & nō scripta institutiōe ad Ecclesias puenerūt, collegit in vnū Clemens Pauli familiaris ac comes, atq; ijs octo libris digessit: vt verè affirmare possim⁹, propositū esse Clementi, dispositū Dei cultū, rit⁹ sacrorū, ceremonias, obseruationes, ordines, statū Ecclesiæ, & præcepta ad eum pertinētia, ijs libris complecti, atque is quidē est horum librorum scopus.

Venio ad vtilitatem, quā puto esse tantam, vt credam hos libros diuinitus nobis oblatos hoc tempore, quo oppugnatur legum Ecclesiasticarum auctoritas, in dubium veniunt Apostolicæ traditiones, labefactantur sacra, euertuntur solennia, omnis denique pietatis cultus extinguitur. Quæ cum fiunt, ipsa Euangelij summa, & fidei caput concidat necesse est: quod declarat Sanctissimus Pater Basilius in libro, quē de Spiritu sancto inscripsit, in quo de ijs ipsis nō scriptis traditionibus disputans, *Si conemur (inquit) non scriptas consuetudines, quasi nō magnā vim habentes reijcere, eò deuenimus, vt præcipuas Euangelij partes labefactemus, immo ad nudum nomen prædicationem redigamus. Quam sententiā ijs calamitosi temporibus verā esse*
expc-

P R Æ F A T I O.

experimur. nam dum contemptis ceremonijs, quæ ad excitandam, atque fouendam pietatem humanæ imbecillitati sunt necessariae, religio ad nudum Euangelium reuocata est, cõfusionẽ & fidei obliuionẽ inductã videmus. Quid dicam de Episcopis, Presbyteris, Diaconis, & reliquis inferiorum graduum ordinibus, quorum hic mystica institutio explicatur & eam ad Dominum, vel ad Apostolos pertinere intelligimus? quæ res Ecclesiasticam Hierarchiam contra hæreticorum errores constituit.

Licet quoque ijs in libris cernere continentiaẽ leges, aliarum rerum, quas adiaphoras vocant necessitatem, iusta mortuorum, liberi arbitrij facultatem, operum ad salutem consequendam viam, in tuendis leuissimis officijs diligentiam, tantam quantam nunc in maximis mandatis seruandis nemo adhibet. Quod si nostrum officium expendere & cõsiderare libuerit, facile ijs libris intelligemus, quatum munus sustineamus, quis nobis id imposuerit, quid præstare debeamus, quo studio, qua diligentia, qua vigilantia, quantis animi, & corporis viribus in eo sit elaborandum, quanto virtutum

P R A E F A T I O.

ornatū instructos nos ad id præstan-
 dū accedere oporteat. Quæ, & si nos
 deterrent à tāto onere, & desperatio-
 ne debilitant, tamen non nihil profi-
 cimus cū officij nostri admoniti, an-
 tiquā pietatem imitati, vel certè stu-
 dio & amore prosequi conamur. At-
 que ut omnia simul complectar, cū
 duobus malis laboret Ecclesia, hære-
 sum immanitate, & corruptorum mo-
 rum depravatione, ad vtrunque ma-
 lum magna ijs libris adhibētur reme-
 dia. Nam nihil ferè oppugnant hære-
 tici, quod horum librorum auctoritas
 non defendat, & quæ ij, veluti Chri-
 stianæ pietati contraria, per errorem
 & superstitionem in Ecclesiam irre-
 pisse affirmāt, ea in ipsis Ecclesiæ in-
 cunabulis instituta arque ab antiquis-
 simis illis Ducibus approbata, & per
 tot sæculorum ætates continuata, ad
 nos peruenisse cognoscim⁹. Discipli-
 nam verò Ecclesiasticam quid ma-
 gis constituere potest, quàm veteris
 illius Ecclesiæ proposita nobis ad imi-
 randum forma? quā cū intuemur,
 animum ad pietatē erigimus, & pif-
 cæ virtutis studio incendimur: cū ve-
 rò illā cum ijs, quæ nunc vsuebinnt
 comparamus, intelligimus, quā om-
 nia

PRAEFATIO.

niz conuersa, ac propè iam ad interitum perducta sint. Quare si perditis Ecclesiae rebus subuenire, & has ruinas restituere cupimus, ea in primis quærere debemus, quæ antiquorum temporum disciplinam nobis proponunt, & expressam Apostolicæ religionis imaginem oculis nostris subiiciunt.

Sed video non defuturos quamplurimos, qui ne sententiarum, quas defendunt impietates tam graui testimonio refutetur, eleuabunt horum librorum auctoritatè, affirmantes, eos esse apocryphos, & ab Ecclesia iam pridè eiectos. Quare necesse est de illo tercio capite pertractare, quo in Prolegomenis quæritur, an liber sit auctoris, cui inscribitur, legitimus atq; germanus. Ad id autem de præsentis scribere confirmandum, primi prodeant Canones Apostolorum, perpetuo constantique omnium Græcorum, multorum Latinorum patrum cõsensu, atq; approbatione recepti. in quorum ultimo, inter eos libros, qui in Ecclesijs veluti sacrosancti habendi sunt, numerantur octo libri de Cõstitutionibus, auctore Clemente, scripti Episcopis: quos, inquit, non oportere

PRÆFATIO.

peruulgari, propter mystica, quæ in
ijs sunt scripta.

Sequitur ignatius, qui Ecclesiæ An-
tiochenæ secundus post Petrum præ-
fuit. nã is in duodecim Epistolis, quas
cùm Romam ad supplicium ducere-
tur, in itinere ad Ecclesias misit, In-
stitutiones Clemētis ita est imitatus,
vt non solùm earum dogmata atque
præcepta expresseris, sed etiam ex ijs
sæpe sentētijs totidem verbis ex scri-
ptis trāstulerit, easdem figuras, idem
dicendi genus seruauerit, easdem ra-
tiones in suis sententijs confirmādis,
atq; in alienis confutandis attulerit.
Quæ singula separatim in suis locis
annotabo. nunc tantùm quædā profe-
ram, quæ id apertè ostendent. In epi-
stola ad Trallianos, institutā Parasce-
uis, sabbati, atq; diei dominici obser-
uationem ijsdem verbis, quibus Cle-
mens, refert ad passionem, sepulturā
& resurrectionem Domini. In Epi-
stola ad Philipenses, præcipiēs Qua-
dragesimam, eandem præceptionis
causam, eademq; verba adducit, quæ
Clemens. quod idem seruauit in heb-
domade passionis, Parasceue, & quar-
ta feria. Sabbatissimum in principio
nascentis Ecclesię aliqua ex parte ser-
uatum

PRÆFATIO.

uarum, eodē modo instruit. In Epistola ad Magnesium docēs nil præter sententiam Episcopi agendum, *Nos licet inquit, sine Episcopo baptizare, neq; offerre, neque sacrum facera.* Et deinde nonnullis interiectis verbis, *ut Dominus sine Patre nihil facit, (non possum enim inquit facere à me ipso quicquam) sic neq; vas sine Episcopo, neq; Presbyter neq; Diacon^o, neq; Laic^o.* Et ad Heronē scribens, *Nihil, inquit, sine Episcopis agito, sunt enim sacerdotes, tu sacerdotum minister. Illi baptizant, sacrificant, ordinant, manus imponunt.* Quæ omnia totidem verbis translata sunt à Clemēte. In Epistola ad Trallianos, iubet reuereri Episcopum veluti Christum, atque ut ostenderet fontes, ex quibus præceptum hauserat, dixi id faciendum ex Apostolica cōstitutione: quā secutis in omnib⁹ ferè epistolis, Hierarchiā Ecclesiasticam designat ad imitationem Clementis. In epistola ad Mariam & in Epistola ad Magnesium, Diaconos inquit, obtinere locū Christi, Episcopum Dei, Presbyteros referre cœtum Apostolorū: quo nihil frequentius in Clemētis libris reperias, Multa prætereo, quæ de Dei Patris auctoritate, Verbi origine, Spiritus sancti

PRÆFATIO.

sancti natura iisdem sententijs atque verbis, quibus Clemens, accuratè disputavit: quem etiam imitatus est, cū Christi dispensationem secundum carnem exposuit: & cū aduersus hæreticorum errores Catholicam fidem defendit, in quibus omnibus lazarum unguem à Clemente non discessit.

Quòd si quis hoc nō satis esse velit, neque omnino ex eo id effici putet, quod nos probandum suscepimus, propterea quòd Ignatius, nec librorum, neque eorum auctoris mentionem ullam faciat, (quòd ad constituendam auctoritatem testimonij necessarium videtur) nos non dicimus Ignatium Clemētis veluti horum librorū auctoris mentionem facere: illud autem satis esse iudicamus, quòd Ignatius hos libros cognouit, vidit, atque ita probauit, ut ex eorum sententijs & verbis, suas Epistolas confluere, ac totam Ecclesiarum, quas docebat institutionē, ad eorum exemplū expresserit. Quare certum ex eo ducitur argumētū, nec nuper scriptos hos libros esse, neque in apocryphis omnino numerandos, quos primæua illa Ecclesia habuit, & Apostolici viri cogni-

PRÆFATIO.

gnitos probatosq; in sua scripta tran-
stulerunt. Quod ut necessaria ratio-
ne colligimus, sic illud non leui con-
iectura assequimur, hos libros ab Ig-
natio Clementi tributos. Is enim ea,
quæ ex ijs libris hausit, ab Apostolis
disposita atq; instituta fuisse, non ob-
scure affirmat. Clemētem autem Pe-
tri & Pauli auditorem appellat, ut fa-
cile quis intelligat, Ignatij testimo-
nio Apostolicas constitutiones ei tri-
buendas, qui Apostolorum auditor
fuisset. Non ignoro autem esse non-
nullos, qui has ipsas, quarum aucto-
ritate utimur, Ignatij Epistolas in eā-
dem suspicionem adducant: quos re-
ctè facturos existimo, si patiētur nos
Irenæi, Athanasij, Eusebij, Hierony-
mi auctoritatem ipsorum iudicio au-
teponere. Si enim has Epistolas agno-
scunt, & eas ipsas esse, quarum ij mē-
tionem faciunt, ex particulis Episto-
larum, quas in suis scriptis inserunt,
intelligimus. Quòd si ex ceremo-
nijs, quas non probant, atque ab il-
lius temporis consuetudine alienas
existimant, eas suspectas facere vo-
lunt, est id quidē omnino superbum
& arrogans, ex sententijs, quas ipsi
veras opinātur, velle de veterum scri-
pto-

PRÆFATIO.

ptorum auctoritate cōiecturam face-
re, & ad suum iudicium, aliorum dis-
ciplinā accōmodare: cūm potius hæ
sententiæ condemnandæ sint quæ à
certissimis probarissimisq; priscorum
monumentis dissentiant, quam ea in
dubium reuocanda, quæ cum opinio-
num, quas ij tuentur nouitate nō co-
hæreant. Ac de Ignatio quidem ha-
ctenus.

Athanasius, cuius testimoniū gra-
uissimum esse debet, horum librorū
mentionem facit, & de ijs præclare
sensit, in ea Epistola ad Ammum Mo-
nachum, in qua libros Canonicos nu-
merauit. Aggregat enim Apostolorū
doctrinam (ita enim eos appellat) in
ordinem eorum librorū, qui quidē in
Canonem relati non sunt, sed tamen
ab ijs, qui pietatis & veri cultus ratio-
nem percipere expectunt, non contē-
pendi, de quo librorum genere post
Canonicos libros scribit ijs verbis,
*Sed ut res sit accurata, & exactior, hoc
quoque adiicio, scribens necessariò, quòd
extra hos, sunt alij quoque libri. nō in Ca-
nonem quidem redacti, sed quos legi à pa-
tribus decretum est, ijs, qui vunc accedūt,
et volunt in pietatis, veri q; cultus ratio-
ne initiari. Sapientia Solomonis, Sapientia*

PRÆFATIO.

tia Sirach, & Esther, & Iudith, & Thobias, & Doctrina, quæ dicitur Apostolorum, & Pastor, qui sunt tamen non assernandi.

Athanasij iudicium secutus Eusebius, neq; in eis scripturis hos libros numeravit, quæ pro Canonicis ab omnibus Ecclesijs receptæ erant, neque in apocryphis, sed in eis, quas nō omnes Ecclesiæ agnoscebant. In quo etiam ordine statuit quosdam libros, qui olim omnium Ecclesiarum cōsensu non ita probati, nunc ab omnibus sine controuersia pro canonicis habentur. Sed præstat, ut Eusebij locū proferam. Is enim in primo libro Ecclesiasticæ Historiæ, connumeratis scripturis ab omnibus receptis, subiungit hæc verba, *In eis, quæ sunt in controuersia, cognitæ tamen sunt à multis, numeratur Epistola Iacobi, quæ appellatur, et Iude, & Petri secūda, & secūda ac tertia, quæ dicuntur scriptæ à Ioāne, siue is sit Euāgelista, siue eiusdē nominis ali⁹. Aggregetur quoq; in nothas scriptura de Actis Pauli, & Pastor, & Apocalypsis Petri præterea Epistola Barnabæ, & Institutiones Apostolorū, quæ appellātur, præterea, ut dixi, Apocalypsis Ioannis.* Vides cum quibus libris connumerentur ab Eusebio

P R Æ F A T I O.

sebio institutiones Apostolorum. Ex quo perspicuum fiat, à veteribus non esse dubitatum de veritate doctrinæ, sed num essent ij libri in Canonem sacrarum scripturarum referendi. Quod certè nunquam obtinuerunt, neq; nos eis tantam auctoritatem tribuere volumus.

Hanc verò fuisse Eusebij sententiam, declarant eius verba, quæ mox sequuntur, in quibus hereticorum cõmentata, & compositas in fraudem fidelium fabulas, quæ nomine Apostolorum erāt inscriptæ, ab hoc gemino librorum ordine segregavit. Reddēs enim rationem, cur eorum librorum, qui non ita ab omnibus Ecclesijs reciperentur, mentionem fecerit, sic inquit, *Necessariò horum quoque catalogũ fecimus, discernentes, quæ secundũ Ecclesiasticam traditionem, veræ, germanæ, & certæ scripturæ haberentur: & præterea illas, quæ non sunt illæ quidem in testamento, & in controuersiam veniunt, sed tamen à multis Ecclesiasticis agnoscuntur: idque ea de causa fecimus, vt & has scripturas cognosceremus, & eas, quæ nomine Apostolorum ab hereticis circumferuntur, continentes Petri, Thomæ, Matthei, & quorundam aliorum Euangelia,*
vel

P R A E F A T I O.

*vel Andreae, Ioannis, & aliorum Aposto-
 lorum Acta, quorum nullus omnino ex Ec-
 clesiasticorum traditione vir mentionem
 faciendam censuit. multumque in ijs di-
 cendi Character, ab Apostolico more disti-
 det, ipsaq; sententia & eorum, quae dicuntur
 institutum, à vera atq; orthodoxa norma
 longissimè aberrans, manifestū facit, hæc
 hereticorum cōmenta fuisse: quo, neq; in
 nothis sunt numerāda, sed vt absurda at-
 que impia reijcienda. Habemus Euse-
 bij censurā, id tantum ijs libris detra-
 hentis, vt propter quorundā dubita-
 tionem, eos in Canonicarum scriptu-
 rarum numerum non aggregauerit.*

*Horum duorum æqualis Cyrillus
 Hierosolymorum Episcopus, in deci-
 ma octaua Catechesi, vt p̄baret mor-
 tuos reuiuiscere, ex quinto Clementis
 libro ijsdem penè verbis, vsus est re-
 nascantis Phœnicis similitudine: eius
 verba hæc sunt, *Querunt Graeci resur-
 rectionem è mortuis manifestam magis:
 & aiunt, quod & si reuiuiscūt animalia,
 quae diximus, tamen hoc fieri, quoniā non
 omnino interierunt: & querunt aliquod
 animal, quod manifestè corruptum reui-
 uiscat. Nouit Deus eorum incredulitatē:
 atque auem ad hoc condidit Phœnicem,
 quae (vt scribit Clemens, & multi narrāt)**

cūm

PRÆFATIO.

cum sit soligena, post quingentorum annorum circuitum, ad Aegyptiorum regionē a diabolans, resurrectionem demonstrat, eāq; non in desertis locis, ne mysterium esset occultum, sed in clara vrbe, ut res incredibilis manibus tractaretur. Exiructo enim sibi tumulo ex thure, smyrna, atque aromatis, post absolutum annorum cursum eō accedens, euidenter moritur, atque corruptitur. postea ex illius mortuæ corrupta carne, vermis quidā gignitur, qui in auē formatur.

Quanto opere ijs libris delectatus sit Epiphanius, declarant eius scripta aduersus hæreses, in quibus frequenter Apostolicæ Constitutionis mentionem facit. Nam in primo libro attulit verba trāsata ex proœmio, in quo scriptum extat, Dei plantationem, & vineam esse Catholicā Ecclesiam. Et in tertio disputās aduersus Aërium, solennem sextæ & quartæ feriæ obseruationē, & exquisitum illud ieiuniū, quod sex dieb⁹ ante Pascha seruabatur, confirmat vnā cum reliquo veteris Ecclesiæ ritu, ex ea Apostolorum Cōstitutione, que in octauo libro scripta reperitur. Et in eodē tertio libro eam de alenda barba, & capillo præceptionem producit, quæ extat in pri-

mo

PRÆFATIO.

mo libro harum institutionum. Quæ verò fuerit de ijs libris Epiphaniij sententia, quam ipse exposuit, cum contra Audianos disputaret, dicam cum reliquos numerauero, qui horum librorum mentionē faciunt, in quibus est Chrysoſtom⁹, qui in Homilia. 53. in Mathæum, hos libros nominat ijs verbis, *Quomodo autem quidam sacerdotes ex hominibus ordinantur, manifestè in libro Octauo Canonum Apostolorū dicitur. Qui autem ex hominibus ordinatus est, quantum ad Deum non est Diaconus, aut sacerdos.* Hanc sententiam in eo ipso libro, quem Chrysoſtomus nominat, totidem verbis scriptam inuenies.

Hos ipsos Apostolorū Canones, quorum Clementem auctorem facit, nominat Ioānes Damascen⁹ in quarto de fide orthodoxa libro, cum recēset sacrorum librorum volumina.

Proclus quoque Patriarcha Constantinopolitanus hos libros agnoscit, in quodam capite De Traditione diuini sacrificij, & Oecumenius in Cōmentarijs in Epistolam primā ad Timotheum; & S. Nicolaus Methonensis Episcopus, in eo libello, in quo probat verum Corpus & sanguinem Chri-

PRÆFATIO.

Christi contineri in Eucharistia.

Quamplurima alia eiusdem rei testimonia ex veterum monumentis, quæ nondum edita sunt, præsertimq; ex prima & octava Synodo excerpta, collegit in vnũ Romæ homo doct⁹, & illustrandę ecclesiasticę antiquitatis laude excellens Gulielmus Sirlætus Prothonotarius, cui⁹ lucubrations, ad stabiliendam horum librorum auctoritatem fortasse aliquando in lucem prodibunt. Nos tamen interea facile ijs contenti esse possumus. nã cui hæc satis non sunt, certè eum neque alijs auctorum testimonijs crediturum existimo.

Reliquum est nunc, vt de sexta Synodo aliquid dicam, cuius sententia ij libri damnari videntur. Omitto ea, quæ verè dicere possem, Canones illos, qui sextæ Synodo tribuuntur, potius, quàm Clementis libros esse dãnandos, vt qui à sexta Synodo nullo modo prodierint, sed à cõuentu quodã Gręcorum Constantinopoli sicut editi, in quo ij pleraq; à recta religionis norma aliena decreuerunt. Confirmatum est enim in eo cõetu Concilium illud Afrorum à Cypriano coactum, in quo statutum est hæreticos
ad

PRÆFATIO.

ad Ecclesiam se recipientes iterū ba-
 prizandos. Alia quoque aduersus san-
 ctissimas Ecclesiæ Romanæ leges
 sunt diffinita: quò factum est, vt Ec-
 clesia hos Canones, quanquam pluri-
 mi multa vtilia haberent, nūquàm in
 Sanctionibus Canonicis numerave-
 rit.

Sed hoc totum aduersarijs omitto:
 alia ratione agam, Habeāt Canones
 aliquam auctoritatem, vt qui si nō ab
 Ecclesia, at ab hominibus doctis, &
 rerum diuinarū scientia præditis sint
 compositi, quid ait Canon? *Ordinatio-
 nibus Sanctorum Apostolorum per cle-
 mentem, iam olim ab ijs, qui in fide alie-
 na sentiunt, adulterina quædam & à pie-
 tate aliena introducta sunt, quæ diuinorū
 dogmatum elegantem ac decoram speciē
 obscurarunt.*

Sententiæ horum patrum sanctissi-
 mi ac doctissimi Patris Epiphaniij iu-
 dicium oppono. is enim negat ijs li-
 bris aliquid à fide alienum cōtineri.
 nam in tertio libro, cū refutaret Au-
 dianos ad horum librorum auctorita-
 tem confugientes, de ijs ita scripsit.
*Ad hoc Audiani proferunt Apostolorum
 ordinationem, quæ quidem apud multos
 renouatur in dubium, sed tamen non est*

PRÆFATIO.

improbanda nihil enim habet peruersum in fide atque confessione, sed neq; in ecclesiastica gubernatione & Canone. Nō potuit Epiphanius expressius horum librorum auctoritatem commendare. Duo sunt, quæ nostræ religionis summam cōtinent recta fidei sentētia, & ecclesiæ disciplina. in ijs duobus (inquit epiphanius) nihil habet absurdū Apostolorum ordinatio.

Quòd si quis contenderet in sequēti tempore hos libros fuisse deprauatos, cū prius integri fuissent primū accipio id, quod Canon aperte affirmat, libros esse Clementis, germanā & integram (ut paulò pòst Canon inquit) habuisse olim Apostolorum doctrinā. An verò ij libri fuerint postea hæreticorum erroribus aspersi, puto hoc melius posse lectione ipsa librorum iudicari, quàm cuiusquam auctoritate vel sententia statui. lampridem explosæ sunt omnes veterum hæreticorum sententiæ, omnia, de quibus aliquo tēpore dubitatum est, ita nunc sunt cetera atq; explorata, ut vnusquisque, qui modò in ecclesia educatus, catholicam normam tenere studeat, possit vera à falsis, integra à corruptis secernere. Percurrat hos libros qui velit, &

PRAEFATIO.

lit, & singulas eorum sententias expēdat: nihil pfectò in ijs inueniet, quod Christianæ pietate non sit maximè cōsentaneum, quodq; non appareat ab euāgelij fontib⁹ manasse. quin etiam multorum errorum labem iam tum ab hæreticis ecclesiæ inuectam, in ijs libris ita repullam videbit, ea ad cauendum remedia adhibita, atque ita totius Christiani mysterij rationem expositam, vt Clemens non ab hæreticis depernatus, sed ipse hæreticorum impietatem labefactasse videatur.

Illud autem negandum non est, videri aliquando Clementem de Spiritu sancto exiliter loqui, de Verbo quoq;, & si illæ præclarè sentit, tamē duriores quasdā interdum voces fundere, quæ cerè defendi omnia possunt, & suam propriam habent rationē atq; sententiā: de quibus cū ad illū locum peruenero, dicā quid sentiam.

Sed tamen vt concedamus Paulianos, Arianósue, siue etiā Macedonianos, aliquas voculas ijs libris iniecisse, quibus opinionis suæ prauitatē possent defendere, eritue obsecro verū, vt ideo integram amittamus Clemētem? aut nū minima eius cicatrix re-

PRÆFATIO.

liquū corpus obscurabit, & quia næ-
 uum in corpore non probamus, egre-
 giam atque omnibus numeris abso-
 lutam speciem contēnemus? Si quid
 habet Clemens ab hæreticis inculca-
 tum, & refectum, id quāquam est exi-
 guum, cum reliquis partibus compa-
 ratum, facilè cognoscitur. nam vt in
 nitidissima veste leuis macula, sic in
 hoc præclarissimo opere modica per-
 uersio eminet atque apparet. Est au-
 tem illud considerandum, quòd si li-
 bri hi, ab hæreticis (vt Canon ait) de-
 prauati fuissent, id tantum ex ea par-
 te accidere potuisset, quæ illorum sen-
 tentias attingeret, quæ verò ad hære-
 ticos nihil pertinerent, integra man-
 sissent. Quare, cùm Ecclesiæ descrip-
 tionem ac disciplinam, (quā ferè om-
 nem Clemens ijs octo libris est com-
 plexus) in controuersiam eius ætatis
 hæretici nō vocauerint, vt qui vnā
 fidei sententiam perstrinxerint, non
 est cur suspicemur eam hæreticorum
 deprauatione minus sincerā relictā.
 Acrius autem, qui post primā Eccle-
 siæ ætatem, ex æquare ordines, & ple-
 rasq; observationes, quarum hīc men-
 tio fit, euertere est conatus, tantū ab-
 est, vt hos libros corruerit, vt nullis
 vali-

PRÆFATIO.

validioribus armis aduersus eius insaniam pugnare possimus. Si quis dicat hæc de ceremonijs, & de diuino cultu præcepta, permista ijs libris fuisse à superstitiosis, qui Euāgelij, & Christianæ pietatis leges ignorarent, primum Canō testatur ab hæreticis deprauatos libros fuisse, qui ut suas sententias fidelibus probarent, eas horū librorum testimonio commēdari uoluerunt. Deinde si externi cultus, & ceremoniarum vestigia in omni antiquitate nusquam apparerēt, possent, quæ à Clemente præcipiuntur, in eā venire suspicionem, ut ad Apostolicā institutionem minimè referenda uiderentur. Sed cū nullus ferè ex antiquis illis patrib⁹ reperiatur, qui hos ipsos uiuendi ritus à Clemente expositos, non uehementer approbet, eosque ad Apostolorum auctoritatē, atque ad illius temporis consuetudinē pertinere non iudicet, pleraq; etiam ab illo tradita (quod est omnium maximum) constanti perpetuaque omnium gentium, omniumq; sæculorū consensione sint in Ecclesijs obseruata, dubitandum non est, ea à Clemente ita fuisse exposita, atq; tradita, quæ admodum ipse ab Apostolis accepisset.

PRÆFATIO.

set. Quòd si illud dicant Clemētis vi
 ruperatores, satis esse ad eleuandam
 eius testimonij fidē, si minima ex pat
 te ij libri sint deprauati, vel in aliquo
 suspecti: leuia enim errata fidei, & par
 uæ ijs in rebus dubitationes, nō solū
 illam rem in qua est offensum, euer
 tunt, sed etiam vniuersam sententiæ
 summā perturbant. quod quidē dici
 posse, si ex Clementis libris noua pie
 tatis dogmata constituenda essent.
 Quòd si antiqua & probata solū con
 firmare, vel Apostolicam pietatis for
 mam intueri sit in animo, nullus, cre
 do, in Ecclesia liber tā receptus, tāq;
 omniū iudicio probatus reperietur,
 qui vberiorē nobis harum rerum fa
 cultatem præbere possit. quem, vt scri
 ptoris auctoritas non probet, saltem
 ita commendat vetustas, vt à nemine
 magis p̄fice Ecclesiæ testimonium
 petendum censeam. Nemo enim ijs
 libris vnquam adimet, quin detracto
 illis Apostolicæ auctoritatis nomine,
 sint tamen certi fidelesq; illorū tem
 porū testes: à quibus veluti ab inspe
 ctoribus earum rerum, quas narrant,
 primæui illius temporis ritus, mores,
 instituta, religionis originem, Eccle
 siæ incunabula possimus cognosce
 re.

PRÆFATIO.

re. Quæ certè amplam materiam nobis præbent, non solum Ecclesiæ constitutendæ, sed etiam nouæ huius imperitatis refutandæ.

Argumentantur quoq; detractores ex his ipsis libris, quòd in ijs quædam reperiri affirmant, peruerla, atq; inter se pugnantia: alii verò puerilia atque indigna omnino tanti auctoris nomine. Ad quæ respondebo, cum de methodo agam, ostendamq; (vt spero) ex via & ratione, quam auctor tenuit, nihil esse ijs in libris non graue, nõ cõstans, nihilq; quod viro Apostolico meritiò non sit tribuendum.

Venio ad inscriptionis causam: nã ea quoq; in Prælegomenis quæri solet. Inscriptio semper ferè, libri scopũ indicat. id fit, cũ ab eo, de quo tractandum est, appellatio ducitur. quod in horum librorũ inscriptione est seruatum. dicũtur enim *Διατάξεις ἀποστόλων* hoc est præscripta, & institutiones Apostolorum. &, vt vox ad communẽ loquendi vsum accommodetur, cõstitutiones, siue ordinatiões possunt dici. Estq; huius vocis ea vis, vt disciplina lexq; ab aliquo præscripta significetur: quod toti operis instituto aptissimè conuenit.

PRÆFATIO.

Reperio autem hos libros variè à patribus appellatos: nam, vt vidimus, Athanasius doctrinam Apostolorum nominat, Chrysoſtomus & Ioannes Damascen⁹ Canones: Oecumenius Diatypoſim, hoc eſt informationem & institutionem, quæ tamen voces, in inſcriptione idem valent, atque in varietate nominũ, eadem eſt rei vis, & ſignificatio. cõmunius, verò & frequentius eſt, vt Diataxes inſcribãtur: quam vocem sæpe, cùm de ijs ageret, uſurpauit Ignatius, uſusq; eſt ea Paulus, huiusmodi Eccleſiaſticae œconomia leges præſcribens.

Non eſt omittendus numerus eorum librorum Clementis, qui quidẽ in cognitionem noſtrã peruenire potuerunt. Epiphanius, qui huius ſcriptoris libris præcipuè eſt delectatus, eorum librorum; qui de Recognitionibus inſcribuntur, mentionem facit, ex quibus, diſputans contra Gnoſticos, nonnulla eſt mutuatus, ij libri quòd continent Petri pleraſq; Pro- uincias, docendi cauſa obeuntis peregrinationes, Itinerarij nomẽ obtinuerunt: quos erroribus refertos eſſe, auctor eſt idem Epiphanius, & in Apologia Origenis Ruſſinus, qui eos in
Lati-

P R Æ F A T I O.

Latinū conuertit, eis autē non modò permisti errores adimunt auctoritatem, sed etiam ille casus parentū & fratrum Clementis, qui cuiusdam fabulæ potius argumentum, quàm vllā veritatis similitudinem videtur continere, in quo tamen illud ex Apostolicis constitutionibus compertū habemus, Nicetam, & Aquilam clementis fratres fuisse. Scripsit quoq; decē libros, quorum argumenta exposita sunt in calce libri tertij de Recognitionibus. Agnovit antiquitas eius epistolas, in quibus vna ad corinthios penè sacre scripturæ auctoritatem obtinuit. Canon tamen ille Apostolorū duabus dat auctoritatem, quæ vicio temporum interierunt, relicte verò nobis sunt aliæ epistolæ Clementis nomine inscriptæ, ex quibus Romani Pontifices, & Triburiense Concilium, atq; Vasense, aliqua transtulerunt. Quas tamen certū est, non esse eas quarum meminit Epiphanius in primo contra hæreses libro, in quo scribit laudari in ijs epistolis virginitatem, atq; omnes Prophetas, ex eoque sumi argumentum contra Hebronem illos vituperatam. Quæ quidem in ijs pertulgatis epistolis non

PRAEFATIO.

legimus, leguntur autem in eis multa translata ex Itineratio, quæ illarum auctoritatem reddunt leuiorem: in quibus vnū de quotidiana lotione corporum, quasi ea ad mentis mundiciæ pertineat, est omnino non ferendum. Hebionitæ enim cum quodidianos baptismos haberent, corruptis Clementis libris, Petrum fecerunt illorū baptismorum auctorem. Tributi sunt etiam Clementi Dialogi quidam inter Petrum & Appionem habiti, quos Eusebius respuit. Libros autem Clementis à Hieronymo conuersos (ut ipse testatur in sine interpretationis commentariorū Origenis in Epistolam ad Romanos) iudico has ipsas esse Apostolorum cōstitutiones. quid enim ille in vertēdis Apocryphis tantopere insudaret, præsertim si sciret palmā sibi à Ruffino præreptā? Doctrina verò Apostolorū, qua Latinæ Ecclesiæ hæcenus caruissent, digna profectò erat, in cuius interpretatione tantus vir laboraret.

Quantum attinet ad librorum diuisionem, huius operis argumētum digestum est octo libris. In quorum primo traduntur officia pertinentia ad communem vitam, nam primū ex-
po-

PRÆFATIO.

ponuntur aliqua præcepta moralia veteris legis, quibus adiunguntur alia perfectiora ex Euangelio, quod dicitur Caput & explementum legis. Deinde proponuntur præcepta, quibus prohibetur cultus & ornatus corporis, admonenturque fideles ne otiosi discurrant, sed domi suis rebus dent operam, præscribiturque eis, quid domi agere debeant: interdicitur ipsis lectio librorum Ethnicorum, danturque legendi libri ex veteri testamento: admonentur iidem, quid in his libris obseruare debeant: Traditur præceptum ex Solomone de cauenda illecebra mulierum: instituuntur vxores, quemadmodum viris obtemperare debeant, & erga ipsos fungi officio: quarum probitas etiam Solomonis testimonio commendatur. Denique in balneis ab earum societate repelluntur viri, & quædam alia officia eis seruanda præscribuntur. In secundo libro exponuntur mores & officia Episcopi, in quibus copiose agitur de illo graui ac præcipuo eius munere, quod versatur in recipiendis conciliandisque poenitentibus: de quorum statu multa præclarè scribuntur. Præterea tractatur diligenter de decimis Episcopo debitis, deque earum dispensatione.

P R A E F A T I O.

Item de honore habendo, & de obedientia præstanda Episcopis: simulq; de Presbyteris ac Diaconis, quam scilicet ij personam, siue figuram referant. Præterea de iudicijs Episcoporum iustè exercendis. quibus expositis, describitur forma, qua Ecclesiastici conuentus ab Episcopo celebrari debeant, ac quemadmodum peregrini recipiendi sint, & laici ad conuentus inuitandi, quos bis in die Ecclesiam adire oporteat, ac templa dæmonum & ludos omnino vitare. de quibus multa vtilia præcipiuntur.

Tertius liber de viduis ac de illarū statu pertractat. in quibus quædā iniecta sunt de oblationibus, à quibus nam hæ sint recipiendæ. in eodem libro interdicitur mulieribus docendi munus, rerumq; sacrarum administratio: quod etiam ad omnes Laicos pertinere ostenditur. Assignantur Episcopis & Presbyteris certæ quædā ac propriæ functiones, deinde redit oratio ad officium viduarum, in quo mentio fit officij Diaconissarū in baptismo mulieribus administrādo. Cuius rei occasione exponitur diuina initiatio baptismi, & præscribuntur mores illorum, qui sunt initiādi. Deniq;

PRAEFATIO.

nique agitur de officio Diaconi, & de ordinatione Episcopi, atq; de officio Presbyteri, quæ occasione quadã, atque obiter videntur allata.

Quartus liber tractat de pupillorũ cura suscipienda, de collectis conferendis accipiendisq;ue, de officio patrum & liberorum, dominorũ & seruorum, de subiectione & obedientia magistratibus exhibenda, denique de virginibus.

Quintus de Martyribus omni cultu atque officio prosequẽdis, de perquisitionibus & ærumnis pro Christi nomine perferendis, simulq; de moderatione adhibenda in morte pro fide obeunda: itẽ de resurrectione, cui adiunctæ sunt quædam morales admonitiones, de Idolorum cultu fugiendo, de dierum festorum celebritate seruanda: cui sermõ accedit digressio de Passione Domini, & institutio certorum dierum, in quibus ieiunium seruandum sit.

Sextus liber hæreticorum errores complectitur, quibus ex aduerso opponit Catholicã Apostolicæ fidei doctrinam, commendat legem à Mose scriptam, explanat legem naturalem, disserit de humanis traditionibus, &

P R A E F A T I O.

de inductis observationibus, quas Euangelium vel sustulit, vel mutauit.

Septimus tradit praecepta de vita & moribus ex lege Moſis, quae coniungit cum ijs, quae longè excellentius, atq; perfectius lex Euangelica praecepit. Ijs absolutis tractat de baptismo eiusque ceremonijs, nec non de ijs, qui baptisimi ſacris ſunt initiandi: reperit quaedam de ieiunijs, & feſtis diebus, quibus additae ſunt praeclarae quaedam, & diuinæ formulæ rogandi Deum cum praeconio laudum, & gratiarum actione. inſtituit Catechumenos, exponens conſecrationem aquae, olei, & myſtici chriſmatis: connumerat Episcopos ab Apoſtolis inſtitutos: quibus poſtremò accedunt quaedam praeces ſolennes certis diei temporibus conceptae.

Octauus liber proſequitur omnium ferè rerum myſticarum argumētum: primū diſputat de Charismatib⁹, hoc eſt de ijs muneribus, quae Spiritus ſanctus ad regendam & conſeruandam Eccleſiam diſtribuit: in quibus Episcopatum numerat cuius omnem myſticam inſtitutionem praeclare exponit, cum quo ſermonem ſimul omnem ritum ſacrorum, omnē rei diuinæ ratio-

PRAEFATIO.

tionem, ceremonias, solennes preces, admirabili Eucharistiae sacrificio adiunctas cōplectitur. Deinde ad reliquorum graduum institutionē descendit. cui sermoni cū inservisset nō nullas alias mysticas benedictiones, & pauca quædā de oblationibus, descendit ad propria quædam præcepta certis personis atq; officijs accommodata. qui in cœtum fidelium sint admittendi, quive repellendi, quandiu Catechumeni instituēdi: quibus diebus ab operis cessandum sit: quando, ubi, quomodo supplicādū: iusta mortuis quibus diebus soluenda: quibus nonnulla alia minuta sunt permista, quæ cū vix in summā colligi possint, suis locis lectori patebūt. Deniq; pulcherrima Ecclesiasticæ Hierarchiæ descriptione totum opus clauditur.

Est autem intelligendum hanc per capita, partitionem, & synopsin, quæ singulis capitibus præposita est, novā esse, singuli enim libri ab auctore perpetua oratione sunt continuati, quam rē illud maximè ostēdit, quòd sæpe sequentis capituli initium continuatur cum fine capituli superioris, ut ex utroq; integra cōstet oratio. sic etiā in quadam synopsi, Hegeippi &

Ter

P R A E F A T I O.

Tertulliani mentio: quos Apostolicis temporibus inferiores fuisse neminè arbitror ignorare. Vidi ego codicem in quo capita non eodem modo diuidebantur, & minùs interrupta erat oratio. Is verò, qui hanc Capirum distributionem composuit, videtur interdum in synopsi scribèda negligēs fuisse, vt quæ non semper capiti ex omni parte respondeat, nec cõtineat plenum & integrũ rei, qua de agitur argumentum.

Sequitur ordo librorum, qui nihil est aliud, nisi librorum inter se cõnexio & dispositio quædam, quæ cũ ratione & via tractatur, ita aptos efficit libros, vt sequens liber à priori pendeat. quod scriptor ita assequitur, si diuidendi arte aptè vtatur. Gaudeant enim (inquit Plato) qui hac methodo vti sciunt. mihi verò omnes hos libros singulasque eorum partes diligenter consideranti, non videtur accurata vlla partitio à Clemente in ijs libris disposita adhibita. Nam si prima octo librorum argumenta expendere velimus, inueniem⁹ ea nullo vinculo cõnexa esse, neque inter se ita coherere, vt motuus ordo sponte existat, & ex natura rei distributio nascatur. *Quin etiam*

PRAEFATIO.

etiam in ipsis libris videmus quaedam crebro inculcata, ut in eis collocandis divisione ex arte uti nullo modo possumus. Necesse enim esset aliqua sepe repetentes, partes ita dividere, ut aliquando alia aliam contineret, quod est divisionis vitium vel maximum. Tenuit igitur Clemens Christianam illam simplicitatem Apostolorum discipulo dignam, sicque ordinem est secutus, ut à rebus confusionem tolleret, exquisitum illud artificium contemneret non enim negari debet, aliquando ordinem in nonnullis locis notari posse, sed cum nec de industria quaesitum, neque summa arte elaboratum.

Erit etiam utile, si scriptoris methodum cognoverimus. methodum autem voco docendi viam, & argumenti tractationem, quam ad subtilem illam Philosophorum rationem non revoco, ut quaerenda nobis sint demonstrationum genera, definitiones, componendi & resoluendi viae, à notioribus nobis, vel naturae progressionibus quibus modis & vijs scientiae & facultates utuntur. non haec instrumenta Apostolicus Philosophus ad docendum adhibuit, ut quae Christianae institutioni, quam sibi tractandam pro-

po-

PRAEFATIO.

posuerat, non ita erant accommodata. Omnia igitur rerum probandarum argumenta Clemens ducit à scripturarum auctoritate. nam siue vitæ ac morum præcepta tradat, siue rerum Ecclesiasticarum formã doceat, siue Christi Oeconomiam, ac rerum diuinarum rationem demonstrat, singula ita efficit, vt ea, vel in sacris literis explicata ostendat, vel ex ijs necessaria consequutione colligat. Atque ea laus præcipua ac summa Clemēti tribuenda est, quòd nemo ex scriptoribus sacris scripturarum locis sit vsus tam proprijs tamq; ad docēdum accommodatis. quare ex multis utilitatibus, quas hi libri cōtinent, hæc quoque magna habenda est, quòd ex ijs plerasq; veras ac germanas scripturarum sentētijs intelligimus. Scripturas autē duobus modis tractauit Clemēs, nã aut earũ auctoritate est vsus, proferens ex ijs testimonia, quibus sua dicta confirmantur, aut eas in sua scripta ita trãstulit, & in oratione inclusit, vt sententias ex suis & scripturæ verbis cōtextas, perpetuo stylo cōtinuauerit. quod cū fit, grauitas & sanctior quædã dignitas orationis existit. Has verò frequēter composuit ex

P R A E F A T I O.

verbis Pauli, quem omni ex parte esse imitatus, ut facile intelligatur disciplinam Clemētis, praesertim eā, quae pertinet ad mores & vitā in omni statu regendam, ex Pauli praecipuis trāslatam, atque ad eius generis similitudinem expressam.

Illud quoque verè possumus dicere, Clemētis libros ex coaceruatis, & in vnum locum collectis sacrarū literarum partibus constare. Vnus est autē veteris testamenti interpretatione septuaginta Interpretum, ut quae illo tēpore erat in vsu, & ab omnibus sacrosancta habebatur. nā Euangelistae quoque & Paulus hebraicè doctus, ea uti voluerūt: nec erat illo tēpore (credo) alia interpretatio, quae omnibus esset pernulgata, cum Apostoli Aquilam, Theodotionem, & alios, qui vetus testamentū sunt interpretati, etate lōgè antecesserint: quo fit, ut sententiae plerumque ab hac communi & vulgata interpretatione diffideāt, aliquae etiam ex ijs in nostro Canone nō reperiantur. Cōstat enim ex Epiphanio septuaginta Interpretes in vertendo, eam rationem secutos, ut veluti explanantes scripturam, aliqua de suo adderent, alia veluti superflua relinquerent.

PRAEFATIO.

rent, non solum enim interpretum, sed etiam Prophetarum, (vt idem Epiphanius inquit) functi sunt munere.

Quatuor docendi generibus scriptura frequenter vtitur. vnū est, quod dogmaticū vocāt, aliud in imperādo ac praeipiēdo cōsistens *πρῶτατικὸν* Græcè dicitur, tertium quo aliquid definitur & quasi suis terminis describitur, proptereaque *ὀριστικὸν* appellatur. quartum est propheticum, quod pertinet ad prae-dictiones. Ex ijs; Clemens dogmaticum & prae-cipiens frequenter vsurpat, definiens non est ipsi adeò frequēs. is enim docendi modus non prae-cipit, neque decreto statuit, sed quid ad rem aliquam adipiscendam vel fugiendā sit opus, designat & prae-scribit, cuiusmodi est illud. Qui non tollit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. Et illud, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinē, non habebitis vitam in vobis. Quærendum etiā esset an Propheterico genere aliquando sit vsus, fortasse enim nonnulla, quæ nondum viuis omnib⁹ Apostolis acciderant, potuerunt ab ipsis, vt mox futura, prae-scribi, & prae-dictione designari.

Quod

P R A E F A T I O.

Quod attinet ad genus sermonū,
 cū Clemens disciplinam ex Apосто-
 lorum sermonibus exceptam, atq; fi-
 delibus traditā, in ecclesijs vellet esse
 perpetuā, eam ijs octo libris est com-
 plexus, in quibus suppressa sua perso-
 na, omnem sermonē tribuit Apосто-
 lis, putans, opinor, maiorem auctori-
 tatem habituram orationem, si quas
 ab Apostolis præcepta accepisset, ea
 Apostolos ipsos faceret exponentes.
 Dixi autem eum suum nomen sup-
 pressisse, propterea quòd ex propria
 persona non est præfatus, quauquam
 se aliquando faciat ex cœru loquen-
 tium vnum, socium Apostolorum, &
 in rebus agēdis administrum. ex quo
 intelligitur, huiusmodi scribendi ge-
 nus esse quasi mistum ex dialogo, &
 ex eo genere in quo perpetuo oratio-
 nis cursu res narrantur, quod *Alexis*
Alexdr vocant. Nam ex ea parte, qua
 personæ loquentes inducuntur, vide-
 tur dialogi similitudinē habere: quate-
 nus sermones nō habētur inter ipsos
 loquentes, sed à principio in Aposto-
 rum personam instituta oratio eandē
 formam conseruat, quasi ipsi Aposto-
 li hos libros conscripserint, potest in-
 fufum illud & perpetuū gen^o referri.

In

PRÆFATIO.

In ijs sermonibus duo sunt diligentiſſimè animaduertenda, vnum eſt illud, aliqua facta vel inſtituta Apoſtolorum, non eo ordine à Clemēte expoſita eſſe, quo ab ipſis ſunt geſta vel præcepta: nā pro argumento rei, quā tractabat, mentionem fecit Clemens earum actionum, quæ ad rem propoſitam pertinebāt, in quibus euenit aliquando vt illa primo loco narrantes fecerit Apoſtolos, quæ tempore inferiora erant ijs, quæ poſt commemorantur. Alterum eſt attendendū, quæ à Clemēte in perſonam Apoſtolorū dicuntur, non ita intelligi præcepta ab Apoſtolis, vt omnes vno tempore atque vnum in locum conuenientes, vniuerſa, quæ ijs octo libris continētur præſcripſerint, ſed eſſe quædā, quæ diuerſis temporibus, ſeparatim, ac nō ab omnibus præcepta ſint, in quæ Clemens cum incidebat, ōtinuò illa referebat ad inſtitutionis auctore, cūq; more ſuo, loquentem inducebat. Ijs duabus rebus obſeruat, multa quæ videntur pugnātia, vel præpoſterè dicta, conciliantur, & ad diſtinctam rerum ſeriem rediguntur. Ex hoc enim accidit, vt Clemēs cum res poſtulat, loquentem faciat Iacobū fratrem Do-

PRAEFATIO.

mini, quem tamen mortuum fatetur
 in quinto, & septimo lib. & in secun-
 do libro Iohannes sui Evangelij, & A-
 postoli Actorum mentionem faciât,
 quæ tamen, evidens est, ultimo loco
 scripta fuisse. Ita anteuertit aliquando
 Clemens, & anticipat rerû ecclési-
 asticarum institutiones, easdem non-
 nunquam in postremum locum reij-
 cit, proponens ea, quæ longo post tē-
 pore acciderunt. quod ætiam metho-
 do, quam tenuit, tribuendum censeo.
 Nam cum, excluso nomine Aucto-
 ris, res narrentur ab Apostolis, quæ ad
 modum ipsi eas gesserunt, atque in-
 stituerunt, necesse est, ut cum mentio
 sit certæ rei, ad vnum, vel plures Apo-
 los pertinētis, is qui eius auctor ex-
 titit, loquatur, & sui facti se auctorem
 faciat. ita euenit, ut quæ tempore po-
 steriora sunt, plerumq; primo loco cō-
 memorentur, vel quæ multo ante ac-
 ciderūt, ab ijs dicātur, quos mortuos
 iam constat. proptereaq; nō sunt qui-
 buldam in locis (quo ad temporū se-
 riem attinet) sequentia cum superio-
 ribus continuanda. Id si cōsideretur,
 quæ perturbata & confusa putantur,
 apparebunt apertissimè disposita. Cle-
 mensisque vituperatorum reprehē-
 sio.

PRAEFATIO.

sione, atque calumnia facilè liberabitur. Dictionē autem eam est secutus Clemens, quæ rerum, quas tractabat sanctitati conueniret. Simplici vitur oratione, casta, subtili, pressa, quam tamen concinnitate quadam ita elimauit, vt non modò nihil habeat horridum, atque ieiunum, sed etiam mediocri cultu expolita videatur. Attico more plerunque mutat números, etiam nonnunquã personas. sequitur *ἀνατάλαλον* illud & *ἀνατάλαλον*, quod sit, cū vel orationi sequens mēbrum non responder, vel cū oratio suspensa sustinetur, nec habet aliquid quo nixa consistat. In vertendo autem satisfacisse me suscepto muneri existimarē, si adhibita veritate sententiarum, aptisquæ ad loquendū verbis Clementeum scribendi genus essem imitatus. Sed sentētias (vt spero) ita expressi, vt in ijs fidelis interpretis diligentia non desideretur. quòd verò attinet ad verba, voluissem quidē semper ijs vt idoneis, atq; huiusmodi, quæ à Latini sermonis consuetudine nō abhorrent sed cū ecclesiastica tractarem, nephas esse duxi, ab eis vocibus discedere, quæ iam pridē ab ecclesia receptæ suam quandā habent

P R Æ F A T I O.

bent religionem: cum præsertim eas loquentium consuetudine tritas, usus iam emolliuerit. Plerumque etiam cum mystica occurrebāt, quæ penè in singulis verbis totidem continent sententias, verbum pro verbo necessario reddens, nõ porui omnẽ orationẽ ad veterem illã purè loquendi normã dirigere. Ac cum frequenter in eas sententias inciderem, de quibus summæ sunt nobiscum cum Ecclesiæ aduersarijs concertationes, malui in ijs vertendis verba sequi Græcum quiddã olementia & peregrinum, quàm existimari, paululum à verbis desectens, sententiarum integritatem deprauasse. De similitudine verò scriptorum, scio eã præcipuam haberi laudem interpretis, si is eius, quem transferendũ suscepit virtutes imitatione assequi studeat. In quod quidẽ studium me aliquid operæ, ac laboris contulisse non nego, sed non eo animo, ut sperarem interpretationem meam Clementis laudes assecuturam: non enim adeo insaniebam, sed ut (quod à diligenti interprete præstari erat æquum) aliqua ex parte latino stylo eius formæ similitudinem adumbrarem. In quo, & si intuens meam tenuitatem, atq;

PRÆFATIO.

in huius generis facultate inopiam,
quicquam laude dignum efficere me
non potuisse intelligo, sit tamen illud
in optatis, ut cum illam politissimam
elegantiam genere dicēdi meo attingere
nō potuerim, hoc saltē, *Συντερον*
πλῶν (quod aiunt) sim assecutus, ut
opera mea Clemens quasi ciuitate
Romana donatus, nostris homini-
bus, Græca non plenè intelligen-
tibus, perspicuè atque enu-
cleatè loqua-
tur.

CON-

CONSTITUTIONVM SAN-

ctorum Apostolorum B.

Clemente Roma-

no aucto-

re.

LIBER PRIMVS;

IO. CAROLO BOVIO

Episcopo Ostunensi,

interprete.

Catholica doctrina de laicis.

CAP. I.

Postoli, & presbyteri
omnibus, qui ex Gen-
tibus crediderunt in
Dominum Iesum Chri-
stum: gratia vobis, &
pax ab omnipotente
Deo per Dominum nos-
trum Iesum Christum abundet in cog-
nitione ipsius. Dei plantatio est catho-
lica Ecclesia, & vinea eius electa: illi,
qui crediderunt in infallibilem pietatem
ipsius: qui fruuntur æterno regno eius
per fidem: qui acceperunt virtutem ip-
sius,

CONSTIT. S. APOST.

flus, & armati sunt communicatione Sancti Spiritus per Christum & timorem eius induerunt, participes preciosi, & immaculati sanguinis Christi: qui fiduciam acceperunt, ut Omnipotentem Deum inuocarent, cohæredes & consortes facti dilecti filij eius. Audite doctrinam sacram, qui amplectimini promissionem eius, ex mandato Saluatoris, æquiparandam gloriosis vocibus ipsius. Attendite filij Dei omnes, ut in obediëntia Dei vitam agatis, estoteq; in omnibus placentes Christo Deo nostro: nam si quis iniquitatem secutus, faciat, quæ voluntati Dei aduersantur, is veluti gens iniqua à Deo æstimabitur.

CAP. II.

Exod. 20.

Abstinete animum vestrum ab omni cupiditate, & iniquitate. nam in lege scriptum est, Non concupisces vxorem proximi tui, nõ agrum eius, non seruum, non ancillam, non bouem, non immentum eius, neque aliud quid, quod proximi sit: quoniam omnis harum rerum cupiditas à malo prouenit. Nam qui vxorem concupiscit, vel seruum, vel ancillam proximi, iam mente adulter, ac fur cæsetur (nisi eum pœniteat) ac iudicatus est à Domino nostro

LIBER PRIMVS. 2

nostro Iesu Christo, per quem gloria Deo in sæcula, Amen. Inquit enim in Euangelio (in summam redigens, & stabilis, ac perficiens legis Decalogum) In lege scriptum est, Non mæchaberis. ego autem dico vobis, hoc est in lege, quæ per Moysen scripta est, ego locutus sum nunc verò, idem ille vobis dico, Omnis, qui aspexerit vxorem proximi ad expetendam eam, iam corde suo mæchatus est. ita mæchus iudicatur, qui animi cupiditate ardet. Qui verò bouem, vel asinum concupiscit, nonne in eam cogitationem venit, vt fureretur? vt suum faciat? vt abducatur? Rursus qui agrum cupit perseverans in huiusmodi affectione, nonne improbè facit? vt cum fines proferre velit, cogat possessorem, vilissimi vendere. Ait enim quodam in loco Propheta, Væ coniungentibus domum domui, & agrum agro continuantibus, vt proximo auferant aliquid: propterea dicit, Nunquid habitabitis soli super terram? audita sunt enim in aures domini Sabaoth hæc. Et alio in loco, Maledictus, qui transfert terminos proximi sui: & dicit omnis populus fiat. Ideo inquit Moyses, Non commouebis fines proximi tui, quos posuerunt patres tui. Ea de causa igitur formidines, mortes, iudicia, damnationes à Deo talibus hominibus

Matt. 5.

Isa. 5.

Deut. 27.

Deut. 19.

CONSTIT. S. APOST.

minibus imminent. Iis verò, qui Deo sunt obediētes, vna est Dei lex imposita, quæ simplex, vera, viua existit, Quod in te ab altero fieri nō vis, id tu in alterum ne feceris. Nō vis vt aliquis in vxorem tuam turpiter cōficiat oculos, animo eam vitiandi? nec tu in vxorem proximi tui improbè oculum defigas. Non vis vestimentum tuum tolli? neque tu alterius vestimentū tol- las. Non vis percuti, contumeliam ferre, petulantiam perpeti? neq; tu in aliū hæc ipsa committas.

De non referenda contumelia, & de non vlciscenda eum, qui iniuriam intulit.

Cap. iij.

Cap. 24. **A**T maledicit aliquis tibi, tu benedic ei: quoniam scriptum inuenitur in libris Numerorum, Qui benedicat tibi, benedictus est, & qui maledicit tibi, maledictus est. Eodem modo in Euangelio scriptum est, Benedicite maledicentibus vobis, Cum iniuriam patimini, nolite iniuriā referre, sed æquo animo pati, quoniam inquit scriptura, Noli dicere, vlciscar inimicum meum de iis, quæ in me iniuste fecit: sed expecta vt pro te vindicet Dominus, & vltionem inferat iniuriam inferenti tibi.

LIBER PRIMVS. 3

» tibi. Etenim rursus in Euangelio ait,
 » Diligite inimicos vestros, & benefacite
 » his, qui oderunt vos, & orate pro calū
 » niantibus, & persecutibus vos, & eris
 » tis filij patris vestri, qui in caelis est,
 » quoniam solem suum oriri facit super
 » malos, & bonos, & pluit super iustos,
 » & iniustos. Attendamus igitur dilecti
 » his mandatis, vt eis obsequentes, filij
 » lucis inueniamur. Ferte igitur serui, &
 » filij Dei vos inuicem. Vir aduersus eius
 » vxorem ne sit superbus, neque elatus,
 » sed facilis, ac benignus, cupiens tantum
 » propriae vxori placere, atque ei indul
 » gere, cum honore illi studens gratis
 » cari.

Matt. 5.

Eph. 4.

De cultu, & ornatu: atq; de peccato
ex eo proueniente.

Cap. IIII.

NEquae ornatui studebis, quo ali
 qua alia mulier inte capiatur. Nā
 siue ab ea victus peccabis, mors a
 Deo aeterna tibi parata est, & sensu dos
 loris acerbè cruciaberis: siue flagitium
 non facies, sed illa repulsa non consen
 ties, at hoc ipso peccasti, etiam si non fe
 ceris, quoniam solum propter ornatū
 tuum illaqueasti mulierem, vt tui cupis
 ditate flagraret. Fecisti em̄ vt quae hoc
 passa est, per concupiscentiam in te mox

C 4

chas

CONSTIT. S. APOST.

charetur. sed nō ita es in culpa, quoniā non morem gessisti ei, quæ tui amore irretita fuerat. Non enim tu illam concupiisti. Et quoniam illi non es obsecutus, misericordiam inuenies à Deo, qui dixit, Non mœchaberis, & non concupisces. Nam si illa, cum te vidit, vel intempestiuè obuiam tibi facta est, mente plagam accepit, & ad te misit, tuq; vt pius reiecisti eam, illa verò corde fauciata est, tu tamen quia iuuenis formosus es, & ornatus incedis, vt iudeo illa tui amore capta sit, reus iudicaris peccati illius, tanquam is qui causam scandalo illius dedisti, & in vte incidisti.

Gal. 8. Quare roga Dominum Deum,
 ,, vt nihil mali tibi propterea contingat.
 ,, non enim te hominibus placere oportet in peccatum: sed Deo in sanctitatem, & vitam: ac quietem æternam amplecti. Pulchritudinem tibi à natura, Deo auctore collatam, noli adiecto cultu, exornare, sed humiliter eam aduersus homines ita corbe: capillū cor mæ non nutrens, sed potius illum detondens, & adimens, ne tu pruritu vexatus, & caput lacerationis expers conseruans, vel vnguentis perfundens, inducas tibi mulieres, quæ hoc modo illaqueant, vel illaqueantur. Neque verò velti tu vri velis comparato ad decipiendum: neque femoralia vel crepidas pedibus

LIBER PRIMVS. 4

dibus tuis improba arte conſuas, ſed tantum ijs vttere, quæ ad grauitatem, & vſus neceſſarios perſeruiunt. Neque autem palam in digitos tuos induas, quoniam hæc omnia ſcortationis ſunt argumenta, quibus qui præter id, quod decet, ſtudet, iniuſte facit. Fidelis enim cum ſis, & homo Dei, non licet tibi nutrire capillum, & in vnum compli- care, quod eſt delicatum, & molle, vel diſcerniculo diſcriminare, neque verò in ortum calamistris criſpare, vel fiaſuum facere: quoniam quidem lex veterat in Deuteronomio, inquit, Non *Leu. 19.*
 „ facietis vobis rotunditatem ex coma
 „ capitis veſtri, neque incisiones. Neque
 „ verò licet barbæ pilos corrumpere: ne-
 „ que hominis figuram præter naturam
 „ mutare. Non incidetis (inquit lex) ſus *Leu. 19.*
 „ perſiciem barbæ veſtræ. Hoc enim mu-
 „ lieribus decens creator Deus ſtatuit, vi-
 „ ris indecorum eſſe iudicauit. Tu verò
 „ hæc faciens, & vt tibi placeas legem vio-
 „ lans, in odio eris apud Deum, qui crea-
 „ uit te ſecundum imaginem ſuam. Si igitur
 „ cupis Deo placere, cõtine te ab om-
 „ nibus, quæ odit ipſe, & nihil facias, quod
 „ animo eius diſpliceat.

*Quòd non oportet eſſe curioſum de ijs, qui
 malè viuunt, ſed proprio operi in-
 uigilare. Cap. V.*

CONSTIT. S. APOST.

NOli quasi peruolare, discurrere,
& vagari per plateas intempesti-
uus speculator eorum, qui perdis-
tè viuunt: sed arti tuæ, & operi tuo ins-
cumbēs quære vt facias. quæ sunt Deo
accepta, & Christi sermones in memos-
riam reuocās, assiduè meditare. Inquit
Psal. 1. enim Scriptura, In lege eius meditaberis
die, ac nocte. scilicet, cum in agro
ambulas, cum domi sedes, cum in lectu-
lo cubas, cum manè surgis: vt in omnia
bus intelligas. Quod si diuitijs abundas,
& vt te sustentēs arre, opus non ha-
bes, noli circumcursare, & intempesti-
uè obambulare.

Quos scripturæ libros legere oportet. Cap. VI.

Sed siue ad fideles, & eiusdem senten-
tiæ homines accedis cōferens cum
ijs, vitalia verba loquere: sin minus
accedis, intus sedens percurre legē, Re-
ges, Prophetas, psalle hymnos Dauid,
lege diligenter Euangelium, quod est
horum complementum.

*Quod oportet abstinere ab omni-
bus exteris libris.*

Cap. VII.

Abstine te ab omnibus Gentilium
libris. Quid enim tibi cum exteri-
nis

LIBER PRIMVS.

nis libris, vel legibus, vel falsis Prophe-
 tis: quę quidem leues à fide abducunt.
 Nam quid tibi deest in lege Dei, vt ad
 illas gentium fabulas confugias? Nam
 si Historica percurrere cupis, habes Re-
 ges, si Sophistica, & Poetica, habes Pro-
 phetas, & Iob, & Prouerbiorum aucto-
 rem, in quibus omnis Poeticę, ac Sa-
 pientię accuratam rationem inuenies:
 quoniam Domini Dei, qui solus est sa-
 piens, voces sunt. Quod si cantilenas
 cupis, habes Psalmos: si rerum orige-
 nes nosse desideras, habes Genesim: si
 leges, & præcepta, gloriosam Dei legē.
 Ab omnibus igitur externis, & diabo-
 licis libris vehementer te contine ve-
 runtamen legem quoque perlegēs, in-
 ducta illa, atque adiecta, quę appellan-
 tur, reijce. Quod si non oīa, at quædā,
 quę sunt in traditionibus seniorum,
 Deuteroses quę appellantur, Solū au-
 tem historię causa illa lege, vt cognos-
 cas, & glorifices Deū, qui te à talibus,
 ac tantis vinculis liberauit. Habeas au-
 tem præ oculis ad cognoscendum quid
 sit naturalis lex, quid sint traditio-
 nes, & illa inducta, atque adiuncta, quę
 in deserto hīs, qui vitulum conflatue-
 runt, sunt imposita. Lex enim est, id
 quod locutus est Dominus, antequam
 populus in idololatriā incideret, & vi-
 tulum conflatilē faceret illū Aegyptio-

CONSTIT. S. APOST.

rum Apim: Hoc est Decalogus. Quæ
 verò illis peccantibus vincula accesserunt,
 illa tibi ne attrahas: Saluator enim
 noster nullam aliam ob causam venit,
 nisi vt saluaret reos reseruatæ iræ,
 & impleret legem, & Prophetas, & vin-
 cula adiecta humanarum traditionū,
 & inductorum, vel solueret, vel muta-
 ret. Ideo inuitans nos dicebat, Venite
 ad me omnes, qui laboratis, & onerati
 estis, & ego reficiam vos. Tu ergo per-
 legens legem consentaneam Euanges-
 lio, & Propheris, lege etiam Reges, vt
 intelligas quot Reges iustè vixerunt,
 eos à Deo auctos fuisse, & ijs promissio-
 nem vitæ æternæ apud ipsum per-
 mansisse. Quot verò Reges à Deo defe-
 cerunt, rebellionem suam breui tempore
 interijisse, iusto iudicio Dei, & vitæ eius
 priuatos fuisse, pro requiete æternam
 supplicium consecutos. Hęc cum leges,
 multa fide auctus ædificaberis in Chri-
 sto, cuius corpus, & membrum existis.
 Inambulans autem in foro, & lauare
 volens, vt ere virili balneo, ne si nudas-
 tum corpus tuum mulieribus turpiter
 aperueris, aut speciem viris non conue-
 nientè aspexeris, vel irretitus inuenias-
 ris, vel ipse in te irretias mulieres, quæ
 tam facillè capiuntur. Caue igitur ab ijs
 ne laqueis impediās animam tuam.

Matt. II.

LIBER PRIMVS.

De mulieribus malis.

CAP. VIII.

1 D¹iscamus enim in sapientia quid d¹i *Prov. 7.*
 2 cat sanctus sermo. Fili custodi ser
 3 mones meos, præcepta mea recõ
 4 de tibi, dic sapientiæ sororẽ esse, & pru
 5 dentiam amicam acquire tibi, vt custo
 6 diat te à muliere extranea, & mala, si te
 7 verbis blandis adoriatur. Nam à fenest
 8 tra domus suæ prospiciens in plateas,
 9 quem viderit ex filijs insipientibus ado
 10 lescentulum, vecordem prætercuntem
 11 in foro, in biuijs domus suæ, & loquen
 12 tem in tenebris vespertinis, quando
 13 quies nocturna fuerit, & caliginosa: mu
 14 lier autem occurrit illi, ornatu meretri
 15 cio ad faciendum iuuenem euolare à
 16 corde: vaga autem est, & dissoluta: dos
 17 mi non quiescunt pedes sui. Nam modò
 18 foris vagatur, modò in plateis per oēs
 19 angulos infidiatur. deinde, apprehensum
 20 osculata est eum, & impudenti vultu af
 21 fata est eū. Hostia pacifica mihi est, hos
 22 die reddo vota mea, idcirco exij obuiã
 23 tibi, desiderans faciem tuam, inueni te:
 24 intexui funibus lectulum meum, strauit
 25 tapetibus ex Aegypto, aspersi cubile
 26 meum croco, domum meam cinnamos
 27 mo: veni, & fruamur amicitia, donec ille
 28 luceat dies: veni, & implicemur amos
 29 re, & reliqua, quibus subiungit, Deces

CONSTIT. S. APOST.

21 pit illum multus sermo, & laqueus la-
 22 biorum protraxit illum. Ipse autem ses-
 23 quitur eam delinitus. & rursus dicit,
 24 Noli attēdere mulieri prauæ: mel enim
 25 stillat à labijs mulieris fornicarię, quod
 26 breui tempore impinguat guttur tuū.
 27 Postea amarius felle inuenies, & acus-
 28 tius gladio ancipiti. Et rursus, Fuge,
 29 & ne moreris, neq; figas oculum tuum
 30 in illam: multos enim vulnerans per-
 31 cussit, & innumerabiles sunt, quos in-
 32 terfecit. Quod si non feceris, mutabe-
 33 ris, inquit, in nouissimis tuis, quando
 34 consumentur carnes corporis tui, & di-
 35 ces, Quomodo odio habui doctrinam,
 36 & redargutiones iustorum declinauit
 37 cor meum? non audiui vocem erudieu-
 38 tis me, & docenti me non accommoda-
 39 ui aurem meam: propemodum factus
 40 sum in omni malo. Ne pluribus testi-
 41 monia producamus. Quod si aliqua o-
 42 misimus, sapientes ipsi vobis legentes
 43 bona, ex sacris scripturis confirmemini,
 44 fugientes omnia praua, vt sancti res-
 45 periamini in vita æterna apud Deum.

*De subiectione mulieris studiosę erga
 virum suum, & temperatę.*

Cap. IX.

Mulier subdita esto viro tuo, quā
 caput mulieris vir est, viri ambu-
 lantis

tantis in via iustitię caput est Christus,
 Christi caput est Deus, & Pater eius.
 Igitur post omnipotentem Deum nos-
 strum, & Patrem præsentis, & futuræ
 sæculi dominum, omnis spiritus, et om-
 nis virtutis creatorem, & post dilectum
 eius filium Dominum nostrum Iesum
 Christum, per quem gloria Deo: time-
 tuum virum o mulier, & reuerere, illi
 soli placere studēs, illi obsequēs in mini-
 sterijs tuis, vt in te beatificetur vir p Sa-
 pientiam dicentem per Solomonem hæc
 verba, Mulierē fortem quis inueniet?
 æstimabilior est lapidibus preciosis.
 Quæ talis est confidit in ea vir suus, ta-
 lis spolijs nõ indigebit. Operatur enim
 viro bona omnibus diebus vitæ suæ,
 ducens lanam, & linum: fecit vtilia ma-
 nibus suis. Facta est quasi nauis mercan-
 turam faciens, de longè congregans vi-
 ctum suum. Et surgit de nocte, deditq;
 cibaria domui, & opera ancillis. Consi-
 derans agrum emit eum, & de fructibus
 manuum suarum plātauit possessionē.
 Accingēs lumbos suos sustulit brachia
 sua, & gustauit quod bonum est opera-
 ri, & non extinguitur lucerna eius in
 tota nocte. Cubitos suos extendit ad
 vtilia, manus suas firmat ad fustum. Ma-
 nus suas aperuit pauperi, & palmam ex-
 tendit mendico. Non curat de ijs, quæ
 sunt domi vir eius: omnes .n. qui apud
 eum

CONSTIT. S. APŌST.

eū sunt, vestiūtur stolis duplicib. Chla
 21 mydes fecit viro suo, ex bysso, et purpu
 22 ra velimēta, Cōspicius in portis vir es
 23 ius quando sedet in cōfessu cū seniorib.
 24 habitātibus. Sindones fecit, & vendidit
 25 Phœnicib⁹ cingula Chananeis. Gloriā
 26 & honorem induit, & gaudius est in die
 27 bus nouissimis. Os eius aperuit sapiens
 28 ter, & opporunc, & ordinem misit lin
 29 guæ suæ. Angustæ sunt semitæ domus
 30 suæ, & panem ociosum non comedit.
 31 Aperuit os suū sapienter, & conueniens
 32 ter. Lex misericordiæ in lingua eius.
 33 Surrexerunt filij eius, & diratam lauda
 34 uerunt eam: & vir laudauit eam. multæ
 35 filiæ possederūt diuitias, multæ fecerūt
 36 virtutem. Tu autem supergressa es, &
 37 superasti omnes. Falsa gratia, & vana
 38 pulchritudo mulieris ne sit tibi: mulier
 39 n. pia benedicatur, & timēs Deum ipsa
 40 laudatur. Date ei de fructibus labiorū
 41 eius, & laudatur in portis vir eius. Et
 42 rursus, Mulier fortis corona viro ei⁹.
 43 Et rursus, Multæ mulieres ædificauer
 44 unt domū. Didicistis qualia encomia
 mulier temperata, & viri studiosa cap
 45 pit à Domino Deo. Si fidelis, & grata
 Deo cupis esse ô mulier: noli te ornare
 vt placeas alienis viris, & meretricum
 46 plicaturas, vestitus, calceamenta imitat
 47 ri, ad alliciendum eos, qui huiusmodi
 48 rebus tenentur. Nam quanquam tu nō
 49 pecc

LIBER PRIMVS. 8

peccandi studio hoc nefas commiffisti, sed tantum cultus causa: tamen nō ideo effugies pœnam, quia illo ornatu cœgi fti aliquem, vt ad te concupiscendum induceretur, neque adhibuisti cautionem, vt neque tu in peccatum incideres, neque alij in scandalum, Quod si tu quoque peccabis, laxata libidine, & tu deliquisti, & illius animæ rea facta es, deinde cum in vno peccaueris, veluti in desperationem adducta in alio rursus delinques, vt quæ omnem sensum doloris amiseris, quemadmodum affirmat diuinus sermo. Impius cum in profundum malorum venerit, contemnit: aduenit ei tristitia, & opprobrium. Talis .n. mulier deinde, vltra modum saucia, illaqueat animas insipientium. Videamus igitur quomodo triumphum agat de talibus diuinus sermo, Odi supra mortem mulierem, quæ est laqueus, & plaga animæ. Ligatae sunt manus eius. Et alibi, Quasi in auribus aurea in naribus suis, sic mulieri insipienti pulchritudo. Et rursus, Sicut in ligno vermis, sic perdit viros mulier malefica. Et rursus, Melius est habitare in angulo aperto, quam cum muliere procaci, & contenciosa. Nolite igitur imitari vos tales mulieres cum vitis Christianæ. Si verò fidem seruare velis viro tuo, fide vt illi tantū placeas. In plateis verò

Pro. 18.

Ecc. 7.

Pro. 11.

Pro. 25.

Pro. 21.

CONSTIT. S. APOST.

caput tuū vela. Nā si te texeris, ab aspectu tui arcebis curiosos. Noli depingere os tuū, quod fecit De⁹. nihil est. n. in te, quod ornatum desideret. quoniam omnia, quæ fecit Deus, erāt valde pulchra: accessio autem ornamenti in pulchro est importuna, & artificis laudem decorat. Demissis oculis viā tuā ingredi re, obuoluto capite, quemadmodum de ceter mulieres.

Non debere mulierem lauare vnā cū viro.

Cap. X.

Deuita confusam vnā cum viris in balneo lotionē. multa enim sunt retia mali. Mulier fidelis cum viris ne lauet: nam si contegit faciem, vt ab alienorum virorum aspectu os suū verecundē occultet: quomodō nuda cū viris talis mulier in balneum intrabit? Muliebri si sit balneum, cum pudore ordinatē, & modestē lauet, neque superfluam lotionem faciat, neque multam, neque frequentem, neque in meridie, sed si fieri potest, neque de die. Hora sit tibi constituta balneo decima. Oportet .n. te, fidelis cum sis, omni occasione, & vndique superuacaneam oculorum sedulitatem declinare.

Hæc duo aduerbia ordinatē & modestē, vsurpauit. S. Ignat. ad Heronem.

De contentiosa, & procaci muliere.

Cap. XI.

Con

LIBER PRIMVS.

Contentionem verò tuam aduersus omnes, maximè verò aduersus virum præcide, fidelis cum sis, ne vir tuus si infidelis fuerit, vel gentilis, propter te offensus, Deum blasphemet, & tu illius væ hereditatem apud Deum adepta reperiaris. Væ enim, inquit, ei, propter quem nomen meum blasphematur inter gentes. Quod si fidelis vir tuus fuerit, cogetur tanquam scripturatum peritus dicere verbum, quod in Sapientia inuenitur scriptum, Melius est habitare in deserto, quam cum muliere procaci, et cõtentiosa. Quare mulieres per pudorẽ, & mansuetudinem, religionem ostendite in conuersionem, & exhortationem fidei externis omnibus, siue mulieribus, siue viris. Et si his paucis admonitas instituimus vos sorores, & filia, & membra nostra, ipsæ quoque tanquam sapientes absque villo vitæ probro permanete. Quærite vt disciplinã cognoscatis, per quam poteritis ad Domini nostri regnum bona ipsius voluntate peruenire, & requiescere.

S. Ignat.
ad Trall.

Isa. 52.

Pro. 21.

CONSTITUTIONVM SAN-
ctorum Apostolorum B.
Clemente Roma-
no aucto-
re.

LIBER SECVNDVS.

*De Episcopis, Presbyteris, & Diaconis
Cap. I.*

DE Episcopis audiui-
mus a Domino nos-
stro, Pastore, qui con-
stituitur Episcopus
per Ecclesias in omni
parochia oportere esse
sine crimine, in quem
non cadat reprehensio, expertem om-
nis iniquitatis hominum, non minore
annis quinquaginta, quod quodammo-
do in hac aetate iuueniles perturbatio-
nes, & externas calumnias superauit
aduersus blasphemias, quae multis a
quibusdam falsis fratribus infliguntur,
qui

qui non norunt verbum Dei, quod est *Mat. 12.*
 in Euangelio, Qui locutus fuerit ver-
 bum ociosum, reddet de eo rationem
 Domino in die iudicij. Et rursus, Ex
 verbis tuis iustificaberis, & ex verbis
 tuis condemnaberis. Sit igitur, si fieri
 potest, eruditus & peritus in sciētia ver-
 bi conuenienter ætati. Quod si parua
 parœcia grādior natu aliquis non repe-
 ritur, qui testimonio probatus, & sapiēs
 in Episcopum constitui possit, iuuenis
 verò ibi est, testimonium habens eorū,
 qui cum eo vixerunt, Episcopatus mu-
 nere illum dignum esse mansuetudine,
 & modestia senectutem præ se ferens, &
 probatus talium testimonio commēdes-
 tur, is constituatur in pace. Nā Solomō *3. Reg. 6.*
 duodecimum agens annum, in Israele *2. Para-*
 regnavit: & Iosias octo annos natus re- *lip. 34.*
 gnauit in iustitia. Item Ioias in septimo *2. Para-*
 anno præfuit populo. Quare quanquā *lip. 23.*
 iuuenis, at mitis esto, timidus, & quies- *Isa. 66.*
 tus, quoniam per Isaiā Dominus Deus *S. Ignat.*
 inquit, Ad quem respiciam nisi ad hu- *ad Tract.*
 milem, & quietum, & timentem sermo-
 nes meos per omnia. Item in Euangelio
 hoc modo, Beati mites, quoniam ipsi *Matt. 5.*
 hæreditabunt terram. Sit verò & miseri-
 cor: quoniam rursus dictum est, Bea-
 ti misericordes quoniam ipsi misericor-
 diam consequentur. Sit etiam bonæ cō-
 scientiæ, omni malitia, atque improbis
 tate

CONSTIT. S. APOST.

tate vacuus: quoniam rursus dictum est, Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.

*Qualem oporteat esse Episcopum,
& reliquos Clericos.*

Cap. 11.

1. ad Ti-
mot. c. 3.

Sit igitur sobrius, temperans, modestus, constans, placidus, non vino lentus, non percussor, sed æquus: non

contentiosus, non avarus, non neophytus, ne in superbiam elatus, in iudiciū, et in laqueum incidat diaboli. quoniam omnis, qui se exaltat, humiliabitur. Talem vero oportet esse Episcopum, qui

1. ad Tim. c. 3.

fit vnus vir vxoris, quæ quidem semel nupserit. Bene suæ domui præsideat. Sic. n. probetur, cum ordinationem capiens in Episcopatus loco collocatur, si sit honestus, fidelis, moderatus, si vxorem honestam habeat, vel habuerit, si filios religiosè educatos, & in disciplina Domini institutos produxerit, si domestici venerabiliter, reuerenterq; omnes illi obediunt. Nam si secundum carnem propinqui dissident ab eo, & parere ei nolunt, quoniam modo, qui extra domum propinqui futuri sunt, ei parebunt.

In quibus oporteat probari proprium Episcopum.

Cap.

LIBER SECVNDVS. 11

Cap. III.

Probetur igitur an vacet omni culpa in ijs, quæ ad communis vitæ usum pertinet. Scriptum est enim, *Leu. 21.*
 Exquirite diligenter assumendum in sacerdotium. Sit igitur expertus iræ, quoniam, inquit Sapiëntia, ira sapientes perdit. Sit misericors, non illiberalis, charitate præditus: quoniam dicit Dominus, *1048. 13.*
 In hoc cognoscent omnes, quod mei discipuli estis, si diligetis vos invicem. Sit facilis ad communicandum, studiosus viduarum hospitalis, promptus ad suppeditandum, ac ministrandum paratissime exhibens, sine pudore inseruiens, noscens quis nam dignior sit, ut accipiat.

Quod non oportet singulis viduis suppeditare, sed aliquando nupta præponenda est: & quod voratori, ebrio, inertii non est ministrandum.

Cap. IIII.

Nam si quæ vidua sit, quæ possit sibi necessarios vitæ usus parare, alia verò sit non vidua, sed tamen quæ vel propter morbum, vel propter alendos filios, vel propter manuum imbecillitatem egestate laboret, in hanc potius manum porrigat. Si quis verò belluo, ebriosus, iners, inopia rerum vi

CONSTIT. S. APOST.

Pro. 19.

Ecl. 4.

Pro. 23.

Ignat. ad
Tharsen.

ta necessarium prematur, non est is
subsidio dignus: neque verò Dei Eccles-
sia. Scriptura enim de ijs inquit, Quo-
niã abscondens piger manum suam in
sinu, non poterit admouere ipsam in
os suum. Et rursus, Piger comprehen-
dit manus suas, & comedit carnes suas.
Omnis enim ebrius, & fornicator men-
dicabit, & induetur scissa, & lacera som-
nolentus. Et alibi, Si dederis ad phialas
& calices oculos tuos, postea ambula-
bis nudior pistillo. Verè enim pigritia
mater est famis.

*Quòd oportet Episcopum non esse accepto-
rem personarum in iudicando, & moribus
moderatum, & victu frugalem.*

Cap. V.

Exo. 23.

Deu. 16.

NE sit autè Episcopus acceptor per-
sonarum: neque diuitem reueren-
tur, vel assentetur ei, præter id
quod decet, neq; pauperem contemnat,
vel opprimat. Nō accipies enim, inquit
Deus Mosi, personam diuitis: neq; pau-
peris misereberis in iudicio, quoniam
domini iudicium est. Et rursus, iuste
persequeris iudicium. In cibo & potu
frugalem, & parcum se præbeat Episco-
pus, ut possit sobrius esse, dum corripit
homines carentes disciplina: nec sit sum-
ptuosus, nec delicat⁹, nec voluptuosus,
neq;

neque bonorum ciborum vorator. Sit autem patiens, longanimis in admonitionibus, copiosus in docendo, meditatione, ac studio inuigilans in Dominicis libris: nimius in lectionibus, vt scripturas diligenter exponat. Euangelium interpretetur conuenienter Prophetis, & legi. Interpretationes ex lege, & Prophetis procedant ad conuenientiam, & similitudinem Euangelij.

1049. 50
 Ait enim Dominus, Scrutamini scripturas, quoniam ipse testimonium perhibent de me. Et rursus, De me enim Moses scripsit. Præ omnibus autem discriminator bonus sit, legem, & traditiones diuidens, ac demonstrans, quæ sit lex fidelium, & quod sit vinculum infidelium, ne quis in vincula incidat. Attendite igitur diligentur verbo o Episcopi, vt quatenus fieri potest, omnia ad verbum interpreteris. Et in multa doctrina abundè nutrias, & illumines populum tuum illuminatione legis. Immittite, enim, inquit Deus, ipsis lumen scientiæ, quod adhuc tempus est.

Quod Episcopus non debet esse turpis lucri cupidus, nec fideiussor, neque Aduocatus. Cap. VI.

NE quærat Episcopus turpe lucrif, maxime in gentibus: detrimentum

CONSTIT. S. APOST.

patiat^r potius, quàm inferat: ne sit in-
 iuriosus, nec rapax, nec expilator, nec
 diuitiarum cupidus: ne inopes odio ha-
 beat: ne sit loquax: ne falsum testimo-
 nium dicat: ne sit iracundus: ne contē-
 siosus, ne vitæ negotiis impediatur: ne
 fideiubeat pro vlllo, nec sit aduocat⁹ in
 pecuniarū litibus: ne sit ambitiosus, nec
 duplicis mentis neq; bilinguis, neq; ad
 calumniam, neque ad detrahendū præ-
 beat aures, ne sit hypocrita: ad festa gē-
 tium ne accedat, vanis deceptionibus
 non vtens: ne sit cupidus, nec avarus,
 quoniam hæc omnia infesta Deo sunt,
 & dæmonibus amica. Hæc omnia Epi-
 scopus laicis confirmando denunciet,
 inducens eos, vt eius mores imitentur.
 Timoratos enim, inquit, facite filios
 Israel. Sit sapiens, humilis: præceptor
 » in disciplinis Domini: bonæ mentis,
 qui abrenuntiauerit omnibus, quæ sunt
 in vita, malis studijs, & omnibus ethæ-
 nicis cupiditatibus. Sciat bene præcipe-
 re: sit acutus in cognoscendis malis,
 iniquæ vitandis: amicus omnibus: ius-
 tus: iudicio præditus. Et denique quæ-
 cunque bona in hominibus reperiun-
 tur, ea Episcopus in se possideat. Quo-
 niã si vacauerit iniustitia Pastor, pro-
 prios discipulos coget, & consuetudi-
 ne sua compellet, vt suarum actionum
 digni imitatores existât, vt inquit quo-
 dam

dam in loco Propheta, Et erit sicut sacerdos, sic & populus. Etenim Dominus noster, & magister Iesus Christus filius Dei, incepit prius facere, & postea docere, ut inquit Lucas, Quæ incipit Iesus facere, & docere. Propterea dicit, Qui fecerit, & docuerit, hic magister vocabitur in Regno Dei. Speculatores enim oportet vos Episcopos fieri populo: quoniam & vos speculatores habetis Christum. Igitur efficiamini vos quoque boni speculatores populo Dei: quoniam ait Dominus per Ezechielem, Speculatore dedi te domui Israël, & audies de ore meo verbum & custodies. Et annunciabis eum ex me, dicente me iniquo, Morte morieris, & non locutus fueris, ut auerteres iniquum ab iniquitate sua. Iniquus ille in iniquitate sua morietur, & sanguinem illius de manu tua requiram. Tu vero si annunciaueris iniquo, ut auertatur a via sua, & non fuerit auersus, ipse in iniquitate sua morietur, & tu animam tuam liberaasti. Similiter si gladius bellicus venerit, & constituerit populus speculatores ad custodiam, & videris eum venientem non indicaueris, & ceperis animam, anima quidem peccato ipsius capta est, sanguis vero de manu speculatoris requiritur, quoniam non significauit tuba. Si autem significauerit

Isa. 24.

Ezech. 33.

CONSTIT. S. APOST.

buccina, & non cauerit, qui audiuit, &
 22 venerit gladius, & ceperit eum. sanguis
 23 ipsius erit super ipsum, quoniam non
 24 cavit audiens buccinam: qui verò cas
 25 uit, animam suam liberavit, & speculas
 26 tor, quoniam significauit, vita viuet.

Gladius est iudicium, tuba sacrum Eu
 uangelium speculator, constitutus in
 Ecclesia Episcopus, quem oportet ann
 nunciantem contestari, & confirmare
 de iudicio. Nisi annunciaueritis, & con
 testati fueritis populo, in vos peccas
 tum ignorantium recidet. Ideo caren
 tes disciplina admonere, & redarguite
 cum libertate, ignorantes docete, scis
 entes confirmate, errâtes reducite. Eas
 dem de iisdem rebus dicentes, non pec
 cabimus fratres. Nam ex frequentibus
 sermonibus verisimile est, aliquos pus
 dore deterritos, quanuis semel aliquid
 boni facturos, & mala declinatu
 ros. Inquit enim per Prophetâ Dominus,

Ezech. 2. Contestare iplis hæc, fortè audient vo
 cem tuam, & rursus. Si fortè audiant,

Ezech. 3. si fortè quiescant. Et Moses dicit populo

Exod. 15. lo, Si auribus audiueris Dominum
 Deum, & feceris bonum & rectum in
 oculis eius. Et rursus, Audi Israël, Domi
 nus Deus tuus vnus est. Et Domi
 nus in Euangelio sæpe inculcat illud,

Exo. 20. Qui habet aures audiendi, audiat. Et

Luc. 8. sapiens Solomon dicit, Audi fili discip
 plie

Pror. 1. Audi fili discip
 plie

LIBER SECVNDVS. 14

plinam patris tui, & ne ebñcias legem
tuæ matris. Atque hucusque quidē nō
audiuerunt: nam cum audire viderentur,
perperam audiuerunt, relinquens
tes vnum, ac solum verum Deum, in
perniciosas, & graues hæreses inducti,
de quibus alio loco dicemus.

Qualem oporteat esse initiatum.

Cap. VII.

COgnitum autem sit vobis charis-
simi, quod baptizati in mortem
Domini Iesu, amplius peccare nō
debent. Nam vt mortui peccandi potes-
tate sunt priuati, sic qui cōmoriuntur
Christo, peccādi consuetudinem amittunt.
Quare non credimus fratres eū,
qui lauacrum vitæ est adeptus, postea
iniquorum flagitia facturum; qui verō
post baptismum peccauit, nisi peccati
dolore sit affectus, & delictis finem faciat,
condemnabitur in gehennam.

*De eo, qui iniuste accusatur, vel de
eo, qui redarguitur.*

Cap. VIII.

SI quis ab Infidelibus per calumniā
accusetur, eo quod vnā cum eis flagi-
tiosè non viuat, sciat quod talis
beatus apud Deum censetur, quemads

CONSTIT. S. APOST.

Mat. 5. dnm in Euangelio Dominus dicit, Bea-
 ti eritis cum exprobauerint vobis, vel
 23 persecuti vos fuerint, vel dixerint con-
 24 tra vos omne malum verbum, mentis
 25 entes propter me: gaudete & exultate,
 26 quoniã merces vestra multa est in cœ-
 27 lis. Si quis igitur blasphemiam patiat-
 tur in re falsa, is beatus est existiman-
 28 dus. Dicit enim Scriptura, Vir repro-
 29 bus intentatus apud Deum. Quod si
 quis aliquam rem iniquam egisse con-
 uincatur, is non modo sibi obicit, sed
 etiam cõmuni Ecclesiæ corpori, & do-
 31 ctrinae blasphemiam intulit. Quasi nõ
 32 facientibus nobis illa, quæ bona esse diz-
 33 cimus, & arguemur à Domino, Quo-
 34 niam dicunt, & non faciunt. Unde ta-
 les verè conuictos & redargutos viz-
 rabit cum libertate Episcopus, si mores
 non mutauerint.

Quod integrum oportet esse

Episcopum.

Cap. IX.

Non solùm enim offensione vacas-
 re Episcopum oportet, sed etiam
 acceptorem non esse personarũ,
 in bonitate corrigentem peccatores.
 Quod si ipse non bona cõscientia præ-
 ditus, personis gratificatus fuerit, pro-
 pter turpem quandam & quæstuosam
 mus

LIBER SECVNDVS. 15

munerum perceptionem parcat impiè
 peccanti, permittès eum in ecclesia ma-
 nere, negligens diuinam illam, & Do-
 minicam vocem dicentem, Iustè quod
 iustum est persequeris, nō accipies per-
 sonam in iudicio, non iustificabis im-
 piū, non capies munera propter ani-
 mam: munera. n. obceccant oculos sa-
 pientum, & euertunt verba iustorum.
 Et in alijs inquit, Educite malū de vos-
 bis. Et Solomon dicit in Prouerbijs.
 Eijce pestilentem de consilio, & exhibit
 cum eo contentio.

Exod. 23.

Deut. 16.

Ioh. 5.

Prou. 22.

*Quòd Episcopus sine iudicio parcens
 peccatori, est in culpa.*

Cap. X.

Is igitur rebus non attendens, incō-
 sideratè parcat, cui debetur p̄na.
 Quod Saul fecit in Agag, & Heli in
 filijs, qui non nouerant Dominum,
 qui talis est, prophanauit propriam dis-
 gnitatem, & Dei Ecclesiam, quæ sua pa-
 rreia continetur. Iniustus est ille, &
 Deo, & sanctis hominibus, vt qui caus-
 sam scandali dederit multis nuper illis
 minatis: & Catechumenis, atque ætate
 iuuenibus, quem v̄a manet, & mola as-
 sinaria in collo, & profundum, cui ob-
 noxius factus est. Nam propter omissi
 iudicij iniquitatē videntes talem virū

CONSTIT. S. APOST.

sibi præesse, ipsi inter se disceptabunt, lapsi; in eundem morbum, vnâ cum illo interire cogentur, vt populus cum Roboam & cum Core, n, qui eum adiuuerunt. Quod si peccator cernet Episcopum, & Diaconos criminis expertes, & gregem purgatam, primùm non audebit per contemptum in Ecclesiam intrare, percussus conscientia. Quod si id nihil faciens ingreditur, continuo refutabitur, vt Ozar cùm arcam attret, & vt Achar in furto muneris, & vt Giezi in pecunijs Naaman: & statim pœnas dabit, vel correptus à Pastore in pœnitentiam reducet. Circumspiciens enim omnes singulatim, & in nullo maculam inueniens, neque in Episcopo, neque in populo sibi sublecto pudore affectus cum multis lacrymis egredietur, pacificè commotus, & grex relinquetur purgatus: ille verò ingemiscet in conspectu Dei, & pœnitentiam aget de ijs, quæ peccauit. & habebit spem, grexq; totus videns illius gemitum, admonebitur, quod peccator, si pœnitentiam egerit, non perit.

2. Reg. 6.
1of. 7.
4. Reg. 5.

Quomodo oporteat Episcopum iudicare eos, qui peccant.

Cap. XI.

Quare,

QVare, ô Episcopo, stude mundicie
operum excellere, cognoscens lo-
cum ac dignitatem tuam, tanquã
locum Dei obtinēs, eo quod præes om-
nibus Dominis, Sacerdotibus, Regi-
bus, Principibus, patribus, filiis, magis-
tris, atque subditis simul omnibus.
Sicq; in Ecclesia sede, cum sermonem
facis, vt potestatem habens iudicandi
eos, qui peccauerunt: quoniam vobis
Episcopis dictum est, Quodcunque ligaueritis
super terram, erit ligatum in
cælo, & quodcunque solueritis super
terram, erit solutum in cælo.

Mat. 18.

*Doctrina, quomodo oporteat se gerere cū
pœnitentibus, & huius rei
exempla varia.*
Cap. XII.

Iudica igitur, ô Episcopo, cum potes-
tate tanquã Deus, sed pœnitens
tes recipe. Deus enim, misericordiaz
Deus est. Increpa peccantes: ad
mone eos, qui non conuertuntur: hor-
tare stantes vt perseuerent in bonis:
pœnitentes recipe, quoniam Dominus
Deus cum iureiurãdo promisit remis-
sionem se concessurũ pœnitentibus de-
his, quę peccauerunt. Dicit enim per ip-
sum Ezechiel, Dixi eis, Viuo ego dicet
Dominus Adonai. Si voluero mortem

Paul. 2.

ad Corin.

CONSTIT. S. APOST.

peccatoris, sed vt conuertatur impius
 22 à via sua mala & viuat. Conuertimini
 23 igitur à vñs vestris malis, & vt quid
 24 moriemini domus Israel? Hic sermo fiducia
 dedit peccatoribus, vt si pœnitentiam egerint, salutis spem habeant: ne aliquando sensu doloris amisso, se tradant iniquitatibus, sed habent es spẽ salutis, conuersi clament ad Deum pro peccatis suis, & pœnitentiam agant ex corde, placantes Deum per misericordiã operã ieiunia & vigiliã.

Quòd oportet fugere experientiam peccatorum.

Cap. XIII.

E Os verò, qui non peccauerunt, tales manere oportet, neque descendere ad experientiam peccatorum, ne opus habeant dolore, tristitia, gemitu pro remissione. Quid enim scis homo cum peccasti, si vnum diem victurus es in hac vita, vt pœnitentiam agere possis? quoniã incertus est tuus est vita discessus, & in peccato morienti, nulla pœnitentia relinquitur, vt inquit per

Psal. 6.

Pro. 24.

Dauid, In Inferno quis confitebitur tibi? Oportet igitur paratum esse in bonis, vt sine tristitia illud iter peragam⁹. Propterea hortatur diuinus sermo per sapientem Solomonẽ dicens, Tibi pœpara

LIBER SECVNDVS. 17

para in exitum opera tua, & para in as-
grum: ne desit nobis aliquid ex bonis, *Mat. 25.*
quemadmodum quinque in Euāgelio
virginibus propter stultitiā defuit pie-
tatis oleum, & extinctis diuinæ cognis-
tionis lampadibus, expulsæ sunt à spon-
so. Propterea securus manet omnis, qui
vitæ suæ parcat, & perseverat sine pec-
cato, ut iustitias à se prius peractas, sibi
conseruet. Tu igitur ita iudica tanquā

Deus iudicium exercens. Iudicium e- *Exo. 23.*
nim, inquit, Domini est. Primum igitur
potestate reum iudica, deinde cum
misericordia, humanitate, & indulgen-
tia eum cōcilia, promittens ei salutem,
si morem mutauerit, & ad pœnitentiā
redierit. Pœnitentem corripiendo re- *Luc. 15.*
cipe, memor Domini dicentis, Quod
gaudiū fit in Cœlo super vno peccato-
re pœnitentiam agente.

De dicentibus, recipiendum non
esse pœnitentem.

Cap. XIII.

SI pœnitentem non receperis, in sis-
diatoribus trades oblitus David di- *psal. 73.*
centis, Ne tradas bestiis animā con- *ler. 8. &*
fitentē tibi. Ideo inuitans ad pœnitens *eandē ha-*
tiam Ieremias inquit, Num cadēs non *bent sentē-*
resurgit, vel se conuertens non con- *tiam.*
uertitur? Quoniam conuersus est popu-

CONSTIT. S. APOST.

18. Ius meus conuersione audaci, & deus
 19. etī sunt in electione ipsorum. Conuerso
 20. rimini. qui elongati estis, & ego medea
 21. bor contritionibus uestris. Recipe igitur
 22. tur poenitentem, sine vlla dubitatione
 omnino, neque impediaris ab ijs, qui
 crudeliter dicunt, nō oportere cum ijs
 coinquinari, neque sermonis commu-
 nionem habere. Hæc. n. cōsilia sunt ho-
 minum ignorantium Deum, atque e-
 ius prouidentiam de agrestibus beluis,
 ferisque indomitis. Non enim vident
 quod oportet non communionem ser-
 monis cauere à peccatoribus, sed ope-

Ezech. 18.

Ezech. 14.

23. ris. Iustitia enim iusti super ipsum erit,
 & iniquitas iniqui super ipsum erit. Et
 24. rursum, Terra si peccauerit mihi, vt
 25. præuaricetur præuaricationem, & ex-
 26. tendam matum meam in illam, & con-
 27. teram super eam virgam panis, & im-
 28. mittam famē, & exterminabo ab ea ho-
 29. minē, & iumentū. Et si fuerint tres vis-
 30. ri in medio eius, Noe, Iob, & Daniel, i-
 31. in iustitia sua saluabūt animas suas, dis-
 cit Dominus Adonai. Manifestè declar-
 auit Scriptura, q̄ iusti si vixerit cū in-
 iusto, nō perit cū eo. In hoc enim mūdo
 iusti, & iniusti vnā cōgregantur socie-
 tate vitæ, non sanctitatis: neque in hoc
 peccāt sancti. Imitatores enim sunt Pa-
 tris sui, qui est in Cælo: qui Solē suū ori-
 ri facit super iustos & iniustos: & pluit
 sua

*Ignat. ad
 Philadel-
 phi.*

LIBER SECVNDVS. 18

super bonos & malos, & nullū ex hoc
 periculum imminet iusto: nam in stadi-
 dio & victores cernuntur, & victi: in co-
 rona soli, qui generosē certauerunt. Ne-
 mo verō coronatur, nisi qui legitimē
 certauerit. Vnusquisq; de se confitebi-
 tur, et non perdet Deus iustum cum ini-
 iusto, quoniam apud eum expers pec- 2. Ti. 2.
 cati vita immunis est à supplicio: nam Gen. 7.
 nec Noë aqua obruit, neque Lot incen- Gen. 19.
 dio consumpsit, neque Raab vnā cum Ios. 2.
 alijs interemit.

*Quod nemo pro alio punitur, sed vnusquis-
 que pro se rationem reddit.*

Cap. XV.

Quod si scire vultis ea, quæ nobis
 euenerunt: Iudas cum esset no-
 biscum accepit sortem ministe-
 rij eam, quam nos accepimus: & Simon
 Magus accepit sigillum in Domino.
 Sed vterque cum se prauum ostendisset,
 alter suffocatus est, alter cōtra natura
 ram volans attritus est. Et in arca Noë,
 & filij eius erant, sed solus Cham im-
 probus repertus, in filio pernas dedit.
 Quanquam parentes pro filiis non puni-
 untur, neque filij pro parentibus, ne-
 que serui pro dominis, neq; propinqui
 pro propinquis, neque amici pro ami-
 cis, neque iusti pro iniustis, sed vnus-
 quis

CONSTIT. S. APOST.

quisque de suis operibus rationem esse redditurus. Nam neque Noë pro Mundo pœnas pendit, neque Lot pro Sodomitibus, igne flagrauit: neque Raab pro Ierichuntibus interfecta est, neque Israël pro Aegyptiis. Non enim cohabitatio, condemnat iustos cum iniustis, sed eiusdem propositi, ac voluntatis consensio. Non oportet igitur ad cædem paratis, nec his, qui odio homines habent, neque criminum studiosis, & per occasionem mortem inferentibus, mentem adhibere: alius enim pro alio mortem non subit, sed priorum peccatorum cæternis unusquisque constringitur, & ecce homo & opus eius.

Quòd oportet infirmis in fide, opem ferre.
Cap. XVI.

Oportet autem vos opem ferre infirmis periclitantibus, & errantibus, & quoad fieri potest, sermonis exhortatione sanare eos, & liberare à morte. non enim opus habent, qui valent, medico, sed qui ægrotant, quoniã
» non est voluntas coràm Patre, ut pereat
» vnus ex paruulis. Non enim hominum
duri cordis voluntatem expendere oportet, sed Dei & Patris cunctorum, quæ est per Christum dominum nostrum,
cui

LIBER SECVNDVS. 19
cui honor in sæcula. Amen.

Quòd non oportet Episcopum obsequi laico seditioso. Cap. XVII.

Non enim est æquum, caput cum
fis ò Episcopo, caudæ obsequi, hoc
est laico homini seditioso in alte-
rius perniciem, sed Deo soli. Imperare
enim debes subditis, non parere: nam,
neque filius imperat patri secundum o-
riginis rationem, nec seruus domino se-
cundum potestatis rationem, neque dis-
cipulus magistro, neque miles Regi: ita
neque laicus Episcopo. nam quod dici-
tur, Ne videantur cum iniustis consue-
tudinem habentes, sermonis doctrina
quasi contagione inquinari, vel com-
municare cum eorum peccatis: Eze-
chiel præcicens hanc improborum sus-
ceptionem, inquit, Quid vos dicitis ipsis *cap. 18.*
parabolam hanc in terra Israël: Patres
comederunt vuam acerbam, & dentes
filiorum obstupescunt, Vivo ego dicit
Adonai Dominus. Si dicetur in vobis
hæc parabola in Israël: quoniam om-
nes animæ meæ sunt. Quomodo ani-
ma patris, ita anima filij mea est: anima
quæ peccauerit ipsa morietur. Vir autè,
qui erit iustus faciens iudicium & ius-
titiam, Et deinceps exponens reliquas
virtutes cõcludit dicēs, quòd hic iustus
est,

CONSTIT. S. APOST.

est, vita viuet, dicit Dominus Adonai.
 Et si genuerit filium pestilentem fundē
 tem sanguinem, & in via patris sui ius-
 sti non ambulauerit. Et subiungens reli-
 qua, quæ sequuntur, tandem infert, Via
 ta non viuet, omnes iniquitates has fe-
 cit, morte morietur. Sanguis eius super
 ipsum erit. Et dicere quod nō portauit
 filius iniquitatem patris, & iustitiam is-
 plius, qui iustitiam, & misericordiam fe-
 cit, & dices eis, Anima, quæ peccauit, is-
 psa morietur. Filius non portabit ini-
 quitatem patris, & pater non portabit
 iniquitatem filij. Iustitia iusti super ip-
 sum erit, & iniquitas iniqui super ipsum
 erit. Et paulo post ait. Si auerterit se ius-
 tus à iustitia sua, & fecerit iniustitiam,
 secundum omnes iniquitates non re-
 cordabuntur in præuacatione, quam
 præuacatus est, & in peccato, quo pec-
 cavit, in eo morietur, et post pauca in-
 fert. Cum auerterit se impius ab impie-
 tate sua, quam fecit, & fecerit iudicium,
 & iustitiam: hic animam suam serua-
 uit, & auerterit se ab omnibus iniquitati-
 bus suis, quas fecit: vita viuet & non
 morietur. Et infra. Secundum vias ve-
 stras iudicabo vos domus Israël, ait Do-
 minus Adonai. Videte filij nostri charis-
 simi quàm misericors cum iniustitia sit
 Dominus & Deus noster, bonus & be-
 nignus, qui innocentem non absoluit,
 reum

reum, & se conuertentem recipit, atq; viuificat, non relinquens suspicandi locum acerbè iudicare volentibus, ac omnino declinare peccantes, & nullam societatem cum eis habere sermonum cōsolatoriorum, qui ad pœnitentiam possint inducere. Contra quos Deus per Isaiam inquit Episcopis, Consolamini consolamini populum meum, Sacerdotes loquimini ad cor Ierusalem.

*Quòd oportet Sacerdotem neque contem-
nere peccata, neque esse promptum ad pu-
niendum.*

Cap. XVIII.

Oportet igitur vos, ipsum audiens
tes, hortari eos, qui in peccatum
inciderunt, & ad pœnitentiam in-
uitare, & bonam spem inijcere, ac non
existimare vos delictorum communio-
nem habituros ob charitatem, quæ er-
ga illos ostenditur. Libenter verò pœ-
nitentes admittite, gaudentes illorum
causa cum misericordia, & humanitate,
iudicantes eos, qui deliquerunt. Nam si
aliquem in ripa fluminis ambulantem,
& labi incipientem, baculo impuleris,
& in flumen deieceris, cui potius manū
eras porrecturus, certè occidisti fratrem
cū labenti dexteram præbere debeas,
ne penitus inireat, vt populus admon-
neas

*Ignat. ad
Philad.*

CONSTIT. S. APOST.

- neatur, & ne, qui peccauit, omnino peccat.
 reat. Oportet autem te, Episcopo, neque
 contemnere populi peccata, neque peccantes
 vitare, ne tanquam imperitus
Isa. 62. „ corrumpas gregem Domini, & vile efficias
 eius nomen nouum, quod est impositum
 eius populo, & exprobrabitur tibi, sicut
 antiquis pastoribus, de quibus Dominus
 per Ieremiam dicebat,
Ier. 12. „ Pastores multi corruerunt vineam
 meam, inquinauerunt hereditatem meam.
Ier. 23. „ Et alibi, Contra pastores incitatus est
 furor meus, contra agnos irascat. Et in
Malach. 2. „ alijs; Vos sacerdotes, qui vilificatis
 nomen meum.

De penitentia, & quis sit eius modus, & quomodo recte peragatur.

Cap. XIX.

- C**um aliquem peccauisse cognoueris, exacerbatu*s* iube eum foras eici, & exeunte illo exercebuntur Diaconi, ac quaesitum detineant extra ecclesiam, ingressique pro eo te roganti*s* etenim pro peccatoribus Saluator patrem rogauit, ut in Euangelio est scriptum, Pater dimitte eis, non enim sciunt quid faciunt. Tunc tu iubebis illum intrare, & expendens an poeniteat, & dignus sit, qui in ecclesiam omnino recipiatur, afflictum illum diebus ieiuniorum
- Lu. 23.*
- rum

rum pro ratione peccati hebdomadas
 duas, vel tres, vel quinque, vel septem,
 dimitte, dicens ei quæcunque conue-
 niunt ad peccatorem corripendum, &
 increpatū doce, & admone, vt maneat
 apud se, & humiliter se gerat, rogetque
 Deum, vt sit sibi benignus, & dicat, *Psal. 129.*
 Iniquitates obseruaueris Domine, Dos
 mine quis sustinebit? Quoniam apud
 te est propitiatio. Nam quiddam huius-
 modi innuit illud, quod in Genesi di-
 ctum est Cain. Peccasti, quiesce. hoc est, *Gen. 4.*
 ne addas. Nam quod eum, qui deliquit,
 oportet proprii delicti pudore affici, sa-
 tis demonstrat sermo Mosis pro Maria
 dictus, quando rogabat vt ei peccatum
 remitteretur. ait enim Deus Mosis, Si pa- *Num. 12.*
 ter eius spuisset in faciem illius, nonne
 verecundia affecta esset? septem dies ei
 ciatur extra castra, & postea ingredia-
 tur. idem nos facere debemus, & eos,
 qui se peccatorum pœnitere dicunt, se-
 gregare per certum tempus secundum
 proportionem peccati, deinde pœniten-
 tia peracta, recipere tanquàm patres
 filios.

*Quod siue reprehensione oportet esse Epis-
 copum, tanquàm formam subditorum.*

Cap. XX.

Quod

CONSTIT. S. APOST.

Quod si Episcopus ipse in offensio-
 ne fuerit, quomodo amplius pro-
 dabit ad quærendum crimen
 alicuius? vel ad coangendum aliquem,
 cum ob gratificationem personarum,
 vel ob munerum perceptionem nec ip-
 se, neque Diaconi bonæ conscientie præ-
 diti fuerint? Nam cum Magistratus pe-
 tit, & iudex capit, nunquam ad finem
 perducitur iudicium. Quod si cum furi-
 bus societatem habeant, & iudicio vi-
 duarum non attendant, non poterunt
 qui Episcopo subsunt, adiuuare Episco-
 pum: dicent enim ei quod est in Euang-
 elio scriptum, **Quid aspicias festucam**
 in oculo fratris tui: **trabem vero in pro-**
 prio oculo non consideras? **Caveat igitur**
Episcopus cum suis Diaconis, ut au-
diat sermonem huiusmodi, hoc est, ne
det occasionem. Nam peccator cum vi-
det aliquem similia suorum operum fa-
cientem, confirmatur, ut eadem faciat.
Deinde improbus ex illo vno occasio-
nem accipiens, cum alijs operatur (quod
absit,) atque ita peruertitur ouile. Cum
enim plures sunt peccantes, maior exis-
tit improbitas, quæ ab illis committit-
tur Peccatum enim non repressum, fit
 deterius, & in alios grassatur: **Quoniã**
 paruum fermentum totam massam cor-
 rumpit, & fur vnus vniuersę genti frau-
 dem illam inuehit, & muscæ mortuæ
 cor-

Matth. 7.

Gal. 5.

Eccl. 10.

21 corrumpunt vnguenti suauitatem, & *Pro. 29.*
 22 Rex si audiat sermonem iniustum, om-
 nes eius ministri fiunt iniusti: sic ouis
 scabiosa cum alijs communicat morbū,
 nisi separentur ab ea oues integre: & ho-
 mo pestilens a multis cauendus est: & ca-
 nis rabidus, nisi coërceatur, periculosus
 est omnibus, quos arrigerit. Si igitur ho-
 minem iniquum ab Ecclesia non sepa-
 remus, faciemus domum Dei speluncā
 latronum. non enim oportet in peccatis
 tibus conuiuere, sed coarguere, admo-
 nere, vrgere, ieiunijs affligere, vt alijs ti-
 morem incutias: Timoratos enim (in-
 quit) facite filios Israël. Oportet enim
 Episcopum peccatorum prohibitorum
 per admonitionem effici, iustitiæ sco-
 pum, præparatorum a Deo bonorum
 præconem, & futuræ in iudicio iræ nū-
 cium, ne Dei plantationem ob negligē-
 tiam contemnens, audiat quod in Osea *Ose. 10.*
 dictum est, Quare reticulistis impietate,
 & fructum eius vindemiastis?

*Quod oportet Episcopum curare, ne popu-
 lus peccet, cum sit eius scopus.*

Cap. XXI.

OMnium curam habeat Episcopus,
 eorū, qui nō peccauerūt, vt perse-
 ues

CONSTIT. S. APOST.

uerent sine peccato, & eorum, qui peccant, ut poenitentiam agant. Dicit enim
Matth. 18. Dominus vobis, Videte ne contemnatis vnum ex paruulis istis. Et poenitentibus remissionem concedere oportet: nam eo ipso quo delinquens, vero affecta dicit, Peccaui in Dominum: respondet Spiritus sanctus, Dominus remisit tibi peccatum: confidenon morieris. Recognosce igitur o Episcopo dignitatem tuam, quod sicut ligandi potestatem accepisti, sic etiam & soluendi. Obtinens igitur soluendi potestatem, recognosce te ipsum, & secundum dignitatem loci tui, in hac vita versare, sciens quod de pluribus rebus ratio abs te requiretur. Cui enim (inquit) depositum est multum, abundantius repetetur ab eo. Nam peccati expers reperitur nemo, excepto eo, qui propter nos factus est homo: quoniam scriptum est, Nemo mundus a sordibus, neque si vnum die vixerit. Atque ob hanc causam veterum iustorum, & Patriarcharum, vitæ consuetudinesque conscriptæ sunt, non ut iis exprobremus, cum illa legimus, sed ut nos poenitentiam agamus, & bonam spem habeamus nos remissionem consecuturos. Nam in illorum sordibus nostra securitas, & admonitio consistit, quod veniam obtinebimus, Scriptum est enim,
 Quis

- 29 Quis gloriabitur castum se habere cor? *Provl. 20.*
 29 vel quis confidit mundum se esse à peccato? Nemo igitur sine peccato uiuit. Tu igitur, quo ad potes, conare reprehensione carere, & de omnibus sollicitus esto, ne quis propter te scandalum passus pereat. Laicus enim de se solo est sollicitus, tu autem de omnibus, ut qui maius onus habes, & grauius sustines pondus. Scriptum est enim, Et dixit Dominus ad Mosem & Aaron, Accipietis peccata sacerdotij. Quare tanquam de *Nu. 18.* pluribus rationem redditurus, de omnibus curam suscipe: ac sanos quidem conserua, peccantes castiga, & ieiunio affictos remissione releua, & ingemiscetes recipe, omni Ecclesia pro illo rogante, manuque ei imposita permitte deinde illum esse in ouili. Somnolentos autem & inertes conuerte, confirma, hortare, cura, sciens quanta merces tibi partata sit, cum hæc facis, quemadmodum contra quantum periculum tibi immineat, si hæc negligas. Inquit enim negligentibus populum Episcopis Ezechiel, Væ pastoribus Israël, quoniam *C. 34.* pascebant semetipsos: non greges pascebant pastores, sed seipos. Lac comedistis, & lanis induimini, crassum occidistis, oues non pascitis. Quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotum, non sanastis: quod confractum,

CONSTIT. S. APOST.

11 Etum, nō alligastis: quod abiectū est, nō
 12 reduxistis, & quod perierat, non quæsis-
 13 stis, sed in potentia corrigebatis illas, &
 14 cum superbia: & dispersæ sunt eo quod
 15 non esset pastor: & factæ sunt in deuor-
 16 rationem omnibus feris siluæ. Et rur-
 17 sum, Et non quasi fuerunt pastores oues
 18 meas, & pascebant pastores se ipsos, ou-
 19 es autem meas non pascebant. Et paulo
 20 post, Ecce ego aduersus pastores, &
 21 exquirā ego oues meas de manu ipsorū,
 22 & cessare faciā eos ne pascāt oues meas,
 23 & non pascent amplius pastores se ip-
 24 sos, & liberabo oues meas de manu ipso-
 25 rum, & non erunt ipsis in escam. Et sub-
 26 iungit, populo dicens, Ecce ego iudica-
 27 bo inter ouem & ouem, arietem & arie-
 28 tem. Num parum erat vobis quod pas-
 29 cua bona depascebatis, & reliquias pas-
 30 cuarum conculcastis pedibus vestris, &
 31 oues conculcationes pedum vestrorum
 32 comedebant. Et paulo post subiungit,
 33 Et cognoscetis quod ego Dominus, &
 34 vos oues pascuarum mearum. Homi-
 35 nes mei estis, & ego Deus vester, dicit
 36 Dominus Adonai.

*Quod pastor negligenter se gerens cum
 ouibus, pœnas dat, & ouis
 non obediens pastori*

punitur.

Capo

Avdite Episcopi, & audite laici quo modo dicit Deus, iudicabo inter arietē, & arietē, & inter ouē & ouē. Et ad pastores dicit, iudicabimini propter imperitiam vestram, & perditionem ouium. Hoc est, Inter Episcopum & Episcopum iudicabo: & inter laicum & laicum: & inter Principem & Principem. Sunt enim rationales hæ oues, & hi arietes, non irracionales, ne forte dicat laicus, ego ouis sum, non pastor, & nullam rationem mei habeo, sed pastor videbit, & ipse solus de me rationem est redditurus. Nam quemadmodum si ovis bonum pastorem non sequatur, lupis exponitur ad interitum, ita si malū pastorem sequatur, in euidentem mortem incidit: vorabit enim eam pastor. Quare fugiendi sunt pastores perniciosi.

Quomodo oporteat subditos obedire

presidentibus Episcopis.

Cap. XXIII.

Pastorem bonum laicus honoret vt dominum, vt Pontificem Dei, vt magistrum pietatis. Nam qui illum audit, Christum audit: & qui illum spernit, Christum spernit: qui verò Chris- LNC. 10.

E

flum

CONSTIT. S. APOST.

stum non recipit, non recipit eius Deū
 ac patrem. Nam qui vos audit, inquit,
 22 me audit: & qui vos spernit, me sper-
 23 nit: & qui me spernit, spernit eū, qui mi-
 sit me. Itē Episcopus laicos, vt filios dili-
 gat, fouens ac cōplectens charitatis stu-
 dio tanquā oua ad pullos procrean-
 dos, vel tanquā pullos in vinis tenēs
 ad educandas gallinas: omnes, admo-
 nens, omnes, qui quidem reprehensio-
 ne opus habent, obiurgans, sed non per-
 cutiens, adigens ad pudorem, sed non
 ad euerſionem, castigans ad conuersio-
 nem, coarguens ad correctionem, & res-
 titutionem viæ. Quod est validum
 conserua, hoc est, quod est firmum, fide
 securum custodi, populum pacificè pas-
 cens: infirmum consolida, hoc est, quod
 tentationem patitur, admonitione con-
 firma. Aegrotum sana, hoc est, quod las-
 borat ex fide in incertitudine, per do-
 ctrinam cura. Fractum alliga, hoc est,
 quod errauerat, vel quod comminus-
 tum, vel disruptum fuerat peccatis in
 errore viæ, alliga per consolatoriam
 admonitionem, leuatum delictis & bo-
 na spe iniecta recreatum, sic robustum
 ad Ecclesiam reuoca, reducens ad gre-
 gem. Abiectum restitue, hoc est, in pec-
 catis repertum, & in peccnam segregat-
 tum, non permittens foris manere, sed
 apprehendens, & conuertens reduc ad
 quie

LIBER SECVNDVS. 25

ouile, hoc est ad populum immaculatæ
 Ecclesiæ. Quod perierat quære, hoc est,
 eum, qui ob multitudinem peccatorum
 de salute desperauerat; ne finas fundi-
 tus interire: eum, qui ob multum tor-
 pore[m] atque inertiam, somnolentus fa-
 ctus est, & qui propter grauem som-
 num, suæ vitæ est oblitus, & à proprio
 ouili ita longè discessit vt in lupos in-
 ciderit, tu require, & correptum con-
 uerte, & sobrium esse hortare, atque
 spem in i[n]ce, non permittens illum dice-
 re id, quod à quibusdam dicitur, Quod
 impietates nostræ in nobis sunt, & in
 ipsis tabescimus, & quonam modo vi-
 uemus? Si igitur fieri potest, transfe-
 rat in se Episcopus peccatum, & dicat
 ei, qui peccauit, Tu modò conuertere,
 & ego mortem debitam tibi, in me sus-
 cipio, vt Dominus mortem nobis & o-
 mnibus debitam, in se suscepit. Nam bo-
 nus pastor animam suam ponit pro ou-
 libus suis: mercenarius autem, qui non
 est pastor, cuius non sunt oues proprie,
 videt lupum venientem, hoc est diabo-
 lum, & relinquit oues, & fugit, & lupus
 diripit eas. Intelligere igitur oportet,
 quod cum erga peccatores misericors
 sit Deus, cum iureiurando pœnis
 sententiam promisit. Qui ergo pec-
 cat, & promissionem Dei de pœnis

Ioh. 10.

CONSTIT. S. APOST.

tentia ignorat, & longanimitatem, ac patientiam eius nescit: præterea verò sanctas Scripturas eam prædicantes, cognititas non habet, vt qui abs te eas non didicerit, is ad interitum ruit, tu verò tanquàm pastor beneuolus, & custos bonus, inuestiga numerans gregem, & quod deest, quære, quemadmodum Dominus Deus, & bonus Pater noster, cū misisset filium suum pastorem bonum, & saluatorem, magistrum nostrum Iesum, mandauit ei vt relinqueret nonaginta nouem in montibus, & pergeret ad quærendam errantem, & inuentam, super humeros attolleret, & ad gregem ferret lætus quòd perditam ouem reperisset. Eodem modo te obedientem præbe ò Episcopo, quærens quod perierat, dirigens, quod aberrauerat, reducens quod recesserat: potestatem enim habes reducendi, & absoluendi vulneratos in remissione. Propter te Saluator dicit paralytico in peccatis, Remittuntur tibi peccata. Fides tua te saluauit, vade in pace. Pax autem, & portus tranquillus est Dei Ecclesia; cui absoluo peccatores restituens sanos, immaculatos, alacres, studiosos, laboriosos in operibus bonis. Vt peritus & clemens medicus medere omnibus in peccato errantibus non enim opus habent, qui

enim

Matt. 9. "

" valent, medico, sed qui ægrotant. Venit

- » enim filius hominis saluare, & quæ-
 re quod errauerat. Quoniam ergo me-
 dicus es Ecclesiæ Dei, adhibe medica- *Ignat. ad*
 mentum accommodatum unicuique *Polyc.*
 aegroto: Omnibus modis cura, sana, sal-
 uos restitue Ecclesiæ. Pascere gregem. no-
 » licum superbia præesse tanquam domi- *I. Pet. 5.*
 » nās, sed tanquā pastor bonus in sinū cō- *Isa. 40.*
 » gregans agnos, & pregnantes consolās.

*Periculosum esse, reo non audito, iudicare,
 & penam in reum statuere, antequam
 sermone redargutus sit.*

Cap. XXIIII.

Sit autem probus, bonus, mansue-
 tus, simplex, verus non durus, non
 contumax, non inmanis, non glo-
 riosus, non misericordiæ expers, non in-
 flatus, non acceptor hominum, non ti-
 midus, non duplex: non illudens po-
 pulis subiectis, non abscondens ab
 eis Dei leges, & sermones de peniten-
 tia non promptus ad cñciendum, & ex-
 pellendum, sed cautus, non obiurgator:
 non præceps: non admittens testimo-
 nium contra aliquem sine tribus testis
 bus, nisi, quorum mores pridem sint
 testimonio probati, & qui neque inimis
 citis, neque inuidia ducantur. Reperiū-
 tur enim multi, qui aliorum malis læ-
 tantur, dicaces, triplicis linguæ, fratres
 odio

CONSTIT. S. APOST.

odio habentes, operam dantes, vt Christi oues dissipent: quorum sermones si temere audire voles, disperges tuum os uile, & trades lupis in cibum, hoc est Demonibus, & prauis hominibus: quin potius non hominibus, sed in figura humana feris, Ethnicis, Iudæis, & hæreticis impijs. Nam ad expulsam ab Ecclesia, statim accedunt perniciosi lupi, & eum tanquam agnum vorare existimant, suum lucrum illius interitum credentes. Etenim horum pater diabolus homicida est. Et qui ob temeritatem iudicij tui iniuste damnatus est, incelsitia affectus, & imbecillitate animi oppressus, vel ad gentes transfugiet, vel hæresibus impedietur, & omnino ab Ecclesia atque à spe in Deum abalienabitur, & implicabitur impietati: tuq; illius interitus reus efficieris. Non enim est æquum promptum esse ad efficiendum peccatores, tardum ad recipiendum reuertentem, & paratum ad abscindendum, durum ad ægrotos curandum. Nam de talibus diuina Scriptura dicit, Pedes eorum in malitiam currunt, veloces sunt ad effundendum sanguinem. Contritio & labor in vijs eorum, & viâ pacis non cognouerunt. Non est timor Dei ante oculos eorû. Via pacis est Saluator noster Iesus Christus, qui docuit nos cum dixit, Remittite, & remittetur

1ra Par. 81.

Prov. 1.

Matt. 7.

27 vobis: Date & dabitur vobis. hoc est da
 te remissionem peccatorum, & remittē
 tur vobis delicta, quemadmodum &
 per orationem, nos instituit vt Deo dis
 28 ceremus, Dimitte nobis debita nostra,
 29 sicut & nos dimittimus debitoribus no
 30 stris. Nisi ergo vos dimiseritis peccato
 31 ribus, qua ratione remissionem pecca
 32 torum vestrorum obtinebitis? Nonne
 contra ipsi vos alligamini dicentes di
 mittere eum dimittitis? Nonne vestro
 ipsorum ori aduersamini dicentes, di
 mittimus, non dimittentes? Scitote es
 nim quod, qui innocentem eicit, vel re
 deuntem non recipit, interfector fra
 tris existit, & eius sanguinem fundit, vt
 Cain sanguinem Abel fratris: sanguis
 que eius clamans ad Deum requiretur.
 Nam iustus ab aliquo iniuste occisus, in
 requiete apud Deum manebit in ater
 num Eodem modo si quis temere ab E
 piscopo fuerit eiectus. Ille, qui eiecit in
 nocentem, tanquam peccatorem, acer
 bior interfector censetur, cum non re
 spiciat ad Dei misericordiam, nec me
 mor sit illius erga penitentes bonitas
 tis, neque talium rerum scopos habeat
 eos, qui multitudinis peccatorum in
 penitentia remissionem impetraues
 runt. Quare audactor existiman
 dus est interfector corporalis, qui
 infontem reijcit: eodem modo
 E 4 qui

CONSTIT. S. APOST.

qui pœnitentes nõ recipit, dissipat quæ Christi sunt, contra illum veniens. Nã vt Deus iustus est in peccatoribus condemnandis, sic etiam misericors in pœnitentibus recipiendis. Misericordiam enim, & iudicium canebat de eo pius

Pfal. 150. David.

Quòd magnum exemplum pœnitentiae proponitur nobis David, & Neniuite, Ezechias, & eius filius Manasses.

Cap. XXV.

NEcesse est autem, Episcopo, vt ante oculos habeas exempla præteritorum, ijsque peritè vtaris ad regendum eos, qui vel asperis, vel lenioribus opus habent sermonibus. Præterea verò æquum est vt in iudicando, Dei sententiam sequaris: & si Deus iudicat peccatores, vel conuersos, item tu eodem modo iudices. Etenim nõne David lapsum increpatum per Nathan dicentemque se pœnitere, continuo morteliberauit inquitens, Confide non morieris. Ionam nolentem Nineuitis prædicare, iussit à mari atque à Cete deuorari, orantem in ventre Cete ab interitu in vitam reduxit. Ezechiam paululum in superbiam elatum cum lachrymis rogans

2. Reg. 12.

gantem, crimine liberauit, Audite, o Episcopi, utile ad tales res exemplum. Scriptum est enim in quarto Regum, & in secundo Paralipomenon libro die
 rum, his verbis, Et mortuus Ezechias, *Reg. 4.*
 & regnauit filius eius Manasses. duode- *C. 21.*
 cim annorum erat cum regnare cepisset, & quinquaginta quinque annis regnauit in Ierusalem: & nomen matris eius Epsiba. Fecitque malum in conspectu Domini, non abstinuit ab abominacionibus gentium, quas exterminauit Dominus a facie filiorum Israel: & conuersus est Manasses & edificauit excelsam, que dissipauit Ezechias pater ipseus, & statuit columnas Baal, & erexit altare Baal, & fecit Lucos sicut fecerat Achab Rex Israel. Et fecit altare in domo Domini, in qua dixit Dominus ad Dauid & ad Solomonem filium eius, Quoniam in ipso ponam nomen meum. Et statuit Manasses altare, & in ipsis seruit Baal, & dixit, Erit nomen meum in eternum: & edificauit altaria in duobus atrijs domus Domini militie caeli. Et ipse traduxit filios suos per ignem in Gebenon, & arsolatus est, magicisque artibus operam dedit, & habuit Pythones, vates, coniectores, & Seraphin, & abundauit vt faceret malum in oculis Domini, vt irritaret eum. Et posuit fuisse, & sculpsit lucis imaginem, quam
 E 5 fecit

CONSTIT. S. APÓST.

1 fecit in domo Domini, in quo elegit Do-
 2 minus ponere nomen suum illhic in Ier-
 3 rusalem sancta ciuitate in æternum, &
 4 dixit, Non faciam pedem meum moueri
 5 à terra Israël, quam dedi patribus is-
 6 rael. Verum si custodiuerint omnia
 7 quæcunque mandauit ipsis secundum
 8 mandatum, quod mandauit seruus me-
 9 us Moses, & non audiuerunt. Et seduxit
 10 eos Manasses vt facerent malum in con-
 11 spectu Domini super gentes, quas dele-
 12 uit Dominus à facie filiorum Israël. Et
 13 locutus est Dominus ad Manassem, &
 14 ad populum eius in manu Prophetarum
 15 seruorum eius dicens, Eo quòd fecit
 16 Manasses Rex Iuda abominationes has
 17 malas, ab omnibus, quæ fecit Amor-
 18 reus in conspectu eius, & peccare fecit
 19 Iudam in idolis suis, hæc dicit Domi-
 20 nus Deus Israël, Ecce ego porto mala in
 21 Israël, & Iudam, vt omnis, qui audit il-
 22 la, perfonent ambæ aures eius: & exten-
 23 dam super Israël mensuram Samariæ,
 24 & pondus domus Achaab, & delebo Ier-
 25 rusalem tanquam tabulam, quæ dele-
 26 tur, & euertam in faciem suam, & tradam
 27 reliquias hæreditatis meæ, & dabo eos
 28 in manus inimicorum ipsorum, erunt
 29 que in vastitatem, ac in rapinam omni-
 30 bus inimicis ipsorum, eo quòd fecerunt
 31 mala in oculis meis, & sunt irritantes
 32 me à qua die eduxi patrem ipsorum à

29 terra Aegypti, vsque ad hanc diem. In-
 30 super sanguinem innocentem effudit
 31 Manasses multum vehementer, donec
 32 impleuit Ierusalem vsque ad os, praeter
 33 peccata ipsius, quibus peccare fecit Iu-
 34 dam, vt faceret malum in oculis Domi-
 35 ni. Et eduxit Dominus duces copiarum
 36 Regis Assur, ceperuntque Manassem
 37 in vinculis, & vinxerunt compedibus
 38 ferreis, duxeruntque Babylonem, & erat
 39 vincētus, & totus ferro circumdatus in
 40 carcere, & dabatur ei fursuraceus panis
 41 pondere modicus, & aqua cum acero in
 42 mensura, vt viuere posset. Et erat op-
 43 pressus, dolensque valde. Et postquam ve-
 44 hementer afflictus est: quaesuit faciem
 45 Domini Dei sui, & humiliatus est vehe-
 46 menter a facie Domini Dei patrum is-
 47 rael, & orauit ad Dominum dicens.

Oratio Manassis Regis Iuda.

Cap. XXVI.

29 **D**omine Omnipotens Deus patrū
 30 nostrorum Abraam, Isaac, & Iac-
 31 cob, & seminis ipsorum iusti, qui
 32 fecisti caelum, & terram cum omni or-
 33 natu eorū: qui ligasti mare verbo māda-
 34 ti tui: qui cōclusisti abyssū, & cōsignasti

CONSTIT. S. APOST.

„ eum terribili, & glorioso nomine tuo:
 „ quem omnia pauent, & tremunt à facie
 „ virtutis tuæ: quoniam importabilis
 „ magnificentia gloriæ tuæ, & intolerabilis
 „ ira in peccatores comminationis
 „ tuæ, immensa, & inuestigabilis mis-
 „ sericordia promissionis tuæ, quia tu es
 „ Dominus misericors, longanimis,
 „ multæ misericordiæ, & pœnitens super
 „ improbitates hominum. Quoniam tu
 „ Deus secundum bonitatem probitatis
 „ tuæ, promissisti pœnitentiæ remissionem
 „ peccantibus in salutem. Tu igitur Do-
 „ mine Deus iustorum non posuisti pœ-
 „ nitentiam iustis Abraham, Isaac, & Ias-
 „ cob, qui non peccauerunt, sed posuisti
 „ pœnitentiam super me peccatore, quo-
 „ niam peccaui super numerum arenæ
 „ maris. Multiplicatæ sunt iniquitates
 „ meæ Domine, multiplicatæ iniquitates
 „ meæ; & non amplius dignus sum figere
 „ oculos, & intueri altitudinem cœli
 „ à multitudine iniquitatum mearum:
 „ Incuruatus multo vinculo ferri, quo-
 „ niam irritaui furorem tuum, & ma-
 „ lum in conspectu tuo feci, statuens
 „ abominaciones, & multiplicans of-
 „ fensiones. Et nunc inclinans genua cor-
 „ dis mei, rogans bonitatem tuam: pec-
 „ caui Domine, & peccata mea ego cog-
 „ nosco, sed peto, rogans te, remitte
 „ te mihi Domine, remitte mihi, & ne
 „ simul

„ simul perdas me cum iniquitatibus
 „ meis, neque in æternum iratus conser-
 „ ues mala mihi, neque condènes me in
 „ infinis locis terræ. Quia tu Deus, De⁹
 „ peccitentium, & super me ostendes bo-
 „ nitatem tuam, quoniam cum sim in dia-
 „ gnus saluabis me secundum multam mis-
 „ sericordiam tuam, & laudabo te sem-
 „ per omnibus diebus vitæ meæ, quoniam
 „ te laudat omnis virtus Cælorum, &
 „ tua est gloria in sæcula. Amen.

„ Et audiuit vocem suam Dominus, &
 „ misertus est eius, & facta est circa ipsum
 „ flamma ignis, & liquefacta sunt omnia
 „ circa ipsum ferramenta, & sanauit Do-
 „ minus Manassem à tribulatione eius,
 „ & reduxit eum Ierusalem ad regnum
 „ suum. Et cognouit Manasses quod Do-
 „ minus ipse est Deus solus, & seruiuit so-
 „ li Domino Deo in toto corde eius, & in
 „ tota anima eius, & putatus est iustus.
 „ Et sustulit Deos alienos, & sculptile à
 „ domo Domini, & omnia altaria, quæ
 „ ædificauerat in domo Domini, & om-
 „ nia altaria in Ierusalem eiecit extra ci-
 „ uitatem, & direxit altare, & sacrificauit
 „ super ipsum sacrificium salutatis & lau-
 „ dis. Et dixit Manasses Iudæ, vt seruiret
 „ Domino Deo Israël, & dormiuit in pa-
 „ ce cum patribus suis, & regnauit Anno
 „ filius eius pro eo, & fecit malum coram
 „ Domino, secundum omnia quæ cun-

CONSTIT. S. APOST.

fecerat Manasses pater eius in pri-
mis, & irritauit Dominum Deum suū.
Audistis filiū charissimū quemadmodū
Dominus Deus eum, qui idola coluerat,
& multos infantes occiderat, leuiter
castigatum recepit, & dimissis delictis,
eum in regnū reduxit. Nō solum enim
pœnitentibus indulget, sed etiam pristī
nam dignitatem restituit.

*Contra eos, qui ex contemptu peccant,
sit exemplum Amon.*

Cap. XXVII.

Nillum peccatum idololatria res-
peritur grauius: ea est enim cons-
tra Deum impietas, sed tamē ipsa
quoque per veram pœnitentiam con-
donatur. Si verō quis de industria pec-
cet tentans Deum, quasi non vlscens-
tem mala: is remissionem non con-
sequitur, quamuis secūm ipse dicat, Sit
mihi propitius Deus, quoniam ambu-
labo in euersione cordis mei prauī. Ta-

4. Reg. 21. **lis fuit Amon Manassis filius. Inquit**
enim scriptura. Et cogitauit Amō cogi-
tationem transgressionis malam: & dis-
xit, Pater meus à iuuentute multa inis-
quē fecit, & in senectute pœnitentiam
egit: & nunc ego ambulabo prout con-
cupiscit anima mea, & postea cōuertar
ad Dominum. Et fecit malum in con-
spectu

LIBER SECVNDVS. 31

30 spectu Domini supra omnes, qui fue-
 runt ante ipsum, & exterminavit eum
 31 Dominus Deus citò à terra eius bona:
 32 & irruerunt in eum serui sui, & occide-
 runt ipsum in domo ipsius, & regnavit
 33 annos duos solos.

*Quòd Christus Iesus venit peccatores sal-
uare per pœnitentiam.*

Cap. XXVIII.

Attendite laici, ne quis vestrum co-
 gitationem Amon in corde suo
 confirmet, & breui tēpore pereat.
 Eodē modo Episcopus conseruet quan-
 tum potest, eos, qui non peccauerunt,
 vt sine peccato perseuerent: & eos, qui
 à peccatis conuertuntur, curatos reci-
 piat. Si verò pœnitentem contra misere-
 ricordiam non admiserit, peccabit in
 Dominum Deum suum, iustificans se
 ipsum supra illius iustitiam, & nō reci-
 piens quē ille recepit per Christū: pro-
 pter quem misit filium suum in terram
 hominibus tanquā hominē: propter
 quem voluit de muliere illum nasci
 cum esset factor mulieris & viri: cuius
 causa non parcēs cruci, & morti, ac se-
 pultura, permisit illum pati, cum esset
 natura impalsibilis, filius dilectus, Dei
 verbū, magni cōfilij angelus, vt mortū
 subiectos, morte liberaret. Hūc irritant

CONSTIT. S. APOST.

non recipientes penitentem. Is enim
 me Matthæum, cum essem prius publicanus, vocare non est veritus, & Petrus, qui eum ob timorem tui negavit, cum is per penitentiam ipsum placasset, & amare fleuisset, in gratiam recepit, pastoremque propriorum agnorum constituit. Et Paulum coapostolum nostrum, qui multa nobis prius intulerat mala, & blasphemauerat in nomine sanctum: pro persecutore Apostolum fecit, vas electionis illum instituens, & alteri cuidam mulieri peccatrici inquit, Remittuntur tibi peccata multa, quoniam dilexisti multum. Quandam aliam peccatricem statuerunt seniores coram eo, & reiectio in eum iudicio exierunt. Cognitor vero cordium Dominus, cum qua sisset ab ea, num seniores ipsam condemnassent, illaque negasset, dixit mulieri, Vade neque ego te condemno. Hanc Saluatorem, Regem, & Dominum, & Deum nostrum Iesum Christum o Episcopi, tanquam scopum vos habere, huius imitatores vos esse oportet, miseres, quietos, clementes, misericordes, pacificos, mansuetos, promptos ad docendum, ad conuertendum, ad recipiendum, ad cohortandum, non percussores, non iracundos, non petulantes, non gloriosos, non superbos, non violentos, non ebrios, non inanes sumptus facientes,

Matt. 9.

Matt. 26.

Act. 9.

Luc. 7.

Ioan. 8.

LIBER SECVNDVS. 32

non delicatos, non sumptuosos, nō tanquā alienis, sed tanquā proprijs Dei donis vrentes, tanquā bonos dispensatores factos, tanquā eos, à quibus Dominus rationem est postulaturus, sufficientem habeat victum, & vestitū Episcopus, vsui, & dignitati accommo- datum: non vtatur Dominicis rebus tanquā alienis, sed moderatē dignus est enim operarius mercede sua. Delicatus ne esto, ne leuis, sed tantum expecta, quæ faciunt ad conseruandam naturam.

Matt. 10.

De primitijs & decimis, & quomodo debeat Episcopus ex ijs ipse capere, vel eas cum alijs commanicare.

Cap. XXIX.

Quæ ex decimis, & primitijs secundum mandatum Dei dantur, vt Dei homo consumat, voluntaria, quæ occasione pauperum offeruntur, recte dispenset orphanis, viduis, afflictis, & peregrinis egentibus vt qui habet Deum harum rerum rationem ab eo reposcentem, qui hanc dispensationem illi commisit. Omnibus egentibus cum iustitia tribuentes, ipsique ijs vtentes, sed non abutentes: comedentes de ijs, sed nō soli vorantes, egenisque imper-

CONSTIT. S. APOST.

pertinentes, Dei offensionem vitabitis.
 Nam si soli hæc consumeris exprobra-
 bitur vobis à Deo dicente, tanquam ins-
 satiables, & voraroribus, Lac comes-
 debatis, & lanis vestiebamini. Et in alio
 loco, Nunquid habitabitis soli super
 terram? Propterea in lege præceptum
 est vobis, Diliges proximum tuum si-
 cut teipsum. Atque hæc non ideo di-
 cimus, vt non capiat fructum laborum
 vestrorum Scriptum est enim, Nō
 infrenabis os boui trituranti: sed mos-
 derate, & cum iustitia. Vt igitur in area
 laborans in somnis bos comedit quidē,
 sed non totum absomit, sic vos labo-
 rantes in area, hoc est in Ecclesia Dei,
 de Ecclesia comedite, more Leuitarum
 ministrantium in tabernaculo marty-
 rii, quod per omnia Ecclesiæ figuram
 referebat, etiam vero ex nomine mar-
 tyriū Ecclesiæ tabernaculum designa-
 bat. Hic igitur leuitæ tabernaculo assis-
 dentes, de ijs, quæ Deo offerebantur ab
 omni populo, donis partibus, primiti-
 ijs, decimis, sacrificijs oblationibus sine
 prohibitione partem habebant ipsi,
 & vxores eorum, filij & filix eorum.
 Quoniam autem eorum officium erat
 tabernaculo ministrare: propterea fors
 tē terræ non acceperunt in filijs Israel,
 quod oblationes populi fors Leui, &
 fors tribus eius. Vos igitur hodie, o Es-
 pise

Ezech. 34.
 1/a. 5

Dent. 25.

NUM. 8.

LIBER SECVNDVS. 31

piscopi, estis populo vestro sacerdotes.
 Leuitæ, qui ministrant sacro Tabernaculo sanctæ, & catholicæ Ecclesiæ, atque
 assistentes ad altare Domini & Dei nostri,
 & adducentes ei rationales & incruentas hostias per Iesum magnū Pontificē.
 Vos laicis, qui inter vos sunt, estis Prophetæ, Principes, Duces, & Reges,
 mediatores Dei, & fidelium ipsius, participes
 verbi ac nunciū, cognitores Scripturarum ac
 tubæ Dei, testesque eius voluntatis, qui
 omnium peccata portatis, & de omnibus
 rationem reddis, quibus (vt audistis) gra-
 uiter minatur sermo. Si absconderitis ab
 hominibus clamorem scientiæ, quibus periculum
 damnationis imminet, nisi annunciaueritis
 voluntatem eius, populo vobis subiecto:
 quibus certa merces à Deo parata est,
 & gloria ineffabilis laudabiliter, & rectè
 ministrantibus in Tabernaculo sancto.
 Nam quemadmodum vestrum est onus,
 ita ministeria victus, atque alios necessarios
 vsus vos capitis. Imitatores enim estis
 Christi, & vt ipse omnium nostrum peccata
 portauit in ligno affixus, immaculatus pro
 his, qui supplicio digni erant, sic vos
 populi peccata in vos ipsos transferre oportet.
 Dictum est enim de Salvatore in Isaia,
 quod hic peccata nostra tollit, & pro nobis
 dolet. Et rursus, Ipse peccata multorum

Psal. 118.

Ignat. ad Polycarpum.

Isa. 53.

eorum

CONSTIT. S. APOST.

torum portauit, & propter iniquitates
 21 ipsorum est traditus. Quemadmodum
 igitur vos scopi estis, ita scopum habe-
 tis Christū. Vt igitur ille omnium ves-
 trum scopus est, sic vos laicorum vos-
 bis subiectorum. Nolite enim existima-
 re facile, vel leue esse Episcopatus onus.
 Cōuenit igitur, ut quēadmodum onus
 sustinetis ipsi, ita quoque fructuum pri-
 mi participes sitis, & egentibus par-
 tepem suppedietis, ut qui rationem redditu-
 ri estis ei, qui fallas rationes a vobis nō
 est accepturus. Oportet enim eos, qui
 Ecclesie assident, ali de Ecclesia. Quis-
 pē sacerdotes, Leuitas, assessores, minis-
 tros Dei, ut in libro Numerorum scri-
 ptum est de sacerdotibus, Et dixit Domi-
 nus ad Aaron: Tu & filij tui & domus
 patris tui accipietis peccata sanctorum
 sacerdotij vestri. Ecce dedi vobis custo-
 diam primitiarum de omnibus sanctifi-
 catis a filijs Israel. Tibi dedi ipsa in mu-
 nus, & filijs tuis post te in legem atere-
 nam, Et hoc erit vobis a sanctificatis, a
 fructibus, & a donis, & ab omnibus sas-
 crificijs, & ab omni delicto, & de pecca-
 tis, & quacunque reddunt mihi, ab om-
 nibus sanctis tibi erunt & filijs tuis in
 sanctuario comedite ipsa. Et paulo post
 Omnes primitiae olei, & vini, & frumē-
 ti, quacunque dederint Domino, tibi
 dedi ipsa. Primogenita omnia tibi des-
 di, &

Nhm. 18.

di, & dices omne donū omne primo
 genitum hominis & iumentū mundi &
 immundi, & hostia, & pectoris, & hu-
 meri dexteri ad sacerdotes pertinet, &
 reliquos inseruientes Leuitas. Audite
 hæc vos laici, & electa De Ecclesia Dei.
 Etenim antea populus, Dei populus &
 gens sancta vocabatur: vos quoque igitur
 estis sancta Dei & sacra Ecclesia de- *Exod. 19.*
 scripta in celo, regale sacerdotium, gēs *I. Pet. 2.*
 sancta, populus acquisitionis, sponsa or-
 nata Domino Deo, Ecclesia magna, Ec-
 clesia fidelis. Quæ prius dicta sunt, nūc
 auribus percipe, primitiæ Pōtifici Chri-
 sto, & ministrantibus ei, Decimæ salu-
 taris initium nominis Iesu. Audi sacra
 catholica Ecclesia, quæ decē plagas effu-
 gisti, & Decalogum accepisti, & legem
 didicisti, & fidem es adepta, & in Iesum
 credidisti, & de nomine eius appellata
 es, & in consummatione gloriæ ipsius
 firmata: quæ tunc victimæ erant, nunc
 orationes sunt, preces & gratiarū actio-
 nes: quæ tunc primitiæ, & decimæ, par-
 tes & dona, nunc oblationes: quæ per
 sanctos Episcopos offeruntur Domino
 Deo per Iesum Christum, qui pro ip-
 sis mortuus est. Si enim sunt Pontifices
 vestri, sacerdotes vestri, Presbyteri
 sunt Leuitæ vestri, qui nunc sunt Dia-
 cono, Lectores, Cantores, Ostiarij: Dia-
 conissæ vestræ, viduæ, virgines, or-
 phani

CONSTIT. S. APOST.

phani vestri: is omnibus superior Pontifex est,

In cuius figuram, & dignitatem quilibet de Clero sit constitutus.

cap. XXX.

EPiscopus verbi minister est, scientiæ custos, mediator inter Deum & vos in seruitute, quam Deo impendit: is pietatis magister est, is post Deum pater vester, qui per aquam vos regenerauit in adoptionem filiorum Dei: is Princeps & dux vester, is Rex vester & dynasta. Denique is terrenus Deus post Deum, cui à vobis honor debetur: nam de eo & similibus Deus dicebat, Ego dixi dii estis & filij excelsi omnes, & dijs non maledices. Episcopus. n. supra vos sedeat, vt qui Dei dignitate ornatus est, quatenus clero præest & omni populo imperat. Diaconus huic assistat vt Christus patri, & ministret ei in omnibus sine reprehensione, quæ admodum Christus à se ipso nihil faciens, quæ grata sunt patri facit omnino. Diaconus nissa in figuram Spiritus sancti honoratur à vobis, nihil sine Diacono agens vel loquens, quemadmodum nec paracletus à se ipso aliquid loquitur vel facit, sed glorificans Christum, expectat eius voluntatem, & vt nemo in Christum

*Psal. 118.
S. Ignat.
ferè eadem
scripsit ad
Magnes.
& ad alios. in Epi
stola verò
ad Trall.
hæc ipsa
repetens,
mentionē
facit apo-
stolicarū
constitut.*

stum credere potest sine doctrina spiri-
tus, sic sine Diaconissa nulla mulier
accedat ad Diaconum vel Episcopum.
Presbyteri in formam Apostolorum &
vobis censeantur: magistri sint scientiæ
Dei, quoniã Dominus nos mittens dis-
cebat, Euntes docete omnes gentes, ba-
ptizantes ipsos in nomine Patris, & Fi-
lij, & Spiritus sancti, docentes ipsos ser-
uare omnia, que madaui vobis. Vidua
& orphani in figurã altaris existimen-
tur à vobis, virgines in figuram turis
buli & incensi honorentur,

Mat. 28.]

*Quòd res tremenda est hominem se ipsum
demittere ad dignitatem aliquam
sacerdotalem vt Corith, vt
Saul, & Ozias.
Cap. XXXI.*

Quemadmodum non erat licitum
alienigenam & eum, qui non es-
set Leuita, aliquid offerre, vel ad
altare accedere sine sacerdotib⁹: ita vos
sine Episcopo nihil facite, Quòd si quis
sine Episcopo faciat aliquid, frustra il-
lud facit: non enim in opus ipsi impus-
tabitur. Vt. n. Saul cù sine Samuele obs-
tulisset, audiuit quoniã frustra fecisti,
sic laicus omnis sine sacerdote perficiens
aliquid, frustra facit. Et vt Ozias Rex
cù non esset sacerdos, & sacerdotũ sacra-
ada

1. Reg. 13.

CONSTIT. S. APOST.

4. Reg. 15. administrasset, in lepram incidit propter iniquitatem: sic omnis laicus non effugiet supplicium, si Deum contempserit, suosque sacerdotes despexerit, sibi que honorem arrogauerit, non imitatus Christum, qui non ipse se glorificauit ut fieret sacerdos, sed expectauit ut a patre audiret, iurauit dominus & non
- 23 non poenitebit eum, Tu es sacerdos in
- 24 aeternum secundum ordinem Melchisedech. Quod si sine patre Christus ipse se non glorificat, quomodo fieri potest ut homo ipse se in sacerdotium pronunciat, non accepta dignitate a superiore, & ea faciat, quae solis licita sunt sacerdotibus? Nonne Corithae quauquam de tribu leui erant, incendio consumpti sunt cum in Mosem & in Aarone insultassent, & de ijs, quae ad se non spectabant, punxissent? & Darhan, & Abiron viui in Infernum descenderunt? Et virga cum germinasset, multorum insaniam compressit, & a Deo Pontificem institutum indicauit. Decet igitur & vos fratres sacrificia vestra, siue oblationes Episcopos afferre, ut Pontifici vel per vos, vel per Diaconos. etiam vero primitias, & decimas, & voluntaria ei afferte. Ipse enim cognoscit oppressos & cuiuslibet tribuit, quantum satis est, ne quis sepe eodem die, aut eadem hebdomada accipiat, alius vero nihil omnino. Aequum est enim

enim ijs, qui verè oppressi sunt, potius
in vsus suppeditare, quàm ijs, qui oppres-
si esse existimantur.

*De conuiuio, & quemadmodum oporteat
singulos Cleri ordines ab inuitati-
tibus honorari.*

Cap. XXXII.

Qui ad Agapas, siue (vt Dominus
nominauit) ad conuiuium insti- *Luc. 14.*
tuerunt vocare Presbyteras: quã *S. Ign. ad*
norunt Diaconi oppressam, eam frequẽs *Smym.*
ter vocent. Seponatur autem in conuiu-
tio quod pastori consuetum est dari,
dico autem id quod ad primitias per-
tinet, Veluti sacerdoti, etiam si conuiu-
tio non adsit, in honorem Dei, qui ei
sacerdotium commisit. Quantum aut
unicuique Presbyterarum datur, eius
duplũ datur Diaconis in honore Chri- *S. Ignat.*
sti. Presbyteris verò, vt qui laborat in *ad Mag.*
verbo doctrinæ, duplex quoque sepo-
natur pars in gratiam Apostolorum
Domini, cuius locum sustinent, tan-
quàm consoliarij Episcoporum, & Ec-
clesiæ corona, Sunt enim 1) Senatus &
confessus Ecclesiæ. Si Lector sit,
capiat partem ynam in honorem Pro-
phetarum. Eodem modo Cantor & Or-
fiarius Vnicuique igitur gradui, laici de-
bitum

CONSTIT. S. APOST.

bitum honorem tribuant, in donis atque in omni vitæ veneratione. Non autem facile molesti sint præpositis, sed per ministros, quæ voluerint, significent, hoc est per Diaconos, quibus cum maiori libertate poterunt uti, non enim ad Omnipotentem Deum accedere licet, nisi per Christum, ita laici omnia, quæ volent, per Diaconum manifesta Episcopo faciant, sicque de illius sententia ea perficiant. Neque enim olim in sacro sanctuario offerebatur vel gerebatur aliquid sine sacerdote. Labia enim sacerdotis custodient scientiam, & legem exquirent de ore ipsius, ait quodam in loco Propheta. Quoniam Angelus Domini Omnipotentis est: nam si ij, quidamones colunt, in nefarijs & abominandis impurisq; eorum sacris etiam nunc sancta imitantur (ac longo quidem interuallo piaculum si in comparationem veniat, à pietate distet) veruntamen si ij in illis impijs religionibus sine sacerdote nihil offerat, nihil faciunt, sed os lapidearum statuarum sacerdotem putant, à quo expectant sibi præcipi quid facturi sint, & quæ ille præceperit omnia exequuntur, nihilque nisi de eius sententia agunt, in honoreque habent sacerdotem, eiusque nomē sacrosanctum existimant in honorem inanissimarum statuarum, cultumque impro-

Mal. 2.

”

borum spirituum: si inquam illi, cū inania falsaq; opinentur, in nullaq; re firma spē suā collocent, tamen sanctitatē imitari conātur, quāto est æquius vos, qui clarissimā fidem certissimāq; spē obtineris, & gloriosam æternam infalsibilem promissionem amplectimini, in præpositis colere Dominū Deū, existimantes os Dei, esse Episcopum.

*Quæ sit dignitas Episcoporum,
& Diaconorum.*

Cap. XXXIII.

NAm si Aaron postquam nunciavit Pharaoni sermones nomine Mosi, Propheta dictus est, Moses verò Pharaonis Deus scilicet vti Rex simul, & Pontifex (vt inquit ad eum Deus) Deum posui te Pharaoni, & Aaron frater tuus erit tuus Propheta: cur non vos quoque internuncios verbū Prophetas esse existimetis, eosque vt Deos reuereamini?

*Quomodo oporteat laicos
parere Diaconis.*

Cap. XXXIII.

Nunc enim vobis loco Aaron Diaconus est, loco Mosi Episcopus. & si Moses à Domino appellatus

CONSTIT. S. APOST.

tus est Deus, à vobis quoq; Episcopus Dei loco in honore habeatur, & Diaconus sit tanquam eius Propheta, Nam quemadmodum Christus sine Patre nihil agit, ita Diaconus nihil agit nisi de sententia Episcopi. Et quemadmodum Filius sine patre non est, ita neque Diaconus sine Episcopo. Et quemadmodum Filius est obediens Patri, ita Diaconus omnis Episcopo paret. Et quemadmodum Filius nuncius est & propheta Patris, ita Diaconus nuncius est & propheta Episcopi. Propterea omnia quæ à Diacono geruntur, significetur Episcopo, & per eum ad exitum perducantur.

Quod non licet Diaconum sine Episcopo aliquid agere.

Cap. XXXV.

IN summa autem nihil agat Diaconus sine Episcopo, nec cuiquã quicquam det, nisi de illius sententia. Nã si clam Episcopo alicui egenti præbuerit aliquid, in cõtumeliã Episcopi præbebit, eumq; calumniã subijciet, vt qui negligere videatur eos, qui egestate oppressi sunt. Qui verò Episcopo sermone vel factis detrahit, Deũ offendit, nõ audiens eũ, qui dixit, Dijs nõ maledices. non, n. de lapidũ & lignorum piaculis legem

legem ferebat, quæ suo falso nomine
sunt abominabilia, sed de sacerdotibus,
& iudicibus, quibus dixit, *Dñs est,* & *Psal. 81.*
filii excelsi omnes.

*Quòd non oportet Diaconum præter Episcopum
sententiam dare aliquid: nam in
calumniam Episcopi
hoc aget.*

Cap. XXXVI.

SI vides, Diacone, aliquem inopia pre-
mi, admonito Episcopo illi suppe-
dites, nec clam in eius contumeliã
quicquam agas, ne murmuratiõem in
illum excites. Non enim contra illum
murmuratio orta videbitur, sed cõtra
Dominum Deum, & audiet Diaconus
& alij, quæ Aaron & Maria in Mosem
& alij, quæ Aaron & Maria in Mosem
oblocuti, audiuerunt. Quomodo non
timuistis loqui contra Mosem seruum
meum? Et rursus idem Moses ijs, qui
in eum conspirauerant, inquit, Non
enim contra nos murmuratio vestra
est, sed contra dominum Deum nostrum.
Nam cum laicus, qui dixerit rascan,
vel stulte, nõ impunẽ abiturus sit,
vt qui nomẽ Christi contumelia affecerit,
quid dicemus de Episcopo? per quem
Dominus in ordinatione Spiritum sanctum
vobis dedit: per quem sanctam doctrinam
didicistis, & Deum

Exo. 19.

CONSTIT. S. APOST.

cognouistis, & in Christum credidistis: per quem cogniti estis à Deo: per quem consignati estis oleo exultationis, & chrismate sapientiæ: per quæ filij lucis facti estis: per quæ Dominus in illuminatione vestra, Episcopi manus impositionem testimonio suo comprobans, in singulis vestrum suam sacram vocem emisit, dicens Filius meus es tu,
 » ego hodie genui te. Per Episcopum, ò
 » homo, adoptat te Deus in filium. Cos
 » gnosce fili dexteram matris tuæ, & di
 » lige eum, qui secundum Deum tuus pa
 » ter est, & illum reuerere.

*Quomodo oporteat honorare sacerdotes,
 & venerabiles existimare, cum
 sint patres spiritua
 les.*

Cap. XXXVII.

Exo. 20.

NAm si de parentibus secundum carnem lex diuina inquit, Honora patrem tuum, & matrem tuam, ut bene tibi sit, & qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. quanto magis de spiritualibus parentibus vobis præceptum est, ut eos honores, & diligas tanquam beneficos legatosque ad Deum, qui vos per aquam regenerauerunt, verbo quasi lacte educauerunt, in doctrina nutriuerunt, in mandatis confirmauerunt:

runt: salutari corpore, & precioso sanguine dignos reddiderunt: à peccatis soluerunt, & sacrosanctæ Eucharistiæ participes effecerunt: diuini promissionis consortes, cohæredesq; statuerunt. Hos venerabiliter colere varijs honoribus: in enim à Deo vitæ & mortis potestatem acceperunt in peccatoribus iudicandis, damnandisq; in mortem ignis æterni nec non in liberandis ijs, qui rescedunt, & in vita illis præstanda.

*Quod sacerdotes sunt præstantiores
Principibus & Regibus.
Cap. XXXVIII.*

HOs Principes & Reges vestros putatote, & tribulata tanquã Regibus penditote. De vestro enim illos, & domesticos illorum alio portet, quemadmodum Samuel præcepit populo de Rege in primo Regũ, & Moses de sacerdotibus in Leuitico, eodem modo nos de Episcopis vobis præcipimus. Nã si tunc populus proportionè, tanto Regi munera præbebat, quanto magis nunc Episcopus decreta sibi à Deo stipendia capere debet ad se alèdũ, & clericos, qui apud eũ sunt? Quod si aliquid orationi addendũ est, plura hic capiat, quã ille olim. Ille enim rē militatè tantũ administrabat, belli pacis-

CONSTIT. S. APOST.

quæ moderator ad tuenda corpora, hic
verò Dei sacerdotium administrans,
corpus, & animã periculis liberat. Quã
to igitur anima corpore est excellẽti-
or, tanto sacerdotium Regno præstat. Li-
gat enim id & soluit supplicio, vel in-
dulgentiã dignos. Ideo Episcum dilige-
re debetis, vt patrem, timere, vt Regẽ,
honorare, vt dominũ. Fructus vestros
& opera manũ vestrarũ in vestrã be-
nedictionem illi offerentes primitias
vestras, decimas, partes, dona vestra
dantes ei vt sacerdoti Dei: primitias
inquam frumenti, vini, olei, pomos-
rum, atque omniũ, quæ Deus præbet
vobis. Et erit oblatio tua accepta in
odorem suauitatis Domino Deo tuo,
& benedicet Dominus operibus ma-
nuum tuarum, & multiplicabit Domi-
nus bona terræ tuæ, quoniam benedi-
ctio in caput tribuentis reuertitur.

*Quòd quemadmodum leges decimas
dare præcipiunt, ita &
Euangelium.*

Cap. XXXIX.

Intelligendum est autem, quòd quã-
quam Dominus liberauit vos à ser-
uitute adiectorum vinculorum, &
eduxit vos in refrigeriã, non amplius
sinens vos sacrificare bruta animalia
pro

pro peccatis, solutos illis expiationib⁹, *Leu. 16.*
 emissarijs, assiduis lotionibus, & asper
 sionibus: non tamen oblationibus vos
 liberauit, quas sacerdotibus deberis,
 & beneficentijs erga eos, qui egent. ait *Matt. 5.*
 enim Dominus noster in Euāgelio Ni
 si abūdauerit uestra iustitia plusquam
 scribarum & Phariseorum, non intras
 bitis in regnum Cœlorum. Ita ergo au
 bundabit iustitia uestra, si de sacerdoti
 bus, orphanis, viduis maiorem curam
 suscipietis, vt scriptum est, Dispersit, de
 dit pauperibus, iustitia eius manet in se
 culum sæculi. Et rursus, Per eleemosy *Psal. 3.*
 nam & fidem delentur peccata. Et rursum, *Pro. 15.*
 Anima benedicta omnis simplex. *Pro. 11.*
 Ergo ita facies quemadmodum Domi
 nus præcepit, & dabis sacerdoti iusta
 sua, primitias de area & torculari pro
 peccatis tanquam mediatori, atque in
 ter nuncio posito inter Deū & eos, qui
 expiationibus & deprecationibus opus
 habent. Te enim dare oportet, illum di
 stribuere tanquam œconomum, & dis
 pensatorem rerum ecclesiasticarū. Ne
 que enim ab Episcopo tuo rationem
 petere debes, neque eius dispensationē
 obseruabis quomodo eā peragat, quan
 do, cum quibus, vbi, bene, vel malē, vel
 conuenienter. Habet enim iudicem Des
 um, qui in eius manus hanc dispensa
 tionem commisit, & dignū eum efficit

CONSTIT. S. APOST.
Sacerdotio tanti loci.

Admonitio decem mandatorum.

Cup. XL.

HAbe præ oculis timorem Dei, me-
mor omni tempore decem Dei
mandatorum.

- 1 Diligito Deum vnum, ac solum om-
nibus viribus tuis.
- 2 Noli attendere Idolis, & huiusmo-
di alijs tâquã dijs inanimis, vel ra-
tione carentibus, vel dæmombus.
- 3 Intellige Dei opera diuersum sump-
sisse exordium per Christũ, & saba-
tizabis per eum, qui cessauit ab
operando, nõ autẽ à prouidendo
sabbatismũ, qui est meditatio le-
gum, non manuum cessatio.
- 4 Omnem absurdã cupiditatẽ abijce.
- 5 Omnem iniuriam, quæ ad hominẽ
perniciem pertinet, iram omnem.
- 6 Honora parẽtes tanquã ortus tui
auctores.
- 7 Dilige proximum, sicut te ipsum.
- 8 Impartire victum egentibus.
- 9 Periurium & iusiurandũ vani vitæ:
non enim innocens iudicaberis.
- 10 Non appareas corã sacerdotibus
vacuus, & volũtaria assidue offer,
nec ab Ecclesia Dei absis: summo
mane, ante omne op⁹, & iterũ vespe
rẽ

*S. Ignat.
ad Mag.*

LIBER SECVNDVS. 41

rē gratias agens Deo, eo quod tibi
 vitā est largitus. Operare, perseuera,
 labora, offer Domino volūtaria tua.
 Honora enim, inquit, Dominū tuis
 iustis laboribus, præbe peregrinis
 vñū, vel duo, vel quinq; minuta, Cō
 grega tibi cælestes diuitias, quas
 nec tinea, neq; fur demolitur. Sicque
 faciēs nolī iudicare Episcopū tuum,
 neq; collaicū: nā si fratrem iudicas, fas
 ctus es iudex, à nullo ad hoc munus
 electus. Nā solis sacerdotibus concess
 sum est vt iudicent, quoniā dictū est
 eis, iustū iudiciū iudicate. Et rursum,
 Estote trapezite probati. Vobis enim
 permissum non est, immo contra ijs,
 qui iudicandi potestate carent, dictū
 est, Nolite iudicare, & non iudicab
 mini.

Matt. 6.

Deut. 1.

Ioan. 7.

Damascen.

nus de f.

Orthod.

lib. 4.

Mat. 2.

De accusatoribus, & calumniatoribus,
 & quod non oportet iudicem ijs facile
 credere, vel non credere, sed
 cum diligenti inqui-
 sitione.

Cap. XLI.

Oportet tamen vt Episcopus rectē
 iudicet, sicut scriptum est, iustum
 iudicium iudicate, & alio in loco,
 Cur à vobis ipsis nō iudicatis quod iu-
 stū est? Imitamini ergo peritos argētas
 rios.

Ioan. 7.

CONSTIT. S. APOST.

In secun-
da aucto-
ritate, vi-
detur allu-
dere ad
præceptū
Pauli in
prima ad
Corinth.
cap. 6.

rios. Ut enim ij improbos numos reijci-
unt, probatos recipiunt, sic Episcopus
debet quæ à reprehensione absunt, res-
tinere; quæ vitium habent vel curare,
vel si inmedicabilia fuerint, proicere,
& non statim abscindere, neque cuius
temere fidem habere. Accidit enim
vt aliqui vel propter emulationem, vel
propter inuidiam contra fratrem falsam
accusationem instituant, quod
duo senes Babylone fecerunt in Susan-
nam, & Aegyptia mulier in Ioseph. Tu
igitur cum sis homo Dei, noli tales
criminationes facile admittere, ne per-
das innocentem, & occidas iustum.
Nam qui talia recipere vult, iræ maz-
gis, quam pacis pater est, vbi autem
ira reperitur, inde abest Dominus, nã
ira cum sit Satanæ amica (illam inquã,
quæ præter rationem excitatur) per fal-
sos fratres nunquam in Ecclesia cons-
cordiam esse patitur. Quare quos tales
cognoscitis dementes, contentiosos, a-
lienis malis gaudentes, ijs nolite fidẽ
habere, sed cauete ne quid à talibus cõ-
tra fratrem audiatis: quoniam in oculo-
rum nihil insidet, præterquã cæ-
des, & in quo minus quis suspicatur,
confodiunt virum. Tu ergo mentẽ ad-
hibe accusatori, sapienter obseruans es-
ius vitæ consuetudinem, quæ, ac cuius
modi fuerit: & si cõperies eum verum
dicere,

LIBER SECVNDVS. 48

dicere, fac secundum præceptionem Domini, apprehensumq; accusatum remotis arbitris corrige, vt ad pœnitentiam redeat. Quod si obsequi noluerit, vocatis duobus, vel tribus viris, monstra ei delictum, admonēs eum in mansuetudine, & disciplina. Quoniam in corde bo-
 no requiescet sapientia, & in corde insipientium non cognoscitur. Prov. Cap. 14.

Quod oportet peccatores separatim increpare, & pœnitentes recipere secundum ordinationem Domini.

CAP. XLII.

Siquidem persuasus fuerit in ore tristestrum, bene habet: quod si obdurauerit, dic Ecclesiæ: si Ecclesiam nō audierit, sit tibi tanquam Ethnicus & publicanus, nec illum amplius veluti Christianū in Ecclesiā admiseris, sed veluti Ethnicum vitaueris. Pœnitentiam agere volentem recipe: non enim prius Ethnicum vel publicanum in communionem recipis, quàm eum præteritæ impietatis pœniteat. nam pœnitentibus locum penitentiae statuit Dominus noster Iesus Christus.

Exempla de pœnitentia.

CAP. XLIII.

Etos

CONSTIT. S. APOST.

E Tenim ego Matthæus vnus ex
 duodecim, qui in hac doctrina lo-
 quuntur vobis, sum Apostolus, &
 cum prius publicanus essem, nunc per
 fidem misericordiam consecutus sum,
 pœnitentiâq; egi de præteritis actionib;
 & dignus factus sum, vt essem Apo-
 stolus, ac prædicator verbi. Et Zachæ⁹,
 quem Dominus recepit in pœnitentia
 illi supplicantem, item publicanus an-
 tea fuerat. Iam verò milites, & publica-
 norum turba, cum accederent ad domi-
 nicum de pœnitentia sermonem, audierunt à
 Propheta Ioanne post baptis-
 mum, Nihil plusquam quod ordinari
 est vobis, facite. Eodem modo Ethnici
 spem vitæ non amiserunt, si per pœni-
 tentiam incredulitatem abiecerint. Qua-
 re vti publicanum, & Ethnicum habeas
 illum, qui de opere malo correptus, pœ-
 nitentiam agere recusat. Et Ethnici, si
 postea dolere, & ab errore redire volēt,
 eos in Ecclesiam recipimus, vt verbum
 audiant, non tamen communionem ha-
 bemus cum eis, quousque recepto bap-
 tismi sigillo, initiati sint. Eodem mo-
 do pœnitentes, quousque pœnitentiæ
 fructum non ostenderit, permittimus
 ecclesiam ingredi, quò verbum audien-
 tes funditus non intereant: non habeāt
 autem communionem orationis, sed di-
 scedant post lectionem legis, Prophetarum
 rum

ENC. 3. „

„

LIBER SECVNDVS. 49

rum, & euangelij. vt per discessum meliores euadant in vitæ consuetudine: studentes ad conuentus quotidie venire, & precibus operam dare, quod & ipsi recipi valeant, & eos qui vident, compungantur, cautioreſque fiant, verētes ne in similia incidant.

*Quod non oportet inimicum
animum habere
aduersus illos,
qui semel
bisue peccant.*

Cap. XLIIII.

NOli tu abominari ô Episcopo esse, qui vno, alteroſue peccato lapsus est: nec illum Dominico sermone prohibero, neque à communi victu reijcito: quoniam neque Dominus recusabat cum publicanis & peccatoribus cibum capere. quod cum ei à Pharisæis Matt. 9. obijceretur, dicebat, Non opus habent, qui valent, medico, sed qui ægrotaunt. Versamini igitur, & consuetudinem habete cum iis, qui propter peccata se, regati sunt, eos procurantes, cō Heb. 12. solantes, confirmātes, dicētesq; ijs, Cor

CONSTIT. S. APOST.

roboramini manus dissolutæ, & genua debilitata. Consolari enim oportet lugentes, & parui animi hominibus alacritatem inijcere, ne ob magnitudinem mœritiæ in dementiam incidant, quoniam pusillanimis valde insipiens est.

*Quomodo oporteat recipere pœnitentem,
& quomodo cum peccatoribus agendū sit,
& qui sint ab Ecclesia abscindendi.*

C A P. XLV.

SI quis conuersus pœnitentiæ fructum ostenderit, ad orationem eum admitti oportet, vti filium illū perditum & prodigum, qui consumptis bonis cum meretricibus, porcos pascebat. & si quis satur fieri expetebat, cum nemo illi daret. Deinde cum pœnitentia ductus, & ad patrem reuersus, dixisset, Peccaui in Cœlum, & coram te, & non sum amplius dignus vocari filius tuus. eum amatissimus pater cum musicis recepit, redditaq; illi veteri stola, annulo, & calceamentis, atque occiso vitulo saginato, lætatus est cum amicis. Idem factu Episcopo. Sed quemadmodum Gentilem per lauacrum recipis, post eius institutionem, ita hunc per manuum impositionem vti per pœnitentiam purgatum, omnibus pro eo rogantibus, in pristinum statum restitues, & erit ei in locum

locum lauacri impositio manuum. Nā
 per impositionem manuum nostrarum
 credentibus Spiritus sanctus dabatur.
 Ac si quis ex firmis fratribus obiiciat
 tibi, quod hunc in gratiam recepisti,
 dic ei, Tu semper mecum es, & mea, *Lk. I. 5.*
 „ mnia tua sunt: gaudere debebas & læ
 „ tari quod frater hic tuus mortuus e
 rat, & reuixit, perierat, & inuentus est.
 Quod autem Deus penitentes non mo
 do recipit, sed etiam eos in pristinum
 gradum restituit, idoneus testis est san
 ctus Dauid, qui post commissum in V
 riam delictum, rogabat Deum dicens,
 „ Redde mihi exultationē salutaris tui, *psal. 50.*
 „ & spiritu principali confirma me. Et
 „ rursus, Auerte faciem tuam à peccatis
 „ meis, & omnes iniquitates meas dele.
 „ Cor mundum crea in me Deus, & spi
 „ ritum rectum in noua in visceribus me
 „ is. Ne proicias me à facie tua, & Spiritus
 „ tum sanctum ne auferas à me. Tu igitur
 tur uti clemens medicus, peccatores om
 nnes cura, vtens accomodatis ad salu
 tem medicamentis, non modo secans
 do, vrendo, nouaculam adhibendo: sed
 etiam alligando, exiccando, iniiciendo
 medicamenta leuia, cicatricem obducēs
 tia, emolliendo sermonibus consolato
 rijs. Si vulnus altum fuerit, reficito sua
 ui vnguento, vt repletum reliquis par
 tibus æquetur, Si sordes collegerit, no
 uas

CONSTIT. S. APOST.

uacula perpargato, hoc est sermone ad incidendum idoneo. Si intumuerit, id est cri collyrio complanato, hoc est iudicij minis. Si serpat, cauterio cohibeto, tabesq; excidito, ieiunij acrimonia. Quod si hæc feceris, viderisq; a pedib⁹ vsq; ad caput nō prodesse fomēra: nō oleū, non fascias, sed serpere tabē super arēq; omnē medicinam, veluti cancrum omnia mēsbra exedentem, tunc re multum confiderata, ac deliberata, adhibitisq; alijs peritis medicis, tabidum membrum abscondito, ne totum Ecclesiæ corpus contabescat. Noli igitur esse facilis ad abscondendum, neque cito ad dentatam ferram curras, sed primum vtaris cultello abscessum diuidens, vt causa, quæ dolorem faciebat expulsa, corpus sine dolore conseruet, Quod si aliquem impœnitentem, atque obduratum videris, tunc cum tristitia & luctu medicinam respūtem, ab Ecclesia absconde. Tollite enim

Exo. 23.

„ malum de vobis, & timoratos facite filios Istraël. Et rursus, Non accipies personam diuitis in iudicio, & pauperis nō misereberis in iudicio, quoniam iudicium Domini est,

Quod oportet Iudicem, non esse acceptorem personarum.

Cap.

Quod si falsa fuerit criminis accu-
 satio, vosq; pastores vnâ cū Dia-
 cons vel ob personarum gra-
 tiam, vel ob munerum pactionem fals-
 sum pro vero acceperitis, volentes cris-
 minatori gratificari, reumq; accusatum
 illum quidem, sed innocentem ab Eccle-
 sia eieceritis, rationem reddetis in die
 Domini. Quoniam scriptum est, Inno-
 centem & iustum non occides: non ca-
 pies munera vt percutias animam: Mu-
 nera enim excæcant oculos sapientum,
 & perdunt verba iusta. Et rursum: Iusti-
 ficantes impium pro donis, & quod ius-
 tum est à iusto tollentes. Cauete igitur
 à condemnando aliquo iniustè, & ab
 improbis defendendis. Væ enim dicenti
 bonum malum, & malum bonum: ama-
 rum dulce, & dulce amarum: ponenti
 lucem tenebras, & tenebras lucem. Nam
 si alios iniustè condemnatis, ipsi contra
 vos pronunciat. quoniam ait Domi-
 nus, Quo iudicio iudicatis, iudicabimur
 ni, & quo condemnatis, condemnabi-
 mini. Quare si nulla personarum ratio-
 ne habita, iudicaturi estis, cognoscite
 eum, qui falso testimonio acculat pro-
 ximum, ostenditeque esse calumniato-
 rē, inuidū, interfectorē, perturbatorē,
 oratione inconstantem, sibi pugnantē

Exo. 23.

Isa. 5.

Isa. 5.

Matt. 7.

CONSTIT. S. APOST.

In his, quæ loquitur, & verbis proprii
oris conuictum. Laqueus enim validus
insidet in eius labijs: quem refutaris et
ius mendacijs, seuerè iudica, & gladio
ignis trade, facis tu in eum, quemad-
modum ille cogitabat in proximum fa-
cere. Nam quod locutus est: quantum ad
eum attinet, occidit fratrem, iudicis aus-
rib' occupatis. Scriptum est autè, quod
» fundens sanguinem hominis, pro sangui-
» guine ipsius effundetur, & tolles sangui-
» nem innocentem à te effusum.

Deu. 19.

Quomodo oporteat calumniatorem punire.

CAP. X LVII.

E Ijcite eum extra cœtum vestrum
veluti fratris interfectorem: deinceps
de interiecto tempore, si se peni-
tere confessus fuerit, premitte eum ieiunij,
postea manu ei imposita recipite,
prius tamen fide accepta, se neminem
posthac turbaturum. Quod si reuersus
in Ecclesiam, eodem modo seditionem
moueat, & studio contentionis compa-
rans crimina, non desinat fratrem per-
turbare, & vexare: exterminate eum, ve-
luti hominem pestilentem, ne Ecclesiam
Dei euertat. Talis enim homo ciuitatè
perturbat, & si intra Ecclesiam manet
(quod decorem non est) illi existit inuti-
lis,

lis, & superfluum, inquinans, quantum in se, Christi corpus. Nam si quidam homines, qui a suo ortu superflua membra reliquo corpori adiuncta habent, veluti digitos, vel carnis processus, propter turpitudinem illas eminentias abscindunt, nihilque fit ijs indecorum, cum per artificem naturalem corporis habitum recipiunt, quanto magis id facere debetis vos Pastores, cum sit Ecclesia corpus perfectum constans ex integris membris in deum credentibus in timore Domini & charitate: scilicet cum inuenitur membrum aliquod superfluum, improba sapiens, & reliquum corpus deturpans, atque perturbans, seditione, contentione, detractatione: afferens ei timores, molestias, maculas, distractiones, crimina, perturbationes, & huiusmodi Diaboli opera: operam datus veluti ad id delectus a Diabolo ut nihil fiat Ecclesia per blasphemias, tumultus, contentiones, dissensiones. Is igitur extra Ecclesiam iterum eiectus a certu Domini merito abscinditur: ornatioque est Dei Ecclesia, quam antea, cum illud superfluum, & a se alienum membrum nutrebat. Ideo neque in blasphemiam amplius, neque in contemptum incurrit, liberata improbis, dolosis, contumeliosis, ferocibus, proditoribus, honestati infestis, voluptuosis, vanę gloria

CONSTIT. S. APOST.

ria cupidis, deceptoribus, ostentatoribus, qui sibi proposuerunt dispergere, immo verò dissipare agnos Domini. Tu autem Episcope stude vnà cum clero tibi subiecto, rectè tractare verbum veritatis, quoniam dicit Dominus, Si

Zen. 26. » obliquè contra me ambulatis, & ego cõ
Esa. 17. » tra vos obliquè ambulabo. Et alio in loco,
 » co, Cum sancto sanctus eris: & cum innocente innocens eris, & cum peruerso peruerteris. Sanctè igitur ambulare, ve laude potius à Domino, quam contrà reprehensione digni iudicemini.

*Quòd oportet Diaconum leuare onus Episcopi & leuora gubernare,
 Cap. XLVIII.*

Concordiam tenentes ò Episcopi, pacem inter vos seruate, misericordes & fratrum amantes, accurato studio pascite populum, vnanimi mente docentes vobis subiectos eandem sententiam habere, & idem de iisdem rebus sentire. Ne sint in vobis schismata: fitis autem vnũ corpus & vnus spiritus perfectus eadem mente, & eadem sententia secundum Domini mandatum. Atque omnia quidem Diaconus ad Episcopum referat, vt Christus ad patrè referat, vt Christus ad patrè refert, sed quæ potest ipse, per se gubernet, accepta

*Ignat. ad
 Trall. ad
 Mag. ad
 Smirn.*

ab Episcopo potestate, vt Dominus a patre & creandi & prouidendi potestatem accepit. Grauiora Episcopus iudicet. Verum esto Diaconus Episcopi auditus, oculus, os, cor, anima. Ne sit in multis sollicitus Episcopus, sed tantum in præcipuis, quemadmodum Ithor Moysen admonuit, & eius consilium probatum fuit.

*Quòd non est conueniens Christiana con-
trouersia, & altercatio.*

cap. XLIX.

PRæclara Christiani laus est, cum nullo habere negotium, Quòd si ex aliqua vexatione, vel tentatione lis alicui oriatur, curet vt ea transigatur, etiam si detrimentum pati debeat: nec ad Ethnicum iudicium accedat, sed nec patiatur mundanos magistratus de nostris ius dicere. Nam per illos diabolus Seruos Dei vexat, & nobis notam inuirit, quasi non habeamus nos vnum sapientem, qui possit inter partes ius administrare, & controuersias componere.

*Quòd non oportet fideles coram infidelibus
litigare, neque ex ijs aliquem
testem vocare aduer-
sus Christianum.*

cap.

CONSTIT. S. APOST.

Cap. L.

Mat. 12.

Mat. 17.

Non cognoscant ergo gentes controuersias, quæ inter vos oriuntur, neque contra vos infidelium testimonia recipiatis, neque ab ijs iudicari uelitis, neque ijs aliquid tribuatis commodi, meruisse causa: Sed reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, quæ Dei Deo: ueluti tributum, censum, didragmum; quæ admodum Dominus noster cum dedisset staterem, molestia liberatus est. Oportet igitur potius detrimentum pati, & ijs, quæ ad pacem pertinent, intende non solum erga fratres, sed etiam erga infideles. Nam si in commodis uitæ iacturam pateris, in ijs, quæ ad Deum pertinent, damni nihil facis, cum pius sis, & secundum Christi mandatum uiuas. Quod si fratres inter se de ijs rebus controuersias habent (quod absit) hoc ipso Præpositi intelligere deberis, quod qui tales sunt, fratrum in Domino officio non funguntur, sed potius, infensorum inimicorum: atque unus quidem ex ipsis inuenietur, mitis, probus, filius lucis, alius uero immanis, contumax, iniustus. Condemnatus igitur, mulsetur, segetur, pœnas omnium aduersus fratrem pœdat. Deinde si cum pœniteat, recipiatur, sicque castigati homines leuiora uobis reddent iudicia. Oportet etenim inter

fe

LIBER SECVNDVS. 48

se condonare iniurias, non eos, qui iudicant sed eos, quibus iniuria illata est, quemadmodum Dominus pronunciauit cum ego, Petrus eum interrogassem, Quoties in me frater meus peccabit, & remittam ei vsq; septies? Et ipse respondisset, Non dico tibi vsq; septies, *Mat. 18.* sed vsque septuagies septies. Tales enim Dominus vult suos esse discipulos, nihil quæ omnino eos habere aduersus quæquam veluti effrenatam iram, vel insanam furorem, vel iniustam cupiditatem. Ira perturbatos igitur reducite in amicitiam, inimicitijs irretitos in concordiam, quoniam ait Dominus, Beati *Mat. 5.* pacifici, quoniam ipsi filij Dei vocabuntur.

*Quod oportet in secunda sabbatorum
cognoscere causas.*

C A P. L I.

Iudicia vestra fiant in secunda sabbatorum, vt si qua controuersia ex sententia vestra oriatur vsq; ad sabbatum, libera sit vobis facultas, qua possitis illam controuersiam componere, & pacem conciliare inter eos, qui litigant. Adfint autem iudicio Diaconi & Presbyteri integrè iudicaturi, veluti Dei homines cum iustitia. Cum vtraque

G per

CONSTIT. S. APOST.

persona venerit, prout lex iubet, ambo qui litigant, statuuntur in medio tribu- nali, hęcq; auditis, sanctè iudicium pro- nunciate: studentes ante sententiam Es- piscopi, eos cõciliare, ne exeat supra ter- ram iudicium in peccatorem, prout in tribunali consortem participemq; cau- sę habet Christum Dei. Quòd si qui, eo quod non rectè ambulat in Domi- no, de blasphemijs erunt ab aliquo res- clarguti eodem modo audite vtramque personam, accusatoris & rei, non corru- pti muneribus, neque in alteram partē propensi, sed cum iustitia tanquàm vis- itæ æternæ mortisq; sententiã ferens- tes. Iustè enim (inquit) Quod iustum est, persequeris. nam qui iure à vobis supplicio afficitur, atque eiicitur, à vira gloriaque æterna expellitur, & apud homines sanctos, infamia notatus, & apud Deum iudicatus habetur.

Deut. 16.

*Quòd non oportet pro omni delicto eandē
pœnam inferre sed differentem pro va-
rietate peccati. Cap. LII.*

Nolite pro omni peccato eandem sententiam ferre, sed vnicuique propriam pœnam statuite cum multa prudentia, iudicantes singula delicta parua ac magna: atque aliter quid- em æstimabitis peccatum operis, vel
lecto

LIBER SECVNDVS. 49

sermonis: aliter propositi vel conuicti,
 vel suspicionis. Atq; alios quidem mi-
 nis subñcies, alios subsidijs pauperum,
 alios ieiunñs affliges, alios segregabis
 pro delicti magnitudine. Nam lex quo
 que nõ omnibus delictis eandẽ pœnam
 decreuit, sed aliter puniebat quẽ in Deũ
 & quẽ in sacerdotẽ, & in sacrũ, & in ho-
 stiã comittebantur: aliter quã in Regẽ,
 & Principem, atq; ea quã in militem,
 & in subditum æqualem, siue quã in
 seruum vel in bona, vel in bruta delin-
 quebantur. Et rursus non erat eadem
 ratio peccati in parentes, atque consan-
 guineos, & non eodem modo vindica-
 bantur, quã ex proposito fiebãt, & quẽ
 casu, atque illis quidem mors per cru-
 cem, vel per lapides pœna statuebatur:
 his multa vel verbera, vel talionis pœna.
 Quare vos quoque diuersis delictis di-
 uersas pœnas imponatis, ne fortẽ alis
 qua iniuria interueniens, prouocet Deũ
 ad iram. Nam si quod iniustum iudic-
 ium exercebitis, eius à Deo mercedem
 n capietis. Sicuti enim iudicio iudicatis, *Matt. 7.*
 iudicabimini.

*Quales oporteat esse accusato-
 res, & iudices.*

CAP. LIII.

G a

Sedens

CONSTIT. S. APOST.

Sedentes igitur pro tribunali, præsentibus ambabus personis) non enim eos dicemus fratres, quousque pacem inter se conciliauerint) exquirite diligenter de ijs, quæ in iudicium adducuntur. Et primum de accusatore, an nunc primum accusauerit, an aliorum nomen detulerit: num ex simultate ipsorum, vel ex contentione crimen natum videatur: qualis sit eius vitæ, consuetudo, ac cum talis bonæ conscientiæ respectus fuerit, tamen non habeatur fides soli. Est enim id contra leges, sed habeat is alios testes similibus moribus præditos, prout lex iubet, In ore duorum vel trium stabit omne verbum. Eam autem ob causam diximus, mores illorum investigandos esse cuiusmodi sint, quoniam sæpenumerò euenit, vt duo vel plures in re mala testimonium dicant, & concorditer falsum defendant, quod factum est Babylone à duobus senibus in Susannam, & Samariæ à filiis iniquorum in Nabuthæ, & in Ierusalem à multitudine Iudæorum in Dominum, & in Stephanum eius protomartyrem. Testes igitur sint mites, iræ expertes, boni, charitate præditi, temperantes, continentés, ab improbitate alieni, fideles, pii, nam talium hominum, propter mores firmum, & propter vitam eorum verum censendum est testimonium. illos
rum,

Matth. 18.

»

Dan. 13.

3. Reg.

Cap. 21.

rum, qui tales non sunt, testimonium nolite probare, etiam si aduersus aliquē concordēs esse videantur. Præceptum est enim in lege, Non eris cum multis in malicia, Non accipies auditum vanum: Non sedebis cum multitudine vt declines iustum. Rursum reum quoque cognoscere deberis qua consuetudine, ac quibus moribus sit, si probatæ vitæ, si sine crimine, si sanctitatem amplectatur si viduarum, peregrinorum, & pauperum curam habeat, si fratres diligat, si turpis lucri cupidus non sit, non vorator, non pecuniarum direptor, si sit temperans, ac non a lotus, vel ebrius, vel heluo, si sit clemens, & ad largiendum paratus.

Quòd fieri potest, vt alicui ex prioribus malis in secundis habeatur fides.

Cap. LIII.

S enim ille preteritorum delictorum habet præiudicium, iam ex parte aliqua vera putanda sunt crimina, quæ ei nunc obijciuntur, nisi ius ipsi faueat. Fieri enim potest, vt ille aliquando peccauerit, à præsentī verò crimine innocens sit. Quare in ijs diligenter inuigilantes, in reum cautas firmasq; sententias

CONSTIT. S. APOST.

proferte, ac si post segregationem is veniam petat, procumbatque Episcopo, & peccatum confiteatur, recipite ipsum, neque illum calumniatorem impunitum dimittatis, ne in alium recte viventem calumniam excogitet, neue aliquem alium inuitet ad eadem faciendum. Neque verò conuictum sine nota relinquantis, ne alius in eandem culpam incidat. Nam nec testis prauorum impunitus manere debet, neque delinquens poenā effugere.

Quòd non oportet in iudicijs alteram tantum partem audire.

C A P. LV.

Dicimus non oportere iudicia ex altera tantum parte constitueri nam si vnam tantum personam audiueritis absente altera, neque se defendete aduersus obiectum crimen, teneretque sententiam damnationis tuleritis, rei interitus, & participes criminatoris esse apud Deum iustum iudicem reperiemini. Nam qui alterius iudicio praest, similis est eius, qui caudam canis manibus tenet. Quòd si Babylonios senes imitati fueritis, qui falso testimonio dicto Susannam morti addixerunt, illorum iudicio ac poenae obstricti eritis, quoniam Susannam Dominus per Da
ries

nielem è manu iniquorum eripuit : eos
 verò, qui sanguinis illius rei erant, igni
 adiudicauit : vos autem per ipsum in-
 crepauit dicens, Sic fatui filij Israël non
 iudicantes, neque, quod verum est, cog-
 noscentes, condemnastis filiam Israël,
 reuertimini ad iudicium, quia falsa
 testimonium locuti sunt contra eam.

Dan. 13.

*Exempla iudicij, externorum iudicium
 in sententijs cautio.*

Cap. LVI.

Aspicite mundana iudicia, quorum
 potestati videmus tradi homici-
 das, adulteros, veneficos, sepul-
 chrorum perfessores, latrones : de quibus
 cum quæsiuerunt præfeti iudicio,
 ab ijs, qui illos in iudicium adduxerunt,
 demum interrogant reos, an illa ita se
 habeant? Quibus affirmantibus, non
 continuo eos ad supplicium mittunt,
 sed per plures dies quæstiones exercent
 cum multo consilio, & velo interiecto.
 Tandem verò is, qui sententiam mors-
 tis in reum pronunciaturus est, subla-
 tis manibus aduersus solem, se innocen-
 tem ab illius sanguine cõtestatur. Quod
 illi faciunt quanquam Ethnici, & diuinis
 numinis ignari, vltionisq; à Deo pro-
 positæ propter innocentium damnatione.

CONSTIT. S. APOST.
Quòd non oportet fideles contra se ini-
nicem aliquid habere.

C A P. LVII.

VOS verò cum sciatis quis sit Deus
vester, & cuiusmodi sint eius iudi-
cia: quònam modo poteritis pras-
uo animo in aliquem iudicij vestri sen-
tentiam ferre: quæ statim à Deo cognos-
citur? Ac si iustè iudicatis, iusta præmia
capietis nunc & in futurum: si iniustè,
paria consequemini, Nos ergo fratres
consulimus vobis, vt à Deo potius laus
dem, quàm vituperationem consequi
velitis: quoniam laus hominum à Deo
vita æterna est, quemadmodum contra
mors æterna paratur. Quare estote ius-
ti iudices, pacifici, iracundia vacantes:
nam qui sine causa irascitur fratri, reus
erit iudicio. Quòd si accidat ex casu ali-
quo commoueri vos in aliquem, sol nò
occidat super iracundiam vestram. Iras-
cimini (inquit David) & nolite peccare.
hoc est cito conciliamini, ne ira confir-
mata, recordatio offensionum fiat, &
peccatum efficiat. Animæ enim recor-
dantium mala in mortem, inquit Solo-
mon. Dicit autem Dominus noster &
Saluator Iesus Christus in Euangelio,
Si offers donum tuum ad altare, & ibi
recordatus fueris quòd frater tuus ha-
bet aliquid contra te dimitte ibi mu-
nus

Eph. 4.

Psal. 4.

Mat. 5.

nus tuum ante altare, & vade prius &
 reconciliare fratri tuo, & tunc veniens
 offer donum tuum. Donum autē, quod
 Deo offertur, est cuiusq; oratio & Eu-
 charistia. Quare si quid aduersus fratrem
 tuum habes, vel ipse aduersus te, nec or-
 rationes tuę exaudientur, neque Eucha-
 ristia tuę recipientur propter subiectā
 iracundiam. Oportet autem assidue or-
 rare fratres. Sed quoniam Deus eos,
 qui in iracundia iniuste cum fratribus
 inimicitias habent, non exaudit etiam
 si ter in hora orauerint: ideo necesse est
 omnes inimicitias, & animi imbecilli-
 tatem deponere, vt corde puro & imma-
 culato orare valeamus. Quanquam inis-
 micos quoque diligere Dominus præ-
 cepit: minimē verō amantes odio habe-
 re. Et legislator inquit, Non odio habe-
 bis omnem hominem: non habebis or-
 dio fratrem tuum mente tua: redar-
 gutione redargues fratrem tuum: & nō
 accipies per ipsum peccatum: non odio
 habebis Aegyptium, quoniam aduena
 fuisti apud eum: non odio habebis Idu-
 mæum, quoniam frater tuus est. Et Da-
 uid dicit, Si retribuui retribuētibus mi-
 hi mala. Quare si vis Christianus esse,
 sequere legem Domini: solue omne vin-
 culum iniquitatis: in te enim Dominus
 potestatem reposuit dimittendi peccata
 fratri, quæ in te commissa sunt vsque

Leu. 19.

Deut. 23.

psal. 7.

CONSTIT. S. APŌST.

Septuagies septies, hoc est ad quadringenta nonaginta. Quoties igitur dimisit fratri tuo, ut nolis eidem etiam nunc dimittere? Quamquam Zachariam autem diuistis dicentem, Vnusquisque malum proximi vestri ne cogiteris in cordibus vestris. Tu verò tamen iniuriarum memor es, & conseruas inimicitias, & ad iudicium vocas, atque iram respicis, & oratio tua impeditur. Quòd si quadringenta nonaginta offensiones dimisit fratri tuo, tamen auge præterea mansuetudinem tuam in bonitatem per te ipsum: & quamuis ille non faciat, tu tamen stude dimittere proximo, ut efficiaris fili⁹ Patris tui, qui est in cœlis, & cū oraueris, exaudiaris tanquam amicus Dei.

Quòd oportet Episcopos ea, quæ pertinet ad pacem suggerere laicis per Diaconos.

Cap. LVIII.

I Deo, o Episcopi, cum ad orationem peruenietis post lectionem, post psalmodiam, post Scripturarum doctrinam, Diaconus astans prope vos, alta voce dicat, Ne quis contra aliquem: Ne quis in hypocrisi. Ut si inter aliquos discensio reperta fuerit, conscientia percussa rogent Deum, concilienturq; cum fratribus. Etenim si domum aliquam intrantes ante omnia dicere debent, Pax huic

Mat. 10.

LIBER SECVNDVS. 53

huic domui, veluti pacis filius, pacem largientes ijs, qui ea digni sunt, vni scrip-
 ptu est, vicinis & longinquis, quos voca-
 uit Dominus, quod sunt sui, multo magis
 eos, qui Ecclesiam Dei ingrediuntur.
 Oportet in primis pacem precari. Quod si
 quis alijs eam precatur, multo magis
 ipse in pace reperiat, veluti filius ius-
 tis. Nam, qui illam in se non possidet,
 non est dignus, qui eam alijs concedat.
 Ideo opus est vt in primis habeat pacem
 ipse. Nam, qui ipse secum non dissidet,
 neque cum alio contendet, sed erit paci-
 ficus, amcabilis, congregans quæ Do-
 mini sunt, cooperator eius factus ad
 multiplicandum ei illos, qui salui fiunt
 in concordia. Qui enim inimicitias &
 dissidia excogitant, nec non contentios-
 nes ac iudicia, improbi & alieni à Deo
 iudicantur.

*Connumeratio variae prouidencie, & quæ-
 admodum Deus à principio per quam-
 libet generationem vocauit omnes
 ad penitentiam.
 cap. LIX.*

DEUS enim cum misericordie De^s sit,
 à principio singulas generatiões ad
 penitentiam vocauit p iustos ac Prophetas

CONSTIT. S. APÓST.

Atque illos quidem, qui ante diluuium fuerunt, per Abel, & Sem, & Seth, præterea per Enos, & per Enoch, qui fuit translatus, instituit: eos, qui in diluuiio reperti sunt, per Noë: qui erant Sodomis, per hospitem Lot: eos, qui post diluuium nati sunt, per Melchisedech, per Patriarchas, per sanctum Iob: qui in Aegypto fuerunt, per Mosem: Israëlitas per eundem Mosem, & per Iesum Leb, Phinees & reliquos: eos, qui post legem fuerunt, per Angelos, & per Prophetas: eosdem per propriam incarnationē ex Virgine factam: illos, qui fuerunt paulō ante eius corporalem manifestationē, per præcursores Ioannem: eosdem per eundem, etiam post natiuitatem ipsius (Dicebat enim Pœnitentiā agite, appropinquauit enim regnum cœlorum) eos, qui post eius passionem fuerūt, per nos duodecim, & per vas electionis Paulū.

Nos ergo, qui digni facti sumus, vt essemus testes aduentus ipsius cum Iacobo fratre Domini, & alijs septuaginta duobus, & septem Diaconis eius ex ore Domini nostri Iesu Christi audiuius, & perfectē scientes dicimus, quæ sit voluntas Dei bona, placens & perfecta per Iesum Christum vobis demonstrata, vt nullus intereat, sed vniuersi homines vnanimi sententia credētes ei, & vnanimē laudē ferētes in eū, viuāt in æternū.

Quod

Matt. 3.

LIBER SECVNDVS. 54

*Quòd voluntas Dei est, vt omnes homi-
nes sint concordés in pietate ad imi-
tationem cœlestium*

Virtutum.

Cap. LX.

HOcest enim illud, quod docuit nos Dominus dicere Patri suo, cum oramus, Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra, vt quemadmodum cœlestes naturæ incorporearum virtutum omnes concorditer glorificent Deum, ita & in terra omnes homines vno ore, vnoque affectu glorificēt solum Deum, vnum, ac verum per vnigenitum Christum. Voluntas igitur sua est laudari ipsum concorditer, adorari vnanimiter. Ea est enim voluntas ipsius in Christo, vt multi sint, qui saluentur in ipso. nec ei damnum demus, neque Ecclesiã extenuemus, neque numerum minuamus per vnā animam hominis à nobis interemptam, quæ cū potuissent saluari per pœnitentiam, perijt non modò per propriam iram, sed etiam per vestras insidias, & impleuit Mat. 12. stis quod scriptum est, Qui non cõgregat mecum, dispergit. Ac cum talis dissipator fueris, eris etiam ouium aduersarius, Dei inimicus, agnorum corruptor, quorum Dominus pastor fuit: nos cõgregatores ex varijs gentibus & lin-

CONSTIT. S. APOST.

quis in multo labore, in periculo, in fatigatione assidua, in vigilijs, ieiunijs, humi cubationibus, persecutionibus, plagis, carceribus, vt Dei voluntati obsecuti impleremus triclinium recumbentium hoc est sacram & catholicam Ecclesiam gaudentibus & exultantibus ijs, qui sunt vocati: laudantibusq; & glorificantibus Deum, qui illos per nos ad vitam vocauit. Vos igitur quoad per vos fieri potuit, dispersistis, Vos vero laici pacem inter vos seruate studentes Ecclesiam amplificare, & eos, qui purantur aegrestes, ad illam reducere: mansuefacere, atque restituere. Etiam summa re promissionis merces a Domino proponitur. Si separaueris ab indigno dignum, & preciosum, quasi os meum eris.

Descriptio Ecclesie & Cleri, & quid unus quisque ex congregatis Clericis & Laicis in synaxi facere debeat.

Cap. LXI.

TV vero o Episcopo esto sanctus, vacans culpa, non percussor, non iracundus, non immanis, sed edificator, conuersor, paratus ad docendum, patiens, benignus, mitis, longanimis, monitor, consolator tanquam Dei homo. Cum vero Ecclesiam Dei conuocas, ueluti

LIBER SECVNDVS. 59

luti magnæ nauis gubernator, iube cū
 omni scientia cœtus celebrari, præci-
 piens Diaconis tanquā nautis, vt dispo-
 nant loca fratribus, tanquā Epibatis cū
 omni diligentia & sanctitate. Ac primū
 sit longa domus, ad Orientem, conuer-
 sa, ex viraque parte pastophoria habēs
 ad Orientem, quæ nauis habeat simili-
 tudinem: In eius medio sit Episcopi ses-
 des, ad cuius vtrunque latus consideāt
 Presbyteri, & Diaconi assistant succine-
 sti & expediti. Hi enim sunt ad nautas-
 rum & muralium præfectorum simili-
 tudinem. Horum cura laici in altera ses-
 deant cum omni quite & ordine: mulie-
 res quoque separatim sedeant, silentiū
 seruantes. Medius Lector ē loco super-
 riori stans, legat libros Moysis, Iesu Nas-
 uæ, Iudicū, Regnorum, Paralipomenō
 de reditu præterea Iob, Solomonis, sex-
 decim Prophetarum: seruata lectionū
 vicissitudine. Alius David hymnos can-
 nat, & populus initia versuū concinat.
 Post hæc acta nostra, & Epistolæ Pauli
 cooperatores nostri, quas ad Ecclesias
 misit secundum institutionem Spiritus
 sancti, Deinde Diaconus vel Presbyter
 legat Euangelia, quæ ego Marthæus, &
 Ioannes vobis tradidimus, & coopera-
 ratores Pauli Lucas, & Marcus accepta
 vobis reliquerunt. Ac cū in Euāgelium
 legitur, omnes Presbyteri, & Diaconi,

CONSTIT. S. APOST.

Dei. 29.

6. 5.

& Laici assurgant cum magno silentio:
 Scriptum est enim, Tace & audi Israël.
 Et rursus, Tu verò hinc sta, & audies.
 Deinde verò moneant Presbyteri popu-
 lum, ut sedeat, sed non omnes, ac pos-
 sitremus omnium Episcopus, qui guber-
 natori est similis. Maneant autem Hos-
 tiiarii ad introitus virorum, illos custo-
 dentes: Diaconissa ad introitus femina-
 rum more nauticorum custodum.
 Nam in tabernaculo testimoniè eadem
 seruabatur forma cum populo Dei. Si
 quis inueniatur extra locum sedere, in-
 crepetur à Diacono veluti proreta, &
 in suum locum reducatur. Non solum
 enim nauis, sed etiam mandræ habet
 Ecclesia similitudinem: nam sicut pasto-
 res pecudes, capras inquam, & oues ses-
 cundum genera & ætates separant, &
 quælibet sui generis similes sequitur:
 sic in ecclesia iuniores seorsum sedeant
 si fuerit locus, alioqui maneant recti,
 grandiores natu ordine sedeant, pue-
 ros stantes recipiant eorū patres & ma-
 tres. Adolescentulæ rursus, si sit locus,
 seorsum maneant: cætero qui post mu-
 lieres stent: nuptæ, & quæ iam liberos
 habent, seorsum maneant. Virgines &
 viduæ & anus primè omnium vel stent,
 vel sedeant. Diaconus autem loca vis-
 deat, ut quilibet ingrediens in suum lo-
 cum concedat, ac præter decorum ne
 sedeat.

fedeat. Eodem modo Diaconus attendat in populo ne quis murmuret, neque conuiueat, vel nutet. Oportet enim in ecclesia accuratè, sobriè, vigilanter manere, attentas aures habentem ad Domini sermonem. Post hæc omnes simul assurgentes, & ad Orientem conuersi post Catechumenorum, & pœnitentium exitum supplicent Deo cœlum cœli tenenti, idque ad Orientem, in memoriã veteris possessionis Paradisi ad Orientem positi, vnde primus homo contemptum pro mandato, serpentis consilio obtemperans, expulsus fuit. Diaconi, absoluta oratione, alij oblationi Eucharistię sint intenti, ministrantes corpori Domini cum timore, alij turbas videant, quiescentque illis imperent. Dicat autem qui assistit Pontifici Diaconus populo, Ne quis contra aliquem. Ne quis in hypocrisis. Deinde salutet inter se viri, & inter se mulieres osculo in Domino, sed caueant ne quis dolosè id faciat quem admodum ludas Dominum osculo tradidit. Postea Diaconus oret pro omni Ecclesia, proque vniuerso Mundo: pro suis partibus ac membris, item pro sacerdotibus, pro Principibus, pro Pontifice, pro Rege, atque pro communi pace. Deinde Põrifex populo precatus pacem, eidem benedicat, quemadmodum Moses mandauit sacerdotibus, ut
 bene

CONSTIT. S. APOST.

benedicerēt populo his verbis, Benedic-
cat tibi Dominus, & custodiat te, ostem-
dat Dñs faciē suā super te, & det tibi pa-
cem. Itē Episcopus oret, ac dicat, Salutē
fac Domine populū tuum, & benedic
hæreditati tuæ, quam possedisti, & ac-
quisiisti precioſo sanguine Christi
tui, & vocasti regale sacerdotiū, & gen-
tem sanctā. His perfectis sacrificiū per-
agatur astante omni populo atque ses-
cretò orante. Ac postquam oblatā fue-
rit, accipiant singuli per se, ordine, do-
minicum corpus, & preciosum sanguis
nem gradatim cum pudore, ac timore
sanguam ad Regis corpus accedentes:
mulieres quoque velato capite, quē ad
modum eas decet, ordine accedāt. Custodiantur portæ, ne quis infidelis, vel
non dum initiatus ingrediatur.

*De commendatis peregrinis Laitis,
Clericis, Episcopis.
Cap. LXII.*

SI quis venit à parocchia frater: vel so-
ror commendatitias literas afferēs,
cognoscat de ijs Diaconus: exquis-
rens, an fideles sint, an ecclesiastici, an
ab hæresi non deprauati: & rursum
sit ne nupta vel vidua. atque ita cum
perspexerit illorū statum, quod sunt ve-
rè fideles & cōcordes in dominicis re-
bus,

bus, deducat vnūquemq; in conuenientem sibi locum. Si Presbyter à parœcia venerit, recipiatur à Presbyteris in cõmunionē: Si Diacon⁹, recipiatur à Diaconis: Si Episcopus, vnà cum Episcopo sedeat, eundem ab illo obtinens honorem. Rogabisque eum, ô Episcope, ut sermones habeat ad populum ad docendum accommodatos, peregrinorum enim adhortatio & admonitio valde accepta, atque vehementer utilis esse cõsuevit. Nullus enim Propheta, inquit, acceptus est in patria sua. Permittes etiam ei Eucharistiam offerre: si propter reuerentiam veluti sapiens, scilicet honorem tibi reseruans noluerit Eucharistiã offerre, coges eum vt vel populo benedicat. Si cum sedet is, alius quidam interueniat honestus & clarus in vilita peregrinus, vel indigena: tu Episcope qui forte vel verbum Dei prædicas, vel Cantorem aut Lectorem audis, noli illius personæ obsequio ministerium verbi relinquere, vt illi primum concessum præcipias, sed manequietus non interrumpens sermonem, vel auditionem tuã: fratres autem per Diaconos eum recipiat. Si locus desit, Diaconus excitato eo, qui iunior fuerit, non tamen iram adhibens, sed persuasionem, illum in sede collocet. Est autem æquū vt beneuolus frater id per

CONSTIT. S. APOST.

se faciat. Quòd si reuenerit, illum vi de-
turbatum post omnes statuat, vt discat
reliqui prestantioribus cedere. Si inops
aliquis vel obscurus, vel aduena vene-
rit siue senex, siue adolescens ætate is
sit, locusq; desit, ei locum ex toto cor-
de prouideat Diaconis, ne personis gra-
tificari videatur, sed à Deo ministerij
gratiam inire. Idem seruet Diaconissa
cum aduenientibus mulieribus paupes
ribus siue diuitibus.

*Quòd oportet manè & vespere
cætus frequentare.*

Cap. LXIII.

CVM doces, ò Episcopo, iube & hor-
tare populum ecclesiam frequens-
tare manè ac vespere quotidie,
nunquamque abesse omnino, sed assis-
duè vnunquemque conuenire, nec ecc-
lesiam mutilare se ipsum subtrahentè,
neque truncum Christi corpus redde-
re. Non enim solùm de sacerdotibus di-
ctum est, sed quilibet Laicus de se id au-
diat cogitans dictum à Domino, Qui
non est mecum, cõtra me est: & qui nõ
congregat mecum, dispergit. Nolite era-
go vos, membra Christi cum sitis, dis-
pergi, cætus non celebrando, Christũ
caput habentes, secundum promissio-
nem suam, adiunctum & consociatum

LIBER SECVNDVS. 58

vobis. Nec ipsi vosmet negligatis, neque Saluatorem proprijs membris destituatis, neque eius corpus scindatis, neque ipsius membra dissipetis, neque huius vitæ necessaria diuino verbo anteponatis, sed quotidie conueniatis mane ac vespere psallentes atque orantes in dominicis, mane dicentes psalmum sexagesimum secundum, vespere centesimum quadagesimum, maxime verò hoc seruetis in sabbato & in die resurrectioni dicato. Verùm in die dominica diligentius conuenite, laudem Deo laturo, qui per Iesum cuncta condidit, & illum ad nos misit, atque mori permisit, & à mortuis excitauit. Nam quæ excusationem afferre potest Deo, qui in hoc die non conuenit ad audiendum salutarem de resurrectione sermonem, in quo tres orationes stantes concipimus in memoriam illius, qui tertia die resurrexit, in quo Prophetarum lectio habetur, & Euangelij prædicatio, & sacrificij oblatio, atque sacrifici dispensatio.

*Exemplum nos ad imitationem inducens,
ductum ex Græcorum, & Iudeorum
vano concursu ad templa,
& Synagogas.*

Cap. LXIIII.

Quomodo

CONSTIT. S. APOST.

Quomodo non hostis Dei habendus est is, qui in temporalibus diu nocturnus est occupatus, æterna vero continetur ac balnea quidam & caducum cibum quotidie frequenter, quæ verò perpetuò manent, non curat? Quomodo non dicit Dominus huic, Iustificatæ sunt gentes supra vos: quemadmodum Israël improperans dicebat, Iustificata est Sodoma ex te. Nã si gentes de somno quotidie excitatæ concurrunt ad Idola, ut illa venerentur, & priusquam opus actionemue aliquam instituant, illis supplicant, & à festis celebrantibusque eorum se non subducunt, sed in his sunt intenti non solum indigenæ, sed etiam qui longè absunt, atque in Theatra tanquam in Synagogas conueniunt. Eos de modo qui frustra Iudæi nominantur, post sex dierum cessationem, septimo die in Synagogam conueniunt, & vacationis Synagogaque suæ rationem habent (qui tamen in sua infidelitate virtute verbi sunt priuati, præterea verò ipsius nominis, quo appellatur, vim proprietatemque amiserunt, Iudas enim confessio est, ij autem non sunt confitentes Deo, cum Christi passionem per scelus effecerint, ut per penitentiam salutem adipiscantur (si igitur qui non saluantur in his, quæ sine fructu faciunt, sunt assidui: tu qua excusatione vteris cum

Deo,

LIBER SECVNDVS. 59

Deo, qui Ecclesiā eius derelinquis, nec
 gentes imitaris: sed eo derelinquis, vel
 quia te das ignauit̃e, vel quia deficere
 cogitas, vel alicui malo studes. Quibus *Hæc sententia est*
 dicit Dominus per Ieremiam, Iustitias *in Ezech.*
 meas non custodistis, sed neque secun- *16.*
 dum iustitias gentium ambulastis: pau- *16.*
 lo minus & superastis illos. Et rursus, *Ier. 3.*
 Iustificauit animam meam Israël ab in- *Ier. 20.*
 composita Iudæ, & deinceps, Si mutan-
 bunt gentes deos ipsorum, & ii non sunt
 dii, quoniam pertransistis ad Insulas
 Cherim, nisi & videtis. Et in Cedar
 misistis, & cogitate vehementer si facta
 sunt hæc, quoniam illa non mutant
 sua legitima, populus etiam meus muta-
 uit gloriam ipsius, de qua non iuas-
 bitur. Ergo qua defensione utetur is,
 qui negligit, vel deserit Ecclesiam Deo

*Quod nefas est res mundanas di-
 uinis præferre.*

Cap. LXV.

Quod si quis occasionem proprii
 operis opponens, negligens fue-
 rit, excusationes in peccatis
 sciat is, artes fidelium succisivas,
 propriam eorum operam, pietatem
 esse. Artes igitur vestras in succisuis
 subsecundarijsque operis ponite, ut
 victum

CONSTIT. S. APOST.

1040.6.

victui vestro inseruiant : opere autem pietatem colite, quemadmodum Dominus dicebat, Operamini non cibū, qui perit, sed manentē in vitam æternam. Et rursus, Hoc est opus Dei vt credatis in eum, quem misit ille. Conamini igitur nunquam Ecclesiam Dei relinquere. Quòd si quis ea neglecta, in gentium consclerata templa fuerit ingressus, vel in Iudæorum Synagogam, vel Hæreticorum, is quam excusationem apud Deū inueniet in die iudicij? quia verba Dei viuentis reliquit, viuentia ipsa vitamque tribuentia, quæ possunt æterno supplicio liberare, & ad ædem Dæmoniorum se contulit vel ad Synagogam interfectorum Christi, vel ad Ecclesiam malignantium, non audito eo, qui dixit, Odi Ecclesiā malignantiū & cum iniqua gerentibus non ingrediare. Et rursus, Beatus vir, qui nō ambulauit in consilio impiorum, & in via peccatorum non stetit, & in cathedra pestilentium non sedit, sed in lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte. Tu verò relicto Fidelium cætu, Dei Ecclesia ac legibus, respicis speluncas latronum, sancta ducens, quæ ille nefaria esse voluit, & cōmunia faciens, quæ illæ, separauit: non solumque id facis, sed etiam ad Græcorum ludos curris, & ad Theatra prope-

ras,

Psal. 25.

Psal. 1.

ras, expetens vnus ex venientibus cō
 numerari, & particeps fieri auditionū
 turpiū ne dicam abominabilium: nec
 audisti Ieremiam dicentem, Domine nō *ter. 15.*
 sedi in consilio ludentium, sed timui ā
 conspectu manus tuæ. neque Iob dicen *Iob. 31.*
 tem similia, Si verō & cum irrisoribus
 ambulauī aliquando, appendor enim
 in statera iusta. Quid verō cupis Græ
 cos sermones percipere hominum mor
 tuorum, afflatu Diaboli tradentium ea,
 quæ mortem afferunt, fidem euertunt,
 ad decorum multitudinem credendam
 inducunt eos, qui ad illa attentionem
 adhibent. Vos verō diuinis legibus in
 uigilantes, vitæ huius necessitatibus
 putate eas præstantiores, maioremque
 his honorem deferentes, conuenite ad
 Ecclesiam Domini, quam acquisiuit san
 guine Christi dilecti primogeniti om
 nis creaturæ. Ea est enim altissimi filia,
 quæ parturijt nos per verbum gratiæ, *Ephe. 5.*
 & formauit in nobis Christum, cuius
 particeps facti sacra membra existitis,
 & electa, non habentia maculam neque
 rugam, neque aliquid huiusmodi, sed
 tanquā sancti & irreprehensibiles in
 fide perfecti estis in ipso, secun
 dum imaginem eius,
 qui creauit

VOS.

H

Quod

CONSTIT. S. APOST.

Quod oportet declinare omnes Græcorum impietates.

Cap. LXVI.

CAuete igitur ne conuentus celebretis cum ijs, qui pereunt, quæ est Synagoga gentium ad deceptionem & interitum. nulla est enim societas Dei cum Diabolo: nam qui congregatur vnâ cum ijs, qui cū Diabolo idē sentiunt, vnus ex ipsis connumerabitur, & vā habebit. Fugite quoq; inde cora spectacula Theatra (inquam) & Græcorum ludos, incantationes, aruspinationes, vaticinia, lustrationes, aruspicinam, auguria, necromantiam, inuocationes, quoniam scriptum est: Non erit augurium in Iacob, neque vaticinium in Israël. Et rursus, Augurium peccatum est. Et alibi, Non augurabimini, & ariolationes, diuinationes, & Pythones non sequemini, lustratores non acquiretis. Ideo monet Ieremias dicens. Secundum vias gentium ne ambulaueritis, & a signis cœli ne timueritis. Propterea oportet fidelem fugere impiorum cœtus Græcorum ac Iudeorum, reliquorumque Hæreticorum, ne vbi vnâ cum eis degimus, animis nostris laqueos paremus, & ne vbi in eorum festis versamur, quæ in honorem Dæmonum celebrantur, cum eis habeamus

Deu. 18.
Ier. 10.

LIBER SECVNDVS. 61

mus societate impietatis. Vitandi quos
que sunt illorum mercatus, & qui in ijs
sunt ludi. Fidelē enim oportet ad mer-
catum tantum cōparere, vt corpusculū
emat, & animam acquirat, atque alia
quædam ad vsus necessarios compa-
ret. Virate igitur omnem Idolorū pom-
pam, speciem, mercatum, conuiuia, gla-
diatores, danicq; omnia demoniaca spe-
ctacula.

*Quod non oportet otiosum comedere, sicut
Petrus piscator, & alij Apostoli: Pau-
lus verò & Aquila scenas faciebant, Iu-
das, & Iacobus agricolæ erant, nar-
rat Hegesippus & Terul-
lianus Romanus.*

Cap. LXVII.

Qui in Ecclesia iuuenes estis, curate
in omnibus rebus necessarijs sedu-
lò ministrare, cum omni sanctis-
tate operis vestris vacate, vt omni tēpo-
re, & vobis & egētib; suppeditare poss-
itis, ne Ecclesiam Dei oneretis. Etenim
nos quoque vacantes verbo Euangelij
succisivas operas non negligimus. Alij
enim ex nobis piscatores sunt, alij sces-
narum artifices, alij agricolæ, ne vnus
quam otiosi simus. Dicit autem quos-
dam in loco Solomō, Vade ad formicā PYOM. 6.

10
CONSTIT. S. APOST.

1. piger, & imitare videns vias ipsius,
 2. & fias illa sapientior. Illi enim cum agri
 3. colatio non sit, neq; cogentem habeat,
 4. neq; domino subdatur, parat in æstate
 5. cibum, multamq; in messe facit congrega-
 6. tionem. Et accede ad apē, & discite quā
 7. operaria sit, & opus quā graue negoti-
 8. cietur, cuius labores Reges & idiotę ad
 9. sanitatem adhibent. est autem desideras-
 10. bilis & gloriosa quemadmodum est vi-
 11. ribus in firma. Et deinceps, Quousque
 12. tandem piger iacebis, quando de somno
 13. excitaberis, parum dormis, parum
 14. sedes, paululum dormitas, paululum autē
 15. suffarcinas manibus pectora, postea ad-
 16. est tibi sicut malus viator paupertas, &
 17. egestas tanquā bonus cursor. Si verō
 18. impiger fueris, veniet sicut fons messis
 19. tua, & egestas tanquā malus vir transfu-
 20. giet. Et rursus, Qui laborat terram
 21. suam, replebitur panibus. Et alio in lo-
 22. co, Piger complicat manus suas, & con-
 23. meditat carnem suam. Et deinceps, Abscon-
 24. dens piger manus suas, non poterit ap-
 25. plicare ad os suum. Et rursus, Propter
 26. pigritiam manuum humiliabitur contem-
 27. gnatio. Laborate ergo assidue, est enim
 28. otiosi reprehensio irreparabilis. Si quis
 29. non laborat, hic apud vos non manduca-
 30. cet, otiosos enim odit Dominus Deus
 31. noster: Nemo enim ex his, qui Deo vac-
 32. cant, esse debet otiosus.

Prou. 12.

Eccle. 4.

Prou. 19.

Eccle. 10.

CONSTITUTIONVM SAN-

ctorum Apostolorum B.
Clemente Roma-
no auctore.

LIBER TERTIVS.

De Viduis.

Cap. Primum.

Iduas constituite nō
minores annis sexas
ginta, vt quodāmo-
do propter illarū eta-
tem sitis certi eas bi-
gamiæ suspitione va-
care. Si iuniore in vi-
duali statum constitueritis, & illa non
ferens in inuentute viduitatē, nupserit,
dedecorabit gloriam vidualis gradus,
& rationem Deo reddet, non quoniam
secundas nuptias secuta est, sed quoniā
suam professionem non seruauit, luxu-
riata Christo. Quare oportet non tem-
mere facere professionem, sed cum cō-
silio & consideratione: præstat enim eā
non

*1. ad Ti-
moth. 5.*

CONSTIT. S. APOST.

Eccl. ca. 5. non vouere, quàm vouere & non red-
dere. Si autem aliqua adolescentior sit,
quæ cum breui tempore virum suum ha-
buerit, illumq; vel per obitum, vel per
aliquam aliam occasionem amiserit, per
se manere voluerit, domum habens vi-
duitatis, beata hæc inuenietur imitata

3. Reg. 17. Sidoniam illam viduam in Sarephtha,
cuius hospitio sanctus Dei propheta
Helias est usus. Talis mulier similis erit
Annæ filia Phauelis de Tribu Aser,
quæ à templo nõ discedebat diu noctu-
que inuigilans precibus, & supplicatio-
nibus: quæ nata annos octuaginta qua-
tuor, à virginitate cum viro vixerat, an-
nos septem, Christi quæ aduentum glo-
rificans, confitebatur Domino, & lo-
quebatur de illo omnibus, qui expecta-
bant redemptionem in Israël. Quæ ta-
lis fuerit, testimonio accepto honora-
bitur, adepta in terra apud homines
gloriam, & in cælo apud Deum eternam
laudem.

*Quod cauendum est à constitutione Viduæ
iunioris propter suspicionem.*

Cap. II.

Adolescentiores Viduæ ad viduam
lem statum ne ordinentur, ne for-
tè ea occasione, qua non possunt
florem ætatis cohibere, ad secundas nu-
ptias

LIBER TERTIVS. 63

ptias descendentes, negotium habeant. Adiuuentur autem & subleuentur, ne occasione molestiæ carnis, ad secundas nuptias delapsæ, in re indecora detineantur. Nam hoc quoque scire debetis, quod primæ nuptiæ, si legitimæ fiant, iustæ censentur, ut quæ secundum Dei voluntatem sunt. Bigamia post professionem, iniqua habenda est, non propter conjunctionem, sed propter mædaciū. Trigamia incontinentiæ est argumentum, id, quod supra trigamiam sit, manifesta fornicatio iudicatur, & non dubia intemperantia. Deus enim vnā mulierem vni viro tradidit in creatione, Erunt enim duo in carne vna. Adolescentioribus verò post primi viri obitum concedatur secundus, ne incidant in iudicium Diaboli, & in laqueos multos, atque in libidines insanas inutilesque animis, quæ supplicium potius, quàm iucunditatem afferunt.

Quales esse oporteat Viduas, & quomodo adiuuandæ sint ab Episcopo.

Cap. III.

Veræ sunt Viduæ, quæ vni nuptæ fuerunt plurimorum testimonio probatæ, bonis operibus intentæ: viduæ re vera temperatæ, castæ, fideles,

H 4 pia,

CONSTIT. S. APOST.

piæ, quæ bene liberos educauerunt, & laudabiliter hospites receperunt, quibus opem ferre oportet tanquam Deo dicatis. Sed etiam pauperum, o Episcopos pe, memor esto, ipsis quoque adiutricem manum præbens, curamque eorum suscipite veluti Dei œconomus, opportunis no tempore vnicuique tribuens, quæ sibi sunt necessaria, viduis, orphanis, vitæ subsidia non habentibus, & in tribulatione constitutis.

*Quod cuiilibet indigenti bene
facere oportet.*

Cap. IIII.

Quid enim si quædam Viduæ non sint, & quidam vxoribus non careant, cum tamen subsidio egeant ob inopiam, vel ob morbum, vel ob liberos alendos, omnes debes respicere, omnium curam suscipere. Nam qui dona dant, non præcisè illa destinant viduis, sed in vniuersum conferunt, voluntaria ea appellantes: quo tu sciens eos, qui præmuntur, vti bonus œconomus diligenter impertias eis de munere. Deus enim cognoscit eum, qui dedit, quamuis absens per te egentibus impertiat: atque ille quidem habet beneficentiæ mercedem, tu verò probatæ œconomia laudem: dicque illis, quis dederit,

VI

ut ex nomine pro eo orare valeant. Oportet enim omnibus hominibus benefacere, non facientes delectum huius quisnam sit, vel illius. Inquit enim Dominus, Omni petenti te da nimirum te vera egenti, etiam si amicus sit, etiam si inimicus, si consanguineus, si alienus, si sine vxore, si cum vxore viuat. In omni enim scriptura Dominus de pauperibus præcipit per Isaiam, *Cap. 58.*
 Frange esus tibi panem tuum, & egenos vagosque introduce in domum tuam. Si videris nudum, cooperi illum, & propinquos seminis tui ne despexeris. Et per Danielem dicit potenti, *Cap. 4.*
 Ideo Rex consilium meum placeat tibi, & peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas in miserationibus pauperum. Et per Solomonem inquit, *PROV. 14.*
 Per eleemosynam & fructus domus purgantur peccata. Et per Dauid rursus ait, Beatus qui intelligit super inopem, & pauperem in die mala liberabit eos Dominus. Et rursus, *PROV. 19.*
 Dispersit dedit pauperibus, iustitia eius manet in sæculum. Et Solomon inquit, *PROV. 21.*
 Qui miseretur pauperis, Domino fœneratur, & secundum donum ipsius retribuetur ei. & deinceps, Qui obturat aures suas, ne audiat indigentem, & ipse inuocabit, & non erit, qui exaudiat eum.

CONSTIT. S. APOST.

Quòd oportet Viduam probitat i
moram studere.

Cap. V.

SIt omnis vidua mitis, placida, pro-
ba, malitiæ experta, non iracunda,
non loquax, non vociferatrix, non
procax, non maledica, non verborum
auceps, non bilinguis, non curiosa. Si
quid vidit vel audiuit, quod fuerit mi-
nus rectum, perinde sit, atq; si id nō vi-
derit, nec audiuerit: neq; vlla alia res vi-
duæ sit curæ, quàm orare pro ihs, qui
subsidia ministrant, & pro vniuersa Ec-
clesia. Si quid ab aliquo rogetur, nolit
facile respondere, nisi in ihs, quæ ad fia-
dem, iustitiam, spem in Deo habendam
pertinent, reſciatquæ ad præpositos, il-
los, qui in disciplina pietatis institui vo-
lunt, eaq; sola respondeat, quæ faciunt
ad euertendum errorem de Deorū mult-
titudine, explicetquæ rationē de vnus
Dei principatu: de reliquis non temerè
respondeat: ne si quid indoctè dixerit,
blasphemiam impingat verbo. Grano
enim sinapis simile esse verbum Domi-
nus docuit: id verò ardorē habet, quo
si quis imperitè vtatur, amarum inue-
niet: oportet enim in mysticis nō pro-
ditorem esse, sed cautū: admonet enim
nos Dominus dicens, Nolite projicere
margaritas vestras ante porcos, ne for-

Matth. 13.

Matth. 7.

da, pudens, domi sedens, psallēs, orans,
 legens, vigilans, ieiunans, ex omni par
 te cum Deo colloquia habens, canticis
 & hymnis: lanam accipiens, alijs potius
 ministrat, quā ipsa ab alijs petat: me-
 mor commendatæ à Domino, in Euan LUC. 21.
 gelio viduæ, quæ cum ad templum ac
 cessisset, misit in gazophylacium duo
 minuta hoc est quadrantem: quam in
 tuitus cordis scrutator Christus Domi
 nus, & magister noster dixit, Amen dis
 co vobis, quod hæc vidua plusquā om
 nes in gazophylacium misit, quoniā
 omnes ex abundantia miserant, hæc ex
 eo quod deest illi, totum quem habes
 bat victum misit. Sanctas igitur viduas
 esse oportet, obedientes Episcopis, Pres
 byteris & Diaconis, etiam Diaconissas
 venerantes verentes, timentes, non li
 bertate vtentes, neque contra mandatū
 aliquid facere volentes, præter senten
 tiam Diaconi: veluti si pergere velit ad
 aliquem, vt apud eum comedat, & bi
 bat, vel si ab aliquo quidpiam capiat.
 Quod si iniussa aliquid horum fecerit,
 puniatur ieiunio, vel segregetur veluti
 temeraria.

*Quod non oportet ab indignis capere,
 neque viduam, neque*

Epis-

CONSTIT. S. APOST

Episcopum, neque alium fidelem.

cap. VIII.

Quid enim scit qualis sit ea, à qua accipit, vel à quali ministerio vitium suppeditat: num de rapina, vel de aliquo non honesto studio? Ignorat vidua quòd de vnaquaque harum rerum rationem Deo reddet, recipiens quæ Deo sunt indigna. Nam neque sacerdotes talis mulieris voluntariâ oblationem vnquam recipient, veluti furis vel meretricis. Scriptum est enim, Non concupisces res proximi, & non offeres mercedem meretricis Domino Deo. Non est igitur à talibus capiendum, neque etiam ab excommunicatis. Sint autem viduæ paratæ ad obediendum ijs, quæ eis à præpositis sunt præcepta, & ad præscriptum Episcopi faciant, veluti Deo obedientes, nam qui ab huiusmodi excommunicato, vel extra Synagogam eiecto accipit, & pro tali orat, qui in malis perseverare sibi proponit, nec aliquando vult ad penitentiam redire, communicat cum eo in oratione, & offendit Christum, qui impios declinat, & confirmat eum per indignam largitionem, & contaminat se cum eo, non finens illum ad penitentiam venire, vt ingemiscat, & roget Deum.

Dent. 23.

23

Quòd

Quòd non oportet mulieres baptizare: im-
 proprium est enim, & à Christi do-
 ctina alienum.

Cap. IX.

DE mulieribus autem an hæ bap-
 tizare debeant, significamus vobis,
 quòd non paruum periculum im-
 minet eis, quæ hoc faciunt. Ideo non cõ-
 sulimus : periculosum est enim, immo
 iniquum & impiũ. Nam si mulieris ca-
 put est vir, is verò ad sacerdotium pro-
 mouetur, non est æquum opificium cõ-
 temnere, & principium relinquentem,
 ad infirmum corpus venire. Mulier es-
 nim viri corpus est, de costa cõflatum,
 subiectumque illi, à quo est abscissum
 ad filiorum procreationem. Ipse enim
 inquit, Tui dominabitur. Principium
 enim mulieris vir est, quoniam eius est
 caput. Quòd si in præcedentibus doce-
 re eas non permisimus, quomodo quis
 eas præter naturam sacra facere conce-
 dat? Hæc est enim inscitia ad Græcorũ
 impietatem pertinens, fœminis deabus
 sacrificulas instituire. Sed non est Chri-
 ordinationis proprium: nam si à mulie-
 ribus baptizandum fuisset, omnino
 Dominus à propria matre baptizatus
 fuisset, non à Ioanne: aut cum nos ad ba-
 ptizandum misit, vnà nobiscum ad id
 mulie-

CONSTIT. S. APOST.

mulieres misisset. nunc autē id nusquā ordinavit, neque scriptum reliquit, cognoscens & naturæ convenientiam, & rei ipsius decorum, ut qui naturæ auctor erat & ordinationis legislator.

Quòd non oportet laicum sacerdotale officium facere baptismum, sacrificium, manus impositionem, & benedictionem.

CAP. X.

Sed neque laicos cōcedimus aliquod sacerdotale munus exercere, veluti sacrificium, baptismum, manus impositionem, vel benedictionē magnam, siue parvam. Non enim sibi quis sumit honorem, sed qui vocatur à Deo. Nam Per Episcopi manus datur hæc dignitas. Qui verò ad eam promotus nō est, sed eam sibi usurpat, Oziæ pœnam sustinebit.

Quòd excepto episcopo vel Presbytero, nemini ex reliquis clericis concessum est, sacerdotalia exercere: ordinare autem soli Episcopo convenit: alij nemini.

CAP. XI.

Sed neque reliquos clericos baptizare permittimus, veluti Lectores, Cā

tores, Ostiarios, ministros: sed solos Episcopos, & Presbyteros, ministrantibus illis Diaconis. Qui hoc ausi fuerint, Confitarum supplicium patientur. Non concedimus autem Presbyteros ordinare Diaconos, Diaconissas, Lectores, ministros, Cantores: Ostiarios: sed solos Episcopos: is est enim ordo, & harmonia ecclesiastica.

Dehortatio ab inuidia.

Cap. XII.

DE Inuidia, obreftatione, detractatione, similitate, contentione antea dictum est vobis, quod hæc à Christianis aliena sunt, maximè viduis, quoniam quidem agitator diabolus multiplex, variusque cum sit, de non viduis triumphum querit, veluti olim de Cain. Quædam enim viduas se esse dicunt, officia autem digna viduitate non faciunt, quemadmodum nec Cain fraterna iusta faciebat. Ignorat enim quod non viduitatis nomen in regnum ipsas introducet, sed fides vera & opera sancta. Si verò aliqua nomen viduitatis possideat, aduersarii studia exercent, viduitatis eius ratio non habebitur, sed regno expulsa, æterno supplicio traderetur. Audimus enim quasdam esse viduas obreftatrices, inuidas, calumniatrices,

doz

CONSTIT. S. APOST.

dolentes aliorū commodis. Tales Christi non sunt, neque eius doctrinæ discipuli, oportebat enim eas, cum cōuidua ab aliquo vestitur, vel argentum capit, vel cibum, vel potum, vel calceamenta, videntes sororem recreatam dicere.

Quomodo oporteat viduas orare pro ministrantibus vitæ subsidia.

Cap. XIII.

Benedictus es Deus, qui consolatus es viduam: Benedic Domine & glorifica ministrantem ei & opus eius, vt ascendat in veritate ad te, & memor esto eius in bonum in die visitationis suæ. Et Episcopo, qui bene ministravit & docuit, opportunam eleemosynam nudæ conuiduæ meæ fieri, addas gloriam, & des ei coronam gloriæ in die reuelationis visitationis suæ. Eodem modo vidua, quæ misericordiam accepit, precetur pro eo, qui victum ipsi ministravit.

Quòd non oportet gloriari, & efferre suum nomen eam, quæ fructificat secundum Domini ordinationem.

Cap. XIII.

Illa tamen, quæ benefecit, occultet
 proprium nomen, veluti sapiens, nõ
 canens tuba coram se, vr sit eleemo-
 syna in occulto apud Deum, sicut dicit
 Dominus, Cum facis eleemosynam, nõ
 cognoscat sinistra tua quod facit dexte-
 ra tua, vr eleemosyna tua sit occulta: &
 vidua oret pro eo, qui dedit, quicũque
 tandem ille sit, cum sanctum Christi ab-
 tare referat, & Pater in occulto vidēs,
 beneficienti in aperto reddet. Sed quæ
 secundum Dei mandatum viduæ viues-
 re nolunt, exquirere student, quæ sit il-
 la quæ ministravit, & quæ accepit, quod
 cum cognouerint, accusant ministran-
 tem illam dicentes, Nesciebas quod ego
 eram tibi vicinior, & quod magis eges-
 bam quàm illa? Cur igitur antepoluis-
 sti eam mihi? Hæc dicit stulta, non intel-
 ligens non hominis voluntate id factũ,
 sed diuino consilio. Nam cum ipsa teste-
 tur se viciniorem & maiori inopia op-
 pressam, magisque nudam fuisse, etiam
 animaduertere debuit, diuinam ordina-
 tionem, tacitamque, non accusantem
 præbitricem illam, domum ingredi, &
 in faciem procumbentem rogare Deũ
 vt remittatur sibi peccatum. Deus enim
 facienti bonum præcepit, ne opus bon-
 um peruulgaret. hæc autem illam ac-
 cusauit quod suum nomen non indica-
 uit, vr illo cognito ad capiendum posset.

Matt. 6.

CONSTIT. S. APOST.

Gen. 12.

Matt. 10.

accurrerere, ac non solum accusauit, sed etiam illi maledixit, oblita eius, qui dixit, Benedicens tibi, benedictus est: & maledicens tibi, maledictus. Dicit autem Dominus, Cum intraueritis in domum, dicite, Pax huic domui: & si fuerit ibi filius pacis, pax uestra requiescet super eum. Si non fuerit dignus, pax uestra ad vos reuertetur.

Quod indecorum est conuicia afficere proximum: alienam enim christiano est maledicere.

Cap. XV.

Quod si pax ad eos redit, qui eam miserunt, cum ipsa dignos non inuenit, multo magis maledicta

in caput illorum reuertetur, qui iniuste id miserunt, cum non sit dignus ut in maledictum incurrat is, in quem est iactum. Nam qui inaniter conuictum facit, ipse sibi maledicit, ut ait Solomon,

PROU. 26. Quemadmodum aues volant, & passeres,

ita maledictum vanum, in neminem

PROU. 10. superueniet. & rursus dicit, Qui profertur

contumelias, insipientissimi sunt.

Atque ut apis robore suo imbecilla, ubi aliquem percussit, amittit aculeum, fitque sterilis, eodem modo vos iniuriam, quam in alios facitis, in vos ipsos recipitis. Lacum etiam aperuit, & effoz-

dit

dit eum, & incidet in foueam, quam fecit. Qui sodit foueam proximo, incidet in eam. Igitur qui maledictum fugit alteri ne maledicat. Nam quod in te fieri non vis, nec tu id in alium feceris. *Prou. 26. Eccl. 10.*

te castigate inobedientes: increpate iniuerecundas: hortamini pusillanimes: confirmate infirmas: laudate in sanctitate ambulantes, benedicant potius, & non conuiciantur: pacem componant, & non excitent bellum. Quare nec Episcopus, nec Presbyter, nec Diaconus, neque alius quiquam de sacro numero, maledicto linguam contaminet, ne pro benedictione consequatur maledictionem. Adhibeat autem studium diligentiamque, ut nec laicus maledictum proferat. Omnium enim curam suscipere debet Clericorum, virginum, viduarum, laicorum. Ideo o Episcope, coadiutores vitae tuae, & iustitiae operarios Diaconos Deo acceptos gratosque elige, quos ex omni populo probatos iudicas esse dignos, & ad usus ministerii idoneos. Elige quoque Diaconissam fidelem & sanctam ad mulierum ministeria, nam accidit aliquando, cum in aliquorum domos Diaconum ad mulieres mittere non potes, propter infideles, mitteres igitur mulierem Diaconissam propter improborum cogitationes, nam ad multos usus mulierum
Dias

CONSTIT. S. APOST.

Diaconissa indigemus ac primum cum illuminantur mulieres, Diaconus vngit frontem ipsarum oleo sancto, deinde de Diaconissa eas abstergit. Non est enim necesse mulieres aspici à viris, sed solum in manus impositione caput illi vngit Episcopus, quemadmodum sacerdotes, & Reges antiquo tempore vngentur, non quod, qui nunc baptizantur sacerdotes ordinantur, sed quod à Christo Christiani dicuntur: regale sacerdotium, & gens sancta, Ecclesia Dei, columna & firmamentum thalami sp̄s si: qui aliquando non populus, nunc autem dilecti & electi, super quos inuocatum est nomen ipsius nouum, vt testatur Isaias propheta dicens, Et vocabunt populum nomen eius nouum, quod Dominus nominabit eum.

1. Pet. 5.

Isa. 62.

- » columna & firmamentum thalami sp̄s
- » si: qui aliquando non populus, nunc au
- » tem dilecti & electi, super quos inuocatum est nomen ipsius nouum, vt testatur Isaias propheta dicens, Et vocabunt populum nomen eius nouum, quod Dominus nominabit eum.

De diuina initiatione sancti

Baptismi.

Cap. XVI.

TVergo, Episcopo, illa figura vnges caput illorum, qui baptizantur, siue si viri sint, siue mulieres, oleo sancto in figuram spiritualis baptismi. Deinde vel tu Episcopus, vel tibi subiectus Presbyter sacram super ipsos dicēs ac nominans inuocationem Patris & Filij

Fili), & Spiritus sancti, baptizabis eos
 in aqua: ac virum suscipiat Diaconus,
 mulierem Diaconissa, vt decore traditio
 infrangibilis sigilli administraretur.
 Postea Episcopus liniat baptizatos vnguento.

Quam causam habeat baptismus in Christum cum assignatione causæ eorum, quæ in eo dicuntur, ac fiunt.

Cap. XVII.

Datur igitur baptismus in mortem Iesu, aqua pro sepultura: oleum pro Spiritu sancto: sigillum pro cruce: vnguentum est confirmatio professio- nis: mentio fit Patris vti causæ & mittentis: Spiritus sancti vti testis: demersio significat quod commorimur: emersio quod resurgimus. Pater qui est super omnia Deus, Christus vnigenitus Deus, dilectus Filius, gloriæ Dominus, Spiritus sanctus, Paracletus, qui à Christo mittitur & ab illo docetur, & illū prædicat.

Qualis esse debeat is, qui iniatur.

Cap. XVIII.

Qui baptizatur sit ab omni impietate alienus, mortuus peccato, amicus Dei, hostis Diaboli, hæres Dei

CONSTIT. S. APOST.

Patris, cohæres filij sui, qui abrenuncia-
uerit Satanæ & Dæmonibus, & fraudibus
suis, castus, mundus, sanctus, pius,
filius Dei, orans tanquam filius patrem
& dicens vti à communi fidelium con-
uentu in hunc modum, Pater noster,
qui es in Cœlis sanctificetur nomē tuū:
Fiat voluntas tua sicut in Cœlo & in
Terra. Panem nostrum super substantia
lem da nobis hodie, & dimitte nobis de-
bita nostra, sicut & nos dimittimus des-
bitoribus nostris. Et ne nos inducas in
tentationē, sed libera nos à malo. Quo-
niam tuum est regnum, virtus, & gloria
in sæcula. Amen.

Qualis debeat esse Diaconus.

Cap. X I X.

Sint Diaconi nulla ex parte repres-
hendendi, quemadmodum & Epis-
copus: tantum sint faciliores, acco-
modati ad multitudinem Ecclesiæ, vt
infirmis ministrare valeant, veluti ope-
rarij, qui pudore non deterreantur. Ac
mulier quidē mulieres curare studeat,
vterque nunciandi, cursandi, ministran-
di, inseruiendi officia absoluat, vt de
Domino Isaias dicebat ijs verbis, Iusti-
fica iustum bene seruientem multis. V-
nusquisque igitur suum locū agnoscat,
&

Isai. 53.

& cum expleat diligenter, concorditer,
 vnanimiter, cognoscens Diaconatus
 mercedem. Sint Diaconi à pudore alieni
 ni in ministrando egentibus, quemad-
 modum Dominus noster nō venit mi-
 nistrari, sed ministrare, & dare animā
 suam in redemptionē pro multis. Idē in-
 p̄fos facere oportet: quanquā animā
 pro fratre exponere opus foret, nolint
 dubitare: nam Dominus & Saluator no-
 ster Iesus Christus nō dubitauit animā
 suam ponere (vt ipse inquit) pro amicis
 suis. Quōd si cœli & terræ Dominus
 omnia propter nos pertulit, modo vos
 ministrare indigentibus verebimini? cū
 eius imitatores esse debeatis, qui seruis-
 tutē, paupertatē, plagas, crucē propter
 nos est passus. Quare oportet vos quo-
 que vti Christi imitatores inseruire fra-
 tribus. Qui vult enim (inquit) inter vos
 esse magnus, sit vester minister. Et qui
 vult inter vos esse primus, sit vester ser-
 uus: Ita enim ille opere præstitit vt in-
 seruiret multis, non sermone, nam cum
 accepisset linteum præcinxit se, deinde
 misit aquam in peluim, nobisque recū-
 bentibus accedens, omnium nostrum
 lauit pedes, & linteo abstersit. Quōd
 faciens demonstrabat nobis fraterni
 amoris charitatem, vt nos quoque in-
 ter nos idē faceremus. Cū igitur Do-
 minus noster ac magister adeo semet-

Mat. 20.

CONSTIT. S. APOST.

exinaniuerit, qua ratione vos pudebit idē facere in infirmos, & imbecillos fratres cū sitis operarij veritatis, & pietatis patroni? Ministrare igitur, amanter, nō inui murantes, nec discordias excitantes: non enim propter homines hæc facitis, sed propter Deū, & ministerij mercedem ab illo consequimini in die visitationis vestræ. Necessè est igitur vos Diaconos omnes inuisere, qui quidem visitatione opus habent, & de oppressis referre Episcopo vestro. Vos enim anima eius sensusq; esse debetis, prompti, & obediētes in omnibus rebus ei, uti Episcopo vestro & patri, ac magistro.

*Quòd à tribus, vel duobus Episcopis
debet ordinari Episcopus, &
non ab vno: irritum
est enim.*

Cap. XX.

E piscopum mandamus ordinari à tribus Episcopis, vel ad minus à duobus non licere autem ab vno vobis constitui. nam duorum vel triū testimonium firmitus, tutiusq; existit. Presbyterum, & Diaconum, & reliquorum clerū ab vno Episcopo. Nec Presbyterum neque Diaconum iubemus ordinare

LIBER TERTIVS. 74

dinare ex laicis clericos, sed Presbyterū
tantum docere, offerre, baptizare bene-
dicere populo: Diaconum mini-
strare Episcopo, & Pres-
byteris, hoc est, diaco-
natum exercere,
non tamen re-
liqua perage-
re.

I 3

CON

CONSTITUTIONVM SAN-
ctorum Apostolorum B.
Clemente Roma-
no aucto-
re.

LIBER QVARTVS.

De Orphanis.

Cap. I.

 I quis Christianus Orphanus fiat, siue puer siue virgo, bene erit si aliquis ex fratribus caris liberis, puerum suscipiat, & filij loco habeat. virginẽ verò, qui filium habuerit ducendẽ vxori idoneũ, ei in matrimonium collocet: hoc enim qui faciunt, opus magnũ præstant, orphanorum patres facti, & à Domino Deo consequentur huius officij mercedem. Quòd si quis secundum gratiam hominum ambulans despexerit,
cum

cum sit diues, orphanatus membra, orphano quidem prouidebit orphanorum pater, & viduarum iudex: illi vero occurret aliquis, qui ipsius parsimoniam deuorabit: fietq; in illum, quod dicitur, Quæ non comederunt sancti, comederunt Assyrii sicuti Isaias dicit, Viduam vestrã corã vobis, alieni deuorant eam.

Quomodo Episcopus debeat orphanis prouidere. Cap. II.

VOS Episcopi solliciti estote de eis alendis, in nullo deficientes, orphanis præstantes munera parentum, viduis virorum, adultis nuptias, artificum opus, infirmo misericordiam, esurienti cibum, sitienti potum, nudis vestitum, ægrotis medicinam, in carcere inclusis opem. Præterea verò maiorem curam de orphanis suscipite, ne quid illis desit: virgini quoad ad nubilem ætatem perueniat, & eam in matrimonium fratris detis: puero vt sit subsidium, quo artem discat, & alatur ex ministerio: vt cum in arte profecerit, tunc possit artis instrumenta sibi emere, ne amplius molestus sit veræ fratrum erga se charitati, sed sibi suppeditet. Etenim verè beatus dicendus est is, qui cum possit sibi in sumptus ministrare, orphani, viduæ, & aduenæ locum num occupat.

CONSTIT. S. APOST.
quibus debeant subsidia ministrari
secundum Domini
mandatum.
Cap. III.

Act. 20.

Quoniam & Dominus beatior
rem esse dixit eum, qui dat,
quam qui accipit. Etenim
rursus ab eo dictum est, Væ habentibus,
& in hypocrisis accipientibus, vel
iis, qui sibi opitulari valent, & ab alijs
accipere volunt, vterque reddet ratio-
nem domino Deo in die iudicij. Nam
qui vel propter pupillarem ætatem, vel
propter senectutis imbecillitatem, vel
propter morbi casum, vel propter filio-
rum numerum capit, non solum repres-
hendendus non est, sed etiam laude dis-
gnus censetur. Pro altari enim Deo dis-
cato existimatus, à Deo honorem con-
sequetur, diligenter & assidue pro ijs,
qui ei præbent, preces fundens, qui non
segniter accipit, sed doni quoad potest
gratiam refert per orationem. Talis igitur
homo in vita æterna à Deo bea-
titudinem consequetur. Qui vero de
suo habet, & propter hypocrisim capit,
vel propter inertiam, cum tamen labo-
rando alijs opem ferre debuisset, Deo
pœnas dabit, quoniam pauperum escã
furrupuit.

De

NAm qui argentum habet, & alijs
 nō impartitur, nec ipse vitur, ser-
 pentis locum obtinet, quem aiunt
 in thesauris dormire: & de eo vera est
 Scriptura, quæ ait, Congregauit diui- Eccl. 6.
 tias, ex quibus non comedet, & nihil ei Prou. 11.
 proderunt pereunti à vindicta. Non e-
 nim iunabunt, inquit, existentes in die
 iræ. nam qui talis est, in Deum non crea-
 dit, sed in aurum, existimans illud Deū,
 & in illo confidens. Veritatis hypocrita
 is est, personarum acceptor, perfidus,
 dissimulator, timidus, debilis, leuis, fa-
 ciliis, morosus, tristis, sibi infestus, nemi-
 ni amicus: huius pecuniæ peribunt, &
 vir aduena eas cōsumit, vel à viuo sub-
 latas, vel illo mortuo perceptas: diuitiæ
 enim iniuste congregatæ euomentur.

*Cum quali timore oporteat domini-
 carum collectarum partici-
 pem esse.*

Cap. V.

Monemus igitur viduas & orpha-
 nos, vt cum omni timiditate, ac
 verecundia percipiant deñs, quæ
 ipsis præbentur, gratiasq; agant Deo,

I s qui

CONSTIT. S. APÓST.

qui dat exurientibus escam, & in eum
oculos attollant. Quis enim, inquit, ve-
strum comedet, vel quis bibet sine ipso?
Ipse enim aperit manum suam, & im-
plet omne animal benedictione, frumē-
tum adolescentibus, & vinum virginia-
bus, & oleum in hilaritatem viuentiū,
fenum iumentis, herbā seruituti homi-
num, carnes bestiis, semina aubus, & o-
mnibus accommodatam escā. Ideo inquit
Dominus, Videte volatilia cœli, quoniā
non seminant, neq; metunt, neq; con-
gregant in horrea, & Pater vester nu-
trit illa: nōne illis meliores estis vos?
Nolite igitur esse solliciti dicētes, Quid
comedemus, quid bibemus: nouit enim
Pater vester, quod ijs omnibus indige-
tis. Cū igitur tanta prouidētia vobis
consulat, bonaq; ab illo percipiatis, lau-
dibus efferre debetis orphanum & vi-
duam suscipientem, omnipotentē Deū
per dilectum filium eius Iesum Christū
Dominū nostrum, per quem gloria deo
in spiritu & veritate in sæcula Amen.

Mat. 6.

*Quorum oblationes recipienda sint,
& quorum non sint.*

Cap. VI.

Epis copum scire oportet quorum
debeat recipere fructus, & quorū
non debeat. Cauendi enim sunt il-
li in capiēdo caupones: non iustificabi-
tur

tur enim caupo à peccato. De ijs Isaias *Eccl. 26.*
 impropertans Israeli dicebat, Caupones *Isa. 10.*
 tui miscent vinum aqua. Fugienda quo
 que sunt scorta: non offeres enim Do- *Dent. 23.*
 mino mercedem meretricis. Rapaces
 quoque vitandi, & rerum alienarum cu-
 pidi, & adulteri: abominabilia enim ho-
 rum sacrificia sunt apud Deum. Sed et-
 tiam opprimentes viduas, & orphanum
 affligentes, & carcerem implentes inno-
 cētibus. Illi quoq; qui seruos suos malè
 tractant, verberibus inquam & fame,
 atque acerba seruitute: fugiendi quoq;
 sunt tibi, ô Episcopo, ij, qui ciuitates tot-
 tas perdunt, quorum oblationes sunt
 abominandæ. Vitabis quoque decepto-
 res, & Rhetores iniuriam defendentes,
 idolorum artifices, fures, iniustos, pub-
 licanos, pondera & mensuras fraudan-
 tes, militem calumniatorem non con-
 tentum stipendijs, sed pauperes concu-
 tientem. Homicidam quoque & carnis-
 ficem, iudicemque iniustum, rerum e-
 uersorem, hominum insidiatorem, in
 sceleribus versatum, ebrium, blasphemum,
 cinædum, fœneratorē, denique
 quemcunque improbum & Dei volun-
 tatis aduersarium: quoniam inquit Scri-
 ptura, tales homines apud Deum esse
 abominabiles. Nam qui ab ijs aliquid
 capiūt, & alūt de eo viduas, & orphanos
 rei in iudicio Dei efficiētur: quæadmodū

CONSTIT. S. APŌST.

3. Re. 13.

Adonias in libro Regnorum, Propheta cum Deo non paruisset: panemque comedisset, & aquam bibisset in loco à Domino prohibito propter impietatem Hieroboami, à Leone est interemptus.

Psal. 36.

Nam vidue panis labore partus iustior est, quamuis paucus & exiguus, eo, quia de iniquitate & calumnia queritur, quamuis multus sit, & elaboratus. Inquit enim Scriptura, Melius est modicum iusto,

Isa. 15.

super diuitias peccatorum multas. Quod si ab impijs pasta vidua, & saturata facta, pro eis supplicauerit, non exaudietur, quoniam scrutator cordium Deus cum iudicio pronunciauit de impijs dicens, Si steterit Moyses & Samuel ante faciem meam pro eis, non exaudiam ipsos: & tu ne ores pro populo isto, & noli misereri eorum, & non accedas ad me pro ipsis, quoniam non exaudiam te.

Quod indignorum oblationes quousque iftales manserint non modò Deum non placant, sed potius contrà illum ad iram prouocant.

Cap. VII.

Verum etiam ij, qui in peccatis versantur, nisi pœnitentiam egerint, non solum non exaudiuntur, cum supplicant, sed & Deum irritant, in me-

mo-

moriam ei reducentes: suam improbi- *Deut. 23.*
 tatem. Virate igitur talia ministeria, tã-
 quã canis precium, & mercedem me-
 retricis. Vtrunque enim in lege est pro- *4. Reg. 8.*
 hibitum. nã nec Eliseus ab Azaele mu-
 nera allata accepit, neque Achias à Iero- *3. Reg. 11.*
 boamo. Quod si Dei Prophetæ ab im-
 pijs oblata munera reiecerunt: item vos
 reiicite o Episcopi. Sed etiam Simo Ma-
 gus mihi Petro, & Ioanni pecuniam af-
 ferens, conatus est precio inestimabile
 gratiam emere, quibus reiectis, execra-
 tionibus perpetuis illum deuinximus: *Act. 8.*
 quoniam donum Dei non beneuolen-
 tia erga Deum, sed pecunia existimauit
 possideri. Fugite ergo oblationes alta-
 ris Dei à mala conscientia proueniens
 tes; quoniam, Abstine te, inquit, ab inui- *Isa. 54.*
 sto, & non timebis, & pavor non ap-
 propinquabit tibi.

*Quod prestat de proprio labore viduis
 suppeditare, quamuis pauca: & exigua,
 quã ab impijs multa, & magna: pre-
 stat enim fame perire, quã ab
 impijs oblationem
 accipere.*

Cap. VIII.

Sed si dicatis quod ñ sunt, qui electi
 smosynas dant, à quibus nisi capias-
 tur,

CONSTIT. S. APOST.

tur, non erit, unde viduis ministraretur,
& inopes populi alantur: audietis à nos-
bis quòd ideo accepistis donum Leuiti-
tarum, vt suppeditaretis, & vobis, &
egentibus, ac ne inopia laborantes ab
improbis caperetis. Quòd si adeò eges-
bunt Ecclesiæ, præstat perire, quàm ab
inimicis Dei aliquid capere in contume-
liam & irrisionem amicorum eius. Nã
de ijs Propheta dicit, Oleum peccatoris
non impinguet caput meum. Pro-
bationem igitur talium facite, atque ab
ijs, qui sanctè viuunt capite, & oppres-
sis præbere, ab ijs, qui foris sunt, nos-
cite capere, priusquàm Ecclesiæ mem-
bra efficiantur. quòd si desit quod des-
tur, significa fratribus, ex quorum col-
lectis ministra orphans, & viduis in
iustitia.

Psal. 140.

*Quòd oportet incitari populum à sacerdo-
te ad benefaciendum pauperibus,
vt sapiens Solomon
dicit.*

Cap. IX.

Prou. 3. **D**ile populo tuo quæ sapiens Solo-
mon ait, Honora Dominum de
tuis iustis laboribus, & primitias
da illi de tuis fructibus iustitiæ, vt im-
pleantur horrea tua repletionem frumen-
ti, vino torcularia tua redūdent. Quæ
ce

LIBER QVARTVS. 79

re de iusto labore fidelium alite, & vestito inopes, & quæ ex eo, vt ante dictū est, cogitur pecunia, statuite vt confesratur in redemptionē sanctorum liberantes seruos, captiuos, vinctos, ignominia notatos, damnatos propter nomen Christi de Tyrannorū sententia ad monomachias & ad mortē. Inquit
 2) .n. Scriptura, Libera qui ducuntur ad PROV. 24.
 2) mortem, & redime occisos, ne parcas.

Constitutio vt si quis impius vi obtrudat pecuniam sacerdotibus, in ligna, & carbones eam consumant, & non in victum.

Cap. X.

SI necesse sit aliquādo ab aliquo impio inuitos pecuniam capere, in ligna & carbones illam consumite, ne vidua vel orphanus de ea sumēs, cogatur præter phas cibum, vel potū sibi emere. æquum est enim talia quæ ab impijs veniunt, ignis pabulum, non piorū escam fieri. Hæc quoque lex præcipit, LEU. 19.
 quæ sacrificium serotinum non comedendum appellat, & igni consumi iubet. non enim sua natura mala sunt, quæ offeruntur, sed sententia illorum, qui illa adducūt. Hoc verò præcipim⁹, ne omnino vitemus illos, qui ad nos accedunt, cum sciamus consuetudinem
 saepe

CONSTIT. S. APOST.

saepè piorum impijs vtilem esse, obesse tantum cultus, & superstitionis societatem. Hæc hæctenus dilecti dicta sint vobis propter cautionem vestram.

De Parentibus, & filijs.

Cap. Xl.

Patres instituite filios vestros in Domino, educantes eos in disciplina atque præceptis Domini, erudientes in artibus idoneis, atque accommodatis verbo, ne otio lasciuientes, & à parentibus non correpti, atque ante tempus libertatē adepti, honestati aduersentur. Quare ne vereamini eos grauius castigatos corripere: non enim occiditis eos cum castigatis: quin potius seruatis illos, vt Solomon in Sapientia inquit, Castiga filium tuum, & requiescere te faciet, hic enim erit tibi bonæ spei: tu enim virga percuties eum, animam autem eius à morte liberabis, & idem, Qui parcit baculo, odit filium. Et alio in loco. Tunde latera ipsius dū est infans, ne aliquando induratus non obediat tibi. Qui igitur negligit admonere & castigare filium, eum odio habet. Docete ergo filios vestros sermonē Domini, corripite verberibus, & obsequentes facite ab infantia, erudientes eos sacris literis vestris, diuinisque: atque

Pro. 23.

Castiga filium tuum, & requiescere te faciet, hic enim erit tibi bonæ spei: tu enim virga percuties eum, animam autem eius à morte liberabis, &

Pro. 13.

idem, Qui parcit baculo, odit filium. Et

Eccl. 30.

alio in loco. Tunde latera ipsius dū est infans, ne aliquando induratus non obediat tibi. Qui igitur negligit admonere & castigare filium, eum odio habet. Docete ergo filios vestros sermonē Domini, corripite verberibus, & obsequentes facite ab infantia, erudientes eos sacris literis vestris, diuinisque: atque

que in omni diuina Scriptura instituentes, attendentes, ne in vos potestatem habeant præter vestram sententiam, cum æqualibus in conuiuium non permittententes eos conferre. Ita enim in intemperantiam labentur & in fornicationem incident. Et si parentum incuria id patientur, genitores rei illarum animarum fient. Si enim negligentia parentum filij cum intemperantibus peccati consuetudinem habebunt, non solum ipsi intemperantes erunt, sed etiã pro eis parentes iudicabuntur. Ideo date operam vt cum ad adultam ætatem peruenerint, matrimonio iungantur, ne illi feruore etatis in consuetudinem fornicandi incurrant, cuius vos in die Iudicij rationem Domino Deo essetis reddituri.

De Seruis, & Dominis.

Cap. XII.

DE Seruis quid præterea dicere possumus, nisi quod seruus beneuolentia prosequatur dominum, quamuis impium, quamuis improbum? non tamen concordiam cum eo habeat religionis. Et dominus diligat seruum, ac quamuis illo præstet, tamen se æqualem iudicet quatenus homo existit. Qui fidelem habet dominum, saluo eius domino

CONSTIT. S. APOST.

mino, diligat vt dominū, vt eiusdē fidei consortem, vt patrē, non vt seruus ad oculum, sed vt domini, studiosus, & amans: sciens Deum sibi redditurū seruitutis mercedem. Eodem modo dominus fidelem habens seruum, salua sibi seruitute, diligat vt filium, vel vt fratrem propter fidei societatem.

In quibus oporteat subiectos esse mundanis potestatibus.

Cap. XIII.

OMni Regno, ac Magistratib⁹ subditi estote in eo, quod Deo placet, tanquam Dei ministris, & imperatorum vltoribus: timorem illis debitum præstate, omne vectigal, omne tributū, omnem honorem, munus, censum: Dei est enim præceptio: nemini quicquam debere, nisi amicitia signū, quod Deus statuit per Christum.

De Virginibus.

Cap. XIIIII.

*1. Cor. 7.
Eccl. 5.*

DE virginitate præceptum non accepimus, volentium autem potestati id remittimus, tanquam vortum. Illud tamen admonemus, ne facile aliquid promittant, quoniā Solomō ait, Melius est non vouere, quam vouere &

LIBER QVARTVS. 81

re & non reddere. Virgo igitur ipsa fit
sancta corpore, & anima, vt templum
Dei, vt domus Christi, vt habitaculum
Spiritus sancti, oportet enim eam, quæ
promisit, digna promisso suo opera ef-
ficientem, ostendere promissum suum
verum esse, & propter exercitationem
pietatis, non propter calumniã nuptias
rum, conceptum, Ne sit vaga, ne inter-
pestiue ambulet, careat duplici mente,
sit veneranda, continens, temperata,
casta, fugiat multorum commeta-
cia, præsertim profas-
norum,

CONSTITUTIONVM SAN-
ctorum Apostolorum B.
Clemente Roma-
no aucto-
re.

LIBER QVINTVS.

De Martyribus.

Cap. Primum.

 I quis Christianus propter nomē Chris-
sti, & charitatem erga Deum, ac fidem
ab impijs ad ludos, aut ad bestias, aut ad
metallum fuerit dā-
natus illum ne deseratis, sed de labore
atque sudore vestro illi in victum mite-
tatis, & militibus in supendium, vt sus-
bleuetur, & cura aliqua colatur, atque,
quantum in vobis est, ne ærumnis pre-
matur beatus frater Vester. Nam qui
propter nomen Domini Dei condemp-
natur,

natur, is Martyr sanctus est, frater Domini: filius Altissimi: habitaculum Spiritus sancti, per quem vnusquisque fidelis illuminationem gloriæ sancti Euangelij accepit eo, quod meruit incorruptibilem coronam martyrii passionis ipsius, & societatem sanguinis ipsius, cõfiguratus morti Christi in adoptionem filiorum.

Quòd ijs, qui propter Christum calamitatem ab infidelibus perferunt, equum est fideles necessaria præbere secundum Christi ordinationem.

Cap. 11.

Quare omnes fideles per Episcopum vestrum de facultatibus, ac de labore vestro ministrare sanctis. Si quis non habeat, ieiunet, patiensque vitum quotidianum distribuatur sanctis. Si quis copia bonorum abundet, plura pro ratione facultatum præbeat. Quòd si posset venditis suis bonis, eos carceribus liberare, beatus censebitur, & amicus Christi. Nam qui pauperibus bona sua dat, perfectus est post rerum diuinarum cognitionem. multo magis qui id pro Martyribus facit: is enim dignus Dei amore obtèperabit eius voluntati, præ

CONSTIT. S. APOST.

præbens illis, qui eum confessi sunt coram gentibus, Regibus & filiis Israël,
Matt. 10. de quibus Dominus pronunciauit hæc
 » verba, Qui me confessus fuerit coram ho-
 » minibus, cōfitebor & ego eum coram
S. Ignat. patre meo. Quod si tales sunt vt Chri-
ad Smyrn. sti testimonium coram Patre sint habis-
 turi, non debetis vos pudore detineri,
 quin ad eos accedatis. Hoc enim si fecer-
 ritis, martyrium vobis attribuetur,
 quoniam illis martyrium tēratio fuit,
 vobis alioqui promptitudo, & alacritas,
 vt qui participes illorum certaminis estis.
Matt. 25. Inquit enim Ihs Dominus quodā in loco, Venite benedicti Patris mei,
 » accipite regnum, quod paratum est vo-
 » bis ab origine Mundi. Esuriui enim &
 dedistis mihi manducare, sitiui, & des-
 distis mihi bibere: hospes eram, & colle-
 gistis me: nudus, & cooperuistis me: infirmis etiam, & visitastis me: in carcere
 eram, & venistis ad me. Tunc respōdebunt ei iusti dicentes, Domine quando
 vidimus te esurientem, & aluimus: vel
 sitientem, & dedimus tibi bibere: quan-
 do te vidimus nudū, & cooperuimus:
 vel infirmum, & visitauimus: quando
 te vidimus hospitem, & collegimus:
 vel in carcere, & accessimus, ad te? Et
 respondens dicet eis, Quod fecistis vni
 ex ijs fratribus meis minimis, mihi fecistis, Et ibunt ij in vitam æternam.

Tunc

LIBER QVINTVS. 83

Tunc dicet ihs, qui à sinistris erunt. Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui est paratus Diabolo, & angelis suis. Esuriui enim, & non dedistis mihi manducare, sitiui, & non dedistis mihi bibere: hospes eram, & non collegistis me: nudus, & nõ cooperuistis me: infirmus, & in carcere, & non visitastis me. Tunc respondebunt & ipsi dicentes, Domine quando te vidimus esuriem, vel sitiem, vel hospitem, vel nudum, vel infirmum, vel in carcere, & non ministrauimus tibi? Tunc respondebit eis dicēs, Amē dico vobis, Quod non fecistis vni ex ihs minimis, nec mihi fecistis: & ibunt ij in supplicium æternum.

Quòd fugienda est falsorum fratrum consuetudo, quando perseverant in malitia.

Cap. III.

SI quis dicens se fratrem esse, deceptus à Diabolo malum fecerit, conuictusque, morti sit adiudicatus vt fur, adulter, homicida: recedere ab eo, vt sitis inuiolati, ac ne quis vestrum in suspicionem veniat societatis sceleris: & in maledictum incurratis, quasi omnes Christiani iniustis actionibus

CONSTIT. S. APOST.

nibus delectentur. Quare longè ab illis
discedite, inclusis verò in custodia o-
dio aduersus Christum, vel vltimo sup-
plicio traditis, vel in vincula coniectis,
vel ablegatis, omni studio opem ferre,
membra vestra liberantes de manibus
impiorum: ac si quis cum illis repertus
comprehendatur, atque flagella perfer-
rat, beatus existimatur, quoniam so-
cius Martyris est effectus, imitatorque
Christi passionum. Etenim nos quoque
pro Christo saepe à Caipha Alexandro,
Anna plagis acceptis gaudentes exhibe-
mus, quoniã digni habiti eramus pro
Saluatore nostro talia perpeti. Vos
quoque gaudete quòd hæc patimini,
quoniam beati eritis in illa die.

Actor. 4.

*Quòd per Christum vexatis oportet
manum præbere, quamuis
adsit periculum.*

Cap. IIII.

EOs qui persecutionẽ propter Chri-
stum partiuntur, & de ciuitate in
ciuitatem fugiunt propter man-
datum Domini recipite, subsidium eis
præstantes, eosque vti Martyres ample-
ctimini lati, quòd participes eorũ per-
secutionis facti estis, scientes illos à Do-
mino beatos appellari. Inquit enim
ipse,

LIBER QUINTVS. 84

» ipse, Beati eritis quando exprobrauer
 » rint vos, & persecuti fuerint, & dixer
 » rint omne malū verbū cōtra vos, men
 » tētes propter me, gaudere & exultate,
 » qm̄ merces vestra multa est in cœlis.
 » Sic enim persecuti sunt Prophetas ante
 » nos. Et rursum, Si me persecuti sunt, & LUC. 6.
 » vos persequentur. Et deinde. Si perse
 » quentur vos in hac ciuitate, fugite in
 » aliam, quoniam in Mundo tribulatio
 » nem habetis, Tradent enim vos in Syn
 » agogas, & ante Præsides, & Reges du
 » cemini propter me in testimonium ip
 » sis. Et qui perseuerauerit vsque in fine,
 » hic saluus erit: nam qui propter fidem
 » persecutionem patitur, & illi testimo
 » nium exhibet, ac perseuerat, is re vera
 » homo Dei est. IOAN. 15.

*Quod tremenda, & exitiabilis res est
negare Christum.*

Cap. V.

Qui se Christi esse negat, ne homin
 » nibus sit in odio, & suam animā
 » magis diligit, quā Dominum,
 » in cuius manu spiritus eius est positus,
 » is denique miserabilis, atque infelix
 » est: nefarius, & abominandus, qui ho
 » minibus amicus esse vult, Deo inimic
 » us: patrem habens non ampliūs cum
 » Sanctis, sed vnā cum execratis: qui
 » K in

CONSTIT. S. APOST.

in locum regni benedicti expetit ignē
 æternum, paratum Diabolo & angelis
 eius: & qui non ampliùs ab hominibus
 odio habetur, sed à Deo repellitur, & à
 conspectu ipsius eijcitur. nam de hoc lo
Matt. 10. cutus est Dominus dicens, Qui negaue
 rit me coràm hominibus, & erubuerit
 nomen meum, negabo & ego ipsum, &
 erubescam coràm Patre meo, qui est in
 cœlis. Et iterù nobis discipulis inquit,
 Qui amat patrem vel matrē supra me,
 non est me dignus, & qui amat filium,
 vel filiam supra me, non est me dignus:
 & qui non tollit crucem suam, & sequi
 tur me, non est me dignus: qui inuenit
 animam suam, perdet eam: & qui per
 dit animam suam propter me, inueniet
 eam. Quid enim prodest homini, si vni
 uersum Mundum lucretur, animæ ve
 rò suæ detrimentum pariat, vel quā
 retributionem dabit homo pro anima
 sua? Et deinceps, Nolite timere, qui occi
 idunt corpus, animam autem non
 possunt occidere. Timete potius qui po
 test animam & corpus perdere in gehē
 nnam.

*Quodd imitari oportet Christum in patien
 do, & emulari eius pa
 tientiam.*

Cap. VI.

Vnus

LIBER QUINTVS. 85

VNusquisq; qui artem aliquã discit, intuens magistrum actione, vsuq; suo absoluere artis munus, conatur in suo opere illius similitudinem imitari. Nisi igitur vires intendit, non erit in arte perfectus. Item nos magistrum habentes Dominũ nostrum Iesum Christum, cur eius doctrinam non imitamur? Ille enim renuntiavit voluptatibus, delitijs, gloria, diuitijs, superbiam, opibus, matri, fratribus, denique propriam vitam, & propter suam erga patrem pietatem, erga nosq; benignitatem, non modo pertulit persecutionem, verbera, opprobria, illusionem, sed etiam crucis supplicium, vt Iudeos, & Græcos ad penitentiam reuocatos seruaret. Cum igitur ille propter nos vitam comoda reliquerit, nec crucem sibi turpem existimans, neq; mortem indecoram, quid est cause cur nos eius passiones non imitemur, deseramusq; pro eo vitam ipsam pro salute illo nobis patientiam? Ille enim propter nos, nos propter ipsosmet patimur: non enim nobis opus habet ipse, sed nos illius misericordia indigemus. Solum autem a nobis fidem germanam liberamq; flagitat. Inquit Scriptura, Si iustus es quid dabis ipsi? vel quid de manu tua accipiet? viro, qui est similis tui impietas tua & filio hominis iustitia.

CONSTIT. S. APOST.

Quòd non debet fidelis se periculis exponere, neque propter ignauiam timere, sed cautè fugere, & si in discrimen incidat, certare propter repositam coronam.

Cap. VII.

Renunciemus ergo parentibus, consanguineis, amicis, uxori, filijs, possessionibus, denique omni vitæ, si quidem aliquid horum impediât pietatem. Oporret enim orare nos ne intremus in tentatione, quòd si ad martyrium vocemur, constanter confiteri preciosum nomē, ac si propter hanc causam supplicio afficiamur, lætemur quòd ad immortalitatē properamus, persecutionem patientes nolimus quasi in re noua obstupescere, ne diligamus præsens seculum, nec humanas laudes, neque principum gloriam atque honorem more quorundam Iudæorum, qui Domini opera admirantes, metu Pontificum & reliquorum principum, in eum non credebant: Dilexerunt enim magis gloriam hominum, quam gloriam Dei. Profitentes pulchram illam confessionem fidei, non solum ipsi saluamur, sed etiam nuper illuminatos confirmamus, & Catechumenos fideles

1048.12.

»

abus

11

reda

reddimus. Si verò de cōfessione deces-
 serimus, negantes pietatem ob sententiã
 imbecillitatem, metumque breuissimã
 supplicij: non solum ipsi nobis vitam
 æternam eripimus, sed etiam alijs inte-
 ritus auctores sumus, & conduplicatũ
 suppllicium feremus, vt qui propter ab-
 negationem, suspensionem dedimus, ce-
 lebratam à nobis veritatem, doctrinã
 erroris continere. Quare ne simus nis-
 mis prompti, neque ad pericula præci-
 pites: inquit enim Dominus, Orate, ne
 intretis in tentationem. Spiritus quidẽ
 promptus est, caro autẽ infirma. Quod *Matt. 26.*
 si tempus incidat, ne deturpemus igna-
 uia professionem nostrã. Nam si quis
 abnegata sua spe, qui est Iesus fili⁹ Dei,
 temporali morte sit liberatus, cras autẽ
 in grauissimum morbum incidẽs,
 ventris, siue stomachi, siue capitis, vel
 etiam in aliquam immedicabilem ægri-
 tudinem lapsus, veluti in tabem, can-
 crum, apostema, morbum intestini, æ-
 quam intercutem, tormina, breui exitu
 finiatur, atque è vita discedat, nõne
 huius vitæ bonis priuatus erit, & æter-
 nis excidet: quin potius intra æternos
 cruciatus se conijciat, profectus in tes-
 nebras exteriores, vbi est fletus & stridor
 dentium:

Qui verò martyrium consequi me-
 ruit, gaudeat in Domino quòd tantam

CONSTIT. S. APOST.

coronam est adeptus, & per confessionem diem clausit extremum: ac quamuis fuerit catechumenus, lætus discedat: passio enim, quæ pro Christo sustinet, cedet ei in veriorein baptismum, quoniam ipse re ipsa cominoritur Christo, alij in figurâ. Gaudeat igitur quod imitatur magistrum, quoniam de eo mandatum habemus, Perfectus sit omnis sicut magister eius: magister autem eius, ac noster Iesus Dominus propter nos cæsus est, maledicta pertulit, & contumelias cum longanimitate, sputa, & lapas accepit, post flagella cruci affixus est, aceto & felle potatus, perficiens omnia, quæ de se scripta erant. Dixit Deo Patri, In manus tuas commendo spiritum meum. Quare, qui illius discipulus esse cupit, emuletur eius certaminum: imitetur patientiam: sciens quamuis ab hominibus igne comburatur, nihil tamen se passurum, veluti illi tres pueri. quod si patiatur aliquid, tamem præmiû a Domino consequetur, fidem habens vni, & soli vero Deo, ac Patri per Iesum Christum magnum Pontificem, & redemptorem animarum, certaminumque remunerato,

sem, Cui gloria in sæcula Amen,

De

De Resurrectione.

Cap. VIII.

IPse enim nos excitabit omnipotens Deus per Dominum nostrum Iesum Christum, propter promissionem ipsius veram: excitabit autem cum omnibus, qui a principio dormierunt, tales quales modò sumus præsentì figurati, nil mancum habentes, nec corruptioni obnoxium; quoniã immortales resurgemus. Quamuis enim in mari moriamur: quamuis in terra discerpamur: quamuis à feris, vel ab aibus lanemur, tamen excitabit nos virtute sua: quoniam Mundus totus Dei manu continetur. Capillus, inquit, ex capite vestro non perit. Ideo monet nos inquit, In patientia vestra possidete animas vestras. De resurrectione autem mortuorum, deque Martyrum remuneratione, Gabriel Danieli inquit, Et multi de ijs, qui dormierunt, de terra pulvere resurgent: alij enim in vitã æternam, alij in turpitudinẽ & opprobrium æternũ. Et intelligẽtes fulgebũt quasi sol, & quasi firmamentum, & stel læ. Quasi luminaria splendorẽ habituros Sanctos prædixit & anctifs. Gabriel, ipsos em̃ intelligere veritatẽ testatur,

Luc. 21.

Dan. 12.

CONSTIT. S. APOST.

& sacrum nomen eius. Non solum autē Martyribus promissit resurrectionem, sed etiā omnibus hominibus iustis, atque iniustis, pijs, atque impijs, ut singuli pro meritis pendant. Adducet enim inquit, Deus vniuersam creaturā in iudicium in omni neglecto, siue bonum id fuerit, siue in malum. Hanc resurrectionem non credentes Iudæi olim dicebant, Auferunt ossa nostra, & dissensimus: quibus Deus respondens dicit, Ecce ego aperio tumulos vestros & educam vos ex ipsis; & dabo spiritum meum in vobis, & viuetis, & cognoscetis, quoniam ego Dominus locutus sum, & faciam. Et per Isaiam inquit, Resurgent mortui, & excitabuntur qui sunt in sepulchris: & lætabuntur quiescentes in terra, quoniam ros tuus medicina ipsis est. Multa alia de resurrectione dicta sunt, & de iustorum in gloria permansione, de quē impiorum supplicio, casu, auersione, pœna, infamia, igne æterno, verme non pereunte. Quod verò si voluisset homines immortales manere, hoc facere potuerit: ostendit in Enoch, & in Helia, quos mortem experiri non permisit. Item quod potuerit quolibet tempore, si voluisset, eos in vitam reducere, id facere, & per se, & per alios, manifestum fecit, cum filium viduæ per Heliam excitauit, & Sunamitidis

Ecccl. 12.

Ezech. 37.

Isa. 26.

Isa. 44.

Isa. 44.

tidis filium per Helissæum. Persuasi autem sumus mortem, supplicium non esse, ex eo quod sancti eam sunt passi: immo ipse sanctorum Dominus Iesus Christus vita fidelium, & resurrectio mortuorum. Quare veluti in magna ciuitate versantibus nobis, post certamina, inducit breuis temporis dissolutionem, vt postea vnumquemque in vitam excitatum vel reprobet, vel coronet. Nam qui Adæ & reliquorum corpora ex terra coagmentauit, post dissolutionem ea reparabit, quoniam debetur hæc res rationali hominum naturæ. Perperuitatem inquã, qui igitur corpus dissoluit, idem restituet. Et qui dixit quod accipit, Dominus puluerem de terra, & formauit hominem, & inspirauit in faciem eius spiritum vitæ, & factus est homo in animam viuentem: & qui post inobedientiam dixit, Terra es, & in terram reuerteris: idem postea nobis resurrectionem promisit. Audient enim inquit, qui sunt in monumentis vocem filij Dei, & qui audiuerint, viuent. Præterea credimus resurrectionem futuram, ex Domini resurrectione: Ipse enim, qui Lazarum quadriduanum in vitam reduxit, & Iairi filiam, ac viduæ filium, sequæ ipsum etiam mandato Patris tertiam die excitauit, quod est pignus & ar-

Gen. 2.

Gen. 3.

Ioan. 5.

Matt. 9.

Ioan. 11.

85 **CONSTIT. S. APOST.**

quit, sum resurrectio & vita, qui quæ IO
nam post tertium diem viuum incolus
memquæ de ventre cete eduxit, & tres
pueros de Babylónico camino eripuit,
& Daniele ore leonum liberauit: is
quoque nos poterit à morte excitare.
Quòd si Græci derident nos, non cre-
dentes nostris scripturis, saltem fidem
habeant vati suæ Sibyllæ, quæ ad ver-
bum ita inquit.

15 *Atq; vbi cuncta cinis fuerint tenuis-
quæ fauilla:*

17 *Atq; idem Deus extinguet quæ incen-
derat ignem,*

19 *Ossaquæ restituet rursus cineresquæ
sepultas:*

21 *Et genus omne hominum (vt fuerant)
Deus ipse reponet,*

23 *Tunc graue iudicium veniet, quo iu-
dicet Orbem*

25 *Ipse iterum Deus, hosquæ; iterum iã ter-
ra recondet.*

27 *Sed quoscunque pios, viuos suscipiet
Orbis*

29 *Inspirante Deo vitam, gratumquæ; fa-
uorem,*

31 *Mutuaquæ; inter se cumulabunt gau-
dia leti.*

LIBER QVINTVS. 89

Cum igitur illa resurrectionem affirmet, corporumque renouationem non neget, proosque ad impijs discernat: temere in nostratibus aduersantur. Quamquam aiunt in vnica specie se resurrectionem ostendere, non credentes ijs, quae ipsimet narrant. Aiunt enim auiuem quandam esse soligenam, vberem praebentem resurrectionis demonstrationem, quam dicunt comparem non habere: solamque in Mundo reperiri, Phoenicem appellant: narrantque eam post quingentesimum annum in Aegyptum aduolantem, secumque copiam cinnamomi, casiae, xylobalsami adducentem, in loco, qui dicitur, Solis ara, consistere, ibique conuersam ad aspectum Solis, ei (vt aiunt) supplicem sponte conflagrare, redigique in puluerem. Ex cineribus autem verinam existere, eumque concalescens, in nouam phoenicem formari, alitemque factum in Arabiam, quae est ultra Aegyptiacum saltum, aduolare. Cum ergo (vt ipsi aiunt) per auem rationis expertem, probetur resurrectio, cur temere nostratia calumniantur, cum fateamur, qui potentia sua effecit, vt quod non erat, esset, eum quoque facere posse vt id post eius interitum restituatur? Nam propter hanc persuasionem verbera, persecutiones, mortes perferimus.

CONSTIT. S. APOST.

nam frustra ea didicissemus, nisi firmiter nobis haerent ea, quæ alijs prædicanda suscepimus. Quemadmodum igitur credimus Mofi dicenti, In principio fecit cælum, & terram. & cognoscimus, non materiæ inopia, sed voluntate sola Christum, quæ constituit, ea produxisse cælum inquam, terram, mare, lumen, noctem, luminaria, astra, volatilia, aquatica, quadrupedia, reptilia, plantas, herbas: eodem modo excitabit nos sua voluntate, ope aliena non indigens. Eiusdem enim facultatis munus est, producere mundum, atque mortuos excitare. Atque tunc quidem hominem, qui nullus erat, ex diuersis constantem rebus effecit, data ei anima de nihilo: nunc autem existentibus animis, dissoluta corpora restituet. Res enim manentium est resurrectio, non in nihilum redeuntium. Ille igitur, qui prima corpora de nihilo effecit, ex iisque varias naturas composuit, idem mortuos vita reddita excitabit. Nam qui in utero hominẽ de pusillo semine fingit, animamque illi non dum existentẽ, creat, & (vt ipse inquit quodam in loco Ieremiæ) Antequam te formassem in utero, noui te. Et alio in loco, Ego Dominus firmans cælum, & fundans terrã, & formans spiritũ hominis in eo, idem ipse omnes homines excitabit,

Ier. I.

Zac. 12.

- ” in loco Ieremiæ) Antequam te formassem in utero, noui te. Et alio in loco,
 ” Ego Dominus firmans cælum, & fundans terrã, & formans spiritũ hominis in eo, idem ipse omnes homines excitabit,

rabit, cum eius sint opera, quemadmo-
 dum diuina Scriptura testatur dixisse
 Deum vnigenito Christo, Faciamus ho *Gen. 1.*
 minem ad imaginem & similitudinem
 nostram. Et fecit Deus hominem, secun-
 dum imaginem Dei fecit illum, masculu-
 lum & feminam fecit eos. Et diuinitiss-
 mus & patientissimus Iob, de quo Scri-
 ptura ait, quod scriptum est eum resur- *Iob. 10.*
 rectorum cum ijs, quos Dominus suscip-
 tabit, sic inquit ad Deum, Nonne sicut
 lac multisti me, & sicut caseum me coas-
 gulaſti? pelle, & carnibus vestiſti me, os
 sibus, & neruis compegisti me, vitam &
 misericordiam posuisti apud me, & vi-
 sitatio tua custodiuit spiritum meum.
 Hæc habens in me ipso: scio quod om-
 nia potes. Ideo inquit Saluator ac ma- *Psal. 118.*
 gister noster Iesus Christus, Quod ho-
 minibus est impossibile, Deo possibile est.
 Dicit quæ Deo charissimus Dauid, Man- *Psal. 102.*
 tuæ fecerunt me, & plasmauerunt me. Et *Psal. 138.*
 iterum, Tu nosti figmentum nostrum. Et
 deinceps, Tu plasmasti me, & posuisti
 super me manum tuam. Mirabilis facta
 est scientia tua, ex me confortata est, nõ
 potero ad eam. Imperfectum meum viderunt
 oculi tui, & in libro tuo omnes scribens- *Iſa. 64.*
 tur. Sed etiam Iſaias illi supplicans di-
 cit, Nos lutum, & tu fictor noster. Qua-
 re si opus eius homo est per Christum
 effectus, omnino mortuus per eum res-

CONSTIT. S. APOST.

furget, vel ad rectè factorū præmia, vel ad scelerū supplicia. Quod si iustitia iudicat veluti legislator, quēadmodū impios punit, ita seruat fideles, atque eos, qui pro Christo ab hominibus sunt interfecti, alios quasi astra decorans, alios quasi luminaria illustrans, sicuti Danieli dicebat Gabriel. Quare cum fideles Christi discipuli omnes sumus, eius promissionibus credimus. verus est enim qui promisit Dicit autem beatus Propheta David, Fidelis Dominus in omnibus sermonibus suis, & sanctus in omnibus operibus suis. Nam qui de Virgine sibi corpus parauit, is reliquorū hominū instituit originē, qui ipse se è mortuis excitauit, is omnes sepultos in virā reuocabit: qui ex vno grano multum tritici de terra excitat, & abscissæ arbori regerminantes surculos restituit, & arefactæ virgæ Aaron reddidit viriditatem, ille ipse nos quoque succitabit in gloria: & qui paralyticum incolumem restituit, aridam manum habentem curauit: cæco à natiuitate, luto de sputo ac terra factō, mancam partem reddidit, idem ille nos in vitam reducet: quis quē ex quinque panibus, & duobus piscibus, quinque millia hominum satiavit, vt duodecim cophani superessent: & in vinū aquā conuertit, & ex ore piscis per me Perrū eductū fraterē censum pes-

Psal. 144.

LIBER QUINTVS. 91

tentibus misit, is quoque mortuos susci-
 citabit. Hæc enim omnia nos de eo tes-
 tatur, alia contestantur Prophetae.
 Nos qui cum illo comedimus, & bibimus,
 & spectauimus eius miracula, vitam,
 consuetudinem, sermones, passiones,
 mortem, resurrectionem à mortuis,
 versatiq; cum eo sumus postea per quadra-
 draginta dies, mandatumq; habuimus
 vt prædicaremus Euangelium in vni-
 uerso Mundo, & doceremus omnes gen-
 tes: baptizaremusc; in mortem eius in
 virtute Dei cunctorum, qui est pater ip-
 sius, & testimonio Spiritus, qui est para-
 cletus: idem illi docemus vos hæc om-
 nia, quæ cum nobis præciperet, in cæ-
 lum ab oculis nostris sublatus est, re-
 diens ad eum, qui ipsum miserat. Quæ
 si crederis, beatitudinem assequemini,
 cætero qui ipsi sine culpa inueniemur,
 nec nos contaminabit infidelitas ves-
 tra. De Martyribus dicimus vobis, vt
 apud vos in omni honore sint quemus
 admodum & apud nos in honore habi-
 ti fuerunt, beatus Iacobus Episcopus, &
 Sanctus noster condiaconus Stephanus.
 hi enim & à Deo sunt beatitudinem con-
 secuti, & ab hominibus honorati: expertes
 omnis delicti, obfirmati aduersus pecca-
 tum: immutabiles in bonis: securi in lau-
 dibus, de quibus Dauid dicebat, Preciosa
 in conspectu Domini mors Sanctorum eius & So-
 lomoni

CONSTIT. S. APOST.

PRON. 10. Iomon, Memoria iusti cum laude. De
 quibus propheta quoq; dicebat, Viri ius-
 ti tolluntur.

De falsis martyribus.

Cap. IX.

PRON. 10. OMnia iam dicta sunt, quæ ad eos,
 qui pro Christo verè Martyres
 sunt, pertinebant, nihil de falsis
 PRON. 10. Martyribus, de quibus scriptura dicit,
 PRON. 14. Nomen Impiorum extinguitur. Testis
 enim fidelis non mentitur, & profert
 falsa testis iniquus. nã qui sine mēdacio
 martyrium pro defendenda veritate est
 executus, is verax Martyr putatur, fide-
 lisque, eo quòd verbo pietatis per pro-
 prium sanguinem est patrocinnatus.

Moralis admonitio.

Cap. X.

PRON. 2. HOrtamur vos fratres, & conserui
 vt relinquatis inania & turpia ver-
 ba, facetias, ebrietates, libidines, de-
 licias, immoderatam iracundiam cum
 stultis sermonibus: quoniam neque in
 Dominicis diebus, qui sunt hilaritatis
 & lætitiæ, concedimus vobis præter san-
 ctitatem aliquid dicere vel facere. Ait
 PRON. 2. enim quodam in loco scriptura, Serui-
 te

te Domino in tremore & exultate ei in tremore. Exultationes igitur vestras cū timore & tremore celebrari oportet. Christianus enim fidelis nec carmē Ethnicum, neque meretriciam cātilenam canere debet, quoniam continget eum in cantione, demoniacorum nominum Idolorum mentionem facere, & in locum Spiritus sancti inuadet in eum spiritus malus.

Admonitio erudiens fugienda in Idolatrica abominationem.

C A P. XI.

Prohibitum est autem iurare per illa, & in ore habere illorum abominabilia nomina, vel ea colere, vel timere veluti Deos: nō enim dii sunt, sed improbi dæmones, & ridicula opera. dicit enim quodam in loco Dominus de Israelitis, Reliquerunt me, & iurauerunt in dijs, qui non sunt, & reliqua. Tollā nomina idolorum ex ore ipsorum. Et alio in loco, Ipsi me prouocauerunt in dijs, qui non sunt dii: irritauerunt me in Idolis suis, atq; in omnibus scripturis hęc prohibita reperiuntur à Domino Deo.

Quod

1er. 5.
Zach. 13.

Den. 32.

CONSTIT. S. APOST.

Quòd non oportet Cælum & astra colere, neq; per ea, aut per alias creaturas iurare secundum

Domini mandatum.

Cap. XII.

NON solum enim de Idolis prohibitum est, sed etiam de luminaribus lege est sancitum, ne quis per illa

Dent. 4. iuret, neque ea colat: inquit enim, Ne

aspiciens Solem, & Lunam, & astra, in errorem inductus ea adoret. Et alio in

Ier. 10. loco, Secundum vias gentium nolite discere, & à signis Cæli nolite timere.

astra enim & luminaria vt luceant hominibus, non vt colantur data sunt. Et si Israëlita, vitio morum, pro Creatore adorabant creaturam, Opificem contem-
nentes, creaturam plusquam oportuit admirantes qui quandoque vitulum
conflauerunt, vt in deserto: aliquando
Beelphegor adorauerunt: aliquando
3. Reg. 11. Baal, & Thammus, & Sidoniam, Astartem, ac rursus Moloch, & Chamos: &
aliquando Solem, vt in Ezechiele scriptum est. iam vero bruta quoque coluerunt, vt Aegyptium Apim & hircum: Desium, ac deos argenteos & aureos: quod factum est in Iudæa. quo circa minitans illis per Prophetam aiebat, Paz-
Ezech. 9. rumne est hoc domui Iudæ, quòd faciunt abominaciones istas, quas fecerunt,

runt,

11. runt, quando impleuerunt terram ini-
 12. quitate, eo quòd irritauerunt me: Et ec-
 13. ce ipsi sunt, quasi sublannantes, & ego
 14. faciam cum furore: non parceret oculus
 15. meus, neque miserebor, & clamabunt
 16. in auribus meis voce magna & nō ex-
 17. diam eos. Videre dilecti quāta aduersus
 Idololatrias, & colentes Solem, ac Lunā
 pronunciet Dominus. Quare debet ho-
 mo Dei, vti Christianum decet, nec per
 Solem iurare, neque per Lunam, neque
 per astra, neque verò etiam per Cœlū,
 neque per terram, vel per aliquod ele-
 mentum magnum siue paruum. Nam
 si magister per verum Deum nōs iurās-
 re prohibuit, vt oratio vestra iureiuran-
 do firmior sit, neque verò per Cœlū
 (pertinet enim ad Græcorum impietas Mat. 23.
 tem) neque per Israëlem, vel per Dei san-
 cta, vel per altare, ac donum, vel per tē-
 pli ornatum, vel per proprium caput.
 Est enim Iudaici abusus consuetudo, is-
 deoque prohibetur: fidelibus verò præ-
 cipit illorum sermonē esse, Est, est, Nō,
 non, quod quæ præter id sit, esse à malo:
 quanto damnabiliores sunt qui falsa
 nomina adhibēt ad iusurādum, & exis-
 timata pro veris colūt: quos De⁹ pro-
 pter malitiam tradidit in repro-
 bum sensum vt operentur
 quæ non oportet.

Nur

CONSTIT. S. APOST.

Numerus dierum festorum Domini, quos oportet custodire, & quando quilibet ex ijs sit celebrandus.

Cap. XIII.

Dies festos custodite fratres. In primis diem Natalem, qui celebretur à vobis vigesima quinta noni mensis. Post quem Epiphaniæ dies sit vobis in maximo honore, quo die Dominus propriam diuinitatem ostendit. Celebratur is sexta decimi mensis. Post quæ, seruandum est à vobis ieiunium quadagesimæ, continens memoriam conuersationis & legislationis Domini. Celebratur hoc ieiunium ante ieiuniū Paschæ, quod incipiens à secunda sabbati, desinat in Parasceuem. Post quos dies soluto ieiunio, aggredimini sanctam Paschæ hebdomadam: ieiunantes in ea omnes cū timore & tremore, orâtes per eos dies, pro ijs, qui pereunt.

De Pascha. Cap. XIIIII.

Aggressi enim sunt consilium aduersum Dominum in secunda sabbati mense primo, qui est xanthicus, & ad tertiam sabbati durauit deliberatio: quarta decreuerunt eum cruce interimere,

De

AC Iudas hoc cognouit, qui pridē deprauatus, tunc etiam à diabolo auaritia corruptus fuit: quanquā antea cum eo loculi traditi essent, & pauperum res furaretur, non reiectus fuit à Domino propter longanimitatem, sed aliquando comedentibus nobis cū eo; volens illum ad sanitatē reducere, nos que erudire, eius prædictionem præfatus est inquitens, Amen amen dico vobis quod vnus ex vobis me tradet. Et quolibet nostrum dicente, nunquid ego sum? Dominosq; tacente: consurgens ego vnus ex duodecim, qui plus alijs ab illo diligebam, & ad pectus eius recumbens, ei supplicabam vt diceret, quis eū esset traditurus: neque tamen hoc modo indicauit nobis illius nomen bonus Dominus, sed duo signa proditoris dedit, vnum dicens, Qui intingit mecum panem in catino. alterum, Cui ego instinctam buccellam dabo. quanquā illo dicente, Nunquid ego sum Rabbi? tamen non dixit Dominus, etiam, Sed tu dixisti illumque de hoc perterrefacere volens, ait: Væ homini illi, per quem filius hominis tradetur: melius esset ei si natus non fuisset, quæ cum audiuisset,

dis

CONSTIT. S. APOST.

discessit, dixitque sacerdotibus, Quid vultis mihi dare, & ego illum vobis tradam. Illi vero constituerunt ei triginta argenteos: & impleta est Scriptura dicens, Et acceperunt triginta argenteos precium apreciati, quod parauerunt a filiis Israel, & dederunt eos in domum singuli. Itaque quinta die cum comedissemus apud eum Pascha, & intinxisset ille manum in catinum, & buccellam accipisset, exiuissetque nocte, dixit nobis Dominus, Venit hora, qua dispergamini, & me solum relinquatis. Et quolibet contendente, se eum non deserturum, meque Petro promittente, cum illo me cominaturum, dixit, Amen dico dico vobis, antequam gallus canter, ter me negabis nosse.

*Quod non aderat Iudas cum Dominus
discipulis tradidit mysteria.*

Cap. XVI.

Cum vero antitypa mysteria preciosi corporis & sanguinis sui nobis tradidisset, quibus non aderat vna nobiscum Iudas, exiit ad montem oliuarum prope torrentem Cedron, ubi erat hortus: aderamus cum eo etiam nos: hymnumque de more diximus: cumque

longè à nobis fecisisset, rogauit patrè
 dicens, Pater transfer à me calicem: ve-
 runtamen non mea voluntas fiat, sed
 tua. Quod cum ter fecisset, nosq; pro-
 pter mæstitiam in somnū incidissemus:
 accedens ipse ad nos, Venit, inquit, hor-
 ra, & filius hominis tradetur in manus
 peccatorum. Et ecce ludas & cū eo tur-
 ba impiorum. signumq; proditionis il-
 lis ostendit dolosum osculum, qui signo
 accepto ceperunt Dominum, vinctum-
 que in domum Pontificis Caiphæ du-
 xerunt, in qua frequens conuenerat nō
 populus, sed colluuius: nec sacrum pres-
 byterium, sed confessus iniquorum &
 impiorum consilium. Qui cum multa
 contra eum facerent, nullum petulan-
 tiæ genus omittebant, despicientes, deri-
 dentes, cædentes, conuiciantes, tentan-
 tes, diuinationes pro Prophetis qua-
 rentes, simulatorem, blasphemum, Mos-
 sis violatorem, templi euersorem, sacri-
 ficiorum extinctorem, Romanorū hos-
 tem, Cæsaris aduersarium eum appels-
 lantes. Cumq; vsque ad primum dilu-
 culum ei ita insultassent, tauri illi & can-
 nes ad Annam eum ducūt, qui Caiphæ
 gener erat, cumq; ibi similia egissent, &
 esset illo die Parasceue, Præsidi Roma-
 norum Pilato tradunt, multa ac graua
 ei obijcientes, quæ probare non potue-
 runt. Quare indignatus Pilatus nullo
 lam,

76. CONSTITI S. APOST.

lam, inquit aduersus hunc causam repe-
rio. Itaque illi duobus falsis testib⁹ pro-
ductis, Dominum criminari voluerūt.
Qui cum vari & inter se dissenientes
reperiti fuissent: ad maiestata rem reuoc-
cauerunt, dicentes, Hic iactat se regem
esse, prohibetque tributa dari Cæsari.
fiuntque ijdem accusatores, testes & iudic-
es: sententięque auctores, dicētes, Cru-
cifige crucifige eū: vt impleretur quod
de eo in Prophetis erat scriptum, Con-
gregati sunt super me testes iniqui, &
mentita est iniquitas sibi. Et rursum,
” Circumdederunt me canes multi, cons-
cilio malignantium complexi sunt me.
” Et alio in loco, facta est hæreditas mea
mihi: sicut leo in sylua, dedit super me
vocem suam. Igitur Pilatus ob animi
molliciem, dedecorato magistratu, ipse
se improbitatis coarguit, qui turbas,
quã iustitiam colere maluerit: testas
tusque sit, illū esse innocentem, & vti no-
centem, tamen eum crucis supplicio tra-
diderit, quanquam Romanorum legis-
bus prohibentibus quenquam indicta
causa supplicio affici. Carnifices porro
comprehensum Dominum glorię, li-
gno confixerunt: sexta enim hora il-
lum in crucem egerunt, tertia sententiã
acceperunt, postea acetum ei ad biben-
dum felle mistum obtulerunt: tum ve-
stimenta sorte partiti sunt, duosque ma-
lesi.

Psal. 26.

Psal. 21.

Ier. 12.

lesicos ex vtraque parte cum eo crucifixe-
 runt, vt impleretur quod dictum est.

Dederunt in escam meam fel, & in sitim *Psal. 68.*

meam potauerunt me aceto. Et rursus

Diuiserunt sibi vestimēta mea, & super *Psal. 21.*

vestem meam miserunt sortem. Et alio
 in loco, Et cum impijs reputatus sum.

Deinde per tres horas tenebræ extite-
 runt à sexta ad nonam. Rursus lux or-

ta est vergente Sole ad Occasum, sicut *Zac. 14.*

scriptum est, Nonne dies, & non nox &
 ad vesperam erit lumen! Quæ omnia

intuiti qui cum eo in crucem acti fuerāt

latrones, alter ex eis maledicta in eum

iaciebat, vt qui ob imbecillitatem sibi

opem ferre non posset, alter huius insci-

tiam increpabat: ad Dominumque con-

uersus vti illustratus ab eo, sciensque

quinam esset qui pateretur, rogabat eū

vt postea in regno, sui memor esset. Ip-

se verò concessa illi rerum præteritarū

obliuione, in Paradisum eum introdu-

xit ad fruendum mysticorum bonorū

suauitate. Circa verò horam nonā ex-

clamans, Deus meus, inquit, cur me des-

reliquisti, & paulo post voce magna cla-

mans, Pater, inquit, dimitte eis: non e-

nim sciunt quid faciunt. & subiungēs,

In manus tuas commendo spiritū meū.

Spiritus emisit: sepeliturque ante Solis *S. ign. ad*
 occasum in monumento nouo. Illucescē *Trall.*
 cente verò vna Sabbatorum, surgens à

CONSTIT. S. APOST.

S. Ignat.
Tyll.

mortuis præstitit illa, quæ ante passionem nobis prædicebat, quod oportebat filium hominis in corde terræ per tres dies, & per tres noctes manere. Excitatusq; à mortuis, primum Mariæ Magdalænæ, & Mariæ Jacobi se se ostendit, postea Cleopæ in itinere, deinde nobis suis discipulis, qui quidem propter metum Judæorum fugiebamus, clanculū autem de illo exquirebamus. Hæc in Evangelio quoque scripta sunt. præcepit igitur nobis ut ieiunarem sex his diebus propter Judæorum impietatem atque iniquitatem: admonens nos ut eos ob interitum lugeamus, atque deploremus. Etenim ille quoque illachrymatus est, ignorantibus tempus visitationis suæ. In quarta feria & Parasceue nobis ieiunium indixit: in illa ob proditionem, in hac ob passionem: desinere autem ieiunium in septima die in galli cantu. Iussit in ipso sabbato ieiunare, non quod oporteat in sabbato ieiunium seruare, cum in eo cessatio conditi operis sit, sed quod in illo tantum ieiunare oportet, in quo opifex ipse subter terram mansit. In ipso enim festo suo derinuerunt Dominum, ut impleretur ille sermo, Posuerunt signa sua in medio festivitatis eorum, & non cognouerunt. Debemus igitur pro ipsis lugere, quod cum venisset Dominus, ei credere noluerunt.

Psal. 73.

» uitas eorum, & non cognouerunt. Debemus igitur pro ipsis lugere, quod cum venisset Dominus, ei credere noluerunt.

iudicantesq; se salute indignos, eius do-
 1) ctrinã reiecerunt. Beati nos igitur su-
 mus, qui aliquando populus, nunc ve-
 2) rò gens sancta, liberata Idolorum etro
 3) re, ignorantia, impietate: qui non mise-
 ricordiam consecuti, nunc propter obe-
 dientiam cordis vestri misericordiã im-
 perauistis. Vobis enim, qui ex gentibus
 venistis, apertum est osiũ vitæ, qui alia
 quando non eratis dilecti, nunc in gra-
 tiam atq; amorem recepti estis, populus
 acquisitionis Dei, designatus ad eius
 virtutes enunciandas: de quibus dixit
 Saluator, Inuentus sum à non quæren-
 4) tibus me, manifestatus sum à non inter-
 5) rogãtibus me. dixi, Ecce adsum genti,
 6) qui nõ inuocauerũt nomẽ meũ. Nã cũ
 illũ nõ quæreretis, tunc ab illo quæsi-
 7) stis. Quare cũ in eũ credideritis, obedite
 eius vocationi, relinquẽtes multorũ deo-
 8) rũ insanã, atq; ad vnũ verũ & Omnipoten-
 9) tẽ Deũ cõfugientes per Christũ, qui
 effecti estis supplementũ numeri eorũ,
 qui saluantur decẽ millia myriadũ: &
 millia millũ, vt scriptum est in Dauid, *Isa. 65.*
 10) Cadent à latre tuo mille, & à dextris *Isal. 67.*
 11) tuis decẽ millia. Et rursum, Currus Dei
 12) decẽ millib; multiplex millia lætantũ.
 13) Ad Israëlẽ verò infidelẽ dicit, Tota die
 expandi manum meã ad populum non
 obedientem, & contradicentem, am-
 bulantem in via non bona, sed post
 L 2 pecc

CONSTIT. S. APOST.
peccata sua: populum irritantem me in
conspetu meo,

*Connumeratio prophetiarum prædictio-
num, quæ Christum prædicant, quarum
exitum Iudæi cernentes, tamen ob ma-
litiã credere noluerunt, eum esse
Christum Dei, & ad crucem,
gloriæ Dominum con-
demnauerunt.*

Cap. XVII.

- V**idete quomodo irritauit Dominũ
populus, cum ei credere noluerit.
- ps. 106.* „ Ideo dicit, Irritauerunt Spiritum
sanctum, & conuersus est eis in odium.
tenebræ enim eis offusæ sunt propter
suam improbitatem, quoniam cernentes
Dominum, non crediderunt eum esse
Christum Dei, ante omnia sæcula ex
ipso genitum, filium vnigenitum, pro-
pter infidelitatem verbum Deum non
agnouerunt. neque ex operibus suis, ne-
que ex prophetiis de eo scriptis. Nam
- Isa. 7.* „ quod de Virgine nasci debebat, leges-
rant, Ecce virgo concipiet, & pariet fis-
lium & vocabunt nomẽ eius Emanuël.
„ Puer natus est, filius nat⁹ est, cuius prin-
cipium super humerum eius, & vocatur
„ nomen eius magni consilij angelus, ad-
mis

» mirabilis, confiliarius, Deus fortis, do-
 » minator, princeps pacis, pater futuri sa-
 » culi. Quod verò propter summam vi-
 » tiositatem non erant obediētes futuri,
 » ait, Domine quis credidit auditui nos-
 » tro, & brachium Domini cui reuelat- *Isa. 53.*
 » tum est? Et deinceps, Auribus auditis,
 » & non intelligitis: & videntes videtis,
 » & nō cognoscitis. Induratū enim cor *Isa. 6.*
 » populi huius. Quare crepra est ijs no- *Act. 28.*
 » titia, quoniam cū vidissent, despex-
 » runt, & cū audiissent, attendere no-
 » luerunt. Vobis verò à gentibus profes-
 » etis assignatum est regnum, quoniam
 » cū Deum ignoraretis, per prædicatio-
 » nem credentes cognouistis: immò ve-
 » rō ab eo cogniti estis per Iesum Salua-
 » torē & redemptorem omnium, qui in
 » eo spem collocant. Nam relicta inani
 » prioris temporis consuetudine: despe-
 » ctisquē inanimis Idolis, illisque Demo-
 » num tenebris dispulsis, complexi verū
 » lumen, cognitoq; per id vno & solo at-
 » que vero Deo, ac patre, regni eius hære-
 » ditatem estis consecuti. Nam baptizati
 » in nomen Domini, atque in eius resur-
 » rectionem, veluti infantes nuper nati
 » nullum peccati sensum, actionemq; has-
 » bere debetis. Non enim in vestra estis
 » potestate, sed eius, qui sanguine suo vos
 » redemit. Nam de veteri Israëlē propter
 » eius infidelitatē (inquit Dominus) Tol- *Mat. 21.*
 » letur

CONSTIT. S. APOST.

letur à vobis regnum Dei , & dabitur
 29 genti facienti fructus ipsius . id est à vo-
 bis ab illo olim longè abalienatis , con-
 cesso regno recipit rectæ sententiæ fru-
 ctus . Vos enim estis , qui ad vineam olim
 missi fuistis , & obtemperare ei noluis-
 stis : sed vos peccati dolore ducti , nunc
 in ea laboratis , illi ægrè ferentes con-
 ditiones , non modò vineam incultam
 reliquerunt , sed etiam interfecerunt pro-
 curatores Domini , alium lapidibus , al-
 lium ferro : quendam etiam dissecuerunt :
 alium interemerunt inter templum &
 altare . Denique ipsum hæredem extra
 vineam expulsum occiderunt , qui ab ib-
 lis veluti lapis inutilis est reiectus , à vo-
 bis vt angularis receptus . Ideo de vo-
 bis dicit , Populus , qui me nō cognouit ,
 seruiuit mihi , ad aurem audirus obedie-
 uit mihi .

psal. 17.

Quomodo agendum sit Pascha.

Cap. XVIII.

Oportet ergo vos fratres , qui pres-
 cioso Christi sanguine redempti
 estis , dies Paschæ accuratè & cum
 omni diligentia celebrare . Post æquis
 noctium , ne bis in anno vnus passio-
 nis memoriam colatis , sed semel in an-
 no eius , qui semel mortuus est , memos-
 riam renouetis , cauentes ne cum Iudæis
 festum agamus . Nulla enim nunc est no-
 bis

biscum cum illis societas. Versantur enim in errore, atq; in ipso diei calculo, quem putant se obseruare, vt ex omni parte errare, & à veritate discedere inueniantur. Vos autem obseruate subtiliter æquinoctium verni temporis quod est xxij. duodecimi mensis, qui dicitur Dystrus * obseruâtes vsq; ad vigesimū primæ Lunæ, in aliam hebdomadam incidat quartus decimus Lunæ, atque illo errore lapsi per ignorantiam, bis in anno celebremus Pascha, vel in alio die festum peragamus resurrectionis Domini nostri Iesu Christi, præterquam in dominico solo.

Dispositio de magna Paschæ hebdomada.

Cap. XIX.

IN diebus Paschæ ieiunate incipiētes à secunda sabbati vsque ad Parasceuem & sabbatum dies sex, solo panem & sabbatum dies sex, solo panem utentes, sale, atque oleribus, & aqua in potum. Auino & carnibus vos abstinete in ijs diebus: sunt enim dies luctuosi, non festi. Parasceuem tamen & sabbatum integrum ieiunent, qui quidem possunt, nihil gustantes vsq; ad galli cantum noctis. Quod si quis non potest duorum dierum ieiunium cōtinuare, seruet saltē sabbatum: ait enim quodam in loco de se Dominus, Quando dise-

s. Ign. ad philippē.

CONSTIT. S. APOST.

cedet ab eis sponfus, ieiunabunt in illis diebus. ijs igitur diebus sublatus est à falsis Iudæis, & crucifixus est, & cum impijs reputatus,

*De pernoctatione magni Sab-
bati, & de die Re-
surrectio-
nis.*

Cap. XX.

Quare monemus vos vt ieiunetis per hos dies, quemadmodum nos etiam ieiunauimus cum nobis ipse ereptus est, vsque ad vesperam. In reliquis verò diebus ante Parasceuem nona hora, vel vesperi quilibet cibum capiat, vel quemadmodum quisque poterit: à vespera autem quinti diei vsque ad galli cantum vigilantes, atque in ecclesiam conuenientes vigilate orantes acrogantes Deum, legentes in vestra pernoctatione legem, Prophetas, psalmos, vsque ad galli cantum: baptizatisque Catechumenis vestris, & lecto Euangelio in timore ac tremore, iustitiam definite, rogateque Deum, vt conuertatur Israël, & inueniat penitentiae locum, atque impietatis remissionem. quoniam Iudex alienigena lotis manibus dixit, Innocens sum à sanguine

21 ne iusti huius, vos videritis. Israël verò
 22 exclamauit, Sanguis eius super nos &
 23 super filios nostros. Pilatoque dicente,
 24 Regem vestrum crucifigam: Ipsi excla-
 25 maauerunt, Non habemus Regem nisi
 26 Cæsare: Crucifige et crucifige eum, omnis es
 27 nim qui se Regem facit, cōtradicit Cæsari:
 28 & si hunc dimittis, nō es amicus Cæsaris.
 29 Et Pilatus Præses, & Herodes Rex *psal. 7.*
 30 iusserunt eum crucifigi: & impletus est
 31 ille sermo: Quare fremuerunt gentes, &
 32 populi meditati sunt inania. Astiterunt
 33 Reges terræ & Principes conuenerunt
 34 in vnum aduersus Dominum, aduersus
 35 Christum eius, & proiecerunt dilectum
 36 veluti mortuum irrisum. Ipsoque cruci
 37 fixo & suscitato, illucescente die domi-
 38 nico, impleta est Scriptura, quæ dicit,
 39 Exurge Deus iudicans terram, quoniã
 40 tu hæreditabis in omnibus gentibus. Et *psal. 81.*
 41 rursus, Exurgam dicit Dominus, po- *psal. 12.*
 42 nam in salutari, fiducialiter agã in eo,
 43 & tu Domine miserere mei, suscita me &
 44 retribuã eis. Quare vos quoque suscitato
 45 Domino offerite sacrificium vestrum,
 46 de quo vobis præcepit per nos, dicens,
 47 Hoc facite in meam commemorationem.
 48 Deinde ieiunium soluite læti, & festum
 49 diem agentes, quoniam pignus resurre-
 50 ctionis nostræ Iesus Christus à mortuis
 51 est excitatus: idque sit vobis legitimum
 52 solenneque in perpetuum vsque ad cō-

CONSTIT. S. APŌST.

summationem sæculi, quoad venerit
 Dominus. Iudæis enim Dominus etiã
 nunc mortuus, Christianis iam surrex-
 it, illis propter perfidiam, ijs propter
 fidei certitudinem. Quoniam spes in
 eo sita immortalis æternæq; vita habẽs
 da est. Post octo dies iterum veneranda
 Octavæ celebritas seruetur: in qua me
 Thomam resurrectionem credere nolẽs
 tem confirmavit, demonstratis mihi fis-
 xuris clavorum laterisq; lancea percuss-
 si vulnere. Ac rursus à prima domini-
 ca numeratis quadraginta diebus à do-
 minica vsq; ad quintam, celebrate fe-
 stum Ascensionis Domini, in quo per-
 fecta omni dispensatione atque disposi-
 tione: in Cœlũ ad eius Deum ac Patrẽ
 est receptus, sedens à dextris Virtutis,
 & expectans donec ponantur inimici
 sui sub pedibus suis. Qui in consumma-
 tione sæculi cum virtute & gloria mul-
 ta venturus est ad iudicandum viuos &
 mortuos, ac reddendum unicuique se-
 cundum opera sua. Tumq; videbunt
 dilectum filium Dei, in quem confixe-
 runt, illoq; cognito percutiẽt se tri-
 butim, mulieresq; eorum
 seorsum.

Ignat. ad
 Magnesios

Præ

Prædictio prophetiæ de
filio Dei.

CAP. XXI.

ETenim nunc quoque decima mē-
sis gorp̄yāi conuenientes, lamens
rationes Ieremiæ legunt in ea par-
te in qua dictum est, Spiritus faciei nos-
træ Christus Dominus comprehens-
sus est in corruptionibus ipsorum. &
quod scriptum est in Baruch, Hic est
Deus noster, non æstimabitur alius
aduersus eum inuenit omnem viā sciē-
tiæ, & ostendit illam Iacob puero eius,
& Israël dilecto eius. Post hæc in terris
visus est, & cum hominibus conuersa-
tus. Cumq; hæc legunt, se cædunt, &
deplorant vt ipsi arbitrantur, solitudi-
nem, quæ sub Nabuchodonosor contig-
it. Vt autem se habet veritas, futuri lu-
ctus inuiri initia ordiuntur. Post decē
Assumptionis dies, qui est à prima do-
minica quinquagesimus, sit vobis ma-
gnus dies festus Penthecostis. In eo die
hora tertia misit nobis Dominus Iesus
donū Spiritus sancti, repletiq; sumus ei-
operatiōe, linguisque nouis locuti, quæ
admodū eius afflatus nobis suggererāt
& prædicauimus Iudæis & gentibus eū

Baruch. 3.

CONSTIT. S. APŌST.

- Gen. 19.* esse Christum Dei cōstitutum iudicem
S. Ignat. viuorum & mortuorum. Hoc Moses
ad Antio- testatus dicebat, Accepit Dominus ignē
ch. hęc à Domino, & pluit. Hunc vidit Iacob
eadem fe- vti hominem, & dixit, Vidī Deum facie
rē omnia. ad faciem, & saluata est anima mea. Hūc
Gen. 32. Abraam hospitiū acceptum iudicem,
Deut. 18. suūmq; dominum confessus est. Hunc
 Moses in rubo vidit. de hoc in Deuterō
Ios. 5. nomio dicebat, Prophetam vobis exci-
 tabit de fratribus vestris: tanquā me,
 ipsum audire in omnibus, quæ locutus
 fuerit vobis: & omnis anima, quæ non
 audiuerit Prophetam illum, extermina-
 bitur ē populo ipsius. Hunc vidit Iesus
 Nauæ dux exercitus Domini, armatū
 simul pugnātem ad Hiericho, quem
 quem procidens adorauit vti dominus
 seruum. Hunc Samuel cum vidisset, Sacer-
 dotes ac Reges Christos appellauit.
1. Reg 16. Hunc Dauid cum vidisset, cecinit pro
24. 26. eo canticum appellans canticum pro di-
Psal. 44. lecto. subiungensque in personam illius
 dicebat. Accingere gladium tuum ad fe-
 „ mur tuum potentissime: specie tua &
 „ pulchritudine tua, intēde, procede pro-
 „ sperē, & regna, propter veritatē & mās-
 „ suetudinem, & iustitiam, & ducet te mi-
 „ rabiliter dextera tua. Sagittæ tuæ acutæ
 „ tæ potens, populi sub te cadent in corde
 „ inimicorum Regis. propterea vnxit te
 „ Deus De⁹ tu⁹ oleo lætitiæ iuxta partici-
 pes

pes tuos. De eo quoque Solomon dicebat uti in personam ipsius Dominus possedit me principium viarum suarum, ad opera ipsius ante secula fundavit me, in principio antequam terram faceret, antequam venirent fontes aquarum, antequam montes stabilirentur, ante omnes colles generat me. Et rursum, Sapientia edificavit sibi domum. De eo quoque Isaias dicebat. Egredietur virga de radice Iessæ, & flos de radice ascendet, & erit radix Iessæ, & qui surgit ut dominetur gentibus, in eum gentes sperabunt. Zacharias, Ecce Rex tuus venit iustus, & saluans, ipse mitis, & sedens super asinam, & pullum filium iumentorum. Hunc Daniel filium hominis esse, inquit, venientem ad patrem, & omnem iudicium atque honorem ab illo recipientem, & lapidem sine manu a monte abscissum, factum in montem magnam, & replentem uniuersam terram, conterentem imperia prouinciarum, multitudinemque Deorum, nunciantem unum Deum, & constituentem Imperium Romanum. De hoc Ieremias prædicebat, Spiritus, inquiens, faciei nostræ Christus Dominus comprehensus est in corruptionibus ipsorum, cui diximus, In umbra eius viuemus in gentibus. Et Ezechiel atque alij deinceps Prophetæ ubique prædicant hunc esse Christum, Do-

Pron. 8.

Pron. 9.

Zach. 9.

Dan. 2.

Iere. 4.

CONSTIT. S. APOST.

m̄inum, Regem, iudicē, legislatorem,
 angelum Patris, vnigenitum Deum.
 Hunc igitur nos quoque prædicamus,
 atq; nunciamus vobis Deū verbū mi-
 nistrans Deo eius, ac Patri, in condensa-
 da rerū vniuersitate: in hunc credentes
 viuetis, non credentes plectemini. qui
 enim nō obedit filio, nō videbit vitā,
 sed ira Dei manebit super illū. Post fe-
 stum Pentecostis celebrate vnā heb-
 domadam, post quam ieiunare alterā
 hebdomadam æquum est enim & la-
 ri Dei dono, & ieiunare post hilaritatē.
 Etenim Moses & Helias ieiunauerunt
 per quadraginta dies, & Daniel hebdo-
 madas dierum tris panem cupiditatū
 non comedit, nec caro, neque vinū in
 os eius intrauit. Et beata Anna rogans
 Samuelē dicebat, Vinū, & omne quod
 inebriat non bibi, & effundam animā
 in conspectu Domini Nineuitæ, quoq;
 cum per tres dies & tres noctes ieiunas-
 sent, iræ Dei periculum effugerunt. Es-
 ther quoque Mardocheus, Iudith im-
 piorum insultationem, id est Olopher-
 nis, & Amon ieiunio declinauerunt.
 Dauidq; dicit, Genua mea infirmata
 sunt à ieiunio, & caro mea immutata
 est propter oleum. Vos quoq; per ieiun-
 nium supplicationes vestras Deo offer-
 te. Post hebdomadam ieiunij in omni
 quarta feria, & Parasceue præcipimus

LIBER QVINTVS. 103

vobis vt ieiuneris, idē quod à ieiunio
superest, pauperib⁹ præbeatis. In omni
sabbato excepto vno, atque die domi
nico conuentus celebrantes exhilaras
mini: obnoxius. n. peccato est, qui die
dominico ieiunat, cum sit dies resurre
ctioni dicatus, quicq; in Pentecoste atq;
omnino in die festo Domini mæstitiã
præ se fert. per hos enim dies ex
hilarari oportet, non
lugere.

CON

CONSTITUTIONVM SAN-
ctorum Apostolorum B.
Clemente Roma-
no aucto-
re.

LIBER SEXTVS.

De Schismate.

Cap. Primum.

Nte omnia caete Epi
scopi à formidandis,
grauibus, atque im-
pijs hæresibus, fugiēs
tes eas veluti ignem
adurentem eos, qui
ad illum accedunt, Fu-
gite quoque schismata: nam nec ad ne-
pharias hæreses fas est inclinare mens-
tem, neque ab eiusdem sententiæ fratri-
bus ob imperandi cupiditatem licitum
est recedere. Hæc enim cum quidam os-
lim aggredi ausi fuissent, non effugerūt
sup

supplicium. Dathan enim, & Abiron cum aduersus Mosem se opposuissent, terre motus absorbit, & Core cum ducentum quinquaginta viris, qui in Aaron seditionem commouerunt, incendio sunt consumpti. Maria cum exprobrasset Mosi, à castris septem diebus ablegatur: dicebat. n. Mosem uxorem Aethiopiſſam duxiſſe: ſed etiam idem factum eſt in Azaria, & Ozia Rege Iudæ, qui cum uſurparet ſibi ſacerdotium, ac uellet ad dolere incenſum, quod ad ſe non attinebat, prohibereturque ab Azaria Pontifice, & ab octuaginta ſenioribus, ne illis obtemperaret, lepra in fronte eſt perſuſus. Itaque continuo exiuit, quoniam niam refutauit eum Dominus.

Num. 16.

S. Ignat.

ad Mag.

Num. 16.

Num. 12.

2. Reg. 26.

*Quod nec Regno, neque ſacerdotio
licet inſultare.*

Cap. I I.

At tendamus o dilecti, quæ ſit ſeditioſorum gloria, & qui euentus, nam ſi Reges inuadens, ſupplicio dignus iudicatur, quamnis filius, uel amicus ſit, quanto magis qui ſacerdotibus inſultat? Quanto enim ſacerdotiſſi regno eſt excellentius, cum regendam animarum officio præſit, tanto grauiori ſupplicio punitur, qui aduersus id aliquid

CONSTIT. S. APOST.

quid temerè fecerit, quàm qui aduersus Regnũ, quanquã nemo impunè discedit. Nã nec Abessalon, & Beddã impuniti manserunt, nec Core & Dathan. Illi enim aduersus David & Regno, ij aduersus Mosem de principatu pugnã susceperunt, atq; omnes aduersarijs maledixerũt. Abessalõ David pas-

2. Reg. 25.

ter iniustũ iudicẽ illum appellans, dicensq; Vnicuiq; sermones tui pulchri sunt, & non est qui iustificet te, quis me faciet principẽ? Abeddã verò, Nõ est mihi, inquit, pars in David, neq; hæreditas in filio Iessã. scilicet indignũ iudicans,

2. Reg. 26.

David imperio parere, de quo dixit Dominus, Inueni David filiũ Iessã virũ secundã cor meũ, qui faciet omnẽ voluntatẽ meã. Dathan autẽ & Abiron

Num. 16.

& Coritã dicentes in Mosem. Nũ parũ est quòd eduxisti nos de tetra Aegypti fluente lacte, & melle, & quid? quòd eruisti oculos nostros, & tu imperas nobis? & congregauerunt in eũ Ecclesiam magnam, & Coritã, Num Mosi locutus est Dominus soli: quid quòd Aaron soli dedit sacerdotium, nõne omnis Synagoga Domini sancta? & quid quòd sol^o Aarõ sacerdotio fungitur. & ante hos alius dicebat, Quis te constituit iudicem principem, & iudicem nostrum?

De

*De virtute moſis, deq; infidelitate gentis
Indaeorum, & quòd Deus admira-
bilia edidit per eum.*

Cap. III.

ET inueſti ſunt in Moſem ſeruum
Dei, omnium miſiſſimum, & fi-
deliſſimum, deſpexeruntque inſ-
gratiſſimi tantum virum legiſſatorẽ,
cuſtodem, Pontificem, & Regem, inſ-
tepretem diuinarum rerum, quaſi con-
ditorem cum conditoris opera oſten-
derit, clementiſſimum, humiliſſimum,
patientiſſimum, humaniſſimum, qui
eos multis periculis liberauerat, & a
vario mortis genere ſua ſanctitate eri-
puerat: qui tot rãtaque ſigna atq; pro-
digia populo ediderat: qui præclara &
admirabilia opera in eorum beneficiũ
effecerat: qui decem plagas Aegypto
intulerat: qui mare rubrum tranſmiſe-
rat, aquasque veluti murum vtrinque
diuiferat: qui per arida deſerta populi
duxerat, Pharaonemque, & Aegyptios
cum omnibus, qui eos ſequebãtur, de-
merſerat: qui eis fontem iniecto ligno
dulcem reddiderat, & ex petra durat ſis-
tentiſſimis eis aquas eduxerat: qui man-
na eis de cælo dederat, & carnes de aëre
collegerat: columnã igneam noctu ad
illuſtrandũ monſtrandumq; iter præ-
buerat, & de die columnam nubis ad-

CONSTIT. S. APOST.

vmbra faciendam, frangendosq; so-
 lis ardores parauerat: qui legem Dei ta-
 bulis lapideis incisam eis tradiderat,
 perfecti numeri Decalogum, quē Deus
 facie ad faciem alloquebatur, veluti si
 quis cū suo amico loqueretur: de quo
 „ dixit, Non surrexit Propheta vt Mo-
 „
 Dent. 34. ses. Huic Coritæ, & Rubelitæ insultaue-
 runt, & in Mosem lapides iactauerunt
 rogantem ac dicentem, Ne intendas in
 sacrificium ipsorum. Atque apparens
 gloria Dei, alios in terram demersit, al-
 ios incendio consumpsit. Itaque duces
 erroris & schismatis dicentes, Consti-
 tuamus ducem nobis, aperiens se terræ
 hiatus deuorauit cum tabernaculis sup-
 pellestileq; ipsorum, & viui in Infernū
 descenderunt. Coritæ igne sunt inter-
 empti.

*Quòd schisma efficit non qui ab impijs
 secessionem facit, sed qui à
 pijs recedit.*

Cap. IIII.

Quòd si isti, qui imperandi cupiditate se separauerunt, statim Deus supplicium intulit, quanto grauiori poena afficiet impiarum hæresum auctores improbantes illius prouidentiam, & operum institutionem. Sed vos fratres

tres Scripturis eruditi, nolite facere
 schismata sententiæ, neque verò vni-
 tatis vestræ, quoniam, qui nefariæ opi-
 nionis sunt auctores, scopi interitus po-
 pulis statuuntur. Eodem modo laici cū
 ijs, qui contraria sententię Dei dogma-
 ta defendunt, nolite societatem habere,
 neque participes illorum impietatis fie-
 ri. Ait enim Dominus, Recedite è meo Num. 16.
 dio horum hominum, ne cū eis pereas-
 tis. Et rursus, Egredimini è medio ip-
 sorum, & segregamini, dicit Dominus:
 & immundum ne tangatis, & ego reci-
 piam vos.

*Demonstratur ex prophetica prædictione,
 quare falsi nominis Israël
 reiectus fuerit.*

Cap. V.

Verè enim fugiendi sunt, qui Deo
 blasphemiam dicunt, quàm pluri-
 mi enim ex impijs Deum igno- S. Igha. ad
 rant, ñ verò tanquàm Deo infensi ma- Philadelp.
 litix improbitatisque morbo laborant:
 nam ex malitia hæreticorū prodit con-
 taminatio in omnem terram, vt inquit
 Ieremias Propheta. Cum enim expul-
 sit synagogam prauā Dominus Deus,
 domumque reiecerit, vt dicit quodam
 in loco, Reliqui domum meam, dimissi
 hæ-

CONSTIT. S. APOST.

- Ier. 12.* „ hæreditatem meam. Et rursus, Relin-
Isa. 5. „ quam vineam meam & non putabis-
 „ tur, neque fodietur, ascendet in eâ tan-
 „ quam in terram incultam spina, & nuz-
Isa. 1. „ bibus imperabo ne pluant super eam
 „ imbrem. Cum igitur reliquerit popus
 „ lum sicut tentorium in vinea, & sicut
 „ pomorum custodiam in cucumerario,
 „ sicut ciuitatem obsessam, subtaxeritq;
Ecc. 24. „ ei Spiritum sanctum, imbremque pro-
 „ pheticum: repleuit gratia spiritali Ec-
Isa. 2. „ clesiam ad similitudinem fluminis Aeg-
 „ ypti in diebus noualium, & extulit eâ
 „ quasi domum in monte collocatam, &
 „ quasi in montem excelsum. quasi mons-
 „ tem abundantem caseo, quasi montem
 „ pinguem in quo complacuit sibi Deus
Psal. 97. „ ut habitaret in eo. Etenim Dominus in
Ier. 17. „ ea commorabitur vsque ad finem. Et
Isa. 2. „ in Ieremia dicit, Solium gloriae exaltas-
 „ tum sanctificatio nostra. Et Isaias, Et
 „ erit in nouissimis diebus manifestus
 „ mons Domini, & domus Dei in sum-
 „ mis montium, & exaltabitur super col-
 „ les. Quoniam igitur populum reliquit,
 „ & templum desertum dimisit, abscisso
Mat. 23. „ velo templi, sublatoque ab eo Spiritu
 „ sancto: Ecce enim, inquit, relinquatur
 „ vobis domus vestra deserta. Contulit
 „ vobis, qui de gentibus venistis, spiri-
 „ tualem gratiam, ut inquit per Ioël, Et
Ioël. 2. „ erit post hæc, ait Dominus, & effundã
 „ de

23 de spiritu meo in omnem carnem, &
 23 prophetabunt filij vestri, & filiaē ves
 23 trā visiones videbunt, & senes vestri
 23 somnia somniabunt. omnem enim fer
 monis facultatem, & actionem, atque
 huiusmodi officium ereptum populo
 Deus in vos gentium sobolem transtu
 lit. ideoque Diabolus inuidens sanctæ
 Dei Ecclesiæ excitauit in nos ærum
 nas, persecutiones, perturbationes, bla
 sphemias, schismata, hæreses. Nam po
 pulum illum propter Christum inter
 sectum sibi subegit: nos qui ab eius van
 nitate recessimus, varijs modis tentat,
 vt olim beatum Iob. nā & summo Pon
 tifici Iesu filio Iosedec restitit, & nos sæ
 pè cribrare voluit, vt deficeret fides no
 stra: sed magister noster illū in iudiciū
 23 adducens dicebat, Increpet in te Domi
 23 nus Diabole, & increpet in te Domi
 23 nus, qui eligit Israëlem, nonne ecce hic
 23 est auulsus tanquàm titio? & qui dixit
 tunc ijs, qui apud Pontificem aderant,
 23 Detrahite ei vestimenta sordida. sub
 23 iunxitq; , Ecce abstuli iniquitates tuas
 abs te. idem dicet nunc, quod olim con
 gregatis nobis dicebat de nobis,
 Quod rogauit ne defice
 ret fides no
 stra.

Zach. 3.

S. Ignat.

Smyrn.

Zach. 3.

Quod

CONSTIT. S. APOST.

*Quòd apud Iudæos constabat impia
doctrina variarum
hæresum.*

Cap. VI.

HAbuit quoque Iudaicus populus
hæresum prauitates. nam Saddu-
cæi ex illis prodierunt, qui nega-
bant mortuorum resurrectionem, &
pharisæi, qui fortunæ & fato peccato-
rum actiones tribuunt. Et Basmorheï,
qui providentiam tollunt, affirmantes
fortuito casu omnia constare, ñquæ ani-
mæ immortalitatem negant. Sunt quo-
que Hemorobaptistæ, qui quotidie nisi
in aqua mergantur, cibum non capiunt,
sed etiam lectis, tabulis, crateris, calicis-
bus, scabellis nisi aqua purgatis nõ utu-
tur: & qui nostris tēporibus orti sunt
Ebionæi, filium Dei nudum hominem
fuisse contendentes, viri libidine, & Ios-
seph: ac Mariæ concubitu genitum, qui
ab ijs omnibus separantur, & patrias
leges seruant, sunt Hellsæi. Atque hæc
quidem in veteri populo fuerunt, sed
nunc quoque improbus dæmon effi-
cax ad malefaciendum, & bonum cus-
iusmodi sit ignorans, ex nobis quibus-
dam excitatis, hæreses & schis-
mata in ijs ef-
ficit.

Vnde

*Unde ortæ sint hæreses, & quis fuerit
auctor impietatis.*

Cap. VII.

NOuæ autem hæreses hoc habuerunt exordium. Cū inuasisset Diabolus Simonem quendam è vico Githon appellato, Samaritanum, arte magum, suæ prauæ sententiæ cum administrum effecit. quo autem tempore coapostolus noster Philippus, Domini dono, atq; sui spiritus afflatu virtutes curationum Samariæ administrabat: ita vt obstupefacti Samaritani infidem venerint cunctorum Dei & Domini nostri Iesu Christi, baptizatique sint in nomine ipsius: cumque iam Simon ipse signa & prodigia intuisset, sine vlla magica arte perfecta, admiratusque credidisset, & baptismū accepisset, atque ieiunio & orationi esset intentus: audientes nos gratiam Dei ad Samaritanos per Philippum peruenisse, ad eos accessimus, multisque ad doctrinæ sermone collatis, omnibus baptizatis impositis manibus, oratione, gratiam eis Spiritus sancti impartiebamus. Videntesq; Simon impositione nostrarum manuum dari credentibus Spiritū, obtulit nobis pecuniā inquiēs, Mihi quosque hæc potestatem date, vt cui ego imposero manus, is habeat spiritū sanctū.

CONSTIT. S. APOST.

volens scilicet, vt quemadmodum Adā gustato ligno, promissa immortalitate priuatus fuit, sic nos accepta pecunia deliniti, Dei munere excluderemur, quo per commutationem, pecuniam ei traderemus, inestimabilem Dei gratiā. Quare perturbatis omnibus nostris, coniciens ego Petrus oculos in maleficum serpentē, qui illum detinebat, respōndi Simoni, Argentum tuum tecū sit in perditionē, quoniā donū Dei putasti pecunia possideri: non est tibi pars in sermone isto, neque fors in ista fide: cor enim tuum non est rectum corā Deo. Pœnitentiam itaq; age à tāta nequitia & roga Dominū si fortē remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui. in felle enim amaritudinis, & in vinculo iniquitatis video te esse. Tuncquē Simon perterritus, Rogo, inquit, precas mini vos pro me Dominum, vt nihil in me veniat eorum, quę dixistis.

Qui fuerint successores impietatis Simonis, & quibus heresibus præfuerint.

Cap. VIII.

Cum verō ad gentes exiimus ad prædicandam verbum vitę, tunc Diabolus molitus est in populo, vt post nos Pseudeapostolos mitteret
ad

ad sermonem labefactandum. Itaque
 produxerunt Cleobium quendam, &
 adiunxerunt Simoni: si verò discipuli
 fuerunt eiusdem Dosithei, què reproba-
 tum eiecerunt principatu, deinde alij
 aliorum absurdorum dogmatum aucto-
 res extiterunt Cerinthus, Marchus,
 Menader, Basilides, Saturninus. Ex his
 alij plures deos esse opinantur: alij tres
 inter se contrarios sine origine, semper
 congregientes: alij infinitos, & igno-
 tos: quidam verò nuptias tollunt, arbi-
 trantes non esse eas opus Dei: alij quos-
 dam cibos abominantur: alij inuerecun-
 de fornicantur, quod nunc faciunt falsi
 si nominis Nicolaitæ. Veruntamen Si-
 mon cum me Petrum primum conue-
 nisset Cæsareæ Stratonis, vbi Cornes-
 lius fidelis per me in Dominum Iesum
 crediderat, cum esset Ethnicus, verbum
 Dei conatus est pervertere, cum vna
 mecum adessent sacri filij Zachæus os-
 lim publicanus, & Barnabas: item Ni-
 ceta, & Aquila fratres Clementis Episcopi,
 & ciuis Romani, Pauli coapostoli
 nostri discipuli, & in Euangelio coad-
 iutoris. Cumq; terribiliter cum eo disputas-
 sem de Propheta, de què Dei monar-
 chia, illum virtute Domini conuictum,
 atque repressum, in Italiam aufugere
 compuli.

CONSTIT. S. APOST.

Quemadmodum Simon præstigijs quibusdam cum voluisset volare, precibus Petri ab alto deiectus fregit pedes, & manus: Narrat Clemens, Hefippus, Iustinus.

Hircæus.

Cap. IX.

Romam cum venisset Ecclesiam vehementer perturbavit, multos evertens, atque in suam adducens sententiam, gentes verò commovebat magicis artibus. Itaque quadam die cum in Theatrum in meridie processisset, iussissetque suis operis, ut in Theatrum arriperent, pollicitus est se in aere volaturum. Cumque omnes hac re erecti essent, ego seorsum orabam, itaque sublatus à Dæmonibus, volabat sublimis, dicens in cælum se ascendere, vnde de illis bona suppeditaturus esset, populo illi, veluti Deo, acclamante optimate attollens ego manus in cælum, tota mente supplicabam Deo, ut per Iesum Christum Dominum frangeret scelestum illum, & dæmonum vim labefactaret, in fraudem ac perniciem hominum, illa vtentium: illumque perfractum non occideret, sed comminueret. tuncque Simonem intuitus, Si Dei (inquam) homo ego sum, Apostolus verò Iesu Christi verus, doctorque pietatis non erroris, cuius

cuiusmodi & tu Simon: impero impro-
bis virtutibus apostatae pietatis, quibus
vehitur Simon magus, vt remittat
suas vires, vt ab alto hic decidat in ris-
um eorum, qui ab ipso decepti sunt.
Cumq; hæc dicerem, desertus à virtus-
tibus Simon, cum magno fragore cor-
ruit, vehementerq; concussus fregit co-
xendicem, & pedum tarsos, clamorq;
plebis ortus est, quo ferebatur vnum
esse Deum, quem iuste Petrus nuncia-
ret, tantum veritate fretus, multiq; ab
eo defecerunt. Quidam cum essent il-
lius pernicie digni remanserunt in eius
praua disciplina. Atque hoc modo pris-
mum inducta Romæ est impia Simon-
ianorum hæresis, atque per reliquos
Pseudapostolos operabatur Diabolus.

*Quomodo hæreses & inter se, & cum
veritate distideant.*

Cap. X.

His omnibus vnus, atq; idem erat
propositus impietatis finis, Om-
nipotenti Deo maledicere: igno- *Cõtra has*
tum Deum celebrare: nec esse Deum pa- *hæreses*
trem Christi, neque Mundi conditorẽ, *præclare*
sed ineffabilem, atque innominabilem *disputat*
per se genitum, legis & Prophetarum *S. Ignat.*
oraculis non locutum: prouidentiam *in Episto-*
nullam esse: resurrectionem non futu- *lis, non di-*

CONSTIT. S. APOST.

*fredens à
Clemente.*

ram, nec iudicium, neq; retributionē
animam esse mortalem. voluptatem so-
lam sequendam: omnē cultum sine des-
lectu amplectendum. Aliqui enim plus
res deos esse putant, aliqui tres princia-
pio carentes, alij duos ingenitos, alij
infinita æua inducunt, ac quidam nus-
ptias respuunt, carnem item & vinum,
quæ in rebus abominandis ponunt:
item nubere, & liberis operā dare pro-
hibent, ac quosdam cibos capere, scilicet
ut hac cōtinentia suæ sententiæ pra-
uitatem facilius probare possint. Qui-
dam verò ex ijs docent abstinentiā car-
nibus, non quòd parcant animantibus
ratione carentibus, sed quòd ea animā
rationis participem habere existimant,
eosq; pœnas cædis duros, qui ea occi-
dere audent. Alij suilla tantum carne
abstinent, ijs, quæ lege munda censentur,
vescuntur: putantque circumcisiō-
nem ex lege seruandam, in Christum
credendum veluti in virum sanctum,
ac Prophetam. Alij docent sine pudore
libidini inserviendum, & carne abuten-
dum, animamque ea sola ratione Mun-
di principes posse effugere, si omnem
impuram actionem exequatur. li
omnes Diaboli organa
sunt, & iræ
filij.

Expos

NOs verò Dei soboles, & filij patris, sacrum ac rectum prædicantes pietatis sermonem, vnum solum nunciamus Deum, legis, ac Prophetarum Dominum: rerum omnium auctorem: Christi patrem: non qui sit sibi ipsi origo, & per se genitus, sed æternus: & principij expertem: & lumē inhabitantem inaccessibilem: non congeneratum vel multiplicem, sed solum in æternitate: non ignotum vel silentio abditum, sed per legem, ac Prophetas proditum, omnipotentem, omnium opificem: omnium potestatem habentem: Deum & patrem vnigeniti & primogeniti omnis creaturæ: vnum Deum, vnus filij patrem, non multorum: vnus Paracleti per Christum, aliorum ordinum effectorem: vnum conditorem variarum creaturarum per Christum: factorem eundem, rectorem ac legislatorem: per ipsum resurrectionis auctorem, iudicij retributionis, per eundem Christum. Hunc ipsum voluit hominem fieri, qui versatus est cum hominibus sine peccato, passus est, à mortuis surrexit, & ad illum, qui eum miserat, reuersus est: Atq; omnem creaturam Dei

CONSTIT. S. APOST.

bonam fatemur, nihilque respuendi,
 omneque, quod ad naturæ necessitatē
 pertinens iuste sumitur, id optimū du-
 cimus. Omnia enim secundum scripturam
 erant valde bona: Nuptias legitimas,
 & liberorum procreationē honestam,
 nec contaminatam credimus: nā
 ad propagandum genus hominum, sexuum
 differentia formata est in Adam
 & in Eva. Animā incorporatam, & immortalem
 affirmamus, nec interire eā veluti corpora,
 sed perpetuū manere, uti rationis participē,
 & libertate præditam. Omnem iniustum concubium,
 maximē eum, qui contra naturam à
 quibusdā exercetur, respuimus ut nefarium,
 & sceleratum: resurrectionē futuram
 fatemur, iustorum & iniustorum, nec non
 retributionem. Christū non confitemur
 purum hominem, sed Deum verbum, &
 hominem, mediatorē Dei & hominum:
 Pontificem Patris. Neque verō yndā cum
 Iudæis circumcidimur, scientes venisse
 eum, cui repositum esset, & per quem
 custodiretur generationes, expectationem
 gentium Iesum Christum, ex Iuda ortum,
 de Iessæ florem, cuius imperium
 super humeros eius.

Gen. 94.

21

Contra

*Contra eos, qui Christum confitentur,
& tamen Iudæizare
volunt.*

Cap. XII.

Sed quoniam tunc hæc hæresis magnas ad discipiendum vires videbatur habere, toraque Ecclesia in periculo versabatur, nos duodecim cum conuenissemus Hierosolymis (nam in locum proditoris Mathias Apostolus factus est, qui sortem Iudæ accepit (vt scriptum est, Et Episcopatum eius accipiat alter) vnà cum Iacobo fratre Domini deliberabamus quid faciendū esset visumque est ipsi & Presbyteris sermonibus doctrinæ alloqui populum. Etenim quidam à Iudæa Antiochiam profecti, docebant fratres, affirmantes nisi circumciderentur secundū morem Moïsis, aliosque ritus, quos ille præceperat, seruant, saluos fieri non posse. Cùm ergo seditio, quæstioque non parua commota esset, & fratres, qui erant Antiochiæ, cognouissent nos conuenisse, vt de hac re quæreremus: miserunt ad nos viros fideles, & sacrum literarum peritos, vt de hac quæstione cognoscerent: qui cùm ad nos venerunt, nunciarūt nobis, quæ in Antiochiana Ecclesia quærebatur, aliquos affirmare, oportere circumcidi, aliasq;

Actor. 15

CONSTIT. S. APOST.

ceremonias seruare. Atque alijs alia dis-
centibus, Ego Petrus cum consurrexif-
sem, Viri fratres (inquam) scitis vos ab
antiquis diebus in nobis elegisse Deū,
vt per os meum audirent gentes Euan-
gelij sermonem, & crederent. & qui no-
uit corda Deus testimonium perhibuit
ipsis. Cornelio enim Centurioni imper-
rij Romani, visus est aliquando Anges-
lus Domini, qui ei dixit vt me accersez-
ret, ac de ore meo verbum vitæ audiz-
ret. is verò à Ioppe Casaream Strator-
nis me vocauit. cumque me ad iret
pararem, volui cibum capere: qui cum
pararetur, interea eram in cœnaculo or-
rans: quo tempore vidi cœlum apertū,
& vas quoddam quatuor initijs vin-
ctum veluti splendidum linteum in ter-
ram submitti: in quo inclusæ erant om-
nes quadrupedes, atque reptiles terræ,
& alites cœli: auditaque est vox de cœ-
lo, Surge Petre, sacrifica, & manduca.
& ego respondi, Nequaquam Domine,
quoniam nihil commune, vel immundum
vnquam comedi. Iterumque aus-
dita vox est, Quæ Deus purgauit, ne tu
immunda existimaueris. Quod cum
ter esset factum, vas in cœlum receptū
est. cumque in dubio essem, quoniam
spectaret visa species, dixit mihi Spiritus
tus, Ecce viri te quærun, surge & vade
cum eis, nihil dubitans: quoniam ego
illos

illos missi. ij. verò a Centurione missi fuerant. Quæ cum mecum euoluere,

agnoui sermonem Domini scriptum, *ioel. 2.*

Omni, qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit. Et rursus, Recordabun

tur & conuertetur ad Dominum omnes *psal. 21.*

finis terræ, & adorabunt coram eo omnes

Tribus gentium, quoniam Domini est

regnum, & ipse dominatur gentibus.

Cogitansque ubique de uocatione

gentium scriptum esse, surrexi, & cum

eis sum profectus, atque domum illius

intraui. me verò adhuc nunciando

te sermonem, cecidit Spiritus sanctus

in eum, atque in illos, qui vnà cum eo

ibi aderant: quemadmodum nobis in

principio acciderat: nullumque discrimen

statuit inter nos, & illos, fide

purificans corda: & cognoui ego non

esse acceptorem personarum Dei, sed

in omni gente eum, qui timet ipsum, &

operatur iustitiam, illi esse acceptum.

Commoti autem hac re sunt qui ex circuncisione fideles erant. Nunc igitur

quid tentatis Deum, ut imponamus iugum

graue collo discipulorum, quod

nec nos, neque patres nostri ferre potuerunt,

sed per gratiam Domini credimus saluari,

quemadmodum & illi: liberauerit enim nos

vinculis Dominus, & leuauit nos onere nostro,

iugumque clementia dissoluit. Quæ cum dicerem, siluit

CONSTIT. S. APOST.

Amos. 9.

omnis multitudo, respondit autē Iacobus frater Domini ijs verbis, Viri fratres me audite, Simon narrauit quēdam modū primum Deus statuit sumere de gentibus populum nomini suo, cui rei consentiunt verba Prophetarū quēdam modum scriptum est, Post hęc reuerſar, & restituam tabernaculum David collapsum, & ruinas illius reparabo, & excitabo illud vt requirant cæteri homines Dominū, & omnes gētes, super quas inuocatum est nomen meum, dicit Dominus faciens hęc, nota sunt à sæculo Deo omnia opera sua. Quare ego iudicio non grauandos eos, qui à gentibus ad Deum se conuertunt, sed scribendū ad eos vt se abſtineant à contaminationibus gentium. Idolothytis, sanguine, suffocato, & fornicatione: quæ etiam olim seruabantur ante legē ab ijs, qui secundū naturam viuebant, Enos, Enoch, Noe, Melchisedech, Iob, vel si quis alius huiusmodi fuit. Tunc quæ visum est nobis Apostolis, & Episcopo Iacobo, atque Presbyteris cū vniuersa Ecclesia, delectos ex nobis viros mittere vna cū Barnaba, & Paulo gentium Apostolo, Tarsensī, & Iuda cognomēto Barsabbano, ac Sila, viris præcipuis inter fratres, scribere quæ epistolam eorum manu ijs verbis.

Apos

LIBER SEXTVS. 114

*Apostoli & Presbyteri, & fratres, his,
qui sunt Antiocheæ in Cilicia,
& Syria fratribus, ex gen-
tibus, salutem.*

„ **Q**uoniam audiuimus quòd quidã
 „ ex nobis conturbauerunt vos ser-
 „ monibus, peruertentes animas
 „ vestras ijs, quæ non mandauimus: vi-
 „ sum est nobis in vnum congregatis, de-
 „ lectos viros ad vos mittere cum dile-
 „ ctis nostris Barnaba & Paulo, hominib;
 „ bus, qui animas suas tradiderunt pro
 „ Domino nostro Iesu Christo pro ijs,
 „ quæ significastis. misimus etiam cum ijs
 „ Iudam, & Silam, qui verbis eadem vo-
 „ bis referent. Visum est enim Spiritui
 „ sancto & nobis nihil plus imponi vo-
 „ bis oneris, quàm horum necessariorum,
 „ vt abstineatis ab Idolothyris, sanguine
 „ suffocato, & fornicatione, à quibus si
 „ continebimini bene ageris. Valet. Atq;
 „ Epistolam quidem misimus, nos verò
 „ per aliquot dies mansimus Hierosoly-
 „ mis, simul deliberantes quæ ad com-
 „ munem vtilitatem, & ad corrigēdas res
 „ pertinebant.

Quòd oportet separari ab hæreticis.

Cap. XIII.

CONSTIT. S. APOST.

Postea intercessit aliquod tempus: visitatis fratribus, usque in sermone pietatis confirmatis, admonitisque fugere eos, qui sub nomine Christi & Moysi aduersantur Christo, & Moysi, & in pelle ouina includunt lupum. ij enim sunt Pseudochristi, & Pseudoprophetae, & Pseudapostoli, deceptores, corruptores, vulpibus similes, humi iacentes, vinearum calamitas: propter quos refrigescet multorum charitas. qui vero per-

Mat. 24.

Matth. 27.

seuerauerit usque in finem inflexibilis, is saluus erit. A quibus ut caueremus, Dominus nobis denunciabat, Venient, inquit, ad vos viri in vestimentis ouium, intus autem sunt lupi rapaces. a fructibus eorum cognoscetis eos. Attēdite ab ipsis. Surgent enim Pseudochristi, Pseudoprophetae, & decipient multos.

Qui sint, qui catholicam doctrinam praedicauerint, & quae sint illorum praecepta. Cap. XIII.

Igitur horum causa nunc in vnum conuenientes Petrus, & Andreas, Iacobus, & Ioannes filij Zebedaei Philippus, & Bartholomaeus, Thomas, & Matthaeus, Iacobus Alphaei, & Lebaeus cognomento Thadaeus, & Simon Can-

nas

nantes, & Mathias Iudæ suffectus, &
 Iacobus frater Domini, Hierosolymarū
 Episcopus, & Paulus doct̄or gentium,
 vas electionis, vnā congregati scripsis-
 mus ad vos hanc catholicam doctrinā
 ad vos confirmandos, quibus in vniuer-
 sa Ecclesia Episcopatus munus est com-
 missum: in qua declaramus vobis, Deū
 Omnipotentem vnum esse, præter quē
 nullus est, atq; vt illum solum colatis,
 & adoretis per Iesum Christum Domi-
 num nostrum in sancto Spiritu: vtami-
 niq; sacris Scripturis, lege, & Prophe-
 tis, parentes reuereamini: omnes nefas-
 rias actiones fugiatis: resurrectionem
 & Iudiciū credatis: retributionē expecte-
 tis: omnibus eius creaturis cū gratiarū
 actiōe vtamini: veluti eius operibus, nis-
 hilq; in se continētib; mali, legitimē
 connubia iungatis: vituperatione enim
 carēt huiusmodi nuptiæ, quoniam & à
 Domino iungitur viro mulier, atq; Do-
 minus dicit, *Qui fecit ab initio masculum* *Matth. 19.*
et feminam, fecit eos & dixit, Pro-
pterea relinquet homo patrem & ma-
trē, & adhærebit vxori suæ, & erūt duo
in carne vna. Neque verò post nuptias
liceat eā indemnata eijcere: Custodiet es
semetipsum, inquit, spiritu tuo, & vxorē iuuētū *Mala. 2.*
spiritus tuæ ne reliqueris: quā ipsa est particeps
vitæ tuæ, & reliquiæ spiritus tui,
 & ego feci, & nō alius: inquit enī Domi-

CONSTIT. S. APOST.

nus, Quod Deus coniunxit, homo ne
separet. Mulier enim est vitæ consors
ac socia, in vnum corpus à Deo constas-
ta qui verò contrà scindit in duo id,
quod est in vnum à Deo concretum: ra-
tionem rerum à Deo conditarum euer-
tit, & illius prouidentie aduersatur. Eo-
dem modo retinens eam, quæ naturæ
legem violat, iniuste facit: quoniam qui
adulterâ retinet, insanus atque impius
est: Abscinde enim eam, inquit, à carnis
bus tuis: non enim est adiutrix, sed insi-
diatrix ad alium desinens mentē. Ne-
que etiam circumcidamini: contentique
sint fideles circumcissione cordis in spī-
ritu. Circumcidimini enim, inquit, Deo
vestro, & circumcidite præputium cor-
dis vestri.

Eccl. 25.

1. Cor. 4.

Quòd non oportet baptismum iterare, neq;
recipere baptismum ab impijs datum,
qui baptismus non est, sed po-
tius contami-
natio.

Cap. XV.

Eodem modo contenti sint vno so-
lo baptismo, qui in Domini mor-
tem traditur, non ministerio abo-
minandorum hæreticorum sed proba-
torum sacerdotum in nomine Patris,
&

& Filiū, & Spiritus sanctū. Neque impio-
 rum baptismus recipitur, neque is, qui
 per sanctos administratur, altero bap-
 ptismo, debet irritus effici, ut enim vn^o
 est Deus, & vnus Christus, & Paracles-
 tus vnus, sic vnus est baptismus, qui in
 eius nomine datur. Qui verò ab impijs
 piaculum accipiunt, eorum sententię so-
 cii fiunt, non enim illi sunt sacerdotes. *1. Reg. 3.*
 dicit enim ihs Deus, Quoniam tu abieci-
 sti sententiam, abigiam & ego te, ut nō
 sis sacerdos mihi. Neque verò baptiza-
 ti ab ijs, initiati censentur, sed potius
 inquinati, cum non peccatorum remissio-
 nem accipiant, sed impietatis vincu-
 lum induant. Veruntamen initiatos ite-
 rum baptizare tentantes, crucifigunt
 Dominum, iterum eum interimunt, de-
 rident diuina, eludunt sancta, insultant
 Spiritui, sanguinem sanctum veluti cō-
 munem contemnunt, peccant in mittēs-
 tem, in passum, & in testificantem. Sed
 etiam, qui ob negligentiam baptizari
 contemnit, veluti infidelis condemna-
 bitur, & ei exprobrabitur veluti ingras-
 to. Ait enim Dominus, Nisi quis baptiz-
 zatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, *10an. 3.*
 non ingredietur in regnum cęlorum.
 Et iterum, Qui crediderit, & baptizatus
 fuerit, saluabitur: qui verò non credide-
 rit condemnabitur. Qui verò dicit, Bap-
 ptizabor cum ad finem vitę peruenē-
 ro,

CONSTIT. S. APOST.

Proh. 3. » ro, ne peccent, & baptismum inquinem. is Deum ignorat, & suæ naturæ est parum memor: Noli enim differre cōuer-
ti ad Dominū: nescis enim quid sequēs dies pariat. Baptizate quoque puerulos vestros, & educate eos in disciplina & præceptis Dei. Sinite enim, inquit, paruulos venire ad me, & nolite eos prohibere.

De libris falso inscriptis.

Cap. XL.

HAec omnia mandauimus vobis, vt nostram sententiam cognosceretis cuiusmodi sit, atque nostro nomine inuulgaros ab impijs libros ne receperitis, non enim nominibus Apostolorum attendere debetis, sed naturæ rerum, & rectæ sententiæ. nouimus enim à Simone & Cleobio pestilētes sub nomine Christi & Apostolorum compositos libros circumferri in fraudem vestri, qui Christum, nosq; eius seruos diligitis. Priscis quoque temporibus quidam libros Apocryphos scripserūt Moysi, Enoch, & Adæ, Isaia quoque, Dauidis & Hæliæ, atque trium Patriarcharū perniciosos & veritati infestos. Tales modo libros effecerunt execrandi homines, damnantes rerum originē, nuptias, prouidentiam, liberorum pro-
crea

creationem, legem, Prophetas, barbara quædam nomina inferentes, vt ipsi aiunt, Angelorum, re vera autem demonum in ipsis loquentium. Quorum doctrinam fugite, ne supplicij eorum participes sitis, qui illos conscripserunt, vt deciperent ac perderent fideles, & laudandos Domini Iesu discipulos.

De Clericis. Cap. XVII.

EPiscopum & Presbyterum, ac Diaconum dicimus vnus vxoris debere constitui, siue viuant eorum vxores, siue decesserint. non licere autem his, si post ordinationem sine vxore fuerint, ad nuptias transire: vel si vxores habeant, cum alijs coniungi, sed contentos esse ea, quam habentes ad ordinationem venerunt: ministros quoque, Cantores, Lectores, Ostiarios vnus vxoris viros esse iubem⁹. Si ante nuptias ad clerum venerunt, concedimus eis vt vxores ducere possint, si quidem hoc expetent, ne si peccauerint, poena afficiantur. statuimus autem nemini licere ex clero amicam, vel ancillam vel viduam, vel repudiatam ducere, vt etiam lex vetat. Diaconissa sit virgo, casta, sin minus, saltem vidua eligatur, quæ vnus

CONSTIT. S. APOST.
virum habuerit, fidelis & honesta.

*Adhortatio admonens fugien-
dam impiorum hæreti-
corum societatem.*

Cap. XVII.

Poenitentes recipite : hæc est enim
Dei voluntas in Christo. Catechu-
menos, post institutionem baptiza-
te, Impios hæreticos, qui impoenitentes
fuerint, segregatos à fidelibus eijcite, at
que à Dei Ecclesia exterminate, præcipi-
teq; fidelibus, vt ab eorum consuetudi-
ne omnibus modis se abstineant, nec
sermonis cum ijs, neque precum com-
munionem habeant vllam. Ij enim ad-
uersarij, insidiatoresq; sunt Ecclesiæ, qui
Pro. 14. „ gregem labefactant, & hæreditatem cõ-
„ taminant. Ostentatores, atque ex omni
parte deprauati, de quibus dicebat So-
lomon, in impietate eos simulare pietas-
tem, Est enim, inquit, via quæ videtur
quibusdam recta, sed extrema eius respi-
ciunt profunda Inferni. hi sunt illi, de
quibus Dominus amarè seuereque pro-
nunciavit, dicens, Quod sunt Pseudo-
christi, & doctores falsi, qui blasphemiam
affecerunt Spiritum sanctum, eiusque
donum post adeptam gratiam reicerunt,
quibus non remittetur nec in hoc sæ-
culo,

culo, neq; in futuro: qui Iudæos falsa religione superant, Græcos impietate: qui Deo, qui est super omnia, maledicunt, & Filium eius despiciunt, atque doctrinam Spiritus contemnunt: qui diuinos sermones negant: & per hypocrisim se eos recipere simulant in contumeliam Dei: fraudemq; eorum, qui eos sequuntur, qui sacram scripturam derident, & iustitiam, quæ tandem illa sit, ignorat: qui Ecclesiam Dei labefactant, veluti vulpeculæ vitæam. quos monemus ut fugiatis, ne laqueis animas vestras impediatis. Nam qui cum iustis ambulat, *Eccle. 9.*
 iustus erit: & qui cum insipientibus ambulat, cognoscetur. nec enim cum furibus currere oportet, neque cum adultero partem ponere, quoniam sanctus
 David inquit, Domine qui oderunt te, eos odio habui, & aduersus inimicos tuos contabui. perfecto odio oderam illos. inimici facti sunt mihi. Et Iosaphat Deus exprobrat amicitiam, societatemq; inicitam cum Achabo, & Ozia, per Ionã Prophetam inquit, Si cum peccatore tu amicitia iungeris, & auxilium præbes ei qui odio habetur à Domino, ideo statim ira Domini facta esset in te, nisi intentum fuisset cor tuum perfectum erga Dominum. propterea pepercit tibi Dominus. veruntamen interrupta sunt opera tua, & fractæ sunt naues tuæ. *2. Pa. 19.*

CONSTIT. S. APOST.

Isa. 57.

tate igitur illorum societatem, atque ab
 eorum pace abalienamini. de ijs enim
 Propheta loquebatur ijs verbis, Nō est
 gaudere cum impijs, dicit Dominus: si
 enim sunt occulti lupi, noui canes, qui
 non possunt latrare, qui quidem modō
 sunt pauci, sed progrediente, atque ap-
 propinquante consummatione, plures
 grauioresq; sunt futuri: de quibus dice-
 bat Dominus. Nunquid filius hominis
 cū venerit, inueniet fidē in terra? & eō
 quōd abundabit iniquitas, refrigescet
 charitas multorum, & venient Pseudo-
 christi, & Pseudopropheta, & dabūt si-
 gna in cælo, vt si fieri possit etiā electi
 decipiātur. quorū fraude liberabit nos
 Deus per Iesum Christum, qui est spes
 nostra. Etenim nos quoque cum peras-
 graremus gentes, ecclesiasq; confirma-
 remus, alios quidem multis administ-
 rationibus & sermonis medicina curatos ad
 sanitatem reduximus, cum morti essent
 vicini, & tantum non animam efflaret
 eos, qui nullo remedio curari potuerūt,
 ab ouili eiecimus, ne morbi contagione
 valentes agni contabescerent, sed puri,
 mundi, sani, integri Domino confere-
 uarentur. Atque hæc quidem vbique to-
 to orbe terrarum in singulis ciuitatis
 bus præstitimus. Reliquimus verō vo-
 bis Episcopis, & reliquis sacerdotibus
 iure, ac merito huius catholice doctrinæ

LIBER SEXTVS. 100 vi9

na monumentum pro confirmatione illorum, qui Deo crediderunt. Quam doctrinam misimus per Clementem cooperatorem nostrum fidelissimum, & filium vnanimem in Domino vnâ cum Barnaba & Timotheo filio optatissimo, & Marco Germano, cum quibus Titum vobis dedimus, & Lucam, Iasum nem quoque & Latiū, & Sospitru, per quos hortamur vos in Domino, vt a veteri consuetudine recedatis, vinculorum, inanium, exterminationum, obseruationum, delectus ciborum, baptismorum quotidianorum: vetera enim recesserunt, ecce noua sunt omnia.

Contra improbantes legem.

Cap. XIX.

Cognoscitis enim Deum per Christum, vniuersamq; eius dispensationem a principio institutam, quod dedit nobis legem simplicem ad auxiliū naturalis legis, puram, salutarem, sanctam, in qua & proprium nomen reposita, perfectam, absolutam, decem præcepta continentem, plenam, reprehensione carentem, conuertentem animas, cuius immemores Hebræos per Malachiam prophetam admonet dicens, *Mal. 4.*
 » Recordamini legis Moſis hominis
 » Dei, qui præcepit nobis mandata &
 » iustitias, qui adeo sanctus ac iustus
 est.

CONSTIT. S. APOST.

est, vt cum Dominus leprosum vnum
Luc. 5. » curauisset, posteaq; nouem alios, dixerit
 » priori. Vade & ostende te Pontifici,
 » & offer munus, quod præcepit Moses
 » in testimonium ipsi nouem vero illis
Mat. 5. » rursus, dicit & ostendite vos sacerdotibus:
 » Non enim legem dissoluit, vt si-
 » mon opinatur, sed impleuit. Inquit es-
 » nim, tota vnum, & vnus apex non præ-
 » teribit à lege, quousque omnia fiant. nō
 » enim veni, inquit, soluere legē, sed ad-
 » implere. Etenim Moses legislator simul
 » ac Pontifex, idemq; Propheta, & Rex,
 » Helias quoque zelator Propheciarum
 » adfuerunt in transfiguratione Domini
 » in monte, incarnationis, passionumq;
 » testes, vt amici, familiaresq; Christi, nō
 » vt inimici, & alieni. Ex quibus perspicuum
 » fit, legem bonam sanctamque esse
 » vnā cum Prophetis.

*Quæ sit naturalis lex, & quæ sit in-
 ducta, atque adiecta, &
 quam ob causam
 inducenda sit.*

Cap. X. V.

Lex est Decalogus, quam antequā
 » populus vitulum, hoc est Apin
 » Aegyptium faceret, Deus tulit vo-
 » ce, quæ auribus audiretur. Hæc lex ius-
 » tia

Ita est, ob quam causam lex dicitur, quoniam secundum naturam iuste iudicia facit, quam Simon improbat, putans se ab ea iudicatum, supplicium effugere non posse. Hæc lex bona est, sancta, libera. Exo. 20.
 Inquit enim, Si feceris mihi altare, ex terra facies mihi ipsum. non dixit Fac, sed, si feceris non necessitatem imposuit, sed liberæ potestati permisit. non enim sacrificio opus habet Deus, cum nulla re suapte natura indigeat, sed quæ admodum iam superiori tempore Deo charus Abel, & Noë, atque Abraam, & reliqui non rogati, sed naturali lege commoti, sua sponte Deo sacrificia offerrebant à grato animo profecta, ita permittit modo Hebræis, non iubendo, sed si voluerint concedendo, ac si recta animi sententia obtulerint, benignè recipiendo sacrificia ipsorum. Ideo, inquit, Si sacrificare desideras, non indigenti mihi sacrificia: nulla enim re opus habeo: meus est enim orbis terrarum, & perfectio eius. Cum verò eius populi homines huius rei immemores fuerunt, & vitulum pro Deo Deum inuocauerunt, eius causam perfectionis ab Aegypto tribuerunt, dicentes, Hi sunt dei tui Israel, qui eduxerunt te de terra Aegypti. Exo. 32.
 Et colentes similitudinem vituli comeditis fœnum, negauerunt Deum, qui per Moysen visitauerat ipsos in tribulatione

CONSTIT. S. APOST.

tione, ipsorum, Moſem (inquam) qui in manu & virga ſigna effecerat, Aegyptios decem plagis percufferat, mare rubrum diuiſis aquis tranſmiſerat, eos per mediam aquam, vt equitatū per campum duxerat, inimicos, & inſidiatores eorum demerſerat, fontem amarum ad Maran dulcem reddiderat, ex duro lapide aquam ad ſarrietatem eduxerat: columna nubis propter æſtus magnitudinem eos contexerat: columna ignea illuſtrauerat, viamq; monſtrauerat ignorantibus quò pergerent: qui manna de cœlo dederat, à mari carnis copiam miſerat inuecta ortygometra: qui in monte leges eis dederat. Cuius què vocem audire meruerant, eum abnegauerunt dicentes: Fac nobis deos, qui præeant nos. vitulumq; conſtauerunt, & ſacrificauerunt Idolo. Tunc verò ira incenſus Deus, vt qui eos ingratos videbat, obligauit eos vinculis artiffimifſimis oppreſſione onerum, atque duricie catenæ, & non ampliùs dixit, Si feceris: ſed Fac altare, & aſſiduè ſacrificat. Immemor es enim gratiæ. Offer igitur iugè holocauſtū, vt memorſis mei. Nā quoniam malè vſus es libertate, poſthac tibi impono neceſſitatem, atque certis tibi prohibeo, & animalium mūdorum & immundorum delectum tibi præſcribo, quanuis omne animal bonitatē

habeat, vt quod à me factum fit, & ex
 terminationes tales tibi impero, expias
 tiones, afsidua baptisnata, asperſiones,
 luſtrationes, ceſſationes varias, atque iſſ
 ſingulis, niſi obtemperaueris, poenam
 ſtatuo, vt æquum eſt inobedienti, vt
 hoc modo vexatus, & catena cneſtus, à
 multitudine deorum recedas, omiſſoq;
 illo, Hi ſunt dii tui Iſraël, recorderis il-
 lius, Audi Iſraël Dominus Deus tuus
 Dominus vnus eſt, confugiasque ad iſ-
 lam legem, quam ego natura omnibus *Exo. 32.*
 hominibus indidi, vnū ſolum eſſe Deū
 in celo & in terra, huncq; diligendum
 ex toto corde, ex omnibus viribus, atq;
 ex omni mente, & excepto illo nemi-
 timendum: neque aliorum deorum no-
 men mente concipiendum, neque lin-
 gua pronun- ciandum. Nam ob duritiē
 obligauit eos, vt ſacrificando, ceſſando,
 ſe expiando, atque talia obſeruando, in
 cogitationem eius venirent, qui hæc iſ-
 plis præcepſſet.

*Quòd ſub grãtia ſumus, & non in
 ſeruitute legis inducti in
 Chriſtum cre-
 dentes.*

Cap. XXI.

CONSTIT. S. APOST.

Vestri, qui credidistis in vnū Deū
 ac non necessitate, sed recta senten-
 tia, ei, quos vos vocauit, paruistis,
 beati sunt oculi, quoniam vident, & au-
 res, quoniam audiunt. soluti enim estis
 vinculis, & seruitutē liberati. non am-
 pliūs enim (inquit) dico vos seruos, sed
 amicos, quoniam omnia, quæ audiui à
 Patre meo, manifestauī vobis. illis enim
 nolentibus loqui vel audire, non defes-
 tu pœnarum, sed abundantia nequitie
 dedi mandata non bona, & iulitias, in
 quibus victuri non sunt. nō bona autē
 ex proposito ipsorum, quoniam caute-
 ria, gladius, madicamenta infesta sunt
 non valentibus: non seruantur autem
 propter inobedientiam, vnde non ser-
 uata mortem eis afferunt.

*Quòd lex de sacrificio induc̃ta erat,
 quam adueniens Christus,
 sustulit.*

Cap. XXII.

VOs igitur beati estis, qui maledic-
 tione estis liberati, Christus enim
 Dei filius cum venisset, legem ratā
 habitam impleuit, induc̃ta sustulit, si nō
 omnia, at grauiora: legem confirmans,
 s̃s finem imponens, voluntatēq; huma-
 nā rursus dimisit liberam, vt non hic
 temporaneq; mortis iudicium exercean,
 sed

sed in alio statu rationes sit cognitur.
 Ideoque dicit, Qui vult venire post me,
 veniat. Et rursus, Num & vos vultis
 abire? Iam verò ante quoque eius aduē-
 tum recusabat populi sacrificia, sæpenu-
 merò in eum peccantis, atque existimā-
 tis sacrificijs eum non poenitentia plas-
 catum iri. ita enim, inquit, Vt quid mis- *Iere. 6.*
 hi incensum de Saba affers, & cinnamo-
 mum de terra longinqua? Holocaustos *Iere. 7.*
 mata vestra non sunt accepta, & sacrifi-
 cia vestra nō placent mihi, & deinceps,
 Holocaustomata vestra congregate cū
 sacrificijs vestris, & comedite carnes,
 quoniam non mandavi vobis, quando
 eduxi vos de terra Ægypti. De holocau-
 stis, & sacrificijs per Isaiam quoq; *Isa. 1.*
 mihi multitudo victimarum vestrarū?
 dicit Dominus. Plenus sum holocaustis
 arietum: adipem agnorum, & sanguin-
 em taurorum, & hircorum nolo, ne-
 que veneritis apparere mihi. Quis enim
 quæsiuit hæc de manibus vestris? calca-
 re atrium meum non adderis amplius.
 Si obtuleritis siliginem, vanum, incensum,
 abominatio est mihi. Neomenias
 vestras, & sabbata vestra, & diem ma-
 gnum non feram, ieiunium, & cessatio-
 nem, & festiuitates vestras odit anima
 mea. facti estis mihi in societatem. Et
 per alium dicit, Discede à me, sonum *Amos. 5.*
 carminum tuorum, & psalmum orga-

CONSTIT. S. APOST.

norum tuorum non audiam : & Satis
 li, qui sacrificare constituerat, Samuel

1. Reg. 15.

dicit, Bona auscultatio super sacrificiis,
 & obedientia super adipem arietum. Ec
 ce enim non vult Deus sacrificium sicut
 obtemperari sibi, & per David dicit,

Psal. 94.

Nō recipiam de domo tua vitulos, neq;
 de gregibus tuis hædos. Si esuriero non
 dicam tibi: meus est enim orbis terrarū
 & perfectio eius. Num manducabo
 carnes taurorum, aut sanguinem hircorū
 bibam? Sacrifica Deo sacrificium
 laudis, & redde altissimo vota tua. At
 que in omnibus scripturis eorum sacrifi
 cia reñcit, quoniam in ipsum peccas
 uerunt, Sacrificia enim impiorum, ab
 ominatio apud Dominum. Etenim ini
 què offerunt ea. & iterum, Sacrificia im
 piorum tanquàm panis ipsis, omnes co
 medentes ea inquinabuntur. Quòd si
 ante suum aduentum, loco sacrificij cor
 mundum postulabat, & spiritum contri
 tum, modo cum iam venerit, multò
 magis hæc, quæ per sanguinem fiebant,
 eum dicimus fuitulisse. Sustulit autem
 cum prius illa impleuerit. etenim circū
 cūcisus est, & aspersus, sacrificia quoq;
 obrulit, & holocausta, atque alijs
 moribus vsus est: ipseque legislator esse
 factus est perfectio legis, non sublata
 lege naturali, sed extinctis ijs, quæ per
 deuteriosim inducta fuerant, quan
 quam

Pror. 15.

què offerunt ea. & iterum, Sacrificia im
 piorum tanquàm panis ipsis, omnes co
 medentes ea inquinabuntur. Quòd si
 ante suum aduentum, loco sacrificij cor
 mundum postulabat, & spiritum contri
 tum, modo cum iam venerit, multò
 magis hæc, quæ per sanguinem fiebant,
 eum dicimus fuitulisse. Sustulit autem
 cum prius illa impleuerit. etenim circū
 cūcisus est, & aspersus, sacrificia quoq;
 obrulit, & holocausta, atque alijs
 moribus vsus est: ipseque legislator esse
 factus est perfectio legis, non sublata
 lege naturali, sed extinctis ijs, quæ per
 deuteriosim inducta fuerant, quan
 quam

quàm non omnibus.

*Quomodo Christus impleuerit legē, &
quæ extinxerit, quæ commuta-
uerit, vel transfulerit.*

Cap. XXIII.

Legem enim naturæ non sustulit, *Deut. 6.*
sed confirmauit: nam qui dixit in
lege, Dominus Deus tuus, Domi-
nus vnus est, idem dicit in Euangelio: *10an. 17.*
Ut cognoscant te solum Deum, & qui di-
xit, Diliges proximum tuum, sicut te *10an. 13.*
ipsum, in Euangelio renouato præce-
pto: Mandatum nouum (inquit) do vo-
bis, vt diligatis vos inuicem. Qui tunc
eandem prohibuit, modo prohibet in-
consideratam iram: qui tunc adulteriū,
modo illicitam cupiditatem: qui tunc
latrocinium, modo magis commendauit
eum, qui de proprijs laboribus in op-
ibus præbet: qui tunc odium prohibuit:
nunc inimicorum dilectionem præcepit:
qui vindictam, nunc præcipit patientiam,
non quòd iniusta sit vindicta, quæ iuste
sumatur, sed quòd præstantior sit patientia.
Neque verò naturales affectiones excidi iussit,
sed illarum exuperantiam, qui colendos
parentes præcepit, ipse ijs subiectus erat:
quæ Sabbathum seruari voluit, vt ille dies

CONSTIT. S. APOST.

consumeretur in legum meditatione, nunc quotidie iussit nos cogitantes condita naturae providentia: quae legem, gratias agere Deo. Circumcisionem sustulit, cum eam in se expleisset. Ipse enim erat, cui reposita erat expectatio gentium: qui iusjurandum praeeperat, & periusurium prohibuerat, omnino iurare vetuit. Baptismum, sacrificium, sacerdotium, localem adorationem alio modo mutavit. pro quotidiano baptismo, vnum solum baptismum instituit, qui in eius mortem perficitur pro vna tribu. De qualibet natione praecipit optimos deligi, nec corporum integritatem spectari, sed religionem ac vitam. Pro sacrificio cruento, rationale, & incruentum, ac mysticum sacrificium instituit, quod in mortem Domini per symbola corporis, & sanguinis sui celebratur. pro adoratione locali, ab ortu Solis usque ad occasum in omni loco imperii sui: nomen suum celebrari statuit. Quare non iustulit à nobis legem, sed vincula: nam de lege Moses inquit, Meditaberis verbum, quod ego tibi mando, sedens domi, surgens & ambulans in via. Et David ait, In lege Domini voluntas eius, & in lege eius meditaberis die ac nocte. ubique enim nos legibus obiectos esse vult, non legum contemptores. Beati enim (inquit) immaculati in

Deuter. 6.

„

Psal. 1.

„

Psal. 18.

„

in

„ in via, qui ambulant in lege Domini:
 „ Beati qui scrutantur testimonia eius: in
 „ toto corde exquirent eum. Et iterum,
 „ Beati sumus Israël, quoniam quæ placent
 „ Deo, cognita sunt nobis. Et Domi-
 „ nus inquit, Si hæc cognouistis, beati
 „ estis si feceritis ea.

*Quòd per Romanos quoque voluit Do-
 minus Iustitiæ legem de-
 monstrari.*

Cap. XXIIII.

Non solum per nos Iustitiæ legem
 vult demonstrari, sed etiam placuit
 sibi, vt ea per Romanos appa-
 reret, atque luceret. nanque ij quoque
 credentes in Dominum, a deorum erro-
 re, atque iniquitate recesserunt, & bo-
 nos receperunt, improbosq; puniunt,
 & iudæos vectigales habent, atque suis
 iustis eos vti non permittunt.

*Quòd Deus iudæos ob impietatem, qua
 aduersus Christum vsi sunt, in seruitu-
 tem redactos, tributo subiecit.*

Cap. XXV.

Quoniam sponte seruitutem sibi im-
 posuerunt dicentes, Nō habemus
 Regem nisi Cæsarem: & nisi occi-

CONSTIT. S. APŌST.

Galat. 3. 11

cidamus Christum, omnes in eum credent, & venient Romani, & tollent locum nostrum, & gentem, atque inuiti vera prædixerunt: nam & in eum gentes crediderunt, ipsiq; à Romanis potestate spoliati sunt, prohibitiq; ea facere, quæ sibi patrijs legibus præcepta fuerant: Maledictus enim (inquit) qui non manet in omnibus scriptis in libro legis ut ea faciat. fieri autem non potest, ut cum dispersi vagiq; inter gentes viuant, omnia faciant, quæ lex præscribit. Vetat enim diuinus Moses altare extra Hierosolyma constitui, legemque extra Iudææ fines legi. Sequentes igitur nos Christum, benedictionum hæreditatem adipiscamur, legi & Prophetis per Euangelium obsequamur. Fugiamus eos, qui Deos colunt, interfectores Christi, & Prophetarum, nephandos atque impios hæreticos: obtemperemus Christo ut Regi, qui potestatem habet inducendi varias leges, ac tanquam sapiens legislator nouas ferendi, vbique naturalibus immobilibus conseruariis.

Quòd fugere oportet hæreticos tanquam animarum pestem.

Cap. XXVI.

CAuete ab hæreticis omnibus Episcopi & laici, qui legem, & Prophetas

tas improbant. Deo enim Omnipotenti infesti non parent, & Christum non cōfitentur filium Dei. Negant enim eius generationem secundum carnem. Crucem erubescunt, passionem ac mortem contemnunt; resurrectionem ignorant, æternam eius generationem præcidūt. Alii, ex ijs in alio impietatis genere versantur: opinati Dominum purum hominem esse ex anima tantum & corpore constantem: alij Iesum illū ipsum Deū, qui est super omnia, esse existimant, putantes eum sibi ipsi patrem esse. quibus quid potest esse magis impium? alij rursus cibos quosdam vituperāt nuptiasque cum liberorum procreatione improbant: quod opus sint diaboli, cum quibus ob suam improbitatem sint impij, nolunt à mortuis resurgere, propterea resurrectionem labefactant, dicentes, nos eximios quosdam fore, si comedere, & bibere noluerimus, fingentes dæmonia quædam nudata carnibus, à mortuis excitatum iri: qui damnabuntur ad ignem æternum. Quare fugite ab ijs, ne vna cum illorum impietate pereatis,

De Iudaicis & Græcis obser-
nationibus.

Cap. XXVII.

CONSTIT. S. APÓST.

Quod si quidam Iudaicas consue-
 tudines obseruant, fluxum semina-
 nis, nocturnas pollutiones, les-
 gitimos concubitus: dicant nobis his
 horis, vel diebus, quibus horū aliquid
 ipsis accidit, abstinentne se ab oratione
 vel à libro tangendo? si affirmabunt,
 perspicuum est eos Spiritu sancto destit-
 tui, qui semper cum fidelibus versatur:
 nam de Sanctis ait Solomon, vt vnus-
 quisque se præparet, vt cum dormit,
 cust odiat eum, & cū expergiscitur, col-
 loquatur eū eo. Nam si existimas o mul-
 lier septem diebus te in puerperio manē-
 tem, Spiritu sancto priuatā esse, nū quo-
 que si repentē mortem obires, vacua
 Spiritu sancto, & destituta spe erga Deū
 decederes? vel potius spiritum habes om-
 nino inseparabilem, vt qui locum nō
 occupet? necessaria est autem tibi ora-
 tio, & spiritus afflatus, cum nihil in eo
 preces. Nam nec legitimus concubitus,
 nec cubile, nec sanguinis fluxus, nec no-
 cturna pollutio potest hominis naturā
 contaminare, vel Spiritum sanctum au-
 ferre, sed sola impietas & actio iniusta.
 Nam Spiritus sanctus semper manet cū
 ijs, qui eum adepti sunt, quousque di-
 gni fuerint, & à quibus se subtrahit, eos
 desertos & spiritui nequam contradic-
 tos dimittit. Homo autem omnis, alius
 spiritu sancto plenus est, alius impuro,
 nec

PROV. 6.

”

”

nec potest alteri effugere, nisi aliquod contrarium patiatur. Paracletus enim odit omne mendacium, Diabolus omnem veritatem. Vnusquisque autem qui baptismum verè est adeptus, à diabolico spiritu recessit, & Spiritum sanctum obtinuit, atq; bonum agenti adest Spiritus sanctus, complens eum sapientia & intellectu, nec permittit spiritum malum ad eum accedere, obseruans illius inuasiones. Tu ergo mulier si quæ admodum dicis, in diebus puerperii Spiritu sancto vacua es, certè plena es impuro: nam nec orans, neque legens inuitum illi aduocas, amat enim is ingratos, si vllus alius, inertes negligentes, somnolentos, quoniam ipse quoq; ingrato animo malignus à Deo spoliatus est dignitate, qui pro Archangelo diabolus esse maluerit. Ideo mulier vanos sermones desere, semperque memor esto Dei, qui te creauit, atq; ei supplica. est enim tuus quoque, qui cunctorum est Dominus. meditareque illius leges, nihil obseruans, nec naturalem purgationem, neque concubitum legitimum neque partum, neque abortum, neque corporis maculam: quoniam huiusmodi obseruationes, sunt stultorum hominum inania commenta, ac mente carentia. nam nec funus, nec cadauer, nec sepulchrum, nec cibus, nec pollutio

CONSTIT. S. APOST.

potest animam hominis inquinare, sed sola aduersus Deum impietas & iniquitas, atq; proximi iniuria, vt rapina, & vis, atque omne quod est Iustitiæ contrarium, adulterium, fornicatio. Quare his vitatis, deserite obseruationes dilecti, Græcorum enim sunt propriæ, nõ enim mortuum abominamur vt illi, sperantes illum iterum victurum: neq; legitimum concubitum improbamus. Est enim eorum consuetudo vt in his impiè sentiant: Dei enim voluntate conciliatur viri & mulieris iusta coniunctio. Nam qui fecit ab initio, masculũ, & feminam fecit eos, & benedixit eis, ac dixit, Crescite & multiplicamini, & replete terram. Quare si Dei voluntate sexus sunt ad sobolem propagandam cõgeminari, ergo de illius quoque sententia facta est maris & feminae congressio.

De masculorum concubitu, adulterio, fornicatione.

Cap. XXVIII.

AT non ille abominabilis concubitus, qui contra naturam fit, neq; praua actio, quæ Deo infesta est: nam contra naturam est Sodomorum peccatum, & cum bestiis coniunctio, praua actio adulterium, & fornicatio, quor

quorum factorū aliud est scelus, aliud
 est iniustitia, vltimū est peccatum: nula
 lum verò impunitum relinquitur pro
 suo genere. Nam primi quærunť mun-
 dum dissolui, ijs, quæ secundum natu-
 ram sunt, contra naturam abutentes.
 Secundi iniustè faciunt, qui alienas nu-
 ptias corrumpunt, & quod à Deo in-
 vnum coniunctum est, in duo diuidūt,
 filiosque suspectos faciunt, & natura-
 lem virum insidijs exponunt. Fornicas-
 tio est propriæ carnis corruptio, quæ
 non causa liberorum expetitur, sed vo-
 luptatis, quod est incontinentiæ signū,
 non argumentum virtutis. Hæc aut-
 tem omnia legibus prohibita sunt, in-
 quit enim Scriptura: Non dormies cū
 masculo coitu muliebri: maledictus es
 nim est talis, & lapidibus obruite eos:
 abominationem fecerunt. Omnem
 dormientem cum iumento, interficite
 eum: iniquitatem fecit in populo. Et si
 quis mulierem nuptam vitiauerit, occi-
 dite vtrumque, iniquitatem fecerunt,
 rei sunt: moriantur. & deinceps non e-
 rit, qui fornicetur in filijs Israēl. Et nō
 erit quæ fornicetur de filiabus Israēl.
 Non offeres mercedē meretricis Dño
 Deo tuo ad altare, nec preciū canis. Nō
 enim, inquit, castæ sunt preces de mer-
 cede meretricis. Hæc leges prohibue-
 runt, nuptias cōmendauerunt, benedix-
 erunt

Leu. 18.

c. 20.

Leu. 18.

c. 20.

Deut. 22.

Deut. 23.

CONSTIT. S. APOST.

Etas eas appellantes : quoniã benedixit
 eis Deus, qui feminã cū masculino cons-
 iunxit. Ait quodã in loco sapiens Solo-
 mon, A Domino copulatur mulier vi-
 ro. Et Dauid inquit, Vxor tua sicut vis-
 tis abundans in lateribus domus tuæ:
 Filij tui sicut nouellæ oliuarum in cir-
 cuitu mensæ tuæ. Ecce sic benedicetur
 homo, qui timet Dominum. Nuptiæ
 igitur honestæ & commédabiles sunt,
 ipsaque liberorum procreatio pura est:
 nihil enim mali inest in bono. Neq; ve-
 rò naturalis purgatio odiosa Deo est,
 qui illam instituit in mulieribus per
 menstrua spatia, valetudinis, firmitas-
 tisq; causa, cum otiosæ sint, vt quæ ma-
 gna ex parte domi sedent, sed etiam (vt
 habetur in Euangelio) cum illa, quæ pa-
 tiebatur fluxū sanguinis, valetudinis
 gratia salutarem simbriam attigisset,
 non molestè tulit Dominus, neque om-
 nino illam accusauit, immo potius eam
 curauit, dicens, Fides tua te saluam fe-
 cit. Menstruisque apparentibus mulie-
 ribus, viri cum eis ne coeant, vt filij sine
 morbo nascantur : prohibuit enim
 hoc lex inquiring, Ad mulierem mens-
 struatam ne accedas. Neque verò cum
 prægnantibus consuetudinem habeat:
 non enim suscipiendorū filiorū, sed vo-
 luptatis causa hoc faciunt. oportet au-
 tem Dei amicū, nō appetere voluptatē.

Quos

Pro 19. ,,

Psa. 127. ,,

”

”

Matt. 9. ,,

”

”

Eze. 18. ,,

”

Quomodo oporteat mulieres viris suis
 subiectas esse, & viros dili-
 gere suas vxores.

Cap. XXIX.

Mulieres subiectæ estote viris ve-
 stris, eosque in honore habete, ac
 timore, & charitate illis inservite
 quemadmodum sancta Sarra Abrahã
 honorabat, quæ nec nomine ipsum au-
 debat appellare, sed dominum illũ vo-
 cabat: Dominus meus, inquit, senex
 est. Item viri diligite vestras vxores vt
 propria membra, vt vitæ socias, in fi-
 lijsque generandis adiutrices. Latere *Prou. 5.*
 enim inquit, cum muliere, quæ est à iu-
 uentute tua, cerua tuæ amicitia, & pul-
 lus tuarum gratiarum conuersetur te-
 cum, propria verò præeat te, & adsit ti-
 bi in omni tempore, in huius enim ami-
 citia implicatus, multiplicabilis eris. Di-
 ligite ergo eas vt membra propria, vt
 corpora vestra. Scriptum est enim hoc *Mal. 2.*
 modo, Dominus testificatus est inter
 te & mulierem adolescentiæ tuæ, & hæc
 consors tua, & non alius fecit, & reli-
 quæ spiritus tui, & custodite in spiritu
 vestro. & mulierem adolescentiæ tuæ
 ne deleas. Vir igitur & vxor iustis nu-
 ptijs coniuncti, mutuo se excitantes, si-
 ne obseruationibus orent, & quanuis
 non

CONSTIT. S. APOST.

non lauent, tamen erunt lustrari. Qui
verò alienam vxorem correperit, vel
cum meretrice se inquinauerit, neque
si toto mari, atque omnibus fluuijs se
abluerit, expiari poterit.

*Quòd Iudeorum & Græcorum mos est
obseruare naturales purgationes, & mor-
tuorum reliquias vitare, à Chri-
stianis verò hoc est
alienum.*

Cap. XXX.

Nolite obseruare legalia, nec natu-
ralia piacula, existimantes ijs con-
raminari, nec sequamini Iudaicas
separationes, nec assiduos baptismos,
neque expiationes in cōtactu mortui,
sine vllaquē exceptione conuenire in
cœmeteria, sacros libros in ijs legentes
& psallentes pro ijs, qui dormierunt,
Martyribus, atq; omnibus sanctis, qui
à sæculo fuerunt proque fratribus nos-
tris, qui in Domino obierunt: Et anti-
typum regalis corporis Christi, acces-
sibilemque Eucharistiarn offerte in Ec-
clesijs & cœmeterijs vestris. Atque in
exitu mortuorum psallentes, eos deducite,
si fideles fuerint in Domino. *Pre-*
ciosa enim in conspectu Domini mors
sanctorum eius. Et iterum, Reuertere
anima mea in requiem tuam, quoniam
Dos

Psa. 115.

Psa. 114.

» Dominus bene fecit tibi. Et alio in locis *Proh. 104*
 » co. Memoria iustorum cū laude. Et ius- *Sap. 3.*
 » storum animæ in manu Dei. Nam, qui
 in Deum crediderunt, quanquam obie-
 runt, tamen non sunt mortui. Dicit. n.
 Dominus Sadducæis de resurrectione
 mortuorū, Non legistis quod scriptum *Mat. 12.*
 » est, Quoniam ego Deus Abraam, Deus
 » Isaac, Deus Jacob: nō est Deus mortuo-
 » rum, sed viuorum: omnes enim in ipso
 viuunt. Igitur eorū, qui in Deo viuūt,
 nec reliquæ sine honore manent, nam *1. Reg. 6.*
 Helissæus Propheta post discessum e vi-
 ta, mortuum quendam excitauit inter-
 sectum à Piratis Syriæ, attigit enim cor-
 pus eius Helissæi ossa, atque excitatus
 vixit: quod factum non esset, nisi Helis-
 sæi corpus sanctum fuisset. Et Ioseph cō-
 plexus est Iacob post mortem, cū in ias-
 ceret in lectulo, & Moses ac Iesus Nas-
 uæ Iosephī reliquias secum duxerunt,
 quod minime putauerunt piaculum.
 Quare vos quoque Episcopi & alij sine
 metu piaculi contingētes mortuos, no-
 lite putare quod eorum contactus vos
 inquinat: neque eorum reliquias vites-
 tis, omisis huiusmodi insanis obserua-
 tionibus, ornaminīq; sanctitate & tēpe-
 rantia, vt participes immortalitatis, &
 cōsortes Regni Dei efficiamini, & pro-
 missionē Dei assequamini, requiescētes
 in æternum per Iesum Christū Saluac-
 torem

CONSTIT. S. APOST.

torem, qui potest aperire aures cordis vestri, ad recipiendū acuta Dei eloquia per Euangelium, & per doctrinam Iesu Christi Nazareti. Qui crucifixus est sub Pontio Pilato, & Herode: mortuus ac suscitatus à mortuis, & iterum venturus in consummatione sæculi cum gloria ac virtute multa. Qui mortuos est excitaturus, Mundo finē impositurus, & vnicuique pro meritis tributurus. Qui dedit nobis se ipsum pignus resurrectionis, atque in Cælū assumptus est per potentiā Dei & Patris ipsius in conspectu nostro. qui per quadraginta dies comedimus & bibimus vnā cum illo, postquā à mortuis resurrexit: quiq; sedet à dextris Throni maiestatis omnipotentis Dei sepe Cherubin. Qui audiuit, Sede à dextris meis donec ponā inimicos tuos scabellū pedum tuorū. Quem vidit beatissimus Stephanus stantem à dextris virtutis, & exclamans dixit, Ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris Dei, vti Pontificem omnium rationalium ordinū, per quem honor, maiestas, & gloria Omnipotenti Deo, nunc, & in sæcula,
Amen.

Psal. 109.

Actor. 9.

”

CON=

CONSTITUTIONVM SAN-
ctorum Apostolorum B.
Clemente Roma-
no aucto-
re.

LIBER SEPTIMVS.

*De conuersatione, & vite moribus
deque gratiarum
actione.*

Cap. Primum.

Vm legislator Mo-
 ses dixerit Israelitis, *Dent. 30.*
 Ecce posui in conspe-
 ctu vestro viam vis-
 ta, & vitam mortis,
 & subiunxerit. Elige
 vitā vt viuas. & Hes-
 lias Propheta dixerit populo, Quousq;
 claudicatis utroq; poplite? Si Deus est *3. Reg, 18.*
 Dominus, sequimini eum, merito quo-
 que dicebat Dominus, Nemo potest *Matt. 6.*
 duobus dominis seruire vel enim altes-

CONSTIT. S. APOST.

rum odio habebit, & alterum diliget,
 21 vel vni hærebit, alterum contemnet.

*De via naturali, & inducta, & quòd
 vna à Deo, altera ab errore
 prouenit ex insidijs
 Diaboli.*

Cap. 11.

Necessario nos etiam secuti magis-
 strum Christum, qui omnium ho-
 minum Saluator est, maximè fi-
 delium, dicimus duas esse vias, vnam
 mortis, vitæ alteram, quæ inter se com-
 parationem non habent: magna est es-
 nim earum differentia, immo omnino
 dissident: ac naturalis quidem est vitæ
 via, inducta verò via mortis, quæ non
 voluntate Dei accidit, sed insidijs ad-

Dent. 6. uersarij. Prima est igitur via vitæ: atq;
 21 hæc ipsa est, quam præscribit lex, dili-
 22 gere Dominum Deum ex tota mente,
 23 & ex tota anima, atque illum solū præ-
 24 ter quæ nullus est: & proximum sicut
Matt. 7. teipsum, & quodcunque tibi fieri non
Matt. 5. vis, id alteri ne feceris. Benedicite ma-
 ledicentibus vobis. Orate pro caluma-
 21 niantibus vos. Diligite inimicos ves-
 22 tros, quæ est enim merces vestra, si as-
 23 metis, qui amant vos: nam & Ethnici
 24 hoc faciunt: vos verò amate illos, qui
 odio

- » odio vos habent, & inimi cum non ha
 » bebitis, Nullū hominem, inquit, odio *Dent. 23.*
 » habebis, non Aegyptum, non Idumēū:
 » omnes enim sunt Dei creaturæ. Fugis *I. Pet. 4.*
 » te autem improborum non naturam,
 » sed propositum. Abstinetes vos à carna
 » libus & mūdānis cupiditatibus. Si quis *Matt. 5.*
 » percusserit te in vna maxilla, verte ei
 » alteram, non quòd vindicta in malis
 » sit, sed quòd patientia præstantior. Ait
 » enim Dauid: Si retribui retribuētibus *Psal. 7.*
 » mihi mala. Si quis te angarizauerit vs
 » num milliare, vade secum alterum. Vo *Matt. 5.*
 » lenti tecum certare, & tunicam tuam
 » accipere, dimitte etiam pallium. Et ab
 » eo, qui tollit tua, ne repetas. Petenti à
 » te, da. Et volenti abs te mutuum accipe
 » re, noli claudere manum. Vir enim ius
 » tus misericordia mouetur, & accom
 » modat: omnibus enim vult dari Pater,
 » qui Solem suum oriri facit super ius
 » tos & bonos, & pluit super iustos & ius
 » tos. Omnibus igitur æquum est sup
 » pedicare de iustis laboribus. Honora es
 » nim, inquit, Dominum, de tuis *PRON. 3.*
 » iustis laboribus. præfes
 » rendi autem sunt
 » Sancti.

CONSTIT. S. APOST.

Morales exhortationes dominicarum præ-
ceptionum concordēs cum antiquis man-
datis diuinarum legum. Prohibitio
iræ, inuidiæ, corruptelæ, adul-
terij, atque omnis ve-
tite actionis.

Cap. III.

Non occides, hoc est non perdesti
bi similem hominem: dissoluis es-
nim quæ bens coagmentata sunt:
non quòd omnis cædes in malis habes-
da sit, sed quia solum illa prohibetur,
quæ innocenti infertur, iusta verò ma-
gisstratibus reseruatur. Non mœchaber-
is. diuides enim carnē in partes duas.
Erunt enim, inquit, duo in carne vna.
vnum. n. sunt vir & mulier natura, cō-
sensione societate, amore, vita, more:
separantur autē sexu, & numero. Puer-
os non vitiabis: contra naturam. n. est
hoc vitium, profectum à Sodoma, quæ
à Deo misso incendio conflagrauit: is
n. est execrabilis, & dicet omnis popu-
lus fiat. Non fornicaberis: non. n. erit
fornicator inter filios Israel. Non furas-
beris. Achar. n. cū in Israele furatus
esset, in Hierico lapidibus oppressus in-
terijt: & Giezi furatus, mentirusque,
Nēemani lepram adeptus est. & Iudas
cū surriperet pauperum facultates,

Dos

Exo. 20. »

»

Leu. 20.

Ios. 7.

4. Reg. 8.

1048. 12.

LIBER SEPTIMVS. 132

Dominum gloriae Iudaeis tradidit, & *Actor. 1.*
 peccati dolore se suspendit, & crepuit
 medius, diffusaque sunt viscera eius. Ana
 nias quoque & Saphira eius vxor fu- *Actor. 5.*
 rati res proprias, cum tentassent Spiritu
 rum Domini, sententia Petri coaposto-
 li nostri fiatim sunt mortui.

*Prohibitio magicæ, interemptionis fi-
 liorum, periurij, falsi te-
 stimonij.*

Cap. IIII.

Non dabis operam magicæ arti:
 non lustrabis: lustratores. n. non
 finctis viuere. Non interficies fi-
 lium tuum in interitu, nec quod natum
 erit, occides omne. n. quod formatam
 animam à Deo accepit, vindicabitur, si *Exod. 20.*
 iniuste interimatur. Non concupisces *Matt. 5.*
 res proximi tui veluti vxorem filium,
 bouem, agrum. Non peierabis: dictum
 est enim ne iures omnino: quod si non
 feceris, saltem iustum iussurandum iu- *Psal. 62.*
 res, quoniam Laudabitur omnis, qui
 iurat in idipsum. Falsum testimonium
 non dices, quoniam qui criminas
 tuus, non dices, quoniam qui pauperem, tuum
 non contumelias. *Pro*
 qui illum cre-
 uit.

O Prof

CONSTIT. S. APOST.

*Prohibitio detractiois iracundie,
morum subdolorum, sermo-
nis otiosi, mendacij, in-
iuria, hypocri-
sis.*

cap. V.

PROV. 12.

Non maledices: Ne diligas, inquit,
maledicere. Ne tollaris, neque in-
iuriarum memor eris. Vix enim

PROV. 6.

recordantium iniuriarum in mortem.
Non eris ancipitis sententiæ, neque bis
linguis: laqueus enim fortis viro, pro-
pria labia. Et vir loquax non rectifica-
bitur super terram. Nō erit sermo tuus
vacuus: omnis enim sermonis otiosi
reddes rationem. Non mendacium di-
ces: Perdes enim, inquit, omnes, qui lo-
quantur mendacium. Non eris iniurio-
sus neque rapax, Vix enim, inquit, op-
primenti proximum iniuria mala.

PSAL. 139.

MATT. 12.

PSAL. 80.

ISA. 45.

*Prohibitio improbitatis, personarum ac-
ceptionis, iræ, odij, inuidiæ.*

cap. VI.

NOli esse hypocrita, ne partem tuam
cum ipsis ponas. Nec improbus,
nec superbus, Superbus, n. Deus
resistit. Non accipies personam in iudi-
cio, quoniam Domini est iudiciū. Non
odio habebis omnem hominem, redar-
guat

DEUT. 10.

16.

LEVI. 19.

gutione redargues fratrem tuū, & non accipies per eum peccatum. Et redargue PROV. 9.
 „ sapientem, & diliget te. Fuge omne ma-
 „ lum, & omne quod est simile ipsi. Abs-
 „ tine enim, inquit, ab iniustos, & tres
 „ mor non appropinquabit tibi. Noli esse
 se iracundus, inuidus, obrectator, ne-
 que esto furiosus, aut audax; ne tibi ac-
 cidat, quod Cain, quod Sauli, quod
 loab. quoniam ille quidem occidit fra-
 trem Abel, quod is prestabilior iudicas-
 tus fuerat a Deo, & quod eius sacrifici-
 cum fuerat prelatum: alter sanctum
 David persequebatur, qui vicerat Gos-
 liam Philistæum, cum illi inuidisset in
 acclamatione a Choro puellarum ce-
 lebrata. Tertius duos Duces exercitus
 interemit, Abener Israël, & Amessam
 Iudæ.

De augurali carmine.

cap. VII.

Noli augur esse, quoniā ducit hoc 1. Reg. 15.
 studium ad Idololatriam. Augur Num. 23.
 rium enim, inquit Samuel, peccas-
 rum est. Et nō erit augurium in Iacob,
 „ neque vaticinisi in Israël. Non eris in- Deu. 18.
 „ cantans, neque Iustrans filium tuum.
 „ Noli ariolari, neq; augurari, neq; discis Leu. 19.
 plinis pravis studere; hæc enim omnia
 lex prohibuit. Noli esse malorum cus-

CONSTIT. S. APOST.

pidus : perducere enim ad immensam peccatorum multitudinem. Noli uti verborum obscenitate, vel oculis alludere, vel vinolentiam expetere: hæc enim scortationes & adulteria pariunt. Noli auarus esse, ne pro Deo mammonæ seruias. Noli duci gloriæ cupiditate, neque elatus sis, neque excelsos spiritus habeas. Ex ijs enim omnibus oriuntur iactantiæ. Memor esto eius, qui

Psal. 130.
 „ dixit, Domine non est exaltatum cor
 „ meum, neque elati sunt oculi mei, neque
 „ ambulavi in magnis, neque in mirabilibus
 „ super me, nisi quod humiliatus sum.

Prohibitio mormurationis, insolentiae, superbiae, audaciae.

Cap. VIII.

NOli murmurator fieri, memor supplicij, quod pertulerunt qui contra Moysen murmurarunt. Noli insolens esse, neque prauam mentem, neque cor durum habeas. Neque sis iracundus, aut pusillanimis. Omnia enim hæc ad blasphemiam perducunt. Sed esto mitis, sicut fuerunt Moyses & David, quoniam mites hæreditabunt terram.

Matt. 5.

De

De longanimitate, simplicitate, mansuetudine, patientia.

Cap. IX.

Esto longanimis. Qui enim talis est, prudentia præstat, quoniã pusillanimis valde est insipiens. Præbe te misericordem: Beati enim misericordes, quoniam ipsi misericordiã consequentur. Sis simplex, quietus, bonus, timens sermones Dei. Noli te extollere, sicut ille Pharisæus. Quoniam omnis, qui se exaltat, humiliabitur. Et quod est excelsum inter homines, abominatio est apud Deũ. Non addes animæ tuæ audaciam. Quoniam homo audax in mala incidet. Non ambulabis cum insipientibus, sed cum sapientibus, ac iustis. Qui enim ambulat cum sapientibus, sapiens erit: & qui ambulat cum iustis, cognoscetur. Accidentes tibi calamitates, æquo animo patere, & casus sine molestia, sciens mercedem tibi à Deo datum iri, sicut Iob & Lazaro data est.

LUC. 14.

Eccl. 2.

Quòd oportet magistros secundum Christum, parentibus pluris ducere.

Cap. X.

Explicantem tibi sermonẽ Dei honora, eumq; in memoria habe diu

CONSTIT. S. APOST.

nocturnis, in honore autem habe eum, non
ut ortus vitæ quæ tuæ auctorem, sed ut
eum, qui tibi dedit, ut bene ac laudabiliter
viveres. ubi enim viget Doctrina
de Deo, ibi adest Deus. Exquires quoties
die faciem sanctorum, ut acquiescas in
sermonibus ipsorum.

Quòd non oportet separari à sanctis.

Cap. XI.

NOli à sanctis secedere, memor Co
rritarum. inter pugnanres pacem
componere, sicut Moyses, concilians
concordiã. Iuste iudica. Domini enim
est iudicium. Non accipies personam
in redarguendo de peccato, quæadmodum
Helias, & Michæas redarguebant Aca
hab, & Abdemelech Aethiops Sedeciã,
& Nathan Dauid, & Ioannes Herodem.

Deut. 10.

3. Reg. 18.

1ere. 38.

2. Reg. 12.

De infirmo sive pusillanimo.

Cap. XII.

NOli esse pusillanimis in oratione
tua, si futura sit, vel secus: inquit
enim Dominus mihi Petro in ma
ri, Modice fidei, quare dubitasti. Noli
ad capiendum producere manus
num, ad dandum con
trahere.

De

De Beneficentia.

Cap. XIII.

SI habueris quod manibus tuis tibi
 paraueris, præbeto, vt labores tui
 consumantur in redemptione pec-
 catorum tuorum. elemosynis enim &
 fide purgantur peccata. Noli dubitare
 in erogando in pauperes, nec cum das
 murmurato: cognoscet enim quisnam
 is sit, ille qui præmia tribuit. Nam qui *Prou. 19.*
 miseretur, inquit, pauperi, feceratur
 Domino. Perinde enim atque donum
 illius erit, retribuetur ei. Noli auertere
 oculos ab indigente. Qui enim, inquit,
 claudit aures suas, ne audiat indigen-
 tem, & ipse inuocabit, & non erit, qui
 exaudiat eum. Communica omnia cū
 fratre tuo, neque dicito propria esse:
 communis enim perceptio, vsusque à
 Deo omnibus hominibus paratus est.
 Noli manum tuam tollere de filio tuo,
 vel à filia tua, sed à pueritia institue eos
 in timore Dei. Institue enim, in- *Prou 19.*
 quit, filium tuum, ita enim
 tibi erit bonæ
 spei.

CONSTIT. S. APOST.

*Quemadmodum à dominis serui tractan-
di sint, & quomodo serui debeant
dominis subiecti
esse.*

Cap. XIII.

NE domineris seruo tuo, & ancillæ
tuæ, qui in eundem Deum fidem
posuerunt, in acerbitate animæ:
ne aliquando suspirent aduersus te, &
in Dei iram incidas. Vosque serui sub-
iecti estote dominis, quasi in figura
Dei, in oratione, ac timore, veluti Deo,
& non hominibus.

*De hypocrisi, attentione legis,
& confessione.*

Cap. XV.

ODio habeto hypocrisim, & omne
quod optimū sit, Domino facito:
mandata Domini ne contemnis-
to: quæ ab eo accepisti seruato, nec ad-
dens aliquid, nec detrahens. Non ad-
des enim sermonibus ei⁹, ne redarguat
te & mendax fias. Confitere Domino
Deo tuo peccata tua. Et non amplius
addas ad ea, vt bene tibi sit à Domino
Deo tuo, qui non vult mortem peccas-
toris, sed pœnitentiam.

Deut. 12.

De

Patrem tuum & matrem tuam honora, cum sint auctores originis tuae, ut sis longæuus super terram, quã Dominus Deus tuus dat tibi. Fratres tuos & consanguineos tuos ne contemnas. Propinquos enim seminis ne despexeris. *Exod. 20.*

*De subiectione erga Regem**& Magistratus.**Cap. XVII.*

Regem timeto, sciens Domini esse electionẽ. Magistratus eius in honore habeto, ut ministros Dei: victores enim sunt omnis iniuriæ, quibus penditote tributum, vectigal atq; omnem collationem grato animo.

*De pura conscientia orantium.**Cap. XVIII.*

Non accedes ad orationem in die iniquitatis tuæ, priusquã solueris amaritudinem tuam. Hæc est via vitæ, quam ut possitis assequi, concedatur vobis per Iesum Christum Dominum nostrum.

CONSTIT. S. APOST.

*Quòd via quæ insidijs Diaboli induc-
est impietatis, & iniquita-
tis est plena.*

Cap. XIX.

Via mortis ea est, quæ in vitiosis actionibus cernitur: in ea enim ignorantia Dei, & multorum Deorum coaceruatio reperitur, à quibus proueniunt cædes, adulteria, fornicationes, periuria iniustæ cupiditates, furta, idololatriæ, magiæ, veneficia, rapina, falsa testimonia, hypocrisis, cordis duplicitas, dolus, superbia, vitiositas, insolentia, iniuria, obscœnitas, obtrusio, audacia, alti spiritus, iactantia, temeritas, bonorum persecutio, veritatis odium, mendacii studium, ignorantia iustitiæ: quæ qui agunt, non adhærent bonitati, nec recto iudicio, inuigilant non virtuti, sed vitio, à quibus longè abest mansuetudo & patientia. Qui inania diligunt, sectantur retributionem, non mouentur misericordia pauperis, non dolent cum dolente, ignorant suum cõditorem, interfectores filiorum, interceptores plasmatis Dei, auertentes se ab indigentibus, affligentes oppressum, diuitem aduocati, pauperum contemptores, vndique peccatis obruti. *Cauete filij ab his omnibus.*

Quòd

LIBER SEPTIMVS. 137

Quòd non oportet nec ad dextram, nec ad
sinistram pietatis declinare: mo-
net enim hoc legi-
sator.

cap. XX.

Vide ne quis te abducatur à pietate. *Deus. 5.*
Non declinabis enim, inquit, ab
ipsa nec ad dextram, nec ad sinis-
tram, vt intelligas in omnibus, quæ a-
gas, non enim, nisi deflexeris à via re-
cta, impius eris.

Quòd non est improbandum aliquid, ex
ijs, quæ ad victum sunt accommodata,
sed cum gratiarum actiōe, &
ordinate omnia sunt
percipienda.

cap. XXI.

DE escis dicit Dominus, Bona ter- *S. Ign. ad*
re comedite, & omnem carnē edi *Heronē.*
te vt olera herbarum: sanguinē *Isa. I.*
autem effundes: non enim quæ intrant *Gen. 9.*
in os, coinquinant hominē, sed quæ exe-
eunt, blasphemias inquā, & detractiones,
ac si quid est huiusmodi. Tu verò
comedas medullam terræ cum iustitia,
quia quodcūq; bonū ipsius est,
frumentum iuuenibus, & vinū odore
fragrans virginibus. Quis enim come- *Zach. 9.*
dit vel bibit sine ipso? admonet quoq;

CONSTIT. S. APOST.

2. Esd. 8.,, te sapiens Esdras, Ite, inquit, & comedite pinguedines, & bibite dulcedines,
” & ne tristemini,

*Quod abstinendum est ab
Idolothytis.*

Cap. XXII.

FVgite ab Idolothytis: in honorem enim Dæmonum ea sacrificant, in contumeliã videlicet Dei, qui vnus est, atque ita non eritis participes Dæmonum.

Ordinatio Dominica, quomodo sit baptizandum, & in cuius mortem.

Cap. XXIII.

DE Baptismo ó Episcopo & Presbyter, iam antea præcepimus, ac nunc quoque dicimus, quod baptizare debes, quemadmodum Dominus præcepit nobis dicens, Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quæ præcepi vobis: Patris, qui misit: Christi, qui venit: Paracleti, qui testimonium dedit. Unges autem prius oleo sancto, deinde baptizabis aqua. Postremo consignabis unguento, vt unctio sit participatio sancti Spiritus, aqua sit symbolum mortis: unguentum sigillum passionum.

Si

Si desit oleum, vel vnguentum, sufficit aqua, & ad vnctionem, & ad sigillum, & ad promissionem morientis, vel potius commorientis. Ante baptismum ieiunet qui est baptizandus. Etenim Dominus prius baptizatus à Ioanne, & in desertum ductus, postea ieiunauit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus. baptizatus est autem, & ieiunauit, non ad eluendas sordes, vel quòd ieiunio sibi opus esset, vel purgatione, quia natura purus ac sanctus erat, sed vt Ioanni veritatem comprobaret, & nobis regulam præscriberet. Quare Dominus in suam passionem non est baptizatus, neq; in mortē, neq; in resurrectionē: nihil enim horū adhuc venerat, sed ad aliorū institutionem, ideoq; ex potestate post baptismū ieiunat, vt Dominus Ioannis: qui verò in ei⁹ mortē initiatur, prius ieiunare debet, & postea baptizari: non est enim æquum commortuum & suscitatum sub ipsam resurrectionē mortuum esse. Homo enim non est dominus institutionis Saluatoris, quoniā is dominus est, ipse verò subiectus.

*Quibus diebus hebdomadæ sit ieiunandū,
& quibus non ieiunandum, &
quam ob causam.*

Cap. XXIIII.

○ 7

Ieius

CONSTIT. S. APOST.

Ieiunia vestra aliena sint à consuetudine hypocritarum, qui ieiunant in secunda & quinta Sabbati. Vos verò vel per totos quinque dies ieiunate, vel in quarta feria, & Parasceue, quoniam in quarta iudicium contra Dominum prodijt, cum Iudas pecunia accepta promisit eum tradere: in Parasceue verò, quoniam in ea Dominus, crucis supplicium passus est sub Pontio Pilato. Sabbatum & dominicum diem, festum agite, quoniam illud naturæ conditæ est monumentum, hic resurrectionis. Vñ autem Sabbatum seruandum vobis est in toto anno, quod pertinet ad sepulturam Domini, in quo ieiunare oportet, non festum agere: nam quo tempore naturæ auctor subter terram degit, validior est de eo luctus, quam de natura instituta, lætitia, cum opitex natura, ac dignitate suis operibus sit præstantior.

S. Ign. ad
Magn. &
ad Phil.

*Quales debeant esse ij, qui orationem
Dominicam dicunt.*

Cap. XXV.

Cum oratis, nolite imitari hypocritas, sed orate quemadmodum Dominus in Euāgelio instituit, Pater noster, qui es in cælis, sanctificetur nomen tuum adueniat regnum tuum, fiat voluntas tua
sicut

ficut in celo & in terra panem nostrū
 quotidianum da nobis hodie, & dimitte
 nobis debita nostra, ficut & nos dimittimus
 debitoribus nostris: Et ne nos inducas in
 tentationē, sed libera nos a malo: quoniam
 tuū est regnum in sæcula Amen. Ter in die
 ita orate, præparantes vos ipsos, vt fitis
 digni adoptione filiorum Patris, ne si indignè
 vos illū patre vocetis, exprobretur vobis id,
 quod Israël filius primogenitus audiuit, *Si Mal. I.*
 „ sum pater, vbi est gloria mea: Et si sum
 „ Dominus, vbi est timor meus? Gloria enim
 „ patrum est filiorum sanctitas: & honor
 „ dominorum, timor seruorum: quemadmodū
 „ quod est horum contrarium, ignominia est
 „ & Domini expulsio. Propter vos enim, inquit,
 „ nomen meum blasphematur inter gentes.

Mystica gratiarum actio.

Cap. XXVI.

EStote ex omni parte gratiis agēdis
 intenti, tanquā fideles, & grati serui.
 Atq; in agēdis gratiis dicite hoc modo,
 Gratias agimus tibi Pater noster *Eadē verba sunt in*
 pro vita, quā manifestasti nobis per Iesum *ep. igna.*
 filium tuū, per quē cuncta creasti, & vniuersis *ad xhil.*
 prouides, quē & misisti ad saluandum nos,
 vt fieret homo: quē permisisti pati

CONSTIT. S. APOST.

pati & mori, & suscitatum glorificare
 voluisti, & à dexteris tuis collocaſti, per
 quem nobis promiſiſti reſurrectionem
 mortuorum. Tu Domine Omnipotens
 Deus æterne, quemadmodum hoc diſ-
 perſum erat, & congregatum factum eſt
 vnus panis, ita congrega Eccleſiam tuam
 à finibus terræ in regnum tuum. Etiam
 gratias agimus tibi Pater noſter pro
 precioſo ſanguine Ieſu Chriſti, qui effu-
 ſus eſt pro nobis, & pro precioſo corpo-
 re, cuius hæc antitypa perficimus, ipſo
 nobis ordinante, vt annūciaremus eius
 mortem, per quæ tibi gloria in ſecula amē.

Nulius qui non ſit initiatus, ex ijs co-
 medat, ſed tantum qui ſunt baptizati in
 Domini mortem. Si quis non initiatus
 ſe occultans ſumpſerit, iudicium æter-
 num comedet, quod cum non ſit de ſis
 de Chriſti, ſumpſit quæ nephas erat ſus-
 mere in ſupplicium ſuum. Si quis per im-
 prudentiam perceperit, eum ſubito in-
 ſtitutum initiate, ne contemptor exeat.

*Gratiarum actio in diui-
 na ſumptione.*

Cap. XXVII.

Poſt perceptionem, gratias agite hoc
 modo, Gratias agimus tibi Deus
 & Pater Ieſu Saluatoris noſtri, pro
 ſancto nomine, quod habitauit in no-
 bis,

LIBER SEPTIMVS. 140
bis, & pro cognitione, fide, charitate, &
immortalitate, quam dedisti nobis per
Iesum Christum filium tuum. Tu Do-
mine Omnipotens cunctorū Deus crea-
sti Mundum, & quæ in eo sunt per ip-
sum, & legem plāsti in animis nostris,
& victum præparasti hominibus. Deus
sanctorum & irreprehensibilium patrū
nostrorum Abraam, Isaac, & Iacob fide-
lium seruorum tuorum. Deus fortis, fi-
delis, verus, & non mentiens in promif-
sionibus: qui Iesum Christum tuum in
terram misisti, vt cūm hominibus vers-
saretur vt homo, qui erat Deus verbum
& homo: & errorem radicitus euella-
ret. Tu ergo nūc per ipsum memento
huius Ecclesiæ sanctæ tuæ, quam acqui-
sisti precioso sanguine Christi tui, &
libera eam ab omni malo, & perface in
dilectione tua & veritate: & congrega
nos in regno tuo, quod præparasti. Ipsa
Maranatha. Hosanna filio David, Be-
nedictus qui venit in nomine Domini.
Deus Dominus, qui apparuit nobis in
carne. Si quis Sanctus sit, accedat: qui
non est, fiat per penitentiam. Permittis
te etiam Presbyteris vt gratias agant.

*Gratiarum actio pro my-
stico vnguento.*

Cap. XXVIII.

De

CONSTIT. S. APOST.

DE Vnguento, gratias agite hoc modo: Gratias agimus tibi cunctorū opifex Deus etiam pro fragrantia vnguētī, & pro immortalī sēculo, quod manifestasti nobis per Iesum filiū tuū, quoniam tua est gloria, & potestas in sēcula amen. Si quis veniat & hoc modo gratias agat, recipite eum, vti Dei discipulū. Si verò aliā doctrinam predicauerit, præter quā vobis tradidit Christus per nos, eum non permittatis gratias agere: is enim contumelia afficit Deū potius quā honorat.

*Quòd oportet delectum adhibere
in communione.*

Cap. XXIX.

Qui ad vos veniunt, omnes probati recipiātur. Intelligentia enim præditi estis, & potestis dexterā, vel sinistram cognoscere, & falsos doctores à doctoribus discernere. venienti verò magistro, ex animo, ministrare in vsum necessariū; falso autem magistro præbere quoque quæ opus habet, sed eius errorem nolite recipere, aut cum illo orare, ne eius contagione cōtaminemini; quislibet Propheta verus, vel magister veniens ad vos, dignus est qui alatur, vt
ope

LIBER SEPTIMVS. 141
operarius sermonis Iustitiæ.

De Primitijs. CAP. XXX.

Primicias fructuum torcularis, & *Na. 18.*
rea, bouum quoque & ouium dabis
Sacerdotibus, vt benedicantur hor
rea & cellæ tuæ, & fructus terræ tuæ,
stabiliarisq; frumento, vino, & oleo, &
augeantur armenta bouum tuorum, &
greges ouium tuarum, omnem decimã
dabis orphano, ac viduæ, pauperi, & ad
tenuæ, primitias panum calidorum, cas
dum vini, olei, atque mellis, nucũ quos
que, vuar, & aliarum rerum primitias
dabis sacerdotibus, argenti, vestis, & om
nis possessionis orphano & viduæ.

*Quomodo oporteat diem dominicum
congregatos celebrare.*

Cap. xxxj.

De Resurrectioni Domini dicato
(dominicum dicimus) conuenite
assiduè, gratias agentes Deo, & cõ
fitentes de beneficijs, quæ in nos contu
lit Deus per Christum, liberans nos ab
ignorantia, errore, vinculis, vt careat re
prehensione sacrificium nostrũ, & facile
ascendat in Deum, qui de Oecumenica
sua

CONSTIT. S. APOST.

Mal. 1. „ sua Ecclesia dixit, In omni loco offerere
 „ tur mihi incensum & sacrificium mun-
 „ dum, quoniam Rex magnus ego sum,
 „ & Dominus Omnipotens: & nomen
 „ meum admirabile inter gentes.

*Quales esse oporteat eos, qui
 ordinantur.*

Cap. XXXII.

Constituite Episcopos dignos Do-
 mino, Presbyteros quoque & Dia-
 cones, homines pios, iustos, mites,
 non cupidos, veritatis studiosos, proba-
 tos, sanctos, non acceptores personarum,
 qui valeant docere sermonem verita-
 tis, recte procedentes in placitis Domi-
 ni. Vos vero eos honorate ut patres, ut
 dominos, ut beneficos, ut bene viuendi
 auctores. Increpate vos mutuo, non cum
 iracundia, sed cum longanimitate, boni-
 tate, & pace. Omnia, quae sunt praec-
 epta vobis a Domino, seruate, vigilate
 pro vita vestra: sint lumbi vestri praeci-
 ncti, & lucernae ardentes. Vosque similes
 hominibus expectantibus Dominum,
 quando veniet vespere, vel mane, vel in
 galli cantu, vel in media nocte. Quae
 nimis hora non expectant, veniet Domi-
 nus, & si ei aperuerint, beati serui illi,
 quoniam inuenti sunt vigilantes. quos
 niam praecinget eos, & collocabit in
 mensa,

mensa, & præteriens ministrabit eis. Estote ergo sobrii, & orate ne dormiatis in mortem: non enim proderunt vobis priora rectè facta, si in extremo à vera fide aberraueritis.

Prædictio rerum futurarum.

Cap. XXXIII.

NAm in nouissimis diebus multipli-
cabuntur Pseudoprophetae, & ser-
monis corruptores, & conuertentur
oues in lupos, & charitas in odium:
abundante enim iniquitate, refrigescet
multorum charitas: mutuo enim se odio
habebunt & persequentur, ac trans-
dent: tuncquæ existet Mundi deceptor,
veritatis hostis, mendacij patronus, quæ
Dominus Iesus interimet spiritu oris *2. Thes. 2.*
sui, qui labijs perdit impium, multique
scandalum patientur in eo. qui perseue-
rauerint vsque ad finem, hi salui erunt.
Tuncquæ apparebit in cælo signum filij
hominis, deinde sonus tubæ excitabitur
per Archangelum, interea mortui in vlti-
tam redibunt, tuncquæ veniet Dominus,
& omnes Sancti vnâ cum eo, cum ter-
ræ motu, supra nubes cum Angelis Vir-
tutis suæ, in Throno Regni ad condẽ-
nandum deceptorem Mundi Diabolũ,
& ad tribuendum vnicuique pro actio-
nibus suis, Tunc proficiſcentur mali ad
eter-

CONSTIT. S. APOST.

I. COR. 3.

æternum supplicium, iusti in vitam æternam adipiscentes illa, quæ oculus non vidit, & auris non audiuit, & in cor hominis non ascenderunt; quæ præparauit Deus diligentibus se. Lætabunturq; in Regno Dei, quod est in Christo Iesu. Quare cum tanta bona ab eo finimus consecuti, efficiamur eius serui, eum assidua oratione inuocantes, & dicentes.

*Oratio commemorans variam Dei
providentiam.*

Cap. xxxiiij.

A Eterne Saluator noster Rex Deorum, qui solus es omnipotens, & Dominus Deus omnium creaturarum: & Deus sanctorum & irreprehensibilium Patrum nostrorum antiquorum. Deus Abraam, & Isaac, & Iacob, misericors, miserator, longanimis, & multæ misericordiæ, cui omne cor patet, & omnis occulta cogitatio reuelatur ad te clamant animæ iustorum, in te confidit spes sanctorum. Pater iustorum, & cum rectitudine inuocantium exauditor, qui etiã tacitas interpellationes cognoscis: pertingit enim vsque ad interiora hominis tua providentia, & per conscientiam scrutaris cuiusque sententiam, cui in omni regione orbis terræ precibus & orationis offertur incensum, qui presens

sens sæculum Iustitiæ curriculum insti-
 tuisti, omnibus aperiens ostium miseris
 cordiæ, & vnicuique ostendens per ins-
 natam cognitionem, & naturale iudic-
 cium, legisque admonitionem, quod dis-
 uitiarum non est æterna possessio, nec
 formæ perpetuus decor, quod viriû ro-
 bur facillè dissoluitur, cunctaque quasi
 vapor & vanitas consumuntur, solâq;
 fidei conscientia pura permanet, quæ
 per medios cœlos cum veritate ascen-
 dens comprehendit futuræ vitæ dexte-
 ram, simulque antequam promissum re-
 generationis præstetur, ipsa anima spe
 exultans lætatur. Iterû Patre nostro Ab-
 braam instituente viâ veritatis, qui vi-
 sione viam monstravit, & docuit cuius-
 modi sit præsens sæculum, ac fidẽ quis-
 dem eius præiuit cognitio, cognitionẽ
 secuta est fides, fidẽ pactio. dixisti enim,
 Faciam semen tuum vt stellæ cœli, & *Gen. 15.*
 arenam, quæ est in littore Maris, sed ex-
 tiam cum ei Isaac filium concesseris, co-
 gnouerisque ipsum similem futurum il-
 lius, item eius Deus vocari voluisti, di-
 cens, Ero tuus Deus, & seminis tui post
 te. Cumq; Pater noster Iacob in Meso- *Gen. 32.*
 potomiã mitteretur, monstrato ei Chri-
 sto, per eum locutus est dicens, Ecce ego
 sum tecum, & augebo te, & multiplicabo
 vehementer: atque eodem modo dix-
 xisti Mosi fideli, ac sancto seruo in visio-
 ne

Exo. 3.

CONSTIT. S. APOST.
ne rubi, Ego sum qui sum: hoc mihi no-
men est æternum, & memoriale in ge-
nerationibus generationum. Propugna-
tor generis Abraham benedictus es in
sæcula.

*Oratio commemorans varia Con-
ditoris opera.*

Benedictus es Domine sæculorum
Rex, qui per Christum cuncta feci-
sti, & per ipsum in principio incon-
dita ordinasti: qui diuisisti aquas ab az-
quis firmamento, & spiritum vitale eis
iniecisti: qui stabiliuisti terram, & exten-
disti cælum, & singularum creaturarum
perfectam dispositionem ordinasti. Tua
enim virtus Domine Mundum orna-
uit, cælum vt fornicem concretum dec-
corauit astris ad expellendas tenebras,
lucem, solemque ad illustrandos dies,
fructuumque maturitatem condidit: lu-
nam ad temporum vicissitudinem, cres-
centem & decrescentem, noctem diemque
appellasti, firmamentum per medium as-
byssum demonstraisti, & dixisti vt con-
gregarentur aquæ, & appareret arida.
Mare verò ipsum quomodo quis expli-
care posset: quod quidem æstiuans ab al-
to in terram impellitur, recurrit autem
iussu tuo, arena prohibitum. Dixisti es
sim

nim vt in ea ipsius vndæ frangeretur,
 idq; animantibus paruis, & magnis, na
 uigisq; peruium effecisti: vel quomodo
 terra se vestiens herbis, tanta florum in
 cunditate distincta sit, tantæque arbor
 rum varietate, quam lucidissima lumina
 nutriunt, constantissimū seruantia
 cursum, & in nullo tuis imperiū variatā
 sed quatenus tu iubes orientia atque oc
 cidentia in signa temporum, & annorū,
 & pro hominum vsu permutantia cura
 sus sui vicissitudinem. Deinde varia az
 nimalium genera condita sunt, terres
 trium, aquaticorū, alitum, amphibioz
 rum, quibus sapiens ars prouidētia tuæ
 singulis accommodatam victus ratios
 nem largitur. vt enim varia producere
 potuit, sic variè singulis prouidere non
 contempsit, finemque opetis rationale
 animal mundi ciuem tuæ sapientiæ dis
 positione condidisti, dicens: Faciamus
 hominem ad imaginem & similitudinē
 nostram, illum constituēs, vt esset Mun
 di ornamentū, cuius corpus ex quatuor
 incorporeis elementis condidisti, animā
 de nihilo ei dedisti, quinque sensus, quas
 si quinque certamina concessisti, men
 tem animæ autigam, sensibus præfecis
 sti. Præterea, Domine, quis posset pro
 dignitate commemorare roscidarū nus
 bium tempestates, micantiū fulgurū
 splendores, tonitruū horribiles fragor

CONSTIT. S. APOST.

res, ciborum conuenientem ministrasti,
 celorum omnibus accommodatam tē-
 perationem: parere verò nolentem ho-
 minem, vitæ mercede priuasti, non illo
 funditus sublato, sed breui tēpore mor-
 ti traditum, iur eiurando in vitam reuo-
 casti, & terminum mortis soluisti, qui
 mortuos viuos facis per Iesum Chri-
 stum qui est spes nostra.

*Oratio cum gratiarum actione com-
 memorans Dei in rebus pro-
 uidentiam.*

C A P. XXXV.

Magnus es Domine: Omnipotens,
 & magna est fortitudo tua, & sa-
 pientiæ tuæ nō est numerus. Crea-
 tor, Saluator, diues in gratiis, longani-
 mis, & misericordiæ largitor, qui nō sub-
 trahis à creaturis tuis salutem: natura
 enim es bonus, & peccatoribus parcis,
 ad pœnitentiam eos prouocans, misera-
 tionibus enim plena est tua castigatio:
 quomodo enim sustineremus, si ad sus-
 bitum iudicium vocaremur? quando
 diuturno tempore expectati, vix infir-
 mitatem abijcimus. Tuam potentiam
 enarrant cœli & terra firmitate librata,
 mole sua apta Mare fluctuans, infinitos
 pascens atimantium greges, coërcetur
 arena,

arena, tuum sper horrescens imperium,
 omnesque cogit clamare, Magnificata
 sunt opera tua Domine: omnia in sapien-
 tia fecisti, repleta est terra operibus tuis. *psal. 103.*
 Exercitus Angelorum ardens, spiritus
 que intellectuales dicunt, Vnus Sanctus
 & Seraphin vna cum Cherubinis, sex
 alis ornatis tibi victoriæ hymnum cas-
 sentia incessabili voce proclamant, San-
 ctus Sanctus Sanctus Dominus Sabaoth:
 Plenum est cœlum & terra gloria
 tua. Aliæ quoque ordinum turbæ Ara-
 changeli, Throni, Dominationes, Prin-
 cipatus, Potestates: Virtutes in claman-
 tes dicunt, Benedicta gloria Domini de
 loco eius, Israël vero, hoc est terrena Ec-
 clesia ex gentibus congregata, cœlestes
 Virtutes emulata, diu noctuq; corde ple-
 no, & volenti animo canit, Currus Dei
 decem millium multiplex millia lætan-
 tium, Dominus in eis, in Sina, in sancto.
 Nouit cœlum eum, qui ipsum nullo ful-
 cimento nixum concameravit, & stabili-
 le effecit, vt lapidem cubum, qui etiam
 terrâ & aquâ in vnũ coëgit, aëremq; dif-
 fudit, vnde vita ac spiritus duceretur:
 cui ignem coniunxit ad teporem, tene-
 brarumq; expulsionem. Obstupescit as-
 strorum chorus indicans eum, qui ipsa
 numerat, & demonstrans illum, qui ip-
 sa nominat. Obstupescunt quoque as-
 nimalia, vitæ inspiratorem & arbores
 suum

CONSTIT. S. APOST.

suum factorem : quæ omnia verbo tuo
 creata, indicant tuæ potentiaæ magnitudi-
 dinem. Quare debet omnis homo ex
 intimo pectore tibi per Christum laudē
 pro ijs omnibus tribuere, cum propter
 te hæc omnia possideat. Tu enim bonus
 es in beneficijs concedendis, & largitor
 in misericordia præstanda. Qui solus es
 omnipotens: quando enim vis, adest tibi,
 ut possis: tua enim æterna potentia
 flammam refrigerat, leones coercet, ces-
 te mansuefacit, egrotos subleuat, copias
 euertit, exercitum hostium & multitu-
 dinem populi superbientem prosternit.
 Tu es in cælo, in terra, in Mari, in vlti-
 mis finibus, nullo ipse termino circum-
 scriptus, magnitudinis tuæ non est fis-
 nis. non enim hoc nos dicimus Domi-
 ne, sed serui tui est oraculum dicentis,
 Et cognosces corde tuo quia Dominus
 Deus tuus, Deus in cælo sursum, & in
 terra infra, & non est alius, nisi ipse, ne-
 que enim est Deus præterquam ipse so-
 lus. Sanctus non est præter te, Dominus
 Deus scientiarum, Deus sanctorum, san-
 ctus supra omnes sanctos, qui enim san-
 ctificati sunt, sub manu tua sunt: glorio-
 sus, exaltatus, inuisibilis natura, imper-
 scrutabilis in iudicijs, cuius nullius in-
 digna vita est, sine mutatione & varietas
 te duratio, sine labore operatio, nullis
 finibus definita maiestas, perpetuus de-
 cor,

Den. 4. »

cor, inaccessibleis domicilium, intrans-
 migrabilis habitatio, interminabilis sciē-
 tia, inuariabilis veritas, sine medio op³,
 sine insidijs potentia, sine successione
 imperium, sine aduersario vires, nume-
 rosa est exercitus multitudo. Tu enim
 es sapientiæ pater, naturæ per mediato-
 rem auctor, vt causa, prouidentia præ-
 bitor, legum dator, inopiæ expletor, im-
 piorū vltor, & iustorū retributor, Chri-
 sti Deus, ac Pater, & colentium illū Do-
 minus, cuius est infallibilis promissio,
 incorruptibile iudiciū, inexorabilis sen-
 tentia, inexhausta pietas, æterna beni-
 gnitas, propter quem tibi digna ac mes-
 ura adoratio debetur ab omni ratiōna-
 li & sancta natura.

*Oratio commemorans Christi incar-
 nationem, & variam erga S. an-
 tos prouidentiam.*

Cap. XXXVI.

Domine Omnipotens Mundū per
 Christum condidisti, & Sabbatū
 propter id instituisti, quoniam in
 eo quieuisti ab operibus, in meditatio-
 nem tuarum legum, festaq; præcepisti
 in lætitiā nostrarum animarū, vt me-
 moriā recoleremus creatæ à te sapien-
 tiæ: quemadmodum propter nos nasci
 voluit ex muliere, apparuit in vita, de-
 monstrans se in baptismo, quod Deus

CONSTIT. S. APOST.

& homo erat, qui apparuit, pro nobis
 passus est tua permissione, & mortuus,
 atque tua potentia suscitatus. Ideo resur-
 rectionis festum celebrantes, in domi-
 nica lætamur, propter eū, qui vicit mor-
 tem, donauit vitam, & immortalitatem:
 per quem accesserunt gentes ad ipsum
 in populum magnū, verū Israelē, Deo
 charum, videntem Deum. Tu enim Do-
 mine etiam patres nostros de terra Aeg-
 ypti eduxisti, ferrea fornace, luto, atque
 opere latericio liberauisti, è manu Pha-
 raonis suorumque ministrorum eripuisti,
 per Mare veluti per aridam duxisti,
 eisque in deserto omnibus es obsecutus:
 legem dedisti decem mandatorum tua
 voce prolata, & manu tua conscriptā.
 Sabbatum eos seruare iussisti, non ut
 ansam cessandi eis dares, sed ut occasio-
 nem pietatis haberent, scilicet ut potens-
 tiam tuam agnoscerent, & mala vitarēt,
 quasi sacris quibusdā cancellis eos astrin-
 gēs, doctrinæ causa in exultationē heb-
 domadis: propterea hebdomas vna est
 insignis, & hebdomades septē, & mēsis
 septimus, & annus septimus, cuius res-
 plicata conuersio Iobelæum efficit anni
 quinquagesimi, in quo est dimissio, videlicet
 ne vlla occasione, homines igno-
 rantiam possint excusare. Huius causa
 in omni Sabbato iussit cessari, ut ne ser-
 monē quidē iratū in die Sabbati de ore
 suo

suo quisquã vellet emittere. Sabbathum enim est creationis requies, Mundi perfectio, legũ inuestigatio, grata Dei laus pro ihs, quæ hominibus est largitus: ihs omnibus præstat dominicus dies, qui cū demonstraret nobis ipsum mediatorẽ, moderatorem, legislatores, resurrectio nis auctorem, primogenitũ omnis creaturæ, Deum verbum, & hominem, natum de Maria sine congressu viri, conuersatum sanctẽ, crucifixum pro nobis sub Pontio Pilato, & mortuum ac suscitatum à mortuis, meritò vt dominicus præcipitur, vt tibi Domine pro ihs omnibus gratiarum actio offeratur: ea est enim à te collata gratia, quæ sua magnitudine omnia beneficia obscurat.

S. Ign. ad
Magn. &
Smyr.

*Oratio continens mentionem prouidentia,
& connumerationem diuersorum beneficiorum, Dei prouidentia,
per Christum collatorum Sanctis.
Cap. XXXVII.*

Qui promissiones à Prophetis prædictas impleuisti, & misertus es Sion, & Hierusalem, eo, quòd solium Dauid pueri tui in medio eius excitasti, propter natiuitatem Christi, qui de semine eius secundum carnẽ ex sola

CONSTIT. S. APOST.

Virgine erat nasciturus: ipse quoque nunc
 Domine Deus accipe deprecationem labi-
 orum populi tui, qui constat ex genti-
 bus inuocantibus te in veritate, quem-
 admodum accepisti dona iustorum in
 generationibus suis. Abel primi sacri-
 ficiu[m] respexisti, & recepisti: Noe cum
 de arca esset egressus: Abraam postquam
 exiuit de terra Chaldaeoru[m]: Isaac in pu-
 teo iuramenti: Iacob in Bethel, Moysi in
 deserto: Aarō in medio viuoru[m] & mor-
 tuoru[m]: Iesu Naue in Galgalis: Gedeonis
 in petra, & velleribus ante peccatu[m]: Ma-
 noe & vxoris in campo: Sampsonis in
 Siti ante delictu[m]: Iephtae in bello ante te-
 meraria[m] promissionē: Barach & Debbo-
 rae in Sisara: Samuelis in Massepha: Da-
 uid in Area: Ornae Iebusaei, & Solomō-
 nis in Gabaon, & Hierusalem: Heliae in
 monte Carmelo: Helissaei in fonte steris-
 li: Iosaphat in bello: Ezechiae in morbo,
 & in Enancherim: Manassis in terra
 Chaldaeorum, post delictum: Iosiae in
 Phassa: Esdrae in reditu: Danielis in la-
 cu leonu[m]: Ionae in ventre Cetis: trium
 puerorum in fornace ignis: Annae in ta-
 bernaculo ante arcem: Neemiae in exci-
 tatione muroru[m]: Zorobabelis, Matathie
 & filiorum, in zelo tuo, Iabelis in bene-
 dictionibus. Quare nunc quoque susci-
 pe cum approbatione orationes populi
 tui, tibi per Christu[m] oblatas in spiritu.

Ora

GRatias agimus tibi pro vniuersis
 Domine Omnipotens, quòd non
 abstulisti misericordias tuas, & mi-
 serationes tuas à nobis, sed in vnaquæ-
 que generatione, & generatione, saluas,
 liberas, succurris, protegis. Succurristi
 enim in diebus Enos & Enoch: in dieb⁹
 Moſis, & Iesu: in diebus iudicium: in die-
 bus Samuelis, & Helix, & Prophetarū:
 in diebus Dauid & Regum: in diebus
 Esther, & Mardochei: in diebus Iudith:
 in diebus Iudæ Machabæi & fratrum,
 & in dieb⁹ nostris succurristi nobis per
 tuum Pontificem magnū, Iesum Chri-
 stum filium tuum. nam & à gladio ser-
 uauit, & à fame eripuit alendo, & à mor-
 bo liberauit, & à lingua iniqua nos te-
 xit, de omnibus tibi per Christū gratias
 agimus, qui nobis vocē formatā ad cō-
 fessionem dedisti, linguam compositā
 veluti plectrū & organū accommodasti,
 gustatum idoneū: tactum conuenientē:
 visum ad aspiciendum, auditum ad ap-
 prendendum voces: odoratū ad per-
 cipiēdos odores: manus ad opus, pedes
 ad ambulandum concessisti, hæc q̄ om-
 nia ex paruula gutta in vtero infor-
 mas, & post informationem, animā im-
 mortalem largiris, producisq; in lucē
 P 5 ania

CONSTIT. S. APŌST.

animal rationale hominem, quem legibus instituisti, iustificationibus ornasti, et brevis temporis dissolutione induta, resurrectionem promisisti. Quæ ergo vita sufficeret, aut quæ laudum excellentia satis esset, ut gratias tibi agere possemus? Sed hoc pro meritis præstare non valeamus, præstare autem quantum possumus pie debemus. eripuisti enim nos ab impietate eorum, qui plures deos colunt, & qui Christum occiderunt, ab hæresibus vindicasti, ab ignorantie errore reuocasti, Christum missi ad homines, ut esset homo, qui erat unigenitus Deus, Paracletum collocasti in nobis, Angelos præfecisti, Diabolum dedecorasti, cum non essemus, nos condidisti, conditos conseruas, vitam suppeditas, victum præbes, penitentiam promisisti, pro omnibus tibi gloria, & honor per Iesum Christum nunc & semper & in sæcula Amen. Hæc meditati fratres, & erit Dominus vobiscum in terra, & in regno patris ipsius, qui & cum misit, & nos per eum liberavit a seruitute corruptionis in libertatem gloriæ, & promisit vitam credentibus per ipsum in cunctorum Deum. Quemadmodum vivere debeant qui sunt Christo initiati, & cuiusmodi gratiarum actiones Deo per Christum offerre iam diximus. Aequum est autem ut etiam ijs, qui nondum

inis

Initiati sunt, opem præstemus.

*Quomodo oporteat Cate-
chumenos institui.*

Cap. xxxix.

Qui in sermone pietatis instituendus est, erudiatur ante baptismum cognitione Dei ingeniti, instruat^rur etiam notitia Iesu unigeniti, & fide de Spiritu sancto: discat varium creaturarum, ordinem, prouidentia^e seriem: diuersarum legum iudicia, erudiatur cur Mundus conditus sit, & quamobrè homo Mundi ciuis sit constitutus: agnoscatur naturam suam cuiusmodi sit: instruat^rur, quemadmodum Deus vitiosos puniuit aqua & igne, Sanctos honorauit in qualibet ætate, Seth, Enos, Enoch, Noë, Abraam cum suis posteris, Melchisedech, Iob, Mosem, Iesum, & Caleb, & Phinees sacerdotem, & alios, qui in quauis ætate, sanctitate præstiterunt, quemadmodum sua prouidentia non auertit se Deus ab humano genere, sed id per diuersa tempora ab errore, & vanitate ad cognitionem veritatis reuocauit, transferens à seruitute, & impietate ad libertatem & pietatem: ab iniustitia ad iustitiam, à morte perpetua ad vitam æternam. Hæc atque huiusmodi discat in

CONSTIT. S. APŌST.

Catechesi, qui ad baptismum accedit,
 Adoret autem, qui manus imponit, ip-
 sum Deum cunctorum dominum, gra-
 tias agens pro plasmate ipsius, quod mi-
 sit filium suum vnigenitum Christum,
 vt hominem saluum faceret delictis ini-
 quitatibus, & vt dimitteret impietates
 & delicta, & ab omni macula carnis ac
 spiritus eum expiaret, sanctificaret autē
 hominem secundum beneplacitum boni-
 tatis suæ, & dirigeret voluntatem, &
 illuminaret oculos cordis eius ad inteli-
 gendam mirabilia ipsius, & manifesta-
 ret ei iudicia iustitię, vt odio habeat om-
 nē viam iniustitię, & ingrediatur viā
 veritatis, vt dignus fiat lauacro regene-
 rationis in filiorum adoptionē in Chri-
 sto, atque cōplantatus similitudini mor-
 tis Christi in spe gloriosę communio-
 nis, mortuus reddatur peccato, viuat
 autem Deo secundum mentem, verbum
 & opus, & in libro viuentium conu-
 meretur. post hanc gratiarum actio-
 nem, instruat eum in ijs, quę per-
 tinent ad incarnationem

Domini, ad passio-
 nem, resurrectio-
 nem, ascensio-
 nem,

Præ-

LIBER SEPTIMVS. 150

Præceptio quomodo oporteat Catechumenum cum initiatur à Sacerdotibus,

benedici, & quæ ab ijs

docendus

fit.

Cap. XL.

DEinde cum se iam ad baptismum parat Catechumenus, discat illa, quæ dicuntur de abrenunciando Diabolo, & de aggregando se Christo. Oportet enim ut primū discedat à contrarijs, deinde ingrediatur mysteria, delera prius à corde omni improbitate, macula & sordibus, atque hoc modo sancta percipiat: nam ut diligens agricola purgat prius agrum succrescentibus spinis, deinde triticū serit, sic debetis vos prius expulsa omni impietate constituere pietatem, & ad baptismū accedere. Etenim Dominus noster ita nobis præcepit dicēs, Docete prius omnes gentes. & postea subiunxit, Et baptizate eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Profiteatur igitur ille qui baptizatur, cum abrenunciat, hoc modo.

Abrenunciatio contrarij, & congregatio ad christum Dei.

Cap. XLI.

P 7

Abres

CONSTIT. S. APOST.

A Brenuncio Sathanæ & operibus
 eius, pompis, cultui, Angelis, &
 machinationibus eius, & omni-
 bus quæ sub ipso sunt. Post abrenun-
 ciationem, aggregans se Christo dicat,
 Quoniam & aggregor Christo, & cre-
 do, & baptizor in vnum ingenitum meum
 verum Deum omnipotentem, patrem
 Christi, creatorem & opificem omni-
 ex quo omnia: & in Dominum Iesum
 vnigenitum filium eius primogenitum
 omnis creaturæ, genitum beneplacito
 Patris ante sæcula, per quem omnia fa-
 cta sunt, quæ sunt in cælis & in terra,
 visibilia & inuisibilia, qui in nouissis
 diebus descendit de cælis, &
 carnem assumpsit, & ex sancta Virgine
 Maria natus est, & conuersatus sancte
 secundum leges Dei: & Patris ipseus.
 Crucifixus sub Põtio Pilato, mortuus
 pro nobis: resurrexit a mortuis tertia
 die postquam passus est. Ascendit in cæ-
 los, sedet ad dexteram patris, iterum ven-
 turus est in consummatione sæculi, cum
 gloria, iudicare viuos & mortuos: cuius
 regni non erit finis. Baptizor & in
 Spiritum Sanctum, hoc est Paracletum,
 qui operatus est in omnibus sanctis,
 qui fuerunt a sæculo: postea missus est
 Apostolis a Patre secundum promissio-
 nem Saluatoris nostri, & Domini
 Iesu Christi: & post Apostolos omni-
 bus

LIBER SEPTIMVS. 141
bus credentibus in sancta catholica Ecclesia. Carnis resurrectionem, peccatorum remissionem, regnum cœlorum, vitam venturi sæculi. Post hanc promissionem deinceps venit ad olei vngtionem.

Chrysmatis mystici olei benedictio.

Cap. XLII.

Benedicitur hoc oleum à Sacerdote in remissionem peccatorum, & præparationem baptismi. Iuuocat enim hoc modo ingenitum Deum patrem Christi, Regem omnis sensitiuæ & intellectualis creaturæ, vt sanctificet oleum in nomine Domini Iesu, & det gratiam spiritualement, & remissionem peccatorum, & præparationem confessionis baptismi, vt qui vngitur liberatus omni impietate, dignus fiat initiatione, secundum mandatum Vnigeniti.

Mysticæ aquæ benedictio.

Cap. XLIII.

Deinde venit ad aquam, benedicit & glorificat sacerdos Dominum Deum Omnipotentem, patrem vnigeniti Dei, gratias agens quod misit ad suscipiendum carnem, filium suum propter nos, vt nos saluos faceret: quoniã subit
ins

CONSTIT. S. APOST.

incarnationem, vt in omnibus obediēs fieret, & annuntiaret regnum Cęlorū, remissionem peccatorum, & mortuorum resurrectionem. Post hæc adorat ipsum vnigenitum Deum, post ipsum, & propter ipsum, gratias agens ei, eo q̄ pertulit pro omnibus mortem crucis, cuius figuram tradidit baptismū regenerationis : glorificat quòd in nomine Christi Deus cunctorum Dominus in Spiritu sancto non despexit genus humanū, sed variè ei prouidit: ipsi Adæ in Paradiso cum ei primū pro delictis domicilium Paradisi tradidit, deinde cū suæ prouidentię ratione mandatū dedisset, eumque in peccatum lapsum iustitia spoliasset, bonitate vtens, nō abiicit illū omnino, sed suos posteros pro temporum successione varijs rationibus instituit, propter quem in extremo sæculi misit filiū suum, vt propter homines homo fieret, & omnes humanas ægritudines susciperet excepto peccato. Ipsum igitur nunc quoque inuocet sacerdos ad baptismū, & dicat, Descende de de Cælo, & sanctifica hanc aquā, da ei gratiam & virtutem, vt qui baptizatur secundum mandatū Christi tui, cum eo crucifigatur, & cōmoriatur, & consepeliatur, & corresurgat in adoptionem filiorum Dei, quæ est in ipso, vt mortuus quidem sit peccato, viuat

autem iustitia. Et post hoc baptizatum
in nomine Patris, & Filij, & Spiritus
sancti, ungit unguento dicens,

Benedictio unguenti mystici.

Cap. XLIIII.

Domine Deus, qui es ingenitus,
summus cunctorum Dominus,
qui odorem cognitionis Euange-
lij in omnibus gentibus suauem fecis-
ti, da nunc etiam hoc unguentum ope-
rari virtutem in baptizato, vt firma &
sancta in eo maneat fragrantia odoris
Christi tui, & commortuus ipse resur-
gat, & viuat vnâ cum Christo. Hæc at-
que huiusmodi dicat: vniuscuiusque es-
nim manus impositionis, virtus hæc
est. Nã nisi in quodlibet horû à pio sa-
cerdote aliqua huiusmodi inuocatio
fiat, in aquâ solam descendit qui baptiz-
atur more Iudæorû, ac tantum abijcit
sordes corporis, nõ animę. deinde astãs
dicat orationem, quã nos docuit Do-
minus. Surgentẽ autẽ stare oportet ne-
cessariò & orare, quoniã qui suscitatus
est, rectus manet: ideo cum is commor-
tuus sit & excitatus vnâ cum Christo,
astare debet. oret autem versus Orientem:
nam id scriptum est in secundo Pas-
salipomenon. cû enim templum à Re-
ge Solomone perfectum esset, in ipsa
dedis

CONSTIT. S. APOST. T.
dedicatione Sacerdotes, & Læuitæ, &
Cantores cum cymbalis & psalterijs
constituerunt, ad Orientem conuersi
laudantes, & confitentes, ac dicentes,
Laudate Dominum, quoniam bonus,
quoniam in sæculū misericordia eius.

*Oratio eorum, qui dudum sunt
initiati.*

Cap. XLV.

Post primam orationem orate in
hunc modum, Deus Omnipotens,
Pater Christi tui, vnigeniti filij
tui, da mihi corpus purum, cor muns-
dum, mentem vigilantem, scientiā ina-
fallibilem, Spiritus sancti aduentum in
adoptionem, & certitudinem veritatis
Christi tui, per quem tibi gloria in san-
cto Spiritu in sæcula sæculorū Amen.

Qui missi ordinati sunt ab Apostolis.

Cap. XLVI.

Hæc de Catechumenis præcipiens
da duximus. De ordinatis autem
à nobis Episcopis in vita nostra,
significamus vobis quòd ij sunt. Hiero-
solyinis ordinatus est Iacobus frater
Domini, quo mortuo secundus Simeō
Cleopæ: post eum tertius Iudas Iacobi:
Cæsareæ Palestinæ primus ordinatus
est Zachæus olim publicanus; post eum
Cory

LIBER SEPTIMVS. 153

Cornelius: tertius Theophilus: Antiocheæ Euodius à me Petro: Ignatius à Paulo: Alexandræ Annianus primus à Marco Euangelista est ordinatus: secundus Abilius à Luca item Euangelista: Romanæ Ecclesiæ Linus, Claudiæ primus à Paulo: Clemēs post eius mortem à me Petro, secundus ordinatur. Ephesi Timotheus à Paulo: Ioannes à me Ioāne: Smyrnæ Aristo primus: post eum Stratæas Loidis: & tertius Aristo Pergami Gaius, Philadelphæ Demetrius à me, à Paulo Lucius Cenchreïs: Titus in Creta: Dionysius Athenis: Tripolis Phœnicū Marathones: Laodiceæ in Phrygia Archippus: Colossensium Philamo: Berææ, quæ est in Macedonia: Onesimus Philemonis: Crescens in Ecclesijs, quæ sunt in Gallia: Aquila, & Niceta in Paræcijs, quæ sunt circa Abiā: Crispus in Aeginensi ecclesia, li sunt, quibus nos Paræcias in Domino commisimus. quorum doctrinæ memores, ex omni parte obtemperate nostris sermonibus, eritque Dominus vobiscum nūc, & in infinita tempora, quemadmodum ipse dixit nobis, cum ad suum Deum ac Patrem se reciperet. Ecce enim, inquit, ego vobiscū sum omnibus diebus vsque ad consummationem sæculi. Amen.

Oratio

CONSTIT. S. APOST.

Oratio Matutina.

Cap. XLVII.

GLoria in altissimis Deo, & in terra
Gra pax hominibus bonæ voluntatis: laudamus te, celebramus te, benedicimus te, glorificamus te, adoramus per magnum Pontificem te verum Deum ingenitum, unum, inaccessibile, solum propter magnam gloriam tuam, Domine Rex cœlestis, Deus Pater Omnipotens, Domine Deus Pater Christi agni immaculati, qui tollit peccata Mundi, suscipe deprecationem nostram: qui sedes super Cherubin. Quoniam tu solus sanctus, tu solus Dominus Iesus Christus Dei omnis creaturæ, Regis nostri, per quem tibi gloria, honor, & cultus,

Vespertina Oratio.

Cap. XLVIII.

LAudate pueri Dominum, Laudate nomen Domini: Laudamus te, celebramus te, benedicimus te, propter magnam gloriam tuam, Domine Rex Pater Christi, agni immaculati, qui tollit peccata Mundi. Te decet laus, te decet hymnus, te decet gloria Deum, & Patrem per filium in Spiritu sancto, in sæcula sæculorum Amen.

Nunc

Nunc dimittis seruum tuum Domi-
ne secundum verbum tuum in pace.
Quoniam viderunt oculi mei salutare
tuum, quod parasti ante faciem omniũ
populorum. Lumẽ ad reuelationẽ gen-
tium, & gloriam plebis tuæ Israel.

Oratio in Prandio.

Benedictus es Domine, qui pascis
me a iuuentute mea: qui das escam
omni carni, reple gaudio, & lætitia
corda nostra, vt omnẽ sufficientiam ha-
bentes, abundemus in omni opere bo-
no in Christo Iesu Domino nostro,
per quem tibi gloria, honor
& fortitudo in sæcus
la Amen.

CONSTITUTIONVM SAN-
ctorum Apostolorum B.
Clemente Roma-
no aucto-
re.

LIBER OCTAVVS

De Charismatibus.

Cap. Primum.

Vm De^o & Saluator
noster Iesus Christ^o
nobis magnum tra-
diderit pietatis sacra-
menti, inuitaueritq;
Iudæos, ac Græcos
ad agnitione vnius
& solius veri Dei, quemadmodum ipse
quodã in loco gratias agens de salute
credentium, affirmat, Manifestaui,
inquiens, nomen tuum hominibus, o-
pus quod dedisti mihi, consummaui. &
de nobis Patri dicit, Pater sancte, & si
Mundus te non nouit, sed tamen ego te
no

Ioan. 17.

noui, & ij te norunt. merito nobis si-
 mul omnibus veluti perfectis de Cha-
 rismatibus, quæ ab ipso per spiritũ dan-
 tur, dicit, Signa eos, qui crediderint,
 hæc sequentur, in nomine meo Dæmo-
 nia eijcient, linguis loquentur nouis,
 serpentes tollēt, si quid mortiferum bi-
 bent, non eis nocebit, super ægrotos
 manus imponent, & bene habebunt.
 quæ Charismata primum nobis Apo-
 stolis concessa sunt, cum Euangelium
 omni creaturæ prædicaturi essemus,
 deinde ihs, qui per nos crediderunt,
 sunt collata necessario, non ad eorum,
 qui illa exercent vtilitatem, sed ad infide-
 lium persuasionem, vt quos oratio
 flectere non potuit. commoueat prodis-
 giorum potentia. Signa enim non nos-
 bis fidelibus dantur, sed ihs, qui de Iu-
 daeorum & Græcorum gente infides
 sunt. Nulla enim nobis vtilitas acce-
 dit, cum Dæmones expelluntur, sed ihs,
 qui ope Domini purgantur, quemada-
 modum quodam in loco ipse Dominus
 erudiens nos ostendit dicens, Nolite
 gaudere quod Spiritus vobis obediit,
 sed gaudete quod nomina vestra scri-
 pta sunt in Cælo, quoniam illud eius
 virtute fit, hoc nostra beneuolentia &
 studio, scilicet accedente ipsius auxilio.
 Non est ergo necessarium vt omnes fi-
 deles Dæmonia eijciāt, vel mortuos ex-
 citent,

Mat. 9. 35.

Luc. 10.

CONSTIT. S. APOST.

citent, vel linguis loquantur, sed is tantum, cui Charisma propter aliquam utilitatem concessum est, videlicet ad salutem infidelium, cum saepenumero conuincantur non sermonum demonstratione, sed prodigiorum effectione, cum salute digni fuerint. Nam nec impij omnes miraculis ducuntur: cuius rei testis

Isa. 28.

est ipse Deus cum dicit, Si in alijs linguis loquar populo huic, & in alijs

I. Cor. 14.

linguis, non credent, neque enim Aegyptij crediderunt Deo, cum Moses tanta signa atque prodigia effecisset, neque Iudaeorum multitudo, quasi alteri Moysi, Christo credidit, cum omnem illorum morbum, omnemque infirmitatem curauerit. Nam illos non commouit uirga in serpentem conuersa, nec manus dealbata, nec Nilus sanguine perfusus, hos vero non flexerunt caeci videntes, nec claudi ambulantes, nec mortui in vitam reuocati, atque illi quidem aduersabantur Ioannes & Mambres, huic Anna & Caiphas. Ita non omnes commouent prodigia, sed solos bona mente praeditos, quorum gratia Deus tanquam sapiens dispensator virtutes fieri statuit, non hominum uiribus sed sua uoluntate, quae ideo dicimus, ne qui huiusmodi charismata obtinuerunt, extollantur in eos, qui ea non acceperunt. Charismata dicimus, quae in signis consistunt,

quos

quoniam cætero qui nullus est qui per Christum in Deū crediderit, quin spirituale Charisma acceperit; nam liberati multorum Deorum impietate, & credere in Deum Patrem per Christum, Dei Charisma censendum est. Item ab iuncto Iudaico velo, credere Dei voluntate esse, qui est ante secula vnigenitus, in extremo tempore ex Virgine sine viri concubitu natus, conuersatumque ut hominem sine peccato, omnemque legis iustitiam implese, ac Dei permissione crucem subiisse contempto dedecore, cum esset Dei verbum: eundemque mortuum & sepultum, ac tertia die suscitatum, postque resurrectionem per quadraginta dies cum Apostolis fuisse, post festaque omni dispensatione, in conspectu ipsorum, ad Deum ac Patrem suū, à quo missus fuerat, sublatum. Hæc qui credit, non simpliciter, nec temerè, sed iudicio & sententiæ firmitate Charisma à Deo obtinet. Eodem modo, qui omni hæresi est liberatus. Quare nemo ex ijs, qui signa & prodigia faciunt, iudicet quenquam ex fidelibus, qui faciendi illa potestatem non est adeptus. Varia enim sunt Dei dona, quæ ab ipso per Christum tribuuntur: ac tu quidem accepisti hoc, ille aliud, videlicet sermonem sapientiæ, vel scientiæ, vel facultatem spirituum separandorum, vel præ-

CONSTIT. S. APOST.

dictionem rerum futurarum, vel sermo-
 monem ad docendum idoneum, vel pa-
 rientiam, vel moderatam continens-
 tiam. Etenim Moses homo Dei, cum
 in Aegypto miracula ederet, non elatus
 est supra gentiles suos, nec cum
 Deus vocaretur, cum proprio Prophe-
 ta Aaron se iactabat. Et Iesus Naue qui
 post Mosem populo praefuit, & si in bel-
 lo contra Iebusæos eius voluntate sol-
 ad Gabæon, luna ad vallem Aelon con-
 stitit, cum dies ad victoriam non suffi-
 ceret: tamen non insultauit aduersus
 Phinees: neque Chaleb. Nec Samuel,
 qui tot admirabilia egerat, despexit
 Deo charum Dauid, quanquam vtere-
 que Propheeta erat, & vnus Pontifex,
 alter vero Rex. Cumque in Israële se-
 ptem millia virorum essent, qui non
 incuruarent genu ante Baal, tamen so-
 lus Helias, & eius discipulus Helissæus
 reperti sunt, qui miracula facerent, sed
 neque Helias œconomum suum elusit,
 qui cum Deum timeret, tamen signa
 non edebat: neque Helissæus suum dis-
 cipulum, hostem expauescentem cons-
 temptus: neque sapiens Daniel cum ab
 ore leonum iterum esset ereptus: nec
 tres pueri cum camino ignis essent libe-
 rati, reliquos generis sui homines des-
 pexerunt. Sciebant enim se non proprijs
 virib⁹, periculis liberatos, sed Dei ope,
 miras

miracula edidisse, & discrimina supers-
 asse. Quare nemo se efferat supra frat-
 rem, quamuis Propheta fuerit, & mis-
 raculorum effector. nam si cui semel cō-
 cessum est, vt non amplius numeretur
 inter infideles, superflua est ei reliqua
 omnis miraculorum facultas, nam vt
 quis pius sit, ab amore proficiscitur, vt
 miracula efficiat, ab auctoris potestate,
 quorum primum nos ipsos respicit, al-
 terum operantē Deum, ob eas causas,
 quas antea diximus. Quare nec Rex
 contemnat Duces suos, nec Princeps
 eos, qui eius imperio parent. Nam si
 nulli sint qui pareant, Principes sunt
 superflui: & si nulli sint Duces, non pos-
 terit regnum consistere. Sed nec Episc-
 opus se extollat aduersus Diaconum
 vel Presbyterum: neque Presbyter ad-
 uersus plebem: mutua enim coniun-
 ctione copulata est huius societatis cō-
 munitio. Episcopi enim & Presbyteri,
 quorundam sunt sacerdotes, & laici,
 quorundā sunt laici. Atq; esse quidem
 Christianum, in nostra situm est potes-
 tate: esse Apostolum, vel Episcopum,
 vel aliud quidpiam: non est in nostra
 situm potestate, sed in potestate Dei,
 qui largitur Charismata. Atque hæc
 quidē hæctenus dicta sint propter eos,
 qui charismata vel dignitates accep-
 erunt. Addimus autē illud ad sermonē,

CONSTIT. S. APOST.

qui Prophetæ munere vtuntur, nō esse omnes sanctos, nec qui Dæmones efficiunt, præditos esse omnes pietate. Etenim Balaam filius Beor vates, cum esset impius, futura prædixit: item Caiphas, qui falsi nominis Pontifex erat. Multa etenim Diabolus vnâ cum suis Dæmonibus prædicit, nec tamen ideo vlla est illis pietatis scintilla: inscitia enim sunt oppressi propter voluntariâ prauitatem. Perspicuum est igitur impios, quâuis Prophetarum officio fungantur, non deponere ob prophetiam, suam impietatem, nec eos, qui Dæmones expellunt, sanctitatem acquirere, eo quod illi cedunt. Fallunt enim se mutuò (vt hî qui ludos risus causa exercent) atque eos, qui ipsis mentem adhibent, ad interitum perducunt. Neque verò Rex impius, pro Rege habendus est, sed Tyrannus: neque Episcopus imperitia aut nequitia cumulatus, est Episcopus, sed falso nomine gaudet, vt qui non à Deo, sed ab hominibus constitutus sit, vt Ananias, & Samæas in Hierusalem, & Sedecias, & Achias, qui Babylone falsi Prophetæ fuerunt, sed etiam, Balaam vates pœnas dedit cum Israelem in Beelphegor pessunderit, & Caiphas postea sibi mortem consciauit, & filij Sceuæ cum conarentur Dæmones eijcere, ab hîs vulnerati, turpis

Jer. 27. 28

Achias est

Achab in

Jeremia.

Nu. 24. 25

Actor. 21.

ter

ter se in fugam dederunt. Reges quos
 que Israelis & Iudee secuti impietatem,
 varia supplicia pertulerunt. Perspicuum
 est igitur falso nomine prædicos
 Episcopos atque Presbyteros, diuinam
 ultionem non declinatos. Dicitur enim
 ipsis, *Mal. 1.* Et nunc vos sacerdotes,
 qui vile facitis nomen meum, trans-
 dam vos in occisionem, ut Sedeciam,
 & Achiam, quos in sartagine misit
 Rex Babylonis, ut inquit Ieremias
 Propheta. Hæc verò dicimus non ut *Ier. 29.*
 veras prophetias damnemus (scimus
 enim eas afflatu diuino inter sanctos a-
 gitari) sed ut glorioforum audaciam
 comprimamus, illudque præterea ad-
 dimus, Deum talibus hominibus gra-
 tiam auferre. Superbis enim Deus res-
 sistit, humilibus autem dat gratiam. Si-
 las & Agabus cum nostro tempore Pro-
 phetæ essent, non comparabant se cum
 Apostolis, neque fines suos transibant,
 quanquam Deo charissimi erant. Pro-
 phetarunt quoque olim Maria Moysi
 & Aaronis soror, & postea Debbora,
 & post has Olda & Iudith, vna Iosifæ,
 altera Darij tempore. Mater etiam
 Domini prophetauit & Elizabeth eius
 cognata, & Anna, nostro quoque tem-
 pore Philippi filia eodem sunt sanctæ
 munere, sed hæc aduersus viros suos
 superbia inflatæ non sunt, sed intra

CONSTIT. S. APOST.

proprios terminos constiterunt. Quare si inter nos quoque reperitur vir vel mulier, cui huiusmodi gratia concessa sit, humiles spiritus habebat, ut in eo sit grata voluntas Dei: Ad quem enim, inquit, respiciam, nisi ad humilem & quietum, & pauentem sermones meos.

De Ordinationibus.

Cap. II.

IN principio orationis exposuimus quæ ad charismata pertinebāt, quæ quidem Deus propria voluntate concessit hominibus, & quemadmodū morem eorum refutauerit, qui vel falsa dixerunt, vel alieno spiritu ad prædicandum sunt excitati, & quod improbis hominibus sæpe Deus prophetiam & miraculorum facultatem tribuit. nunc autem ad præcipuum ecclesiasticæ descriptionis caput oratio properat, ut cū vos, qui de Christi sententia per nos Episcopi constituti estis, hanc à nobis dispositionem didiceritis, omnia secundum tradita nobis mandata perficere possitis, scientes quod qui nos audit, Christum audit, & qui Christum audit, is Deum & Patrem ipsius audit, cui gloria in sæcula Amen. Simul igitur

con

congregati nos duodecim Domini A-
postoli, has nostras diuinas præcepim⁹
institutions de omni ecclesiastica for-
ma, præsentibus vnâ nobiscum electio-
nis vase Paulo coapostolo nostro, Iaco-
bo Episcopo, atque reliquis Presbyteris,
& septem Diaconis. Primus igitur
ego Petrus dico, Episcopum ordinari
debere (vt supra simul omnes cõstitui-
mus) ex omni parte reprehensione cas-
rentem, ab omni populo delectû, quo
nominato & approbato, cõueniens po-
pulus cum collegio Presbyterorum, &
Episcopis, qui adsunt, in die dominico,
præcipuus ex omnibus interroget Pres-
byteros, & plebem, an is sit, quem pe-
tunt in Rectorê: quibus annuentibus,
iterum interroget, num omnes testifi-
centur eum dignû esse hac magna & il-
lustri gubernatione: deinde an pietatê
erga Deum coluerit, erga homines ius-
ta seruauerit, domum suâ rectè admi-
nistrauerit: sine reprehensione vitâ in-
stituerit. Atq; omnibus simul ex veris-
tate nō ex coniectura testificatibus tas-
lem eum esse, veluti corâm iudice Deo
& Christo, præsentem nimirum etiâ Spi-
ritu sancto, atque omnibus sanctis, &
administratoris spiritibus, tertio ite-
rum interrogentur, an verè dignus sit
sacerdotio, vt in ore duorum vel trium
testium stet omne verbum. ijsq; tertio

CONSTIT. S. APOST.

assentientibus, illum dignum esse, ab omnibus assensus petatur, quem prompto animo præstantes audiantur, silentioque imperato, vnus ex primis Episcopis cum duobus alijs stans prope altare, reliquis Episcopis & Presbyteris secreto orantibus, Diaconis diuina Euangelia super caput eius, qui ordinatur, aperta tenentibus, dicat conuersus ad Deum.

Inuocatio ordinationis Episcoporum.

Cap. III.

Domine Deus Omnipotens, qui solus es ingenitus, & à nullo dominaris, qui semper es, & existis ante sæcula: qui nullo indiges, & superas omnem causam atque originem: qui solus es verax, solus sapiens, solus altissimus: qui natura es inuisibilis, qui omnia nosti antequàm fiant: qui abscondita scrutaris: qui es inaccessibilis, & nullius imperio subditus: Deus & pater vnigeniti filij tui Dei & Saluatoris nostri, cunctorum opifex per ipsum, prouisor, gubernator: pater misericordiarum, & Deus omnis consolationis: qui in altis habitas, & humilia respicis. Tu es qui dedisti leges Ecclesiæ per corpoream

poream presentiam Christi tui sub te-
 stimonio Paraleti, per tuos Apосто-
 los, qui & ipsi gratia tua asserimus Epis-
 copi: qui a principio ad gubernatione
 populi tui sacerdotes designasti, Abel
 in primis, Seth, Enos, Enoch, Noe, Mel-
 chisedech, Iob, qui instituisti Abraam
 & reliquos Patriarchas cum fidelibus
 seruis tuis Mose, Aarone, Eleazaro, Phi-
 nees: qui ex ipsis principes & sacerdo-
 tes in arca testamenti constituisti: qui
 Samuelem in sacerdotem & prophe-
 tam elegisti, qui sanctuarium tuum sine
 ministerio non reliquisti: qui in his, quos
 elegisti, glorificari voluisti: idem quos
 que nunc intercessionem Christi tui in-
 funde virtutem Spiritus principalis,
 qui ministrat dilecto filio tuo Iesu
 Christo, quem voluntate tua donauit
 sanctis Apostolis tuis. Da in nomine
 tuo scrutator cordium Deus huic seruo
 tuo, quem elegisti Episcopum, pascere
 sanctum gregem tuum, & fungi Ponti-
 ficatu tibi, sine reprehensione ministram
 tem die & nocte, & placantem faciem
 tuam, congregare numerum eorum, qui
 saluantur, & offerre tibi dona Ecclesie
 tue sancte. Da ei Domine Omnipotes
 per Christum tuum participationem
 sancti Spiritus, ut habeat potestatem di-
 mittendi peccata secundum mandatum
 tuum: dandi sortes secundum preceptum
 tuum,

CONSTIT. S. APOST.

tuum, soluendi omne vinculum, secundum potestatem, quam dedisti Apostolis, ut placeat tibi in mansuetudine & mundo corde, firmiter ac laudabiliter, offerendo tibi mundam & incruentam hostiam, quam per Christum instituiti mysterium noui Testamenti, in odorem suauitatis, per sanctum filium tuum Iesum Christum, Deum & Saluatorem nostrum, per quem tibi gloria, honor & adoratio in sancto Spiritu nunc & semper, & in secula seculorum Amen.

Sermo de Catechumenis.

Cap. IIII.

Postquam hæc erit precatus, reliqui Sacerdotes dicant Amen, & cum eis vniuersus populus. & post orationem vnus ex Episcopis tradat Euchariam in manus ordinati, & ipso mane collocetur à reliquis Episcopis in suo throno, omnibus eum osculantibus osculo in Domino. Post verò lectionem legis & prophetarum, Epistolarum nostrarum, actuum, atque Euangelij, ordinatus salutet Ecclesiam ijs verbis, Gratia Domini Dei nostri Iesu Christi, & charitas, Dei patris, & comunicatio Spiritus sancti, sit cum omnibus vobis Amen, Et omnes respondeant.

deant, Et cum spiritu tuo. Post hæc verba alloquatur populū sermonibus exhortatorijs.

Sermo Diaconi pro Catechumenis.

Cap. V.

Quibus absolutis, Dico ego Andreas frater Petri, omnibus confurgentibus, Diaconus ascendens altum aliquem locum pronunciet, Ne quis auditorum, ne quis infidelium. Silentioque facto dicat, Catechumeni orate. Et omnes fideles orent attento animo dicentes, Domine miserere. Diaconus pro ipsis oret dicens, Pro Catechumenis omnes Deum oremus, vt bonus & benignus Dominus clementer exaudiat obsecrationes & preces ipsorum, & recipiēs eorum supplicationes, tribuat eis auxilium, & concedat petitiones cordis ipsorum ad utilitatē, reuellet eis Euangelium Christi sui, illuminet eos, & instituat disciplina cognitionis Dei, doceat ipsos mandata, & iudicia sua, inserat in animam eorū castitatem & salutarem timorem suum, aperiat aures cordis ipsorum vt meditētur in lege sua die ac nocte, confirmet eos in pietate, vniat, & conntineret in sancto ouili suo, dignos faciens lauacro regenera-

CONSTIT. S. APOST.

nerationis veste immortalitatis, veram
vita, liberet eos ab omni impietate, &
ne det locum inimico aduersus eos, munda
det eos ab omni iniquatione carnis,
& spiritus inhabitet in eis, & in ambu-
let per Christum suum, benedicat in-
troitus & exitus eorum, & dirigat vias
eorum in bonum, Etiam pro eis inten-
te oremus, vt remissionem delictorum
consecuti per baptismum, sanctis myste-
rijs digni fiant in mansione sanctorum.
Erigite vos Catechumeni, & petite pas-
cem Dei per Christum suum, diem pa-
cificum & sine peccato, item que omne
tempus vite vestre, Christianos pre-
sides vestros, propitium & benignum Deum
delictorum remissionem: ipsi soli inge-
nito Deo per Christum suum vosmet
commendate: Inclinamini, & benedi-
ctionem accipite. In ijs singulis, que lo-
quitur Diaconus, populus, vt praedixi-
mus, dicat, Domine miserere. & in pris-
mis pueruli. Inclinantibus autem ipsis
capita, benedicat ijs ordinatus Episco-
pus benedictione huiusmodi.

*Benedictio Episcopi super Ca-
techumenos.*

Cap. VI.

Deus

Deus Omnipotens, ingenite, inaccessibleis, qui es solus verus Deus, Deus & pater Christi vnigeniti filij tui, Deus Paracleri & cunctorum dominus, qui per Christum discipulos constituisti doctores ad docendum pietatem, ipse nunc respice super Catechumenos Euangelij Christi tui, & da eis cor novum, & spiritum rectum innoua in visceribus eorum, ad cognoscendam & faciendam voluntatem tuam in corde pleno, & volenti animo, dignos fac eos sancto baptismo, & aggrega eos Ecclesie tue sancte, & participes fac sanctorum mysteriorum per Christum Iesum, qui est spes nostra, qui pro nobis mortuus est, per quem tibi gloria & adoratio in Spiritu sancto in secula Amen.

Sermo Diaconi pro Energumenis.

Cap. VII.

Post hæc diaconus dicat, Ite Catechumeni in pace. qui, postquam exiuerunt, dicat. Orate Energumenis, hoc est vexati ab immundis spiritibus. Intente omne pro ipsis orate, vt benignus Deus per Christum increpet immundos, & nequam spiritus, & eripiat

CONSTIT. S. APOST.

uos suos ab imperio inimici, qui increpauit legionem dæmonum & principem malorum diabolum: ipse nunc increpet pietatis rebelles & liberet figmenta sua à vexatione ipsius, & purget ea, quæ in genti sapientia condidit. Etiam intente oremus, Salua & excita illos De^o in virtute tua, Inclinate vos Energumeni, vt benedictionem accipiatis. Et Episcopus oret dicens,

Oratio pro Energumenis.

Cap. viij.

Qui fortem armatum ligasti, & omnia vasa eius diripuisti: qui dedisti nobis potestatem ambulandi super serpentes, & scorpiones, & super omnem virtutem inimici: qui homicidam serpentem ligatum tradidisti nobis, tanquam passerem puerulis, quæ cuncta pauent & horrent à facie virtutis tuæ: qui eum diecisti sicut fulgur à cælo in terram, non lapsu locali, sed ab honore in ignominiam, ob voluntariam nequitiam: cuius aspectus siccat abyssos: & minæ liquefaciunt montes, & veritas Domini manet in æternum: quem laudant infantes, & lactentes benedicunt: quem celebrant, & adorant Angeli, qui aspicit super terram, & facit eam tremere

Luc. 10.

Iob. 8.

Psal. 103.

re

LIBER OCTAVVS. 163

re: qui tangit montes & fumigant; qui
minatur Mari & siccatur illud, & omnia
flumina deserta facit: cuius nubes puluis *Nahū.*
pedum eius: qui ambulat super Mare, si- *Iob. 9.*
cut super pavementum. Unigenite Deus
magni patris filii increpa spiritus nes-
quam, & libera opera manuum tuarum
ab alieni spiritus vexatione: quoniam
tibi gloria, honor & adoratio, & per te
tuo patri in sancto Spiritu in sæcula
Amen.

*Sermo Diaconi pro il-
luminandis.*

Cap. IX.

Diaconus dicat, Ire Energumeni,
& postea dicat, Orate qui illumina-
namini. Intente omnes fideles pro
ipsis oremus, vt Dominus dignos illos
reddat vt in Christi mortem initiati re-
surgant vna cum illo, & consortes fac-
ciat eos regni ipsius, & participes myste-
riorum eius: vniat & conscribat in nu-
mero eorum, qui salui fiunt in sancta es-
ius Ecclesia. Salua & suscita illos in tua
gratia. Consignati Deo per Christum
eius, inclinantes se benedicantur ab Ep-
iscopo hac benedictione.

Oratio.

CONSTIT. S. APOST.

*Oratio tertia super illum-
minandos.*

Cap. X.

Qui per sanctos Prophetas prædixisti ihs, qui iniantur, lauamini, mundi estote. & per Christum instituisti spiritualem regenerationem, idem nunc respice super eos, qui baptizantur & benedic, & sanctifica eos, & præpara dignos fieri tuo dono spiritali, & vera adoptione filiorum ad consequendum spiritalia tua mysteria in numero eorum, qui saluantur per Christum Saluatorem nostrum, per quem tibi gloria, honor, & adoratio in sancto Spiritu in sæcula Amen.

*Sermo Diaconi pro peni-
tentibus.*

Cap. XI.

ET dicat Diaconus, Discedite illum-
minandi, & post hoc pronunciet,
Orate pœnitentes intentè omnes.
Pro pœnitentibus fratribus rogemus,
vt misericors Deus ostendat illis viam
pœnitentiæ: recipiat respiscentiam &
confessionem ipsorum, & conterat cirò
Satanã sub pedibus eorum, & redimat
eos

eos à laqueis diaboli, & à fraude dæ-
 monū, & eripiat eos ab omni verbo nes-
 phario, ab omni opere illicito, & amore
 prauo: & cōdonet eis peccata volūtaria,
 & inuoluntaria, & deleat chirographū
 ipserum, & conscribat eos in libro vitę,
 expiet eos ab omni piaculo carnis & spi-
 ritus, & vniat eos, reducens ad sanctum
 suum ouile, quoniam ipse cognoscit fis-
 gmentum nostrū: quoniam quis gloria-
 bitur se castū habere cor? vel quis con-
 fidet se mundum esse à peccato? Omnes
 enim sumus pœnæ obnoxij. Etiam pro
 ipsis intentius oremus, quoniā gaudiū
 fit in cœlio super vno peccatore pœnitē-
 tiam agente, vt declinantes omnem as-
 ctionem malam, amplectantur omnia
 opera bona, vt benignus Deus citō eos
 rum obsecrationibus placatus, restituat
 eis lætitiā salutaris, & spiritu princī-
 pali confirmet eos, ne amplius prohibe-
 beantur communionem habere sancto-
 rum sacrorū ipsius, & participes fieri di-
 uinorū mysteriorū, vt digni reperti ad-
 optionis filiorū, vitā æternā consequā-
 tur. Etiam omnes intentē pro eis

dicamus, Domine

miserere.

Impos

CONSTIT. S. APOST.

*Impositio manuum pro
penitentibus.*

Cap. XII.

SAlua eos Deus, & suscita misericors
dia tua. Suscitati Deo per Christum
inclinate vos, & benedicimini.

Episcopus ita oret.

OMnipotens æterne Deus, cunctos
rum Domine, creator & gubernas
tor vniuersi, qui hominem in Mū
di ornatum posuisti per Christum, &
dedisti ei legem naturalem & scriptam,
vt viuendi normam haberet, vti ratio
nis compos; & si in aliquo peccaret fun
damentum pœnitentiæ tradidisti ei bo
nitatē tuā: respice super inclinantes tibi
colla animę & corporis, quoniam tu nō
vis mortem peccatoris, sed pœnitentiā,
vt reuertatur à via sua mala & viuat:
1. Tim. 2. qui Nineuitarum pœnitentiā admisisti,
qui vis omnes homines saluos fieri, &
ad agnitiōē veritatis venire: qui filiū,
qui suas facultates luxuriosē consumps
erat, paterno affectu recepisti per pœni
tentiam, recipe nunc quoq; supplicans
tium tibi pœnitentiā: quoniam non
est qui nō peccet in te. Si enim iniquitas
tes obseruaueris Domine, Domine quis
suy

sustinebit: quoniã apud te est redemptio,
 & reduc eos in sanctam tuam Ecclesiã,
 restituta illis priori dignitate & hono-
 re per Christum Deum & Salvatorem
 nostrum, per quem tibi gloria & adoras-
 tio in sancto Spiritu in sæcula Amen. Et
 Diaconus dicat, Discedite penitentes.
 & addat, Nullus ex prohibitis accedat.
 fideles flectamus genua, rogemus Deũ
 per Christum eius, omnes intentè Deũ
 per Christum inuocemus.

*Allocutio Diaconi pro
 fidelibus.*

Cap. xiiij.

PRO pace, & pro tranquillitate Mun-
 di & sanctarum Ecclesiarum oremus,
 vt cunctorum Deus suam eter-
 nam & firmam pacem nobis concedat,
 vt in stabilitate virtutis secundum pie-
 tatem perseuerantes nos custodiat. Pro
 sancta Catholica, & Apostolica Ecclesia
 diffusa à finibus vsque in fines, oremus,
 vt Dominus immobilè & tranquiliã eã
 custodiat, atque conseruet vsque ad cõ-
 summationem sæculi fundatam supra
 firmam petram. Et pro sancta parac-
 huius loci oremus, vt concedat nobis
 cunctorũ Dominus cœlestem eius spem
 pera

CONSTIT. S. APOST.

perfectè persequi, & ei debitam orationis seruitutem sine intermissione impedere. Pro omni Episcopatu, qui est sub Cælo rectè tractantium verbum veritatis orate. Et pro Episcopo nostro Iacobo, & paræcijs ipsius orate. Pro Episcopo nostro Clemente & paræcijs ipsius orate. Pro Episcopo nostro Euodio & paræcijs ipsius orate, vt misericordiam Deus concedat suis Ecclesijs, eos esse saluos, honorabiles, longæui temporis, venerabilemque ipsorum senectutem faciat in pietate & iustitia. Et pro Presbyteris nostris orate, vt Dominus eripiat eos ab omni re incommoda & mala, saluum & honorabile presbyterium eis præbeat. Pro omni in Christo Diaconatu & ministratu orate, vt Dominus inculpabilem Diaconiam eis præbeat. Pro Lectoribus Cantoribus, Virginibus, Viduis, Orphanis orate: pro matrimonio copulatis, & liberis operam dantibus orate, vt Dominus omnium suorum misereatur. Pro Eunuchis sanctè ambulantiis orate. Pro continenter & castè viuentibus orate. Pro afferentibus fructus sanctæ Ecclesiæ, & facientibus pauperibus eleemosynam orate. Et pro sacrificia & primitias offerentibus Domino Deo nostro, orate, vt sanctus Deus remuneretur ipsos cælestibus donis, & det ipsis in præsentia centuplum, & in futuro vitam æternam:

&

& præstet eis pro temporalibus sempi-
 terna, pro terrenis cœlestia. Pro nuper
 illuminatis fratribus nostris orate, vt
 Dominus stabiliat eos, & cōfirmet. Pro
 infirmis fratribus nostris orate, vt Do-
 minus liberet eos ab omni aegritudine
 & imbecillitate, & saluos restituat san-
 ctæ ipsius Ecclesiæ. Pro nauigantibus
 & viatoribus oremus. Pro ijs, qui sunt
 in metallis, in exilio, in custodia & vinctis
 propter nomen Domini, orate.
 Pro oppressis amara seruitute orate.
 Pro inimicis & odio vos prosequētibus
 orate. Pro persecutibus nos propter
 nomen Domini oremus, vt Dominus
 mitigato illorum furore, dissipet irā cō-
 ceptā contra nos. Pro ijs, qui extra sunt
 & in errore versantur orate, vt Domi-
 nus illos conuertat. Infantum Ecclesiæ
 memores simus, vt Dominus perfectos
 eos in timore suo ad adultā ætatē per-
 ducat. Pro nobis mutuò oremus, vt Do-
 minus seruet nos, & gratia sua custodiat
 vsq; ad finē & liberet nos à malo, atque
 ab omnibus scandalis operantibus ini-
 quitatē, & saluet in cœleste regnū ipsi.
 Pro omni anima Christiana oremus.
 Salua & suscita nos Deus misericordia
 tua. Excitemus nos orantes intentē &
 mutuò nosmet commendemus Deo via-
 uo per Christum eius.

Oret

CONSTIT. S. APOST.

Oret Pontifex & dicat.

Cap. xiiij.

Domine Omnipotēs altissime, qui
 in altis habitas, sanctē requiescens
 in sanctis, qui es sine principio, &
 solus dominaris, qui per Christū præ-
 dicationem verbi dedisti nobis in agnis-
 tionē gloriæ tuæ, & nominis tui, quod
 manifestauit nobis in comprehensio-
 nē: ipse quoq; nunc respice per eum su-
 per hunc gregem tuū, & libera eum o-
 mni ignorantia & opere malo, & da eū
 timore timere te, & dilectione te dilige-
 re & ire à facie gloriæ tuæ. Benignus &
 propitius esto in precibus ipsorum, &
 conserua eos immobiles, culpa caren-
 tes, criminis expertes, vt sint sancti cor-
 pore & anima, non habentes macu-
 lam, neque rugam, neque aliquid huius-
 modi, sed sint perfecti, & nullus inter
 ipsos sit mancus vel imperfectus. Adi-
 u-
 tor, potens, personarum non acceptor,
 succurre huic populo tuo, quem redem-
 misti precioso sanguine Christi tui, des-
 fensor, auxiliator, dispensator, custos,
 murus fortissimus, spes, securitas, quor-
 niam de manu tua nemo potest eripere:
 nam non est sicut tu Deus alter, quoniā
 in

in te sustinemur. Sanctifica eos in veritate, quoniam verbum tuum veritas est, qui nullius gratiam respicis, falsis rationibus non deciperis, libera eos ab omni morbo, & ab omni infirmitate, ab omni peccato, ab omni dolo & fraude: à timore inimici: à sagitta volante in die: à nequicio perambulante in tenebris, & dignos fac eos vita æterna, quæ est in Christo tuo, filio tuo vnigenito, Deo & Salvatore nostro, per quæ tibi gloria & honor in sancto Spiritu nunc, & semper, & in sæcula sæculorum, Amen.

*Apparatus ad mysticum
sacrificium.*

Cap. XV.

Post hoc diaconus dicat, Attendamus. Et Episcopus saluter Ecclesiã, & dicat, Pax Dei cum omnibus vobis. Et populus respondeat, Et cum spiritu tuo. Et Diaconus dicat, Salutate vos inuicem in osculo sancto, & salutet Clerici Episcopũ, & viri laici laicos, & mulieres saluent mulieres. Pueri fient ad suggestũ, & alius Diaconus præsit eis ne obstrepant. Et alij Diaconi deambulēt & videāt viros & mulieres, ne tumultus aliquis excitetur, & ne quis murmuret.

CONSTIT. S. APOST.

neue conuieat, vel nutet. Diaconi vero maneant ad portam virorum, Hypodiaconi ad portam mulierum, ne vllus exeat, neue porta aperiatur, etiam si fidelis fuerit tempore oblationis. Vnus Hypodiaconus det aquam manibus sacerdotum in signum puritatis animarum Deo repositarum.

Dico ego Iacobus frater Ioannis Zebedæi, vt statim Diaconus dicat, Nullus Catechumenus, Nullus Auditor, Nullus infidelis, Nullus hereticus. Qui primam orationem perfecistis discedite. Pueros recipite matres. Ne quis contra aliquem, Ne quis in hypocrisi. Erecti ad Dominum cum timore & tremore manentes sinamus offerri. Quibus perceptis Diaconi afferant dona Episcopo ad altare, & Presbyteri à dextris, & à sinistris assistant veluti discipuli assistentes magistro. Duo Diaconi ex vtraque parte altaris teneant stabellum confectum ex tenuibus membranis, vel ex pauonum pennis, vel ex velo, quibus leniter abigant preteruolantes bestiolas, ne in posculla incidant.

Gratiarum actio ante consecrationem.

Cap. XVI.

Ora

ORans igitur per se Pontifex vnâ
 cum sacerdotibus, induensq; vestē
 splendidā, & stans ad altare, Tro-
 phæo crucis se consignans in fronte, di-
 cat, Gratia Omnipotentis Dei, & Char-
 tas Domini nostri Iesu Christi, & com-
 municatio Spiritus sancti sit cum omni-
 bus vobis. & omnes vna voce respon-
 deant, Et cum spiritu tuo. Et Pontifex
 dicat, Sursum mentem, omnes respon-
 deant, Habemus ad Dominum. Et Pon-
 tifex, Gratias agimus Domino. & om-
 nes respondeant, Dignū, & iustū est. Pō-
 tifex dicat. Verè dignū & iustum est an-
 te omnia laudare te verū Deum, qui es
 ante res generatas, ex quo omnis pater-
 nitas in cælo, & in terra nominatur,
 qui solus es ingenitus sine principio, nō
 agnoscens alicuius imperium, aut do-
 minū, nullius indigens, omnis boni da-
 tor, extra omnē causam, generationēq;
 positus, semper in eodē statu consistēs,
 ex quo omnia, quasi ex quodam fonte
 in rerum naturam processerunt. Tu es
 nim es notitia carens principio, æterna
 visio, ingenitus auditus, sapiētia increa-
 ta, primus natura, lex essendi, extra om-
 nem numerū constitutus, omnia de ni-
 hilo produciens per vnigenitum filium
 tuum, ipsum verò ante omnia sæcula
 genuisti voluntate, virtute, & bonitate
 immeditate filium, vnigenitum verbū,
 R Deum,

CONSTIT. S. APOST.

Deum, sapientiam uiuentem, primogenitum, omnis creaturæ, Angelum magni consilij tui, Pontificem tuum, Regem, & dominum omnis intellectuæ & sensitiuæ naturæ, qui est ante omnia, per quem omnia. Tu enim eterne Deus per ipsum cuncta fecisti, & per ipsum conuenienti prouidentia cuncta gubernas, per quem enim concessisti ut res essent, per eundem fecisti ut bene essent, Deus & Pater vnigeniti filij tui, qui per ipsum ante omnia fecisti Cherubin & Seraphin, sæcula & exercitus, virtutes, & potestates, Archangelos, & Angelos, & post hæc omnia, fecisti hunc Mundum visibilem, & omnia, quæ in eo sunt. Tu enim es, qui cælum ut fornicem statuisti, & ut pellem extendisti, & terræ mollem nullo adminiculo stabiliuisti, sola voluntate tua: qui constituisti firmamentum, noctem & diem parasti, qui ex thesauris protulisti lucem, & eius recessu induxisti noctem ad quietem animalium, quæ mouentur in Mundo: qui solem disposuisti in potestatem diei, & lunam in potestatem noctis: qui stellarum ornatu cælum distinxisti in laudem maiestatis tuæ: qui fecisti aquam in potum & munditiem, aërem vitalem ad ducendum spiritum uocemq; formandam, per linguam percutientem aërem: auditum auxilio ipsius, ut apprehenderet sonos,

LIBER OCTAVVS. 169

& exciperet delatas sibi per aërem voces : qui fecisti ignem ad depellendas tenebras, & ad explendam necessitatem, simulq; vt ab eo calefieremus, & illustreremur: qui immensum Mare à terra segregasti, & illud nauigabile effecisti, hanc pedibus peruiam: illud etiam animantis bus pusillis atque magnis auxisti: hanc mansuetis atq; agrestibus referdisti, plātarum varietate ornasti, herbis decorasti, floribus distinxisti, seminibus distasti. qui constituisti Abyssum, & vasto hiatu eam comprehendisti, falsarū aquarum cumulatis æquoribus, & eam tenuissimæ arenæ terminis conclusisti: qui Mare modò ventis in montium altitudinem extollis, modò in planiciem exæquas, & modò agitas tempestate, modò sedas tranquillitate, vt ad nauis giorum cursus sit idoneum: qui creatū per Christum à te Mundum cinxisti fluminibus, alluisti torrentibus, fontibus: que perennibus irrigasti, montibus circumdedisti, in firmissimam terræ stabilitatem: referdisti enim Mundum & ornasti suauissimis plantis, & ad medicinam aptissimis, multis ac varijs animantibus robustis atque infirmis, ad esum, atque ad laborem idoneis, cicuribus, atque feris serpentum sibilis, & diuersorum alitum cantibus, annorum rescurrentibus circulis, mensium, atque

CONSTIT. S. APOST.

dierum numerosa multitudo: Solstitiorum vicissitudine, nubium imbrifarum tempestatibus, ad fructuum maturitatem, & animantium conseruationem, stationemq; ventorum flantium ad imperium tuum, ad plantarum quoque atque herbarum multitudinem: ac non solum Mundum creasti, sed etiam Mundi ciuem hominem condidisti: Mundi ornatum eum faciens. Dixisti enim Sapientiae tuae, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & imperet piscibus Maris, & volatilibus caeli: ideoque coposuit eum ex anima immortalis & corpore dissolutioni obnoxio. Illa de nihilo creata, hoc ex quatuor elementis conflato, & dedisti ei per animam rationalem, intelligeriam, pietatis & impietatis iudicium, iusti & iniusti obseruationem: per corpus quinque sensuum motum quo progreditur. Tu enim Deus Omnipotens per Christum Paradysum in aedem ad Orientem plantasti, & varis plantis ad cibum aptis ornaisti; & in eum quasi in lautam domum hominem introduxisti, quem cum conderes, legem dedisti ei naturalem, ut intus inclusa, & apud se haberet semina diuinae cognitionis. Nam cum illum in Paradysum deliciarum induxisti, omnia ei permisisti ut perciperet, vnum autem solum gustare prohibuisti, spe maiorum rerum, scilicet ut

si mandatum seruasset, mercedem eius,
 immortalitatem reportaret: sed cum mā
 datum contempisset, & prohibitū fru
 ctū gustasset, fraude serpentis, & consi
 lio mulieris, meritò illū eiecisti Paradis
 so. sed bonitate tua nō permisisti vt pes
 nitus periret (tuum enim erat opus) sed
 subiecta ei creatura concessisti, vt sudor
 re acl labore victum sibi quaereret, te om
 nia ferente, augente, ac maturante. Cū
 que iureiurando ei breuis temporis so
 porē dederis, illū ad nouam generatio
 nem reuocasti, soluto mortis termino,
 vitam ex resurrectione promissisti: nō so
 lum ꝑ id præstitisti, sed etiam posteros
 suos in infiniram multitudinem propa
 gasti: obsequentes tibi glorificasti, rebel
 les supplicijs affecisti: atque Abelis qui
 dem sancti sacrificiū accepisti. Cain fra
 tris interfectoris munus tanquam scele
 rati hominis reiecisti. Præterea Seth &
 Enos recepisti, & Enoch transfulisti. Tu
 enim opifex es hominum, vitæ præbia
 tor, inopiæ expletor, legum dator, eas
 seruantiū remunerator, violantiū vlti
 tor: qui magnū diluuiū induxisti Mun
 do propter multitudinem impiorum,
 & iustum Noë eripuisti à diluio, in ar
 ca, cum octo animis, vt esset finis præte
 ritorum, & principium eorum, qui erāt
 in futura successione nascituri. qui for
 midandū ignē quinque Sodomensis vr
 bi

CONSTIT. S. APOST.

bibus immisisti, & terram fructiferā in
 saluginem posuisti, a malitia inhabitantium
 in ea, & sanctum Lot incendio liberasti.
 Tu es, qui Abraam maiorum suorum impietate
 liberasti, & Mundi haeresdem fecisti, & ei Christum
 tuum ostendisti, qui Melchisedech Pontificem seruitutis
 tuae constituisti, patientissimum seruum tuum Iob
 victorem serpentis auctoris malorum, declarasti,
 qui Isaac filium promissionis fecisti. Iacob patrem
 duodecim filiorum, eiusque posteros in numerosam
 sobolem propagasti, illum vero cum septuaginta
 animis in Aegyptum introduxisti. Tu Domine Iosephum
 non neglexisti, sed primum suae temperantiae ei
 concessisti ut Aegyptiis imperaret. Tu Domine
 Hebraeos ab Aegyptiis vexatos non neglexisti, ut
 promissa patribus suis seruares. Cumque homines
 naturae legem labefactarent, & creaturam aliquando
 fortuitam ducerent, aliquando plusquam oporteret in
 honore haberent, & eam tibi Deo aequarent,
 non permisisti illos errare, sed excitato sancto seruo
 tuo Mose, per eum, in subsidium naturalis, scriptam
 legem dedisti, & creaturam ostendisti tuum opus
 esse, Deorumque multitudinem exterminasti: Aa-
 ron, & posteros sacerdotali honore decorasti,
 Hebraeos peccantes puniisti, respicientes
 receperisti, Aegyptios decem
 plas

LIBER OCTAVVS. 171

plagis es vltus, diuiso Mari Israëlitas
 traduxisti, persequentes Aegyptios des-
 mersos interemisti, ligno aqua amarâ,
 dulcē fecisti, è dura petra aquam eduxis-
 sti, de cœlo manna dedisti, atque ex aë-
 re ortyometrâ in cibū, columnâ igneâ
 nocte ad illustrandum, & die columnâ
 nubis ad opacandū statuisti, Iesum im-
 peratorē delegisti, septē nationes Cana-
 nœorū, eius opera expugnasti, Iordanē
 aperuisti, flumina Ethan siccasti, muros
 sine machinis, si neq; hominū manu di-
 ruiisti. Pro omnibus tibi gloria Domine
 Omnipotēs. Te adorāt infiniti exercit⁹
 Angelorū, Archāgelorū, Thronorū, Do-
 minationū, Principatum, Potestatum,
 Virtutū, Exercitū aternorū, Cherubi-
 na, & sex alas habentia, Seraphina, duas
 bus velantia pedes, duabus capita, dua-
 bus volantia, & dicentia vnâ cū millibus
 milliū Archangelorū, & cū millenis mil-
 liū Angelorū incessabili voce clamantiū.

Et omnis populus simul dicat,

Sanctus, Sanctus, Sanctus, Dominus
 Sabaoth: Plenū est cœlū & terra glo-
 ria tua, Benedictus in sæcula Amen.
 Et Pontifex deinde dicat,

Cap. XVII.

Sanctus enim es, & in omnibus sanz-
 ctus altissimus, & superexaltatus in
 sæcula. Sanctus & vnigenit⁹ fili⁹ tu⁹

CONSTIT. S. APOST.

Dominus noster & Deus Iesus Christi⁹,
 qui in omnibus ministravit tibi Deo is
 pfius & Patri, in vario opificio creatur
 rarum & in earum conuenienti prouid
 entia. Non permisit genus humanum
 perire, sed post naturalem legem, post le
 gis scriptæ admonitionem, post prophe
 ticas increpationes, post Angelorum
 tutelas, violentibus naturalem legē ho
 minibus, vnâ cū scripta, obliteratedq; me
 moria diluuij, incendi, plagarum Aeg
 yptiacarum, cædis Palestinorū, iurim
 nentēq; omnium interitu, decreuit vo
 luntate tua, qui hominē condiderat fieri
 homo, qui legislator erat, subijci legib⁹,
 qui Pontifex erat, victima fieri, pastor,
 effici ouis. Teq; Deū suū ac Patrē placat
 uit & conciliauit Mundo, atque instanti
 ira omnes liberauit, natus de virgine,
 nat⁹ in carne, De⁹ verbū, Filius dilect⁹,
 primogenitus omnis creaturæ, secundū
 de eo prædictas prophetias, ex semine
 Dauid & Abraā: de tribu Iudæ, & con
 ceptus est in utero Virginis formator
 omnium, qui nascuntur: atque incarnat
 us est is, qui carnis est expertus, in tem
 pore natus qui ab æterno est genitus,
 piē conuersatus est, & sanctis legibus in
 stituit, omnem morbū, atq; infirmitatē
 expulit, signa ac prodigia in populo fe
 cit, cibum, potū, somnum cepit is, qui
 omnes cibo indigentes alit, & replet es
 mne

mne animal benedictione; manifestavit
 nomen tuū ijs, qui id ignorabant: igno-
 rantiam fugavit, pietatem excitavit, vol-
 untatem tuam explevit: opus, quod des-
 deras illi consummavit. Quæ omnia cū
 perfecisset impiorum manibus compre-
 hensus, sacerdotū atq; Pontificum falsi
 nominis, populūq; ipsius iniqui, & malis-
 tia laborantis traditione, multa passus
 est ab ipsis, omnēq; sustinuit ignominia
 tua permissioe. Traditus est Pilato Præ-
 sidi, ac iudicatus is, qui iudex erat, con-
 demnatus est aliorū Saluator, crucifi-
 xus, qui est impassibilis: mortuus, natu-
 ra immortalis: sepultus, omnium vivifi-
 cator, vt passione & morte liberaret
 eos, propter quos venerat, & vincula
 Diaboli dirumperet, hominesq; ab eius
 fraudibus eriperet. Et resurrexit a mor-
 tuis tertia die, & per quadraginta dies
 versatus cum discipulis, receptus est in
 cælū, & sedet ad dexteram Dei & Patris
 sui.

Memores igitur eorum, quæ propter
 nos est passus, gratias agimus tibi Deus
 Omnipotens non quantum debemus,
 sed quantum possumus. Et ordinationē
 eius implemus. Nam in qua nocte tra-
 debatur, accipiens panem in sanctas &
 immaculatas manus, & suspiciens in te
 Deum suum & patrem, frangensq; des-
 dit discipulis dicens, Hoc mysterium

CONSTIT. S. APŌST.

noui Testamenti, accipite, ex eo comedite, hoc est corpus meū, quod pro multis frangitur in remissionem peccatorum. Similiter & calicem miscens ex uino & aqua, & sanctificans tradidit eis dicens, Bibite ex eo omnes, hic est sanguis meus, qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum, hoc facite in meam commemorationem. Quotiescūque enim comederitis panem hunc, & biberitis calicem hunc, mortem meam annunciabitis donec veniam. Memores igitur passionis eius & mortis, nec non ex mortuis resurrectionis, atq; in Cœlos ascensionis, & futuri eius secūdi aduentus, in quo ueniet cum gloria & uirtute iudicare uiuos, & mortuos, & reddere unicuique secundum opera sua: offerimus tibi Regi & Deo secundum ipsius ordinationem panem hunc & calicem hunc, gratias tibi agentes eo quod nos dignos fecisti assistere in conspectu tuo & fungi sacerdotio tibi. Rogamusque te, ut benignè aspicere digneris super hæc dona proposita in conspectu tuo, tu qui nullo indiges Deus, & complaceras tibi in ipsis in honorē Christi tui, & mittas sanctum Spiritum tuum super hoc sacrificium, testem passionū Domini Iesu, ut ostendat hunc panem corpus Christi tui, & hunc calicem sanguinem Christi tui, ut qui eum percipiant, consi-

firē

firmentur in pietate, & remissionē peccatorum consequantur, diabolo & errore eius liberemur, Spiritu sancto repleantur, Christo tuo digni efficiantur, vitam æternam adipiscantur, te eis reconcilia to Domine Omnipotens.

Mystica oratio. Cap. XVIII.

ETiam rogamus te Domine pro sancta tua Ecclesia, quæ est à finibus usque ad fines, quam acquisuisti precioso sanguine Christi tui, ut eam quietam & tranquillam conserues usque ad consummationem sæculi. Et pro omnino Episcopatu rectè tractante verbum Veritatis, etiam imploramus te, & pro mei offerentis tibi tenuitate, proque omni presbyterio, pro Diaconis atque omni clero, ut omnes à te edoctos Spiritu sancto repleas. Etiam rogamus te Domine pro Rege, & pro his, qui sunt in sublimitate constituti, proque omni exercitu, ut per illos pacificè viuamus, ut in quiete & concordia perseuerantes, per omne tempus vitæ nostræ glorificemus te, per Iesum Christum, qui est spes nostra. Etiam offerimus tibi pro omnibus, qui à sæculo placuerunt tibi, sanctis, Patriarchis, Prophetis, iustis Apostolis, Martyribus, Confessoribus,

CONSTIT. S. APŌST.

Episcopis, Presbyteris, Diaconis, Hypo-
diaconis, Lectoribus, Cantoribus, Vir-
ginibus, Viduis, laicis atque omnibus,
quorum tu cognouisti nomina.

Etiam offerimus tibi pro populo hoc,
vt facias eum in laudem Christi tui re-
gale sacerdotiū, gentem sanctam: pro
Virginibus, & castitatem seruantibus:
pro Viduis Ecclesię: pro copulatis hono-
rabilibus nuptiis, & filios procreanti-
bus: pro infantibus populi tui, vt nemi-
nem nostrum reijcias. Etiam rogamus
pro hac ciuitate, & habitantibus in ea:
pro laborantibus infirmitate, & pro
acerbam seruitutem seruientibus: pro
relegatis, & publicationem bonorum
perpessis: pro nauigantibus, & pro pe-
regre proficiscentibus, vt sis auxilia-
tor, omnium adiutor & opitulator.
Etiam oramus te pro ijs, qui nos odio
habent & persequuntur nos propter
nomen tuum: pro ijs, qui extra sunt,
& versantur in errore, vt reducas eos
in bonum, & furorem eorum miti-
ges. Etiam rogamus te pro Catechume-
nis Ecclesię, & pro vexatis ab aduersa-
rio, & pro fratribus nostris pœnitenti-
bus, vt illos in fide perficias, alios a vex-
tatione mali eripias, horū pœnitentiā re-
cipias, & indulgeas illis atq; nobis deli-
cta nostra. Etiā offerimus tibi pro aeris
salus

salubritate, & fructuū fertilitate, vt abū
 de bono tua percipientes, te afsiduē lau
 demus, qui das escam omni carni. Etiā
 rogamus te pro ijs, qui iusta causa im
 pediti absunt, vt omnes nos in pietate
 custoditos cōgreges in Regnum Chris
 ti tui, Dei omnis sensitiuæ, & intel
 ctualis naturæ, & Regis nostri, stabiles
 in bono, inculpabiles, crimine carētes,
 quoniam tibi omnis gloria, cultus, gra
 tiarum actio, honor & adoratio Patri
 & Filio, & sancto Spiritui & nunc &
 semper & in infinita secula seculorum.
 Et omnis populus dicat, Amen. Et Episcopus
 dicat, Pax Dei sit cum omnibus
 vobis, Et omnis populus dicat, Et cum
 spiritu tuo.

Et Diaconus iterum pronunciet,

Caput XIX.

ETiam rogemus Deum per Chris
 tum suum. Pro dono obiato
 Domino Deo oremus,
 Vt bonus Deus suscipiat illud interces
 sante Christo ipsius, in cœleste altare
 suum in odorem suauitatis. Pro hac
 Ecclesia, & pro populo rogemus, Pro
 omni Episcopatu: pro omni presbyte
 rio: pro omni in Christo diaconia, &
 ministerio, pro vniuerso Ecclesiæ cœtu

CONSTIT. S. APOST.

rogemus, vt Dominus omnes conseruet atque custodiat. Pro Regibus, & pro his, qui sunt in sublimitate constituti oremus, vt in pace per ipsos viuamus, vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate ac sanctitate: sanctorum Martyrum memoriam colamus, vt digni efficiamur certaminis ipsorum. Pro his, qui in fide quieuerunt, oremus. Pro salubritate aeris, & fructuum maturitate rogemus. Pro nuper illuminatis oremus, vt omnes in fide confirmentur. Excita nos Deus in gratia tua. Excitati, nos ipsos Deo per Christum eius commendemus.

Et Episcopus dicat,

Caput XX.

Deus magnus, & magni nominis, magnus consilio &, operibus potens, Deus & pater sancti pueri tui Iesu Saluatoris nostri, respice super nos, & super hoc ouile tuum, quod per ipsum elegisti in gloriam nominis tui, & sanctificato corpore nostro, & anima dignos nos fac, vt purgati omni iniquatione carnis ac spiritus, proposita bona consequamur, & neminem nostrum iudices indignum, sed sis adiutor noster, auxiliator, & defensor noster

ster Christū tuū , cū quo tibi gloria & honor, laus, gloriatio, & gratiarum actio, & sancto Spiritui in sæcula Amē.

Et postquam omnes dixerunt Amē. Diaconus dicat, Attendamus. Et Episcopus alloquatur populū ijs verbis, Sancta sanctis. Et populus subiungat, Vnus sanctus, vnus Dominus, vnus Christus, in gloriam Dei Patris benedictus in sæcula Amen.

Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ volūtatis. Osanna in Filio Dauid. Benedictus qui venit in nomine Domini, Deus Dominus, & apparuit nobis. Osanna in altissimis. Post hoc sumat Episcopus, deinde, Presbyteri, & Diaconi, & Hypodiaconi, & Anagnostæ, & Cātōres, & Ascetę, & ex mulieribus Diaconissæ, & Virgines, & viduæ, postea pueri & omnis populus ordine cum pudore & reuerentia, absq; tumultu. Et Episcopus det oblationem dicens, Corpus Christi. Et sumens dicat, Amen. Diaconus teneat calicem, & quando tradit dicat, Sanguis Christi, calix vitæ. & bibens dicat, Amen. Cū reliqui sumūt dicatur psalm⁹ d. xxxiij. Postquam omnes sumpserunt, accipiāt Diaconi reliquias, & portent in Pastophoria.

Perfecto psalmo Diaconus dicat,

Serō

CONSTIT. S. APOST.

Sermo post communionem.

Cap. XXI.

Precepto precioso corpore, & precioso sanguine Christi gratias agamus ei, qui dignos nos reddidit percipiendi sancta eius mysteria, & rogamus vt non in iudicium, sed in salutem nobis fiant, in vtilitatem animæ & corporis, in custodiam pietatis, in remissionem peccatorum, in vitam futuri sæculi. Excitemur in gratia. Nos ipsos Deo soli, ingenito Deo & Christo eius commendemus.

Et Episcopus gratias agat.

Oratio post communionem.

Cap. XXII.

Domine Deus Omnipotens, pater Christi tui filij benedicti: exauditor, inuocantium te in rectitudine, qui scis interpellationes tacentium, gratias tibi agimus quòd fecisti nos dignos participationis sanctorum mysteriorum tuorum, quæ præbuidisti nobis in confirmationem eorum, quæ bene cognita sunt, in custodiam pietatis, in remissionem peccatorum, quoniam nomen Christi tui inuocatum est super nos,

nos, & tibi conciliati sumus: qui seges
 gasti nos à communicatione impiorũ,
 coniunge nos cum consecratis tibi, cõ-
 firma nos in veritate, sancti Spiritus su-
 peruentione, ignorata reuela, quæ des-
 sunt exple, cognita corrobora, sacerdo-
 tes immaculatos tuere in seruitute tua.
 Reges conserua in pace, Magistratus
 in iustitia, cælum in salubritate, frus-
 tus in fertilitate, Mundum in prou-
 dentia omni ex parte sufficienti, natio-
 nes bellicosas reprime, errantes conuer-
 te, populum tuum sanctifica, Virgines
 conserua, matrimonio vinctos, custodi
 in fide, ignorantes corrobora, infan-
 tes ad virilem etatem perduc, nouitios
 confirma, Catechumenos instrue, &
 imitatione dignos redde. nosquẽ om-
 nes congrega in regnum Cælorum in
 Christo Iesu Domino nostro, cū quo
 tibi gloria, honor, cultus, & sancto Spi-
 ritui in sæcula. Amen.

Et Diaconus dicat,

Caput XXIII.

DEo per Christũ eius inclinamini,
 & benedictionem accipite. Et Epi-
 copus iterum oret dicens,
 Deus omnipotens, verus & incom-
 parabilis, qui vbique ades & præsens
 es in

CONSTIT. S. APOST.

es in cunctis, & in nullo tanquam ens quiddam existis, qui loco non circumscriberis, nec tempore consenescis, nec sæculis terminaris, neque sermonibus explicaris, qui generationi non es subiectus, custodia non indiges, extra interitum es positus mutationem non recipis, qui natura es inuariabilis, qui lucem inhabitas inaccessibilem, qui natura es inuisibilis, quem vniuersales naturæ cum amore te inuestigantes cognoscunt, qui comprehenderis ab iis, qui in charitate quarunt te, Deus Israël re vera videntis, populi tui credentis in Christum. propitius factus exaudi me propter nomen tuum, & benedic eis, qui tibi inclinant colla sua: & concede eis petitiones cordis ipsorum, quæ sunt ad vtilitatem, & nullum ex ipsis expelle à possessione regni tui, & sanctifica eos, muni, tege, defende, libera ab aduersario, ab omni inimico, domos ipsorum custodi, introitus & exitus eorum muni, quoniã tibi gloria, laus, maiestas, cultus, & adoratio, & puero tuo, Iesu Christo tuo Domino nostro, & Deo & Regi, & sancto Spiritui nunc & semper, & in sæcula sæculorum. Amen.

Et Diaconus dicat,

Ite in

Ite in pace. Hæc de mystica feruitute
disponimus nos Apostoli vobis Episco-
pis, Presbyteris, & Diaconis.

Caput XXIIII.

DE ordinatione Presbyterorū ego
dilectus à Domino dispono vo-
bis Episcopis,

Cum ordinas Presbyterum, o Episc-
cope, manum super caput Presbyteri
iple impone assistentibus tibi Diacon-
is, & orando dic,

*Oratio ordinationis Pres-
byterorum.*

Domine. Omnipotens Deus nos-
ter, qui per Christū omnia creas-
sti, & per eundē opportunē prou-
ides cunctis. Cui enim adest potestas di-
uersa faciendi, eidem inest facultas vas-
tè prouidendi: ideo enim Deus prouis-
des immortalibus sola conseruatione;
mortalibus successione: animæ, studio
seruandarum legū: corpori, reparatione
eius quod deest: idem igitur nunc respi-
ce super sanctam Ecclesiam tuam, & au-
ge eam, & multiplica præpositos eius,
& da illis virtutem vt laborēt verbo, &
ope=

CONSTIT. S. APOST.

opere ad ædificandum populum tuum. Idem quoque nunc respice super hunc famulum tuum suffragio & iudicio omnis cleri in presbyterium electum, & reple eum spiritu gratiæ & consilii ad adiuuandum & gubernandum populum tuum in mundo corde, quemadmodum respexisti super populum electionis tuæ, & præcepisti Moysi ut eligeret Presbyteros, quos repleuisti spiritu. Et nunc Domine hoc præsta, & conserua in nobis integrum spiritum gratiæ tuæ, ut repletus operibus curationum & sermone doctrinæ, in mansuetudine instruat populum tuum, & inseruiat tibi sincerè, in pura mente, & in anima studiosa. Et sacrificia pro populo tuo immaculata perficiat per Christum tuum, cum quo tibi gloria, honor, & cultus, & sancto Spiritui in sæcula. Amen.

De Ordinatione Diaconorum ego Philippus dispono.

Caput XXV.

Diaconum constituas Episcopo imponens ei manus, assistentibus tibi omnibus Presbyteris & Diaconis, & orando dices,

Deus Omnipotens, verus & non mentiens, qui diues es in omnibus inuocantibus

tibus te in veritate, terribilis in consilijs, sapiens in intellectu, fortis, & magnus: Exaudi orationem nostram Domine, & auribus percipe supplicationem nostram: & ostende faciem tuam super hunc seruum tuum electum tibi ad Diaconatum: & reple eum Spiritu sancto, & virtute, quemadmodum repleuisti Stephanum Martyrem, & imitorem passionum Christi tui, & concede ei, vt ritè administrato credito sibi Diaconatu, constanter, laudabiliter, innocenter, maiori gradu dignus efficiatur interuentu vnigeniti filij tui, cum quo tibi gloria, honor & cultus, & sancto Spiritui in sæcula. Amen.

De Diaconissa Ego Bartholomæus dispono.

Caput XXVI.

O Episcopo impones eum manus presentibus Presbyteris, Diaconis, & diaconissis, ac dices,

Oratio ordinationis Diaconissæ.

Deus æterne Pater Domini nostri Iesu Christi, opifex viri & mulieris, qui Spiritu compleuisti Mariam,

CONSTIT. S. APOST.

riam, Debboram, Annam, Oldam:
qui non dedignatus es vnigenitum Fi-
lium tuum nasci de muliere: qui in tab-
ernaculo testimonij, & in templo con-
stituisti mulieres custodes tuarum sanc-
tarum portarum, ipse quoque nunc
respice super hanc famulam tuam, quæ
ad Diaconatum promouetur, & da ei
Spiritus sanctum, & munda eam ab
omni iniquatione carnis & spiritus,
vt dignè exequatur commissum sibi
officium in gloriam tuam, & laudem
Christi tui, cum quo tibi gloria & as-
doratio, & Sancto Spiritui in sæcula
Amen.

De Hypodiaconis ego Thomas dis-
pono vobis Episcopis.

Caput XXVII.

Hypodiaconum cum ordinas o Es-
piscope, impones ei manus & dis-
ces,

Domine Deus opifex cæli & terræ,
& omnium, quæ in eis sunt, qui in tab-
ernaculo Testimonij ædituos consti-
tuisti tuorum sanctorum vasorum cus-
todes; ipse quoq; nunc respice super hunc
seruū tuum electum Diaconū, & da ei
Spiritus sanctum, vt dignè tractet mi-
nistratoria vasa tua, & faciat voluntatē
tuam

tuam in omnibus per Christū tuū, cū
quo tibi gloria, honor, & cultus, & san-
cto Spiritui in sæcula Amen.

De lectoribus ego Matthæus, qui &
Leui olim publicanus dispono,

Caput XXVIII.

QVI lectorem constituit, imponens
ei manum, & orans dicat,
Deus æterne, qui multus es in
misericordia & miserationibus, qui
Mundi constitutionem per ipsa opera
manifestas, & numerum electorū tuo-
rum conseruas: ipse nunc respice super
famulum tuum, qui promouetur ad le-
gendum tuas sanctas scripturas popu-
lo tuo: da ei Spiritum sanctum, spiritū
propheticum, qui seruum tuum Esdrā
instruxisti ad legendum leges populo
tuo, & nunc inuocatus à nobis instrue
seruum tuum & da ei vt laudabiliter
perfecto commisso sibi munere, altiori
gradu dignus efficiatur per Christum,
cum quo tibi gloria & cultus, & spiri-
tui Sancto in sæcula Amen.

Iacobus Alphari ego quoque dispos-
no de Confessoribus,

De

CONSTIT. S. APOST.

De Confessoribus.

Cap. XXXIX.

Confessor non ordinatur (pertinet enim hoc ad propositum, fortitudinemque animi) magno autem honore dignus est, ut qui confessus est nomen Dei & Christi eius in conspectu gentium & Regum. Quod si illo est opus, in Episcopum, vel Presbyterum, vel Diaconum ordinatur. Si vero Confessor aliquis non ordinatus, usurpauerit sibi aliquam huiusmodi dignitatem, quasi confessionis occasione, deponatur & eiciatur, non enim est, quoniam negavit Christi dispositionem, & est infideli deterior.

Idem de Virginibus.

Cap. XXX.

Virgo non ordinatur: mandatum enim Domini non habemus: propositi enim est hoc certamen, non ad vituperationem nuptiarum, sed ad exercitium pietatis.

Caput XXXI.

ET ego Lebbeus cognomēto Thaddæus hæc de Viduis dispono.

Vid

Vidua non ordinatur. Sed si iam pri-
dem virum amisit, & temperatè ac laus-
dabiliter vixit, & domestica rectè gus-
bernavit, vt Iudith, & Anna, quæ fue-
runt feminæ venerabiles, ascribatur
in statum vidualem. Quòd si nuper am-
isit coniugem, ei fides non habeatur,
sed tempore iuuentus probetur: affe-
ctiones enim aliquando consenescent
cum hominibus, nisi maiori freno res-
primantur.

Idem de Eporcista.

Caput XXXII.

E Porcista non ordinatur, sponta-
nea enim beneuolentiæ est hoc cer-
tamen, & gratiæ Dei per Christū,
superuentione Spiritus sancti: nam qui
accipit Charisma curationum, per reue-
lationem, à Deo declaratur, cum pateat
omnibus gratia, quæ est in ipso.

Caput XXXIII.

E Go quoque Simon Canites dis-
pono à quot Episcopis debet ordi-
nari Episcopus.

E piscopus à tribus vel duobus Epi-
scopis ordinetur. Si quis ab vno
S orz

CONSTIT. S. APOST.

ordinetur Episcopo, deponatur ipse, & qui eum ordinavit. Quod si necessitas postulet ab vno ordinari, eo quod non possunt plures accedere propter persecutionem, vel propter aliquam huiusmodi causam, afferatur decretum commissionis plurium Episcoporum.

*Canones de Episcopis, Presbyteris,
Diaconis & reliquis
Clericis.*

Cap. XXXIII.

Idem de Canonibus,
Episcopus benedicit, non benedicitur, manus imponit, ordinat, offert, benedictionem ab Episcopis accipit, à Presbyteris nullo modo. Episcopus deponit quemvis clericum dignum depositione, excepto Episcopo. Solus enim non potest.

Presbyter benedicit, non benedicitur: benedictiones accipit ab Episcopo, & compresbytero. eodem modo dat ipse compresbytero, manus imponit: non ordinat, non deponit, excommunicat inferiores, si huius pœnæ rei extiterint.

Diaconus non benedicit, non dat benedictionem, accipit autem ab Episcopo vel Presbytero: non baptizat, nō
ofa

offert, offerente Episcopo vel Presbytero, ipse dat populo, non veluti sacerdos, sed veluti ministrans sacerdoti. Ex alijs Clericis, Diaconi officium facere liceat nemini.

Diaconissa non benedicit, sed nec alii quid ex ijs, quæ faciunt Presbyteri vel Diaconi exercet ipsa, sed tantum potestas custodit & ministrat Presbyteris, quando baptizantur mulieres propter honestatem.

Diaconus excommunicat Hypodiasconum, Lectorem, Cantorem Diaconissam, si quid tale contingat, absente scilicet Presbytero.

Hypodiacono excommunicare non licet, nec Lectori, nec Cantori, nec Diaconissæ, non clericum, non laicum: Sunt enim Diaconorum ministri.

De aqua & oleo ego Mattheus dispono.

Caput XXXV.

Benedicat Episcopus aquam & oleum, si absit, benedicat Presbyter assistente Diacono. Quando aderit Episcopus, Diaconus assistat & Presbyter: dicat autem hoc modo,

Gratiarum actio de aqua
& oleo.

CONSTIT. S. APOST.

Domine Sabaoth Deus virtutum,
creator aquarum, & dator olei,
misericors & benigne, qui dedisti
aquam ad potum, & mundiciem: oleū
ad exhilarandum faciem in exultationem
lætitiæ: ipse quoque nūc per Christi
sum sanctifica hanc aquā & hoc oleū,
in nomine eorum, qui attulerunt, & da
virtutē sanitatis effestricem, ægritudi
num expultricem, Dæmonum fugatris
cem, omnibus insidijs aduersariam per
Christum, qui est spes nostra, quo cum
tibi gloria, honor, & cultus cum sancto
Spiritu in sæcula Amen.

Idem de primitijs & Decimis.

Caput XXXVI.

Etiam præcipio omnes Primitias
afferri Episcopo, & Presbyteris, &
Diaconis ad victum ipsorum. Dec
cimas offerri ad victum reliquorū Cle
ricorum, Virginum, ac Viduarum, &
ijs, qui sunt paupertate oppressi. Primi
tiæ enim sunt Sacerdotū & ministrans
tium ipsis Diaconorum.

Idem de reliquijs.

Caput XXXVII.

Benedictiones, quæ in mysticis sacris supersunt, de sententia Episcopi vel Presbyterorū Diaconi Clero distribuunt, Episcopo partes quatuor, Presbytero partes tres, Diacono partes duas: cæteris verò, Hypodiaco- nis scilicet, Lectoribus, Catoribus, Diaconis partē vnam. Hoc enim honestū & acceptum est coram Deo, quemlibet pro sua dignitate honorari. Ecclesia enim non confusionis, sed ordinis & dispositionis est magistra.

Canones varij Pauli Apostoli.

Cap. XXXVIII.

ET Ego Paulus minimus Apostolorum hæc dispono vobis Episcopis & Presbyteris.

Qui primò ad mysteriū pietatis accedunt, per Diaconos adducantur ad Episcopum vel Presbyteros, & causæ exquirantur, cur ad dominicum sermonem accesserint, & si, qui eos adduxerunt, testificentur, singula diligenter exponentes. exquirantur autē eorū mores, ac vita, & an serui sint, vel liberi. Quòd si quis seruus reperiat, queratur ab eo, cuius domini sit: ac si hominis fidelis seruus fuerit, interrogetur Dominus, an illū suo testimonio com-

CONSTIT. S. APOST.

mendare velit. Si nolit, reijciatur, quousque se dignum apud dominum exhibeat. Si commendatur domini testimonio, recipiatur. Si sit Ethnici seruus, instruat, quemadmodum placeat domino, ne blasphemetur Verbum. Si habet uxorem, vel mulier si virum, doceatur, continentius esse se uterque suo conubio. Si sint soluti, discant non fornicari, sed iustis nuptiis copulari. Si dominus fidelis sciens seruum vel ancillam fornicari, tamen non dat seruo uxorem, vel ancillae virum, excommunicetur.

Si quis Dæmonem habet, erudiatur in pietate. Sed non recipiatur in communionem priusquam purgetur. Si mors infret recipiatur.

Si quis sit leno, vel lenocinium desinat, vel reijciatur.

Meretrix si accedat, vel desistat, vel reijciatur.

Artifex Idolorum, si accedat, vel artem desinat, vel reijciatur.

Scenicus si accedat, siue vir sit siue mulier, auriga, gladiator, cursor stadium, Ludius, Olympius, Choraules, Citharædus, Lyristes, saltator, caupo, desistat, vel reijciatur.

Miles si accedat, erudiatur nemini iniuriam facere non calumniari, contentum esse suis stipendijs, si pareat recipiatur, repugnans reijciatur.

Pædico, cinædus, mollis, incantator, Astrologus, vates, venatorijs carminibus dans operam, nepos, circumforaneus, amuleta faciens, lustrator, Augur, coniector, palmorum interpretis, obseruans in occurſu offentiones oculorum, pedum, auium, felium, carminum, auditionum symbolicarum, tempore probetur, nisi pateat, reijciatur.

Pellex, infidelis ancilla soli Domino obsequens, recipiatur. Si cum alijs intemperans fuerit, reijciatur.

Fidelis qui pellicem habet, si sit ancilla, desistat, & vxorem ducat: si liberta, ducat eam in vxorem. Si nolit, reijciatur.

Græcos mores qui sequitur, vel Iudaicas fabulas, vel mutet se, vel reijciatur.

Theatralibus ludis qui dat operam, nationibus, equorum cursibus, ac certaminibus, vel desistat, vel reijciatur.

Qui catechesi erudiendus est, per tres annos erudiat. quod si virtute præditus sit, & erga Scripturam studiū ostendat, recipiatur, quoniam non tempus, sed animus æstimatur.

Qui docet, quamuis laicus sit, peritus tamen sermonis & moribus grauis, doceat. Erunt enim omnes docibiles Dei.

CONSTIT. S. APOST.

Quilibet fidelis vir, mulierue summo mane excitatus è somno, antequã opus aggrediatur, lotus oret. q̄ si catechesi verbi est erudiendus, præponat operi verbum pietatis.

Fidelis benignè se gerat cum seruis quemadmodum in superioribus libris præcipimus, & in Epistola docuimus.

Quibus diebus oporteat quiescere seruos ego Paulus, & ego Petrus disponimus.

Caput xxxix.

O Perentur serui quinque dies: in Sabbato & dominica die. quiescant in Ecclesia, propter doctrinã pietatis. Sabbatum enim diximus creationis habere rationem, dominicũ resurrectionis.

Serui per totam magnam hebdomadam, & sequentẽ quiescant, quoniã illa ad passionem pertinet, alia ad resurrectionem, & est opus institui qui sit ille qui passus sit, & resurrexerit, & quis hoc permiserit & suscitauerit.

In Ascensione quiescant, quoniam est finis Christi dispensationis.

In Pentecoste quiescant propter penitentiam Spiritus sancti donatã his, qui in Christum crediderunt.

In Nas

LIBER OCTAVVS. 184

In Natali festo quiescant, quoniã in eo inexpectata gratia data est hominibus, vt nasceretur Dei verbum Iesus Christus ex Maria Virgine propter Mundi salutem.

In Festo Epiphaniæ quiescant, quoniam in ea facta est manifestatio diuinitatis Christi testificante ei Patre in Baptismo, & Paracleto in forma colubæ, demonstrante eum, cui testificatio facta est.

In diebus Apostolorũ quiescant: Magistri enim vestri in Christo fuerunt, & Spiritus vos participes fecerunt.

In die Stephani Protomartyris quiescant, & reliquorum sanctorum Martyrum, qui Christum propriæ vitæ anteposuerunt.

Quibus horis, & cur in eis orandum sit.

Cap. XL.

PReces vestras facite diluculo, tertia hora, sexta, nona, vespere & in galli cantu, diluculo gratias agentes, quoniã illuminauit nos Dominus expulsa nocte, & inducto die: hora tertia, quoniam illa hora Dominus sententiam Pilati accepit: sexta, quoniam tunc crucifixus est nona, quoniam omnia

CONSTIT. S. APOST.

nia commota sunt crucifixo Domino perhorrescentia impiorum audaciã, & non ferentia ignominiam Domini: vel pere gratias agentes, quòd dedit nobis noctem diurnorum laborũ requiem: in galli cãtu, quoniam illo tempore nunciatur aduentus diei ad exercenda opera lucis.

Si propter infideles ad ecclesiam iri non potest, domi cœtus congregabis ò Episcopo, ne pius ingrediatur ecclesiã impiorum: non enim locus sanctificat hominem, sed homo locum. Quòd si impij locum occupauerint fugiendus tibi est is locus, quoniam ab ipsis profanatus est: nam vt sancta sacerdotes sanctificant, sic nepharij contaminant. Si nec domi nec in ecclesia cœtus celebrari possunt, vnusquisque apud se psallat, legat, oret, vel duo aut tres vnã cõgregati. Vbi enim sunt duo vel tres cõgregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Fidelis vnã cum Catechumeno nec domi oret: non enim est æquum initiatum vnã cum eo, qui non est initiatus coinquinari. Pius cum Hæretico nec domi oret: quæ est enim societas lucis cum tenebris?

Fidelis seruus & ancilla cõiuncti, separentur, vel reijciantur.

Caput

Capit X L I.

ET ego Iacobus frater quidē Chri-
sti secundum carnem, seruus autē
tanquā Dei vnigeniti,
Episcopus autem ab ipso Domino, &
ab Apostolis Hierosolyinarum ordina-
tus, hæc dico.

Vespere ô Episcopo congregabis Ec-
clesiam, & dicto nocturno psalmo lo-
quetur Diaconus pro Catechumenis,
& Dæmone agitatis, pro illuminādis,
& pœnitētibus, vt ante diximus, Qui-
bus dimissis Diaconus dicet, Qui fide-
les sumus regemus Dominū. & post-
quā primam orationem absoluit dis-
cet,

Sermo nocturnus.

Salua & excita nos Deus per Chris-
tum tuum, erigentes nos petamus
misericordias Domini, & misera-
tiones ipsius, Angelum pacis, bona &
utilia, Christianos Principes, vesperā
& noctem pacificam, & sine peccato,
atque omne tempus vitæ nostræ incul-
pabile nos mutuo Deo viuo commen-
demus per Christum suum.

Et Episcopus orando dicat.

CONSTIT. S. APOST.

Gratiarum acti onocturna.

Cap. XLII.

DEus, qui nullo ortus principio, nullo fine terminaris, cunctorum creator per Christum, atq; gubernator, & ante omnia Deus ipse ac pater, spiritus, intelligibilium, atque sensibilem Rex, qui fecisti diem propter opera lucis, noctem ad quietem imbecillitatis nostrae: tua est enim dies, & nocte tu enim præparasti lucem & solem: tu nunc Domine benigne, ac bone, placide suscipe hanc nostram vespertinam gratiarum actionem, qui nos traducis per longitudinem diei, & perducis ad initium noctis, custodi nos per Christum tuum, præbe vesperam pacificam, & noctem sine peccato, & dignos nos fac vita æterna per Christum tuum, per quem tibi gloria, honor, & cultus in sancto Spiritu in sæcula Amen.

Et Diaconus dicat, *Inclinate vos manuum impositioni.*

Et Episcopus dicat,

Caput XLIII.

DEus Patrum, & Domine misericors dei, qui sapientia tua condidisti hominem rationale animal, & unum Deo

LIBER OCTAVVS. 186

Deo charū, ex iis, qui sunt in terra, & dedisti ei vt imperaret ijs, quæ sunt in terra, & constituisti sententia tua Principes & sacerdotes, illos ad securitatē vitæ, hos ad iustā seruiturē; Ipse quoq; nunc inclina Domine Omnipotens, & ostende faciē tuā super populū hūc, inclinantē colla cordis sui, & benedic ei per Christū, per quē illuminasti nos lumine cognitionis, & reuelasti nobis te ipsum, quo cū tibi digna debetur adoratio ab omni rationali & sancta natura, & Spiritui Paracleto in secula Amē.

Et Diaconus dicat, Ite in pace. Eodē modo diluculo Diaconus dicto matutino, & dimissis Catechumenis, Energumenis, baptizandis, & pœnitētibus, habitoq; sermone debito (ne iterū eadem dicamus) subiungat post illa verba, Salua eos Deus, & excita in gratia tua. Petamus à Domino misericordias ipsius, & miserationes, diluculum hoc & diem pacificum & sine peccato, & omne tempus peregrinationis nostræ, Angelum pacis, Christianos Principes, propitium & benignum Deū, nos mutuo viuenti Deo cōmendemus per vnigenitum suum.

Et Episcopus orans dicat.

cap. XLIIII.

CONSTIT. S. APOST.

DEus spirituum atque omnis carnis, incomparabilis, nullo indigens, qui dedisti solē in potestate diei, & lunam & astra in potestatem noctis: ipse quoque nunc respice super nos benignis oculis, & recipe matutinas nostras gratiarum actiones, & miserere nostri: non enim expandimus manus nostras ad Deum alienū: non enim est nobis Deus recens, sed tu æternus & infinitus, qui nobis per Christum præbuiisti, ut essemus & per eundem largitus es ut bene essemus: ipse nunc per eum dignos fac vita æterna, cum quo tibi gloria, honor, & cultus, & sancto Spiritui in sæcula Amen.

Et Diaconus dicat, Inclinate vos manus impositioni.

Et Episcopus iterum oret dicens,

Manus impositio matutina.

Cap. XLV.

DEus fidelis & verus, qui facis misericordiam in millia & decem millia diligentibus te, qui es amicus humilium, & patronus pauperum, cuius omnia indigent, quoniam omnia seruiunt tibi, respice super hunc populū tuū inclinantium tibi capita, & benedic eis benedictione spiritali, custodi eos ut pupillam oculi,

con

LIBER OCTAVVS. 187

conserua eos in pietate & iustitia, & fac dignos vita aeterna in Christo Iesu dilecto puero tuo, cum quo tibi gloria, honor, & cultus vnâ cū sancto Spiritu nunc & semper, & in saecula saeculorū Amē. Et Diacon⁹ dicat, Ite in pace,

Benedictio Primitiarum.

Cap. XLVI.

Super Primitijs, quæ offeruntur, Episcopus gratias agat ijs verbis,
 Gratias agimus tibi Domine Omnipotens, cunctorum opifex & prouisor per vnigenitum filium tuū Iesum Christum Dominum nostrum, de oblatiis tibi primitijs, non quidem quantum debemus, sed quantum possumus. Quis, n. hominū dignè tibi gratias agere posset pro ijs, quæ dedisti eis in perceptionem? Deus Abraham, Isaac, & Iacob, atque omnium Sanctorum, qui omnia produxisti per verbum tuum, & iussisti terræ, vt varios ferret fructus in lætitiā & escam nostram, qui dedisti crassioribus & rudioribus herbiuoris animantibus herbam, alijs carnem, alijs semina, nobis frumentum in victum opportunum & accommodatum, aliāq; varia partim ad vsum, partim ad valetudinem, partim ad delectationem: ob hæc igitur omnia & supra modum celebrandus, de beneficijs
 per

CONSTIT. S. APOST.

per Christum in omnes collatis, per quem tibi gloria, honor, & cultus in sancto Spiritu in sæcula Amen.

Allocutio pro defunctis.

Cap. XLVII.

DE ijs autē, qui quiesuerūt, in Christo, postquā Diaconus absoluit orationē, ne idem reperamus, hæc addet, Pro quiescentibus in Christo fratres nostri rogemus, vt benignus Deus: qui ipsius animam suscepit, dimittat ei omne delictum voluntarium & inuolūtariū. Et propitius illi factus, collocet eum in regione piorū & beatorum in sinu Abrahæ, Isaac, & Iacob: cū omnibus, qui à sæculo placuerunt illi, & fecerunt voluntatem ipsius, vnde abest dolor, tristitia & suspirium.

Excitemus nos, & inuicem commendemus nos æterno Deo per verbum, quod erat in principio.

Et Episcopus dicat,

Qui immortalis natura es, & nullo sine terminaris, à quo omnē immortalē & caducū prodiit: qui rationale animal hominē Mūdi ciuē, mortale in sua constitutione fecisti, & promisisti ei resurrectionē: qui Enoch & Eliam mortem experiri non permisisti, Deus Abraham,

braam, Deus Isaac, Deus Iacob, non mortuorū, sed viuentium Deus, quoniam omnium animarū apud te viuunt, & iustorum spiritus in manu tua sunt, quos non attinget tormentum: omnes enim sanctificati sub tua manu sunt. Ipse quoque nunc respice super hunc seruum tuum: quem recepisti in alterā vitam, & condona ei, si quid volens vel inuitus deliquit. & Angelos placidos constitue ei, & colloca eum in sinu Patriarcharum, Prophetarum, & Apostolorum, & omnium, qui tibi à sæculo placuerunt, vbi non est tristitia, dolor, neque horror, sed cætus piorū & lætantium, & terra rectorum beatorū videntium gloriam Christi tui, per quē tibi gloria, honor, cultus, gratiarum actio, & adoratio in sancto Spiritu in secula Amen.

Et Diaconus dicat, Inclinamini & benedictionem accipite.

Et Episcopus agat gratias pro eis his verbis,

Salua Domine populum tuū & benedic hereditati tuæ, quam redemisti precioso sanguine Christi tui. Pisce illos in dextera tua, & tege illos alis tuis, & da eis bonum certamen certare, cursum consummare, fidem seruare constantem, & laudabiliter per Dominum nostrū Iesum Christū dilectū puerum tuum,

CONSTIT. S. APOST.
tuum, per quem tibi gloria, honor, &
cultus in sancto Spiritu in sæcula Am-
men.

*Quomodo oporteat, & quando fidelium
defunctorum memorias celebrare: &
quòd de facultatibus ipsorum
erogandum sit pau-
peribus.*

Cap. XLVIII.

PERAGATUR dies tertius mortuorum
in psalmis, in lectionibus, atque or-
ationibus propter eum, qui tertia
die resurrexit. Item nonus in commemo-
rationem superstitum, atq; defun-
ctorum: etiam quadragesimus, secun-
dum veterem formam. Mosem enim
hoc modo populus luxit: nec non an-
niuersarium pro memoria ipsius, de-
turq; de illius facultatibus pauperibus
in commemorationem ipsius.

*Quòd impios morientes nihil iuuant
memoriae vel mandata.*

Cap. XLIX.

HAEC de pijs dicimus: nã de impijs,
& si oēs Mundi facultates dares
pauperibus, tamen nihil eis pro-
desse. Nã cui uiuo infensus erat Deus,
certè eidẽ mortuo est iratus: non est ei
nim

nim iniustitia apud eū. Iustus est enim Dominus, & iustitias dilexit. Et ecce homo, & opus eius.

De vinolentis. Cap. L.

Qui ad memorias eorū vocamini, cū modestia, & cū Dei timore cogitate, veluti valentes legatione fungi pro mortuis: cū sitis Presbyteri & Diaconi Christi, sobrii esse debetis, & priuatim, & cū alijs, vt possitis inreperantes coercere. Dicit autē Scriptura, Dynastæ sunt iracūdi, vinū verò nō bibant, ne cū biberint, obliuiscantur sapientia, & recta iudicare non possint.

Quare Presbyteri & Diaconi post Deū Omnipotēre & dilectū Filiū eius, sunt Ecclesiæ Dynastæ: quod non ideo dicimus ne bibant: nā ceteroqui contumelia afficerent, id quod à Deo creatū est in lætitiā, sed ne vinolentiæ studeant: nō enim dixit Scriptura, ne bibas vinū, sed quid dicit? Noli bibere vinum ad ebrietatē. & iterum, Spinæ nascuntur in manu ebrīi, quod non solum de Clericis præcipimus, sed etiam de omnibus laicis, super quos inuocatum est nomen Domini nostri Iesu Christi: nam ipsis quoque dictum est, Cui vax cui tumulus? cui tristitiæ & nugæ? cui liuidi oculi, cui cōtritiones sepe ruacas

PRON. 23.
ECCLE. 31.
PRON. 26.
PRON. 23.

nea?

CONSTIT. S. APOST.

neque nonne commorantium in vino,
& inuestigantium vbi potationes fiunt?

*De recipiendis ijs, qui per
Christum persecutio-
nes patiuntur.*

Cap. LI.

Recipite eos, qui persecutionē patiuntur per Christum, & fugiunt de ciuitate in ciuitatem, eò quòd sermones Domini in memoria habēt. Fugiunt enim quoniam sciunt spiritū promptum, carnem infirmam esse, & bona sua relinquunt diripiēda, ne confessionem nominis Christi abijcere cogantur. Erogate igitur eis in vsum, mādato Domini obsequentes,

*Quòd vnusquisque manere debet in ea
sorte, in qua est collocatus, & ordi-
nem seruare, & non arripe-
re quae sibi commis-
sa non fuerunt.*

Cap. LII.

Illud autē communiter omnes praecipimus, vt vnusquisque maneat in ordine sibi tradito, nec fines transseat: non enim nostri sunt, sed Dei, nā
Qui

Qui vos audit (inquit Dominus) me
 audit: & qui vos spernit, me spernit,
 qui verò me spernit, spernit eum, qui
 misit me, nam si inanima rectam ordi-
 nis dispositionē conseruant, nox, dies,
 sol, luna, astra, elementa, solstitia, men-
 ses, hebdomadæ, dies, horæ, & imposi-
 te sibi necessitati obediunt, secundum
 illud, Posuisti terminos, quos non per-
 transibunt. & iterum de Mari, posui &
 terminos circumponens claustra &
 portas: Dixi autem ei, Hucusque ven-
 nies, & non transgredieris: quanto ma-
 gis vos nihil debetis commouere ex
 his, quæ nos diuinam secuti auctorita-
 tem vobis perscripsimus. Sed quoniã
 plerique leue hoc putant esse, ideo or-
 dines confundere audent, & vnicuiq;
 attributam ordinationem perturbare,
 arripientes sibi dignitates non com-
 missas, & tyrannicè vendicantes sibi ea
 quorū non habent potestatem: Ideoq;
 Deum irritant veluti Coritæ, & Rex
 Ozias, qui præter phas, præterq; Dei
 voluntatem sacerdotum inuaserunt,
 ex quibus Coritæ incendio conflagra-
 runt, Ozias in lepram incidit. Irritant
 quoque Spiritum sanctum, cuius testis
 moniū euertunt. Quare prospicientes
 periculum impendens raliū rerū aucto-
 ribus, negligentiamq; in sacrificijs, &
 Eucharistia proueniētē, ex eo quòd
 ofa

CONSTIT. S. APOST.

Exo. 33.

Num. 12.

feruntur ab ijs, quos non decet, quibus
 ludum putant Pontificalem honorem
 institutum ad magni Pontificis Iesu
 Christi Regis nostri imitationem: pro-
 pterea necessarium duximus, vt de ijs
 rebus admoneremus. Dicimus itaque
 Moysen Dei seruum, quem Deus facie
 ad faciem alloquebatur, veluti si quis
 cum amico loqueretur, cui dixit, Noui
 te præter omnes, cui coram loqueba-
 tur, non per species, nec per insomnia,
 nec per Angelos, vel ænigmata, hunc
 igitur Virum dicimus diuinarum legu-
 rationem tradentem, præscripsisse, quæ
 à Pontificibus administrari conueni-
 ret, quæ à Sacerdotibus, quæ à Leuitis,
 vnicuique proprio & suo muneri ac-
 comodato cultu distributo; atque ea
 quidem, quæ Pontificibus præcepta
 fuerant, nephas erat sacerdotem attinge-
 gere, quæ sacerdotibus mandabantur,
 ab ijs Leuitæ repellebantur, sed quilibet
 intra commissi sibi ministerii fines
 se cõtinebat; quos si quis trãsire vole-
 bat, extremo supplicio puniebatur. Hoc
 verò maxime docuit Saulis audacia,
 qui cū sacrificare decreuisset sine Pro-
 pheta, ac Pontifice Samuele, suscepit in se
 peccatum, execrationemq; irreuocabi-
 le, neq; Prophetam deterruit, quod à
 se Rex vnctus fuisset. Idem euidentius
 ostendit Deus in Ozia facto, à quo
 nullus

nulla interposita mora, commissi sceles
 ris peccatum expetiuit: & qui sacerdotiū
 concupiuerat, regno est spoliatus. Nos
 stras res fortasse non ignoratis. scitis
 enim à nobis Episcopos, Presbyteros,
 & Diaconos vocari, oratione & ma-
 num impositione, differentia nomi-
 num, rerum differentiam indicantes:
 non enim vnusquisque prout vult, a
 pud nos implet manum, (quemadmo-
 dum regnante Ieroboamo, nepharij sa-
 cerdotij mos fuit, in illo vitulæ piacu-
 lo) sed qui à Deo vocatur. Nā nisi pro-
 pria quædam iura essent, atq; ordinum
 discrimina, satis esset vt per vnum nos-
 men vniuersa perficerentur. Sed à Do-
 mino edocti consequentiam rerum, Ep-
 iscopis Pontificatus munera assigna-
 uimus, Presbyteris sacerdotij, Diacon-
 nis ministeria erga vtrosque, vt quæ ad
 religionem pertinent, purè perficiantur.
 Nam nec Diacono phas est offerre
 sacrificium, vel baptizare, aut benedi-
 ctionem parua vel magnā facere: nec
 Presbytero ordinationes exercere im-
 piū est enim ordinē peruertere: nō enī est
 Deū cōfusionis, vt inferiores superiorū
 officia tyrannicè sibi vendicent; noua
 instituta sibi fingentes in detrimen-
 tum suum, ignorantes durum sibi esse
 contra stimulum calcitrare. Non enim
 vel nobis vel Episcopis aduersantur
 huius

Reg. 12.

CONSTIT. S. APOST.

huiusmodi homines, sed omnium Episcopo & Pontifici Patris Iesu Christo Domino nostro. A Mose enim Deo charissimo Pontifices instituti sunt, sacerdotes, Leuitæ, à Salvatore nostro nos tresdecim Apostoli, ab Apostolis ego Iacobus, & ego Clemens, & nobiscum alij, ne iterum omnes numeremus. Cõmuniter ab omnibus nobis, Presbyteri, Diaconi, Hypodiaconi, Lectores. Primus igitur natura Pontifex est vnigenitus Christus, qui non sibi ipse honorem arripuit, sed constitutus est à Patre, qui propter nos factus homo, & spirituale sacrificium offerens Deo & Patri suo, ante passionem nobis solis præcepit hoc facere: quanquam presentes nobiscum essent alij, qui in ipsum crediderant, sed non omnino omnis qui credit continuo sacerdos est, & pontificium consequitur honorẽ. Post autem assumptionem ipsius, nos oblatio secundum eius ordinationem sacrificio puro, & incruento, constituimus Episcopos, Presbyteros & Diaconos numero septem, è quorum numero vnus erat Stephanus beatus Martyr, qui in amore erga Deum nobis non erat inferior: quicquid adeo fide sua pietatem charitatemq; erga Dominum nostrum Iesum Christum ostendit, vt pro ipso animam tradiderit, à Iudæis Domini

mini interfectoꝝibus, saxis percussus.
 Sed tamen talis ac tantus vir, qui spi-
 ritu feruens erat, & qui vidit Christu
 à dextris Dei, & Cœli portas apertas,
 nusquam apparet ijs officijs, quæ Dia-
 conia nō cōueniunt esse vsus, vel sacri-
 ficiū obtulisse, vel manus alicui impos-
 fuisse, sed vsque ad finem Diaconię or-
 dinem seruasse, Ita enim erat decens,
 vt Christi Martyr, ordinis dispositio-
 nē seruaret. Quod si qui Philippū Dia-
 conum nostrum, & Ananiam fidelem
 fratrem producunt, quorum alter Eu-
 nuchum baptizauit, alter me Paulum:
 ignorant ipsi id, quod nos dicimus: nā
 dicimus neminem sibi arripere debere
 sacerdotalem honorem, sed vel à Deo
 esse accipiendum, quod fecit Melchise-
 dech & Iob: vel à Pontifice vt Aaron
 accepit à Mose. Quare Philippus
 & Ananias non ipsi se eleger-
 unt, sed à Christo pro-
 moti sunt incompa-
 rabili Deo.

193
IO. CARO

LI BOVII EPISCO-
pi Ostunensis,

SCHOLIA IN CLE-
MENTIS LIBROS.

Vnc in animo est,
aliqua in ijs libris
pcurrere, quæ nisi
explicatêrur, lecto-
ris studiũ possent
retardare. quod fa-
ciã in paucis qui-

bussdam locis annotandis, non enim
statui scholia in singulis sententijs scri-
bere, sed tantũ pauca, quæ dubita-
tionem aliquam habent illustrare.

EX PRIMO LIBRO.

In Cap. 3. ex Euãgelio non solũm vi-
tio inimicorũ prohiberur, sed etiã
dilectio & amor erga eos præcipi-
tur. seruanit enim sæpe hoc anti-
quitas, vt Consilia quæ appellan-
tur, in præceptis numeraret.

SCHOLIA.

In Cap. 4. ne pruritu vexatus, & cetera. hanc ego puto esse veram huius loci sententiam. Iubet tonderi capillum, ne eo culto prouocentur mulieres ad amorem. Inquit igitur, si capillum nutrias, necesse erit tibi ob pruritu scalpere caput ac lacere, ad hanc verò molestiã fugiendam, caput comptum & ornatum te habere oportebit, idq; unguentis perfundere quo mulieres alliciuntur ad libidinem, ergo tonde capillum, ne capitis cultu opus habeas.

In Cap. 7. illud [*si sophistica*] est nonnullis suspectum, qui si considerent, sophistarum nomen fuisse aliquando in laude, atque ita appellatos eos, qui sapientiam & rerum omnium scientiam profiterentur, certe nihil de eo dubitarent. Clemens ergo Græcorum disciplinis eruditus, sophistica ea vocat, quæ ab hominibus doctis & vitæ magistris, sapienter sunt tradita.

In eodẽ Cap. duo dicit à Christo antiquata, denteroses, quas Hieronymus humanas traditiones, Epiphanius seniorum traditiones appellat. eas verò (teste eodem Epiphani-
nio

nio in primo contra hæreses libro) Iudæi habebant quatuor libris digestas, quibus traditi erant ritus & ceremoniæ, quas à maioribus suis seruandas acceperant, quasq; Dominus in Marci Euangelio reprehendit.

Etiã inducta & adiecta quæ dicuntur, Christus abrogauit, quæ accesserunt Decalogo, ea sunt sacrificia, expiationes, atque aliæ ceremoniæ præceptæ Hebræis, postquam ij Aegyptiam superstitionem imitari absente Mose, vitulum adorauerunt. Iudicauit enim Moses, cùm gens Hebræorum prona ad malum, diuinam legem, liberam atq; à natura in hominum animis insitam facile contemneret, eam ita in officio posse contineri, & à cultu simulacrorum abduci, si assidua ac necessaria rerum diuinarum occupatione detineretur. Inducta, quæ dicitur mutata in melius, vt ipse alio in loco declarat, tria sunt, Sacrificia: quibus successit incrementum Eucharistiæ sacrificium: Aspersiones, quæ mutatae sunt in baptismum: Adoratio, quæ tunc certo loco fiebat,

SCHOLIA.

nūc patet à solis ortu ad occasum:
in omni enim loco sacrificatur &
offertur nomini eius oblatio munda.

In eodem Capite mirum videri non
debet lectionem librorum prophana-
norum ab Apostolis prohibitam,
qui in primis illis pietatis rudimē-
tis, vt abolerent omnia gentilitatis
vestigia, non solùm illa prohibue-
runt, quæ sua sponte Christianæ
pietati aduersabantur, cuiusmodi
erant sacrificia, & reliquus Deorū
cultus, sed etiam omnia illa, quæ
suis admonitionibus refricare po-
terant veteris erroris memoriam.
Confirmata verò religione, cū
iam homines non fierent, sed nas-
cerentur Christiani, liberior fuit le-
gendorum huiusmodi librorū con-
suetudo, adhibito tamen iudicio at-
que delectu, vt ex illorum lectione
fideles fructum capere, & ad pieta-
tem possent proficere. Scripsit Ba-
silius autem libellum de vtilitate
capienda ex Græcorum disciplinis,
quem auctorem sequētes fructos
huiusmodi libros legimus.

In Cap. 10. prohibentur mulieres la-
uare

nare vnà cum viris, quod idè prohibuit Conc. Laodic. Can. 30. & sex. Syn. Can. 77.

EX LIBRO SECVNDO.

In Cap. 29. [*Decimæ salutaris, initium nominis Christi.*] hoc dicitur, quoniam nomè Iesu à Iota incipit, qua litera Græci notant numerum denarium.

In Cap. 30. [*vt qui Dei dignitate ornatus est, quatenus clero præest, & omni Ecclesie,*] hanc eandem sententiã apertius atque distinctius expressit. S. Ignatius in Epistola ad Smyr.
 ” ijs verbis, Ego autem dico, honora
 ” Deum vt auctorem cunctorum ac
 ” Dominum, Episcopum verò vt Põ-
 ” tificem imaginem gerentem, qua-
 ” tenus imperat, Dei, quatenus facer-
 ” dotalia exercet, Christi.

Obserua in eodem Capite, in Ecclesie membris contineri mysticas significationes per quædam accommodata. & (vt ita dicam) appropriata muneribus, cum omnia in Ecclesia ita constituta sint, vt (quoad possunt) diuinam similitudinè referant ac significet. Porro quod de

SCHOLIA.

Viduis dicitur, eas altaris similitudinem imitari, id dictum, opinor, ad significandam constantiam, ac firmitatem propositi earum in statu viduali, & quod pietatis officia, quæ in eas, & in orphanos conferuntur, sunt quasi victimæ in altari collocatæ ad faciendum holocaustum Deo. Virgines thuribulum significant propter virginitatis fragrantiam, & illos ex purissimis earum corporibus atque animis afflatos odores, qui non solum per Ecclesiã diffusi omnia suavitate complent, sed etiam in Cœlum sublatis Deum delectant.

In Cap. 31. quod traditur, non esse arripiendum sacerdotij honorem, sed capiendum ab eo, qui diuina potestate ius obtinet illud alijs dandi, atque alia, quæ diuinitus à Clemente exposita, ad hunc locum pertinent, habentur in Dionys. de Eccl. Hierar. cap. 5. vt perspicuum sit, vtrumque hanc doctrinam, ex eisdem fontibus haustam, literarum monumentis commendasse.

In Ca. 32. Presbyteræ quæ nominantur, sunt viduæ, ita enim eas appellari inter-

tertio libro cap. quinto quare alia
sunt illæ Præbyteræ quarum mē-
tio fit in Concil. Laod. Can. 31.

In Cap. 59. noli mirari Iacobū fratrem
Domini extra duodecim Apostolos
numeratū, fuit enim hæc constans
non modò Clementis, sed etiam
Eusebij, Epiphaniij, Ambrosij, atque
aliorum sententia. cui non obstat
quòd in Epistola ad Galatas Pau-
lus eum Apostolum nominat & co-
lumnā, cū ampliori vocabulo
dicti sint Apostoli alij, qui præter
duodecim ad propagandū Euan-
gelium missi, Apostolatus munere
fungebantur, quemadmodum di-
cimus. S. Martialem Apostolū Gal-
liarum fuisse. meritò autem Iaco-
bus columna videbatur, cū esset
Hierosolymitanorum Episcopus,
omniaq; ad stabiliendum Ecclesiæ
statum pertinentia, vnà cum Apo-
stolis administraret.

In Cap. 60. sunt hæc verba. [*Glori-
ficent solum Deum, vnum & verum
per vnigenitum Christum*] quæ nul-
lam nobis gignere debent suspi-
cionem erroris, quasi non faciant
filium honoræ diuinitate parem,

SCHOLIA.

11
12
 vnusq; , atque eiusdem naturæ cū
 patre, nam cū sint translata ex E-
 uangelio Ioannis , Vt cognoscant
 te solum Deum verum , interpre-
 tatio, qua illa sententia exponitur,
 debet quoque ad hunc locum ac-
 commodari. Eadem verba, de Chri-
 sto loquens, scripsit S. Ignatius in
 Epistola ad Magnethos. ijs qui ex-
 tra ciuitatem manebant , vnum &
 solum verum Deum nunciauit Sed
 erit locus opportunior , & magis
 proprius de hac ipsa re accuratè
 dicendi.

Caput sexagesimum primum conti-
 net informationem quandam eor-
 um , quæ in octavo libro distin-
 ctius & accuratius describuntur.
 in eo enim traditur integra sacro-
 rum ratio , vt nihil possit desiderari
 hic breuis anticipatio eorum, quæ
 ibi fufius exponuntur.

In eodem caput Pastophoria existi-
 mo fuisse tabernacula quædam ,
 quasi armaria in fronte templi v-
 trinque posita , in quibus Eucha-
 ristia , vestes , & vasa sacra conde-
 bantur.

Osculum mysticum, in hoc ipso loco
dari

dari solitum, affirmat Dionysius, cum agit de synaxi. Cyrillus in mystagogicis orationibus. Laodicen.

Conc. in Cap. 19.

In Cap. 32 Mentio fit Agapæ. Christiani enim in principio religionis in Ecclesiam convenientes, simul epulabantur: ea conuiuia quoniam amore & charitate mutua celebrabantur, Agapæ sunt dicta, quæ quòd confusionem Ecclesiæ Corinthiorum afferrent, reprehensæ sunt ab Apostolo, sed nihilominus saltem in alijs Ecclesijs diu manserunt. Eas post longum tempus prohibuit Concilium Laodicenum, ne scilicet in Ecclesijs fierent, & postea Carthaginense: manserunt tamen: nam Canones Constantinopolitani, qui longo post tempore scripti sunt, de eis sanxerunt, nunc omnino in dissuetudinem atque obliuionem abierunt.

In Cap. 63. præcipitur, vt in sabbato ac die Dominico Christiani frequentius accedant ad Ecclesiam: quantum attinet ad sabbatum mos fuit priscorum, vt eo die quoq; cætus celebraretur, & diuinæ scripturæ

SCHOLIA.

legerentur . de quo nobis forsitan
alio loco agendum erit.

Tres illæ solennes preces, quæ
die Dominico concipiebantur, pa-
tebant in octauo libro: earum quo-
que mentio fit in Conc. Laodiceñ.
Can. 19.

EX TERTIO LI-
BRO.

In Cap. 10 . Magnas benedictiones
puto eas appellari , quæ sunt pro-
priæ Episcoporum, paruas , quæ li-
citæ erant presbyteris.

In Cap. 11. ministri sunt ij, qui alio no-
mine dicti sunt Subdiaconi , quod
alio in loco patebit , & Concilium
Laodiceñ . eorum mentionem
facit . lege in eo Theodorum Bal-
samonem.

In Cap. 15. & 16. quæ de vnguendis
catechumenis dicuntur, item de
Chrismate, eadem habetur in Dio-
nyfio in capite de baptismo , & in
Cyrillo in secunda & tertia cate-
chesi mystagogyca . in ijs cogno-
fcis , quòd idem in alijs vetustis
scriptoribus obseruatur , mortem
fuisse

fuisse, ut statim post baptismum
 Chrismatis sacramentum daretur.

In Cap. 17. vides appellari Patrē su-
 per omnia Deum, quod idem in alijs
 locis inuenies, estque idē loquē-
 di modus cōsuetus Ignatio, qui in
 Epistola ad Philippenses disputans
 contra eos, qui confundebant Pa-
 tris & Filij personā, sic inquit, Quo-
 modo nō videtur tibi Christus na-
 tus ex Virgine, sed esse is qui est su-
 per omnia Deus. & ad Tarsen, de
 eisdē hæreticis scribens. Alij dicūt
 quòd ipse est, qui est super omnia
 Deus. quod non ideo dictum est,
 quasi creditum sit ab eis, Deum ver-
 bum, non esse item supra omnia
 Deū, legerant enim Paulum dicen-
 tem, Quorum Patres illi, ex quibus
 Christus secundum carnem, qui est
 Deus supra omnia in sæcula amen.
 Quid igitur causæ est, cur Deū Pa-
 trem solum, sic vocauerint? Aucto-
 ritas Principij, siue (v̄t antiqui Pa-
 tres locuti sunt) excellentia causæ
 effecit, vt prisca illi omnem eminen-
 tiam soli Deo patri tribuerint, non
 quòd illam Verbo & Spiritui san-
 cta detrahere voluerint, lógè enim

SCHOLIA.

abest talis ab eorum pietate sen-
 tentia) sed quia hanc auctoritatis
 præstantiam Patri, qui est fons &
 origo diuinitatis tribuendam cen-
 fuerunt: quod nonnullis testimo-
 nijs confirmabo. S. Ignatius ad Phi-
 lippen tractans illa verba, quibus
 Dominus à se reiecit Diabolum,
 ” Vade retro Satana, scriptum est, Do-
 ” midum Deum tuum adorabis, &c.
 ” in persona Christi sic inquit, Ego
 ” cognosco qui sum, & à quo sum
 ” missus, & quem adorari oporteat,
 ” Dominum enim Deum tuum ado-
 ” rabis, & illi soli seruias, noui illum
 ” vnum, agnosco illum solum, à quo
 ” tu defecisti, non sum Deo aduer-
 ” sarius: confiteor excellentiam: scio
 ” meæ generationis auctorem pa-
 ” trem. Et ad Smyrnenfes, ita scribit,
 ” Qui rogavit ne deficeret Apolto-
 ” lorum fides, non quasi ipse non
 ” satis esset, vt illam seruaret, sed
 ” quòd gaudebat excellentia Patris.
 ” S. Epiphanius in eo libro, qui An-
 cyrotus dicitur, vsus erat aduersus
 ” Artanos illa Christi sententia, Pa-
 ” ter meus vsque modo operatur, &
 ” ego operor, illi verò ita ad eam re-
 spon-

spondebant, quòd in ea pater appa-
 reret primus operator, atque ita cò-
 staret eum filio esse præstantiorem,

11 Hoc ô Ariane (inquit Epiphanius)
 12 stultè dicis, & multa principia vis
 13 in diuinitate incelligere, vnum ve-
 14 rò est principium, & eadem vna di-
 15 uinitas, non rejicit autem à se Fi-
 16 lius, Patris honorem, sed osten-
 17 dit quomodo se habeat ipsa diuini-
 18 tatis consequentia. Hæc Epipha-
 19 nius. cum ergo honor Patri tribui-
 20 tur, non eò fit, quòd idem honor
 21 non sit tribuendus filio, sed vt de-
 22 monstraretur diuinitatis consequen-
 23 tia, hoc est ordo originis, quemad-
 24 modum Filius æterno ortu à Pa-
 25 tre naturam accepit. hanc quæstio-
 26 nem multo expressius declarat. S.
 27 Basilus in libro quem scripsit con-
 28 tra Eunomium, in quo diligenter
 29 tractat illum locum, Pater maior
 30 me est, longamquæ eius rei disputa-
 31 tionem còcludit ijs verbis, Reliquū
 32 est igitur, vt maius, hoc in loco di-
 33 catur secundum causæ rationem:
 34 quoniam enim à Patre Filij priucl-
 35 piū atq; origo est, secundū hoc ma-
 36 ior est pater, causa & principium,
 pro-

SCHOLIA.

23 propterea Dominus sic dixit, Pater
 24 maior me est. scilicet quatenus Pa-
 25 ter est, Pater verò quid aliud signifi-
 26 cat quàm quod est principiũ & cau-
 27 sa illius, qui ab ipso est ortus. Non
 28 discessit ab hac sententia S. Hila-
 29 rius, qui in nono libro de Trinitate,
 30 sic scripsit, Donãtis auctoritate
 31 Pater maior est. nunquid per doni
 32 confessionem Filius minor est? ma-
 33 ior itaque donãs est, sed minor iam
 34 non est, cui vnum esse donatur. ait
 35 enim, Ego & Pater vnum sumus. si
 36 hoc non donatur Iesu, vt confiten-
 37 dus sit in gloria Dei Patris minor
 38 patre est: si autem in eadem gloria
 39 & donatur esse, qua Pater est, ha-
 40 bes & in donantis auctoritate, quia
 41 maior est, & in donati confessione,
 42 quia vnum sunt. Maior itaque Pa-
 43 ter filio est, & planè maior, cui tan-
 44 tum donat esse, quantus est ipse,
 45 cui innascibilitatis imaginem sacra-
 46 mento natiuitatis impartit, quem
 47 ex se in forma suæ generat. hæc Hi-
 48 larius. quam sententiam non semel
 49 in suis libris exposuit. hanc aucto-
 50 ritatem principij in Patre confide-
 51 rantes prisca illi, omnem dignatio-
 52 nem

nem ei soli tribuere videntur. multa enim huiusmodi in Clemente legitur, in Pastore, Ignatio, Iustino atque alijs qui ante Arianam hæresim vixerunt. qui omnes unam in tribus personis essentiam, paremque maiestatem venerati, tamen celebraverunt originem. postquam autem Arius cepit filij dignitatem minuere, & alij Spiritum sanctum in numerum creaturarum aggregare: Patres omisso huiusmodi loquendi more, quem Evangelistarum & Apostolorum loquendi modum imitata, tenuit antiquitas: apertis verbis tres personas æquales prædicaverunt, nihilque vni tribuerunt, quod non item cæteris tribuerent. hoc enim fieri solet, cum existunt hæreses, ut quod antea omitti posse videbatur, cum nulla de eo esset controversia, orta hæresi id diligenter, planè, apertè, sit enucleandum. atque ita ex hæresum immani peste hoc boni consequitur Ecclesia, ut sententiæ fidei, quæ antea nunquam agitæ obscuriores videbantur, postquam oppugnari cœptæ sint, illustrentur, atque declarentur. Hæc

fu-

SCHOLIA.

fusus dixi, propterea quòd in Cle-
 mente aliqua sunt, quæ ad hanc nor-
 mam dirigi oportet tu verò cum in
 ea incidēs, eam adhibe moderatio-
 nem, quam tibi ij fontes osten-
 dunt. quod statim serua in ea sen-
 tentia, quæ in eodem capite de Spi-
 ritu sancto habetur, quem dicit à
 Christo doceri, & Christum annun-
 ciare. translatum est hoc ex. 16. Ca-
 pite Ioannis sic dicentis, Cùm au-
 tem venerit Spiritus ille veritatis,
 docebit vos omnem veritatem. nō
 enim loquetur à semetipso, sed quæ
 cunque audiet loquetur, & quæ vé-
 tura sunt annuntiabit vobis, ille
 me clarificabit, quia de meo acci-
 piet, & annúciabit vobis. in quibus
 verbis, propter Spiritus sancti à Pa-
 tre & Filio progressionem, agnosce
 in duobus spiratoribus auctorida-
 tem vnius principij, in Spiritu san-
 cto nullam alienæ ab ijs nature dif-
 ferentiam. Quòd autē ita interpre-
 tari debeamus loca, quæ tam in scri-
 pturis, quàm in priscais patribus vi-
 dentur Spiritus sancti maiestatem
 non ita extollere, docet. S. Basilius
 in eodem libro contra Eunomium,
 qui

qui eadem via progrediens, quæ de filio dixerat, ea accommodat ad Spiritum sanctum. eius verba hæc sunt,

» Quæ est necessitas, ut si dignatione
 » atque ordine tertius sit Spiritus
 » sanctus: sit quoque natura tertius. nã
 » quòd obtineat secundas post filiũ
 » partes, fortasse pietatis ratio id tra-
 » dit. tertia verò uti natura, nec ex
 » sanctis Scripturis didicimus, neque
 » veluti consequens eorum, quæ di-
 » cta sunt concludere possumus, nam
 » quemadmodum Filius ordine, se-
 » cundum post patrem locum habet,
 » quoniam ab illo est genitus, & di-
 » gnatione, quoniam principium &
 » auctor ipsius Pater est, & quoniam
 » per eum aditum. & accessum habe-
 » mus ad Patrem: natura verò nullo
 » modo est secundus, quoniam vna
 » est in utroque divinitas: ita Spiritus
 » sanctus, & si ordine ac digna-
 » tione Filio est submissus, (ut hoc
 » omnino concedamus) non tamen
 » eo modo, ut quasi differentis ab ip-
 » so naturæ existat.

» Quòd dicitur in eodem Cap. Spi-
 » ritum sanctum assumi ut testẽ, tran-
 » statũ est à .15. capite Ioan. sic dicen-
 » tis,

SCHOLIA.

tis, Cum autē venerit Paracletus,
 quem ego mittā vobis à Patre spiri-
 tum veritatis, qui à Patre proce-
 dit, ille testimonium perhibebit de
 me.

In Cap. 20. observa Presbyteri offi-
 cia, quæ sunt hæc, docere, offerre, ba-
 ptizare, benedicere populo: quorū
 quidem habet potestatem Presby-
 ter, sed tamen illam exercere non
 potest, nisi concedente Episcopo:
 lege Iguatium Smyrneses sic in-
 stituenrem, Nemo sine Episcopo
 aliquid agat eorum, quæ ad Eccle-
 siam pertinent, illa firma Euchari-
 stia cōseatur, quæ sub Episcopo fue-
 rit. Et paulò post, Non liceat sine
 Episcopo baptizare, nec offerre, ne-
 que sacrum facere. quod idem de
 reliquis muneribus cōsendum est.
 nam hæc ipsa munera, quæ nunc
 contemnuntur, in veteri Ecclesia
 exercebant Episcopi, vt aliquando
 sola causa fuerit accersendi Episco-
 pum absentem in Pasche tempore,
 vt Catechumenos instruere, & ba-
 ptizare posset, de Eucharistia vides
 in Clemente Episcopum semper il-
 lam peragere: de docendi munere
 nihil

nihil dico, cum in hoc præcipuè ver-
setur Episcoporum officium. hoc
verò est intelligendum quòd quan-
quàm Presbyteri docèdi munus ha-
bebant, tamen summa rei & doctri-
næ iudiciù Episcopo reseruabatur,
immo præsentè Episcopo Presbyte-
ri desinebant munus suum, nisi ille
aliud iuberet.

EX QVINTO

Libro.

In capite. 7. Considera auream illam
sententiam de baptismo sanguinis,
cur Catechumeni cum eo morien-
tes salui fiant. re ipsa enim commo-
riuntur Christo, alij in figura. hæc
scribenti venit mihi in mentem al-
terius præclaræ sententiæ. S. Cyril-
li, quæ fusius eandem rem expla-
nat. ea scripta est, in secunda mysta-
gogia ijs verbis. O rem novam &
admirabilem, non verè mortui su-
mus, neque verè sepulti, neque ve-
rè crucifixi surreximus: In veritate
tamen saluamur. Christus sic cru-
cifixus est, & re ipsa sepultus & ve-
rè resurrexit: atque hæc omnia no-
bis

SCHOLIA.

” nobis donauit, vt imitatione, passio-
 ” num suarum participes facti, te ipsa
 ” salutem consequamur.

In Cap. 12. Quod de hirco desio dicitur, vel fortè mendesio, (nā ita quoque dici posset, si illud *μῆρ*, quod in Græco præmittitur, sit syllaba) mihi id cuiusmodi sit, compertum adhuc nō est, fortè enim alij locum hunc illustrabunt.

In Cap. 16. Considera rem insignem scilicet Iudam abfuisse cū data est Apostolis Eucharistia: Cyprianus enim secus sentit, in sermone de ablutione pedum, & Augustinus in Epistola. 163. & in explicatione decimi Psalmi, & in sex. tractatu in Euāgeliū Ioānis, & Chrysostom⁹ in sermone de latrone. Theophylactus, etsi idem sentit, tamen agnoscit eam opinionem, qua alij affirmant Iudam non adfuisse, nec eam reijcit. Existimaui aliquando Dionysium Arcopagitam hoc affirmare. quod si certum haberem, vix iam phas esse ducerem secus opinari: sed tamen cum Dionysij verba diligentius expenderem, nō ita certa mihi visa est eius sentētia. iam

cum

rum enim affirmat Christū Eucha-
 ristiaē auctorem iustissimè excludere
 eum, qui nō sanctè atque ad imi-
 tationē sui sacro conuiuio intere-
 set. quæ quidem sententia hoc non
 obscurè innuit, nō autē manifestis,
 & perspicuis verbis asseruerat.
 Quare maximus ex verbis Diony-
 sij, probabili quadam coniectura id
 colligit, cuius annotatio in Diony-
 sij verba hæc est. Ex ijs aliquis ra-
 tionabiliter dicere posset, q̄ post-
 quàm exiit Iudas, tradidit discipu-
 lis Christus mysteria, ut qui ijs non
 erat dignus. Georgius Pachymeres
 huic locū Dionysij nouo quodam
 modo explanat, putat enim Diony-
 sium dicere, Christū tradidisse quidē
 Iudæ mysticū panē & calicē: myste-
 ria verò solis discipulis dedisse, post
 quā Iudas discessit. eius verba hæc
 sunt, Excludit & segregat iustissimè
 Iudam, qui nō sanctè conuiuio in-
 terfuerat, nā cū illum mystici panis
 & vini participem fecisset, myste-
 ria discipulis, postquàm ille è cœ-
 na discessit, solis tradidit, cū ijs
 indign⁹ esset Iudas. Cur igitur Iudā
 arceat à diuinis mysterijs, qui simul

S C H O L I A.

21 cœnauerat: Etenim docet, quòd nõ
 22 satis est tantùm corporaliter adesse
 23 & conuiuium celebrare: non enim
 24 hoc cum communionem habet simili-
 tudinem, sed oportet intellectu, &
 mente adesse. Hæc Georgius: qui
 dico asseuerat ex Dionysij senten-
 tia, vnum Iudam participem fuisse
 cœnæ mysticæ, hoc est panis & vi-
 ni mystici, non agni typici (hunc e-
 nim sensum manifestè explodunt
 verba Dionysij & Georgij) alterum
 mysteria data solis Apostolis. Quæ-
 rerem ego libenter à Georgio, quæ
 tãdem fuerint mysteria quibus ex-
 clusus sit Iudas, & quæ solis credi-
 ta sint Apostolis: cum prius omnes
 simul panem & vinum mysticum
 sumpissent si respõderet fuisse sacra-
 menti effectum & spirituale man-
 ducatione, rursus scire vellem ab
 eo, quid opus erat, vt propterea Iu-
 das abesset? quòd si mysteriorũ tra-
 ditionem putat ipsam Eucharistiæ
 institutionem, iã hoc scripturæ ad-
 uersatur coniungenti Eucharistiæ
 institutionem cum eius dispensa-
 tione. Sumens panem fregit, & di-
 xit, Accipite & manducate, hoc fa-
 cite

cite, &c. Itaque mihi magnæ tenebræ sunt non modò in Dionysij, sed etiam in paraphrastis sui verbis, quæ dicere volui vt admonerem lectorem, vt legens Dionysium, hanc rem etiam consideraret. mihi enim amplius de ea videtur quærèdum. hoc tamen est in ea còmodi, quòd ad factum pertinet, vt siue hoc vel illo modo se habeat, nulla labe, neque peruersio fidei accidat.

In eodem Capite, Eucharistiæ mysteria dicuntur antitypa corporis & sanguinis, quæ vox idè valet, quod in Dionysio Symbola, hoc est signa, signa verò cum audis, noli ab ijs remouere signatum, ita enim illa signa sunt, vt etiam verè & realiter contineant signatum, hoc est corpus & sanguinem Domini. patres verò antitypa illa dixerunt, vel respectum habentes ad præcedentem substantiam, vel quia species sunt sacramenta corporis & sanguinis Christi qui in eis continetur. appellationes enim plerunque ducuntur ab eo, quod apparet & sub sensum cadit.

Penè omiseram id, quòd in secundo

SCHOLIA,

Capite tertij libri annotatione dignum videtur. damnari enim videtur nuptiæ, quæ mortua prima uxore iterantur. Scito autem huiusmodi nuptias non damnari, iustæ enim sunt: reprehenditur autem in temperantia eorum, qui illas contrahunt. nam cum primis nuptijs diuino illi propagandæ sobolis præcepto satisfecerint, iterum iungunt connubia, quæ improbantur ab antiquis, non quòd putent ea nepharia, sed quòd sint iudicia incontinentiæ, & libidinosi putentur, qui illa appetunt. Eam ob causam antiqui Canones bigamis pœnitentiæ tempus præscripserunt, quod legimus in Concilio Ancyran. Canone decimonono & Neocæsari. Canone tertio & Laodiceo. Canone primo. Tertullianus etiam cum recta saperet, has nuptias permissas tantum putauit: Hieronymus durior sui bigamis, ita ut nisi lenius cum eo agatur, vix possimus illi à reprehensorum criminatione vindicare. Redeo nunc ad quintum librum. In Cap. 18. lib. 5. in quo traditur seruati di Paschæ ratio, nihil iam annotandum est,

est, sed id totū potius delēdū, vt no-
 thum ac nouū. quod luce clariūs
 perspicitur ex ea Epiphaniij di-
 sputatione, qua vtitur aduersus Au-
 dianos imitātes in Paschæ obserua-
 tione Iudæorū cōsuetudinē. narrat
 enim Epiphanius Audianos sentē-
 tiā suā defendisse auctoritate con-
 stitutionis Apostolorū, in qua caue-
 batur ne alij calculum Paschæ fa-
 cerēt ipsi, sed agerēt Pascha quādo
 fratres sui de circuncisione agerēt,
 atq; id vnā cū eis celebrarēt, agno-
 scitq; Epiphanius huiusmodi cōsti-
 tutionem, atque eam interpretatur,
 inquit primū, dici in cōstitutio-
 ne Pascha agendū, quādo id agerēt
 fratres de circuncisione, nō fratres
 qui sunt in circuncisione, hoc est
 quando agerent ij Episcopi, qui de
 circuncisione & Iudæorum gente
 genus ducebant, quos scribit quin-
 decim fuisse: deinde inquit, id factū
 fuisse ab Apostolis ad tuendā con-
 sensionis vnitatem. Quare tantum
 abest, vt ea, quæ in hoc capite legi-
 mus Apostoli statuerint, vt etiā cō-
 traria horū ab ipsis p̄cepta videātur
 Prætereā oriētales illi Iudaicū mo-

SCHOLIA.

rem retinentes, nullam aliam excu-
 sationem, ut in Eusebio legimus,
 afferebant suæ obseruationis, nisi
 quod Ioannem & Philippum Apo-
 stolos imitarentur, testabaturq; Po-
 lycarpus Ioannis discipulus, se vnâ
 cum Ioâne eo die Pascha celebra-
 se. Neque mirum est Apostolos in
 illis Ecclesiæ rudimentis eo die in-
 ter se egisse Pascha, quo ipsi cū Do-
 mino egissent. Sed quid opus est a-
 liunde argumenta petere? ipsa con-
 stitutio se prodit, & tantum non vo-
 cem emittens, clamat se nouam es-
 se: ait enim æquinoctium fieri vi-
 gesima secunda Dystri mensis, hoc
 est Martij. perspicuum est autem
 Christi tempore æquinoctiū fuisse
 vigesima quinta Martij: tēpore ve-
 rō Anatolij Laodicensi Episcopi,
 qui vixit, Probo imperante, anno
 Domini ducentesimo octuagesi-
 mo, æquinoctij tempus retrocesse-
 rat tribus diebus, solq; arietē ingre-
 diens faciebat æquinoctium vernū
 vudecimo Calendas Apriles, hoc
 est vigesima secunda Martij, quod
 narrat eusebius in ecclesiasticæ hi-
 storix libro septimo. Quare noua
 est

est constitutio, fortasse edita post Concilium Nicænum, in quo Paschæ observatio ad eam rationem redacta fuit, ut post æquinoctium vernum, quarta decima lunæ observaretur, & die dominico, qui post plenilunium primus esset, Pascha celebraretur, quod factum est ea præcipuè ratione ne Iudæorum consuetudinem imitaremur, neque bis in eodem anno Pascha ageremus. hoc enim accidere posset si tantum duodecim lunares menses observaremus, nulla æquinoctij ratione habita. aliquando enim post æquinoctium celebrato Pascha, eodem anno ante æquinoctium iterum celebraretur. initium enim anni ordiuntur ab introitu Solis in signum arietis. Existimo igitur, cum verba Apostolicæ constitutionis viderentur antiquæ illi, & ab Ecclesia reiectæ Paschæ celebrationi quodammodo favere, viros pios illa verba, ne offensionis causam præberet, & aliquos in errorem inducerent, deluisse, repositisseq; receptam & probatam ab Ecclesia observandi Paschæ rationem.

SCHOLIA.

In Ca. 19. intellige Christianos olim
 sex diebus ante pascha siccis cibis
 vesci solitos, cuius moris mentio-
 nem facit Epiphanius in libro ter-
 tio aduersus hæreses.

In Cap. 21. illa auctoritas, qua dicitur
 quòd Dominus accepit ignem à
 Domino, & alia, qua Iacob fatetur
 se vidisse Deum facie ad faciem, i-
 tem illa de rubo, quem vidit Mo-
 ses ardentem, meritò accommo-
 dantur ad filij Dei personam: fuit
 enim hæc constans priscorum pro-
 cerum sententia, ijs & huiusmodi
 alijs visionibus, Christum Dei de-
 monstratum, possem ad hoc probá-
 dum vnanimem Patrum omnium
 consensum in medium afferre, sed
 breuitati studens, contentus ero vs-
 que sancti Leonis sententia, quæ scri-
 pta reperitur in Epistola 13. ad pul-
 cheriam Augustam, ijs verbis: Po-
 tuerat quippe omnipotentia filij
 Dei sic ad docendos iustificandos-
 que homines apparere, quomodo
 Patriarchis & Prophetis in specie
 carnis apparuit, cū aut luctamē in-
 ijt, aut sermonē cōseruit, cū mue of-
 ficia hospitalitatis non abnuic, vel
 etiam

22 etiam appositum cibū sumpsit, sed
 21 illæ imagines huius hominis erant
 22 indicia, cuius veritatem ex præce-
 21 dentium Patrum stirpe sumendam
 22 significationes mysticę designabāt.

In eodē Capite, cū dicitur Deū Ver-
 bū, Deo ipsius ac patri in condēda
 rerū vniuersitate ministrasse, cau-
 tus esto, & memento corū, quæ de
 auctoritate Principij sunt dicta: no-
 liq; putare illud ministerium effi-
 cere filium minorem Patre: mini-
 strat enim quatenus sapiētia & ars
 Patris existit, per quam vniuersa
 sunt condita. Iustinus in dialogo,
 quē cū Tryphone habuit, opera filij
 Patri cooperātis, ministeria appel-
 lat, filiumq; Patris ministrū, scili-
 cet ea ratione, qua dictum est, Ver-
 bum esse rationem artemq; Patris
 in rebus creādis, productumq; à Pa-
 tre, qui ei vna cum essentia eandē
 operandi potestatē dedit. quare vt
 hic ordo significaretur, Patres ali-
 quando ministerium filio in tribue-
 runt. Non potuit autem hæc res
 planius explicari, quàm est à Ter-
 tulliano explicata in li. de Trinitate,
 cuius verba hic subieci, quoniā instat

S C H O L I A.

normæ esse debent, ad quã hæc, quæ duriores videntur, præcorum sententiæ, sint dirigendæ. Sic igitur in fine eius libri inquit Tertullianus, Subiectis enim ei quasi filio omnibus rebus à Patre, Patris quidẽ sui Filius probatur, cæterorum autem & Dominus & Deus esse reperitur. Ex quo dum huic, qui est Deus, omnia substrata traduntur, & euicta sibi subiecta Filius accepta refert Patri, totam diuinitatis auctoritatẽ rursus illi remittit: vnde vnus De⁹ ostenditur verus & æternus Pater, à quo solo hæc vis diuinitatis emissã, etiam in Filium tradita & directã rursus per substantiæ communionem ad Patrem reuoluitur. De⁹ quidem ostenditur Filius, cui diuinitas tradita & porrecta conspicitur, & tamen nihilominus vnus Deus Pater probatur, dum gradatim reciproco meatu illa maiestas, atque diuinitas ad Patrẽ, qui dederat eam, rursus ab illo ipso filio missa reuertitur & retorquetur, vt meritò Deus Pater omnium Deus sit, & principium Filij sui, quem Dominum genuit. Filius autem cæter

torum omnium Deus sit: quoniam omnibus illum Deus pater praeponit quem genuit: ita mediator Dei & hominum Christus Iesus omnis creaturae subiectam sibi habens à Patre proprio potestatem qua Deus est, cum tota creatura subdita sibi concors Patri suo Deo inuentus, vnum & solum & vetum Deum Patrem suum, manente in illo quod etiam, auditus est, breuiter approbavit. Est igitur ipse filius creatorarum conditor vnà cum Patre, *διμουργός* omnino, ita enim alijs in locis eum Clemens appellat, hoc est opifex atque auctor, non *ὑπουργός* quem admodum Arius & Aëtius impie dicebant: facientes eum quasi secundarium Deum submissum ac subordinatum primo conditori, quorum opinionis diritas à Christianis membris longè repellatur.

EX SEXTO LIBRO

In Cap. nono animaduerte ferè earumdem hæresum mentionem fieri in Epistolis Ignatij. De Prophetia, & de Monarchia Sermones à Petro

SCHOLIA.

cum Simone habitos, scriptos à se
testatur Clemens in itineratio

Quæ in quinto decimo Capite habetur, atque omnia ea, quæ pertinent ad Concilium illud Apostolorum, cuius in Actis fit mentio, non sunt continuanda cum alijs, quæ primo loco dicta sunt, in quibus mortis Iacobi Episcopi facta est mentio, quare dirige hæc ad eam normam, quam posui in Prolegomenis cum de methodo agerem.

In eodem Cap. nomen Iacobi Zebedæi delendum est, negligètia enim vel imperitia alicuius huc irrepfit, cum Iacobus Zebedæi filius antequam hæc gereretur, ab Herode fuerit interfectus, id quod in Actis Apostolorum legitur.

In Cap. 16. statuitur iterandum esse baptismum ab hæreticis administratum, quod convenit cum quadragesimo septimo Canone eorundem Apostolorum: iudico autem Apostolos id statuisse quod ij, qui eo tempore hæreses sectabantur, cum de divinis personis falsa atque impia opinarentur, non potuerunt servare sinceram baptismatis formam pro-

pte.

ptereaq; necessarium erat instaure bapulum in ijs, quos ipsi baptizassent. quod idem statuit Nicæna Synodus in Canone. 19. de ijs, qui à Paulianistis fuerant baptizati. ij enim à Paulo Samosatensi profecti, Christi diuinitatem labefactabant. quàm impietatem postea Arius & Aëtius magis peruulgarunt. Narra Epiphanius formam baptismatis seruata ab Aëtio, quæ hæc erat: In nomine Dei increati, & in nomine Filij creati, & in nomine Spiritus sanctificati, & à creato Filio creati. Quis non videt, hoc modo, tota fide euerfa, necessariam fuisse baptismi renouationem? idè existimo de ijs quos rebaptizari uoluerunt Apostoli.

In Cap. 24. Noli putare uniuersum populum Romanum eo tempore, Christi fidem amplexum fuisse, sed cum multi essent in Vrbe Christiani, iamq; religio esset celebris, præsertim si ab ea (ut legitur) Tiberius non abhorruerit, propterea hanc rem extollens Clemens, inquit, Romanos recepta Christiana pietate, ab idolorum cultu discessisse.

SICHOLIA.

In Cap. 26. recognosce easdem hæreses numeratas ab Ignatio, in quibus animaduertere illud diem, quod in decimo septimo Cap. tertij libri dictum est de Deo, qui est supra omnia. Hoc loquendi more à Clemente accepto nisi sunt Ignatius, & Iustinus, cum Trinitatis personas distinxerunt. quod quoties occurrerit, reuoca in memoriam, quæ de hære in eo loco annotata sunt. ita enim omnis erroris suspitio abierit.

EX SEPTIMO

Libro.

In Cap. 23. Non debes mirari, quod ieiunium ante baptismum præcipitur, cum præcipue ob eam causam putem Catechumenos olim in nocte magni Sabbati baptizatos. Narrat Calliodorus Burgundiones, cum vexati ab Hunnis in Galliam transissent, Christianamque pietatem recepissent, à quodam Episcopo baptizatos fuisse: indicto ipsis prius octo dierum ieiunio. Tertullianus in libro de Baptismo, Ingressuros, inquit,

quit, baptismum, orationibus crebris ieiunijs, & geniculationibus & peruigilijs orare oportet, & cū confessione omnium retrò delictorū.

In Cap. 24. quartæ & sextæ feriæ ieiunium præcipitur, quod diu mansit in Ecclesia, nunc (quòd est dolendum atque lugendum) cum alijs optimis maiorum institutis in disuetudinem abiit. Præcipitur quoq; sabbati celebritas, quam tamen cū diei Dominici cultu minimè æquatam, ostendit huius libri caput trigessimum quattum. non est autem mirandum Apostolos œconomia, atque consilio vsos, aliquid Synagoga ad Ecclesiam migranti concessisse, altè enim in ea insiderant veteres ceremoniæ: vt non adeò facile aboleri possent. Fuit tamè hic mos (vt vidimus in secundo libro) ita retentus, vt in eo die meditatio diuinæ legis esset, non manuum cessatio. Concilium Laodicenum iubet in Sabbato congregari Ecclesiam, idemq; prohibet, eum diem more Iudæorū custodiri. Etiam quod hîc statuitur de vnus magni Sabbati ieiunio, agnosco priscum mo-

SCHOLIA.

rem, sed eundem accessione meliorum legum exoletum. nam Ecclesia Romana, quæ Apostolica utens potestate, singula pro conditione temporum in melius mutat, non fuit contenta vnius Sabbati ieiunio, sed instituit, vt idem mos in omnibus Sabbatis seruaretur. de ea re, atq; alijs eò spectantibus extat præclara Inuocentij primi epistola ad Gaudentium Egubinum Episcopum.

In Capite. 39. nota Patrem appellari Deum ingenitum, alibi filius dicitur Deus genitus. quæ voces etsi molliores sunt, suspectæ tamen fuerunt patribus, cum ab Arianis usurparentur, qui ingeniti & geniti differentiam induxerunt, putantes ex ea filij naturam diuersam fieri à patre. Duces illi Ecclesiæ, & si voces non aspernabantur (non enim id efficiunt, quod volebant Ariani) tamen quoniam in scripturis non reperiuntur, & eis utebantur hæretici, quorum etiam vocabula timenda sunt, ideò in eis recipiendis, cautionem adhibendam censuerunt: lege Epiphaniij disputationem

nem

nem contra Aërium, & Basilij contra Eunomium. Magnus Athanasius in epistola de synodis Arimini & Seleucix, duo inquit significare ingenitum, id quod existens, factū non est, & id quod suæ naturæ auctorem non habet ad priorem significationem respiciens, filium ingenitum verè dicere poterit, idem si alteram spectet, id de solo Patre verè affirmabit. postea idem sanctissimus Pater, sciens ijs vocibus vsos priscos, præscribit nobis quemadmodum in eorum libris hæ voces sint intelligendæ: inquit enim, Non ignoramus eos, qui dixerunt vnum esse ingenitum Patrem, non eo animo scripsisse, quasi Verbum Dei genitum, hoc est factum, & opus esse vellent: sed ideò, vt ostenderent, Patrem sui auctorem non habere, sed illum Patrem sapientiæ esse, & omnia genita, hoc est, quæ facta sunt, in sapientia fecisse. Cùm igitur incidet in hæc verba (incidet autem sæpe) noli existimare ea iniecta ab Arianis, & si ipsi ijs vocibus delectati sunt, sed illa accipe quemadmodū Athanasius est interpretatus.

nunc

SCHOLIA.

nunc cum expulso Arianorum errore integra sinceraque manserit Homoulij fides, has voces non ita perhorrescimus.

In Cap. 40. dicitur Christus genitus beneplacito Patris, non quod voluntas Dei Patris ei ortum dederit (omnibus enim creaturis, ut inquit Hilarius, substantia, Dei voluntas attulit, sed Filio natura dedit) sed dicitur genitus beneplacito Patris, quatenus in eo naturaliter genito quiescit beneplacitum Patris, Hic est enim, inquit, Filius meus dilectus, in quo mihi complacui. pari sententia Origenes inquit, Patrem protulisse germen voluntatis.

In Cap. 43. sunt hæc verba, [*post hæc adorat ipsum vnigenitum Deum, post ipsum, & propter ipsum gratias agens ipsi,*] quorum verborum hæc est sententia. adorat vnigenitum Deum post ipsum, idest post Deum Patrem, ut ex eo intelligatur ordo originis, & in Patre principij dignatio, ut iam diximus, & propter ipsum, sine per ipsum, idest per Filium gratias agat ipsi Patri.

In Cap. 42. 43. 44. habes benedictionem

nem olei Catechumenorum, aquæ
 baptismalis, & Chrismatis, intelli-
 gendum est autem priscos illos ma-
 gnam vim tribuisse horum elemen-
 torum sanctificationibus. Tertullia-
 nus in libro de Baptismo sic in-
 quit, Igitur omnes aquæ de pristi-
 na originis prærogatiua sacramen-
 tum sanctificationis consequun-
 tur, inuocato Deo: superuenit e-
 nim statim Spiritus de Cœlis, & a-
 quis superest, sanctificās eas de se-
 metipso, & ita sanctificatæ vim san-
 ctificandi combibunt, Cyprian⁹ ad
 Ianuarium, oportet verò mundari
 & sanctificari aquam prius à sacer-
 dote, vt possit baptismo suo, pecca-
 ta hominis, qui baptizatur, abluere.
 Augustinus tract. 80. in Euange-
 lium Ioannis, Detrahe verbum ab
 aqua, quid erit nisi aqua, accedit ver-
 bum ad elementum & fit sacramen-
 tum. Ante hos Dionysius in Capite
 de baptismo exponit quemad-
 modū aqua per Spiritus sancti in-
 uocationē, & sacri Chrismatis per-
 missionem sanctificata, præpara-
 batur ad baptismum. Cyprianus
 in sermone de Chrismatis vinctio-
 ne,

SCHOLIA.

ne, sanctificatis (inquit) elementis iam
 non propria natura præbet effectum,
 sed virtus diuina potentiùs opera-
 tur. Cyrillus Hierosolymitanus, qui
 has ipsas baptismi ceremonias tra-
 didit, de oleo exorcizato, (ita enim
 appellat oleum Catechumenorum)
 post multa alia hæc inquit: Quem-
 modum insufflationes sanctorum,
 & diuini nominis inuocatio, quasi
 vehemens flamma urit atq; fugat
 dæmones, ita oleum exorcizatum,
 inuocatione Dei, & oratione tan-
 tas acquirit vires, vt non solum ar-
 dentia peccatorum vestigia deleat,
 sed etiam omnes inuisibiles dæmo-
 nes expellat.

In Capite. 44. verba sunt obscura,
 [*vnusquisq; enim manus impositio-
 nis virtus hæc est*] si mendum absit,
 sententia (nisi fallor) est huiusmodi:
 In qualibet manus impositione, tam
 ea quæ fit in baptismo, quam ea quæ
 fit in sacramento confirmationis,
 virtus hæc est, id est, virtus in san-
 ctificatis elementis consistit, qua-
 tenus sacramenta illa requirunt ma-
 teriam per inuocationem Spiritus
 sancti sanctificatam atque præpara-
 tam,

tam, sine qua sacramentū ritè administrari non potest: quæ sententia valde conuenit ijs, quæ mox sequuntur. [nisi enim super quodlibet horum inuocatio fiat, &c.] in quibus uerbis esto cautus, & primū illud tibi statue, sanctificationem materie baptismi magis requiri præcepti, quàm sacramenti necessitare. Sancti Patres tamen, tam ij, quorū uerba protuli, quàm alij non pauci, illā inuocationem Spiritus sancti super aquam magno opere extollunt, atque ei immensa tribuunt, ut non mirum sit Clementem quoque ad eam commendasse. nam eius dictis minimè aduersatur, ut quis non adhibita ad baptismum aqua sanctificata, uerè sit baptizatus, & si absit contemptus uel negligentia, sacramenti fructum consequatur: non enim negat Clemens illū esse uerè baptizatū, sed inq̃t, nō abiectisse eū animæ fordes, hoc est, nō esse assecutū baptismi effectū. quod intellige, si præter necessitatē, seu aliā œconomicā rationē eam omiserit. Conuersionem ad Orientem explanans. S. Cyrillus, cuius sæpè mentio.

SCHOLIA.

tionem feci, hæc inquit, Quando
 abrenuncias sathanæ, omni testa-
 mento, veterique pacto in inferno
 cum eo inito rescisso, aperitur tibi
 paradus Dei, quem plantavit ad
 Orientem, unde propter prauari-
 cationem primus pater noster fuit
 expulsus, cuius rei signum est, cum
 ab Occidente conuerteris ad O-
 rientem, qui lucis est locus. Om-
 nes alias baptismi ceremonias à
 Clemète expositas, Dionysius, Ter-
 tullianus, Cyprianus, Cyrillus, Au-
 gustinus, & denique prisca omnes
 agnoscunt.

Caput. 47. continet hymnum Ange-
 lorum, quem quoniam, S. Hilarius,
 paucis mutatis, in latinum conuer-
 tit, atque in missam inelafit, Conci-
 lium Toletanum quartum, & qui-
 dam alij eum huius hymni auctore
 faciunt.

EX LIBRO

Octauo.

In Capite primo, in quo sermo est de
 Episcopis improbis, quasi ij nõ sint
 veri Episcopi, caue ne hæc senten-
 tia

ria tibi sit occasio sequendi errorē
 Hussitarum negārium Episcopum,
 presbyterūve mortali peccato
 obstrictum esse Episcopum, vel
 presbyterum. non enim ita est
 accipienda Clementis sententia,
 quasi velit eos, qui huiusmodi sunt,
 amittere potestatem, quam in ordi-
 natione acceperunt, sed eos negat
 esse Episcopos, quatenus officia
 ac munera, quibus funguntur, non
 sunt grata atque accepta Deo, im-
 mo neque electio ipsorum ei tri-
 buitur, sed hominibus. sunt igitur
 hi Episcopi quo ad potestatem: non
 sunt Episcopi quo ad Deum atti-
 ner, quia institutiones ipsorum, at-
 que officia, quę postea exercent nō
 sunt probata Deo. Ioannes Chryso-
 stomus hanc quæstionem pertra-
 ctans, ad eius explicationem pro-
 duxit Clementis sententiam, cuius
 verba audiamus. Diaconis autem
 & Presbyteris secundum præui-
 dentiam suam, illis videtur Deus
 iniungere ministerium Diacona-
 tus aut Presbyteratus, qui sunt iu-
 sti: qui autem inveniuntur iniusti,
 illos ordinasse homines videntur

SCHOLIA.

„ non Deus. ab exitu ergo rei cogno
 „ scitur, qui à Deo ordinatus est, &
 „ qui ab hominibus. qui enim mini-
 „ sterium suum bene consummaue-
 „ rit, apparet quia ex Deo fuerat ordi-
 „ natus, qui verò ministerium suum
 „ non bene cōsummauerit, ex homi-
 „ nibus ordinatus est. Quomodo au-
 „ tē quidā sacerdotes ex hominibus
 „ ordinantur, manifestè in libro octa-
 „ uo Canonum Apostolorū dicitur.
 „ Hieronymus quoq; in Cōmēntarijs
 „ in Epistolam ad Galatas asseuerat,
 „ eos esse ab hominibus ordinatos,
 „ qui indignè, fauore populi, patienti-
 „ am Domini contēantes, diuino
 „ sacerdotio contra meritū ordinau-
 „ tur. tales igitur nō sunt sacerdotes.
 „ hoc est, Deus non elegit eos, vt es-
 „ sent sacerdotes, neq; ipsorū mune-
 „ ribus acquiescit diuini beneplaciti
 „ consensio, quanquàm ex vi ordina-
 „ tionis consequuntur diuinitus sibi
 „ delatam potestatem.

au Cap. 3. vide id, quod etiam in Dio-
 „ nyfio legitur, signum externum,
 „ quo instituuntur Episcopi & cele-
 „ stem accipiunt potestatem, esse
 „ impositionem libri Euangeliorum

cervicibus illorum, qui instituuntur: cuius rei rationem cognosces ex eodem Dionysio, ex qua plura possunt intelligi, quam mihi modo breves annotationes scribenti, & offensiones vitanti, explananda videntur.

In eodem Capite tertio, Pater appellatur cunctorum opifex per Christum, qui (ut diximus) est ars & sapientia patris, per quam facta sunt secula.

In quarto precipit Catechumenis, ut se commendent Deo ingenito per Christum, & merito, per eum cuius habemus accessum ad Patrem.

In 9. & 10. cap. qui illuminatur, sunt ij Catechumeni, qui de fide instructi, & diu in Ecclesia versati, breui erant ad baptismum accessuri.

In cap. decimo sexto, attende verba prefationis, quibus etiam nunc utimur, ab Apostolis manasse. ac ne constitutio novitatis suspicionem tibi afferat, lege Cyrillum, qui in mystagogicis orationibus hunc ipsum Liturgie morem exposuit, totidem verbis de Clemente translatus. ex quo facile intelligitur liturgiam Clementis Hierosolymis in usu fuisse, eadem verba leguntur

S C H O L I A.

tur in Basilio, & Ioanne Chrysofto-
mo, Iustinus & si verba non reru-
lit, tamen eorum vim expressit. In
eodem cap. dicitur Filius volunta-
te & potētia Patris generatus, qui-
bus verbis explanatur recta de ori-
gine filij sententia. est enim poten-
tia generatiua Patris Principiū ge-
nerationis filij, cuius æterna volun-
tas est comes.

In Cap. 17. [*vt ostendat hunc panem
corpus Christi tui*] hoc est vt efficiat,
hanc enim vim habet Græcū ver-
bum. Eadem verba sunt in Litur-
gia Iacobi, Basilij, Chrysothomi, quæ
nemini suspicionem afferre debent,
quasi alijs verbis, quàm ijs, quæ à
Domino accepta se nobis tradere
affirmat Paulus, putauerint ij Pa-
tres panem & vinum in corpus &
sanguinem cōuerti. constans enim
& perpetua fuit omniū patrū sentē-
tia, verbis Domini tantum myste-
rium administrari. Quod verò hoc
loco dicitur, ad superiora verba re-
spectum habet, & ad illa referri de-
bet. vt eñ quæ ante cōsecrationē di-
cūtur, ad oblationē corporis & san-
guinis Christi dirigēda sunt, sic quæ
post

post consecrationem mysticè precatur, & facit sacerdos, ad vnū peractæ consecrationis actum trahuntur. Sacerdos ante consecrationem tenens manu patenam, & calicem, dicit se offerre hostiam immaculatam pro peccatis, & calicē salutari quæ actio respondet oblationi corporis & sanguinis faciendæ, tunc anticipatione quadam sacerdotis mente atq; proposito conceptæ, ita post consecratam eucharistiam inuocatur Spiritus sanctus illorū munerum sanctificator, & peracti operis vnà cum Patre & Filio effector, quæ inuocatio non est separanda à priore actione, qua sacerdos, verba Domini proferens, panem & vinum consecrauit, sed ad eundem actum renocari debet, immo ad idē temporis momentū, quo illa admirabilis conuersio facta est. nam cū omnia simul, atque vno tempore fieri non possint, ordine, ac temporis interuallo disponuntur. quæ verò sermone & tempore diuiduntur, cogitatione atq; intelligentia sunt in vnū coniungenda. Græci cū in Concilio Florentino interrogati es-

SCHOLIA.

sent, cur post verba Domini prolata, quibus consecratio absoluitur, precarentur Deū vt panem & vinū in copus & sanguinem conuerteret, responderunt, se constanter credere consecrationem verbis Domini perfici, preces autem illas eam vim habere, atq; idem valere, quod in Latinorum Liturgia oratio, quæ post consecrationē dici consuevit, Supplices te rogamus omnipotens De^o iube hæc perferri per man^o sancti Angeli tui in sublime altare tuū, in cōspectu diuinæ maiestatis tuæ.

In cap. 18. habetur oblatio pro Prophetis, Apostolis & martyrib⁹, quæ fortè alicui videbitur absurda, eo quòd iniuriam (vt inquit Augustinus) facit Martyri, qui orat pro Martyre. Tu verò intellige hoc loco non modò nihil absonum fieri, sed etiam maximè pietatem coli. audi autem non me, sed Cyrillum, cuius nomen toties repetiui, hanc sanctorum memoriam exponentem ijs verbis, Arque hoc sacrificium tibi offerimus, vt memores simus, primū eorum, qui dormierūt, Patriarcharū, Prophetarū, Apostolorū Marty-

Martyrum, ut Deus orationibus & intercessionibus ipsorum nostram deprecationem suscipiat. deinde ut in memoria habeamus sanctos patres qui dormierunt, atque Episcopos, & denique omnes, qui nos præcesserunt, magnam utilitatem credentes accessuram eorum animabus, pro quibus offertur, ex oratione sancti & tremendi sacrificij. Habes in Cyrillo duplicem ordinem dormientium, quorum in Sacrificio fit mentio, unum constantem ex Patriarchis, Prophetis, Apostolis, Martyribus, qui ideo memorantur, ut nostræ necessitatis ipsi memores, rogent Deum pro nobis, alterum ordinem eorum quorum necessitati nos oratione et sacrificio subuenimus. Præter hæc, quæ dicit Cyrillus, videtur Christianæ pietati maximè consentaneum, ut sacrificium etiam pro Patriarchis atque Apostolis offerri dicatur, non quidem ad delictorum expiationem, sed ad gratiarum actionem. aguntur enim gratiæ D E O, quod illi athletæ, & pugnatore magni, post tot susceptos labores, & gloriam D E I celebratam, dignam

SCHOLIA.

suo certamine gloriam acceperūt.
De alijs autem, quibus sacrificio o-
pem præstamus, nihil iam attinet
dicere, cūm continuata traditione,
constantiq; omnium patrum testi-
ficarione, certum iam sit ab incuna-
bulis Ecclesiæ, toto Orbe Christia-
no, atque omnibus tēporibus, mor-
tuorum memoriā supplicationibus
& sacrificijs cultam ac celebratam
fuisse.

In Cap. 17. memoratur impositio ma-
nuum, quæ fiebat Diaconissis, quod
pugnat cum decimo nono Canone
Concilij Nicæni, negante Diaconis-
sas manuum impositionem habe-
re. Item quod dicitur de imponen-
da manu Hypodiaconis, & ijs, qui
in minoribus gradibus collocātur,
est omnino mihi dubium, cūm ca-
nonica auctoritate constet, manuū
impositionem infra diaconatū non
descendere.

In Cap. 35. ne sit tibi mirum creaturā,
Dei inuocatione, solemniq; preca-
tione sanctificatam, adipisci faculta-
tem expellendorum morborū, quæ
etiam dæmones fugare soleat. re-
fert s. Thomas se in historijs legis-
se,

se, Anachoretas, qui in Aegypti solitudine vitā ducebant, vicinis mittere solitos oleum benedictum ad curandos morbos idoneum.

In eodem cap. ancilla libidini domini obsequens recipitur. cū enim ipsa sui corporis potestatem nō habeat, meritō culpa non in eam, sed in dominum est reijcienda.

Præceptio quiescendi in diebus Apostolorum, fortè post tempora Apostolorum adiecta fuit, quanquā incredibile non est Apostolos suum exitum in Dei gloriam, & fidei propagationem futurum prospiciētes, voluisse, vt ijs diebus fideles in cōmemorandis eorum certaminibus & Christi nomine celebrādo essent occupati.

Constitutio iubens seruum & ancillam separari: intelligenda est, si ij inuitis dominis, seu omnino non iustis nuptijs sint copulati.

In Calce vltimi Capituli, in quo de institutione sacrificij agitur, habentur verba quædam, quæ ansam præbere possent, vt ij libri sint cōtēnendi. inducuntur enim tresdecim Apostoli dicentes se à Christo or-

SCHOLIA.

dinatos, quod mirum esset si Christus omnium Ecclesie numerum institutor, & auctor, suam excellentem potestatem sacramentis alligasset, vel eam certis finibus circumscriptam, vnum in locum inclusisset. Mathias supra quem cecidit fors, hoc est (vt Dionysius interpretatur) signum visibile apparuit, vt Apostolus, sic Sacerdos à Domino est electus: Paulum, non ab hominibus, neque per homines electum, omnia munera ab eo accepisse, censendum est, qui eum vas electionis instituit. Subiungit Clemens in personam Apostolorum. Qui propter nos factus homo, & spirituale sacrificium Deo suo & Patri offerens, ante passionem nobis precepit solis, vt hoc faceremus, quamquam nobiscum essent alij, qui in illum crediderant. Ijs verbis aiunt Clementem censere tresdecim Apostolos fuisse cum Dominus mysticam cenam celebravit. quæ tamē verba non sunt ferenda ad superiora, sed intelligenda solum de ijs, qui tunc presentes fuerunt. nostri enim ex mea observatione Clementis morem ita induca-

ducentis Apostolos loquentes , vt
sermo præsens ad præterita refera-
tur, & quamuis omnes loqui vide-
antur, ijs tamen solis tribuatur
narratio , qui rei , quam
exponunt, præsen-
tes interfue-
runt.

FINIS.

RERVM ET
VERBORVM MEMO-
rabiliũ, quæ his Clemen-
tis libris continentur,
Index locuple-
tissimus.

GUIDO MELDINAEVS
Angl. Lectori S.

*Si Indice hoc nostro commodè vti volue-
ris, & vbi literam A, inuenies, rem aut
vocem, quam inuenire volueris, in carta
fronte perquires, vbi autem, B, in
tergo: & laborem no-
strum boni con-
sules.*

A.

Brenunciatio Sathane per
baptizandum. car. 150. b
Abyssus vasto hyatu cõpre-
hensa. 169. a
Accusatus iniustè, beatus
est apud Deum. 9. a
Acz

I N D E X.

Accusatores quales esse oporteat.	49.b
Accusatoris mores & qualitates diligēter scrutetur iudex.	49.b
Accusatoribus, & calumniatoribus facile non est credendum.	41.a
Aequinoctium verni temporis obseruandum.	99.a
Affectiones, nisi maiori freno compescantur, cum homine consenescent.	fol. 180.a
Agapæ à Domino, nomine cōiuij nominatæ.	36.a
Agricolæ erant Iudas & Iacobus.	61.a
Alienigena & non Leuita offerre & ad altare sine sacerdotibus accedere nō poterat.	35.a
Altare Dei, est vidua.	65.b. 70.a
Amuleta facientes improbantur.	Lib. 8. cap. 38.
Andrææ sub persona loquitur Clemens.	161.a
Angeli placidi, animarum piarum custodes.	lib. 8. cap. 47.a
Anima corpori formato in vtero, conciliatur.	148.a
Anima incorporea.	111.b
Anima ex nihilo creatur	169.b
Animæ immortalitatē qui olim negauerint apud Iudæos.	107.b
Antitypa mysteria corporis & sanguinis Christi	139.b
Antitypū corporis Xpi offerre.	128.b

INDEX.

Antichristus, mundi deceptor, veritatis hostis, mendacii patronus	142.a
Anuli aurei, scortationis indicia	4.b
Apis Aegyptiorum	5.b. 119.b
Apim Aegyptium olim coluerunt Hebraei	92.b
Apis ictu aculeum perdit, sterilisq; red dicitur	70.b
Apostoli Constitutionem à Clemente scriptarum auctores enumerantur	114.b
Apostoli Christi à Caipha, Alexandro, & Anna saepe plagis affecti	183.b
Apostolorum successivæ operæ, ne ociosi comederent	61.a
Apostolos duodecim loquentes inducit Clemens	65.b
Apostolorum Epistola	114.a
Aqua in baptismo cur	72.a
Aqua in potum & mundiciem à Deo creata	168.a
Aquæ mysticæ benedictio	151.a.b
Aquæ benedictæ vis	lib.8. cap.34
Aquila & Niceta, Clementis Episcopi & cuius Romani, fratres	109.a
Argentei triginta in domus figuli emptionem	94.b
Avarus qui argentum alijs non impartitur, serpenti similis	76.a
Audire lectionem Legis, Evangelij, & Prophetarum quibus non liceat	48.b
Augurij studium ad Idololatriam homines perducit	133.a
AUM	

INDEX

Anream palam digitis non gestandam
esse 4.2

B.

- B** Alnæi hora mulieri quæ congrua
fol. 8.b
Balneo virili non muliebri vir vta
tur. 5.b
Baptismo in ipso quæ fiunt mysticè, ez
narrantur 72.a
Baptisimum iterare non oportet 115.b
Baptizatus vngueto inñgitur li. 8.c.43
Baptizandus adultus, ieiunet 138.a
Baptizare non debent mulieres 68.a
Baptizare qui possint 68.a
Baptizandi sunt pueruli 116.b
Baptizandi forma 72.a
Barbæ pili non sunt corrumpendi 4.a
Barba carere mulieribus decorum, vis
ris non item 4.b
Bartholomæi sub persona loquitur
Clemens 178.a
Basmotherorum hæresis 107.b
Benedictio aquæ & olei lib.8.ca.34
Benedictio primitiarum lib.8.ca.46
Benedictio magna, & parua 68.b
Bigamia post professionem iniqua ha
benda est 63.b
Bruta animæ rationalis expertia non
esse quidam crediderunt 110.b

I N D E X.

C

- C**Adauer, funus & sepulchrum, tan-
gentis animā non fœdam 126. a
 Cadauera sanctorum sancta 129. a
 Caiphas falsi noīs Pōrifex, pphe. 157. b
 Caiphas sibi mortem consciuit 157. b
 Calumniator conuictus, nō est sine no-
ta relinquendus 50. a
 Calūniator quo pacto puniend⁹. 45. b
 Canere carmen Ethnicum et cantilenā
meretriciā, non licet Christianis 92. a
 Canones de Episcopis, Presbyteris,
Diaconis, & reliquis clericis li. 8. c. 14
 Canones varij Pauli Apostoli li. 8. c. 18
 Capillos in vnum complicare, discerni-
culo, discriminare, calamistrisq; cris-
pare, & flauos facere nō licet 4. a
 Captiuos redimere oportet 79. a
 Catechumeni ab Epif. benedicēdi 166. a
 Catechumeni quo pacto istituēdi 149. a
 Catechumenis martyrium in veriorē
baptismum cedit 86. b
 Causas in secunda sabbatorū oportet
cognoscere 48. a
 Charismata à Deo p Spūm danē 155. a
 Charismata, quæ sint 155. b
 Choraules li. 8. ca. 38
 Christus quorum delictorum à Iudcīs
insimulatus 95. a
 Christus cur ieiunauerit 138. a
 Christus non seruata Romanarum leg-
gum dispositione morti addic⁹ 95. b
 Christa

INDEX

Christus ex Iuda ortus	111. b
Christus Pacis via est.	26. b
Christus viri in via iustitiæ ambulantis caput est	7. a
Christus prius facere, postea docere cœ- pit	13. a
Christus venit peccatores saluare per pœnitentiam	31. a
Christi resurrectio, pignus est & arra nostræ futuræ resurrectionis	88. a
Christi sanguis	56. b
Christū ex concubitu Ioseph & Marię natū, qui olim opinati sint.	107. b
Christum qui iterū crucifigant	116. a
Christum negare, exitialis & tremēda res est	84. a
Christiani laus præclara, cum nullo habere negocium	47. a
Christiano transactio potius quàm lis conuenit	47. a
Christianum esse, in nostra situm est potestate	157. a
Christiani ad Monomachias olim dā- nabantur	79. a
Ciborum bonorum vorator non sit Episcopus	11. b
Clemens Apostolorū cooperatores	119. a
Clemens Episcopus & ciuis Romanus Pauli coapostolus	109. a
Clementis Episcopi fratres Niceta & Aquila	109. a
Clero ex ipso quilibet in cuius figurā	

INDEX.

- constitutus. 34. b
 Cœmeteria Apostolorum ætate. 129. a
 Cœmeterijs in ipsis conuenire ad legē
 dos sacros libros, & psallēdū in his
 pro defunctis. 129. a. ibidem, & missæ
 sæ celebrabantur.
 Coëūdū nō est cū vxore mēstrui tēpos
 re, ne filij cū morbo nascantur. 127. a
 Coëundum non est cum vxore præ
 gnante. 127. a
 Collyrium acre vulnera tumentia cō
 planat. 44. b
 Coma neutiquā nutrienda est. 4. b
 Cōcordes in pietate esse debem⁹. 54. a
 Concupiscens vxorem alienam, aut
 rem, nisi eum pœniteat, iam mente
 est fur & adulter. 1. b
 Condemnans aliquem iniustē, contra
 seipsum pronunciat. 45. a
 Conditoris Dei varia opera enume
 rantur. 143. b
 Confessor non ordinatur. 179. b
 Consuetudo piorum impijs sæpe vti
 lis. 79. b
 Controuersia & altercatio, Christiano
 homini non est conueniens. 47. a
 Contumeliam pro contumelia non de
 bemus rependere. 2. b
 Conuiuialia præcepta nonnulla. 36. a. b
 Corpus & sanguis Christi. 56. b
 Corp⁹ Dñi cū timore ministrare oportet.
 56. b. cū timore accipiēdū ibi. 56. b
Crucis

INDEX

- Crucis trophæo se signabat Pontifex
sacra mysteria celebraturus. 168. a
- Cultus corporis prohibetur. 1. b. 4. a
- Cupiditas omnis & iniquitas fugiend
da est. 1. b
- Curiosum de ijs, qui malè & perditè vi
uunt, neminem esse oportet. 4. b
- D
- D**æmonis mali retia multa. 8. b
- Dæmones qui enūciunt, non om
nes præditos pietate. 157. b
- Dæmones inscitia oppressi. 157. b
- Dæmonibus nulla pietatis scintilla in
est. 1567. b
- Davidis Hymnos psallere oportet. 4. b
- Deabus Græci sacrificulas institue
bant. 68. a
- Decalogū legis, Christus in Euangelio
in sūmā redigit, stabilit ac p̄ficit. 2. a
- Decimæ & primitiæ quomodo ero
gandæ. 32. a. b. & sequent.
- Decimæ & primitiæ quæ erant olim,
nunc oblationes sunt. 34. a
- Decimæ ad quid offerrentur. lib. 8.
cap. 36.
- Decimas dari præcipit Christus in E
uangelio. 40. a
- Delectationis nostræ causa, à Deo ali
qua creata. lib. 8. cap. 46.
- Delictis diuersis, pœnæ diuersè impo
nendæ sunt. 105. a. b
- Deus pœnitentibus, Pristinam dis
gnitatem

INDEX.

gnitatem restituit	30.b
Deus natura inuisibilis	176.b
Deo quo tempore gratiæ agēdæ	40.b
Deuteroses	5.a
Diabolus in die iudicij condemnabitur	142.a
Diabolus multa prædicit.	157.b
Diaconus quæ curare debeat	46.b
Diaconus pro quib ⁹ orare debeat	56.a
Diaconus Christi figuram habet	34.b
Diaconus omnia ad Episcopum referat 47.b. Episcopi est auditus, oculus, os, cor, anima	
Diaconus sine Episco nihil agat	37.b
Diaconi auctoritas, & Diaconissæ	lib.8. cap.34
Diaconi in templo cura	55.b
Diaconi ordinatio	178.a
Diaconi ad portam virorum, in Ecclesia maneat	167.b
Diaconi peccatorem eiectum ab Episcopo, teneant, & pro eo Episcopum rosgent	20.b
Diaconi septem Iacobo.	55.b
Diaconorum dignitas quæ sit	37.a
Diaconissa, ad introitus mulierum in templum, maneat	55.b
Diaconissa ad mulierum ministeria eligebatur	71.a
Diaconissæ ordinatio	178.a
Dies dominicus, dies est hilaritatis, & lætitiæ	91.b
Die	

INDEX.

- Die dominico nihil præter sanctitatem
dicere aut facere licet. 91.b
- Dies sequēs quid pariat, nescimus. 116.b
- Diuites non reuereatur Episcopus, nec
assentatione sibi conciliet. 11.b
- Diuitiarum non est æterna possessio.
fol. 143.a
- Dynasta. lib. 8. cap. 50.
- Dystrus mensis. 99.a
- Dogmatum absurdorū auctores. 108.a
- Domini corpus in Eucharistia. 56.b
- Domini aduentus secundus cum terre
motu. 142.b
- Domi quando psallendū. lib. 8. cap. 40
- Dominicus dies resurrectioni dicatus.
fol. 138. b
- Donauaria fidelib⁹ varijs largita. 156.a

E

- E** Bionei hæretici, Apostolorum tē
poribus exorti. 107.b
- Ecclesia Dei, pax est, & portus trā
quillus. 25. b
- Ecclesia catholica, est Dei plantatio, &
vinea. 1. a
- Ecclesia ab ipsa qui abscindendū sint.
fol. 44. b
- Ecclesia manē ac vespere quotidie à po
pulo frequentanda. 58. a
- Ecclesia ordinis & dispositionis est ma
gistra. lib. 8. cap. 38.
- Ecclesia constat ex integris & pijs mē
bris. 46. a
- Ecclesię

INDEX.

Ecclesiæ forma quæ esse debeat.	55. a
Ecclesiæ assidentes, de Ecclesia alendi, fol.	33. b
Eleemosynæ pauperibus pro defun- ctis.	188. b
Eleemosynas vt pauperibus præbeat, populum moneat, horreturque sas- cerdos.	78. b
Eleemosynis & fide, peccata purgan- tur.	135. a
Energumeni, id est vexati ab immuns- dis spiritibus.	162. a
Enoch & Helias mortem non sunt ex- periti.	87. b
Epibatæ.	155. a
Episcopus Ecclesiæ medicus est.	25. a
Episcopus mediator Dei & fidelium.	33. a
verbi minister, & sciëntiæ custos.	34. b
Episcopus in iudicando, Dei sententiã sequatur.	27. a
Episcopus meditatione, ac studio inuis- gilet in dominicis libris.	12. a
Episcopus non debet esse turpis lucrì cupidus, nec fideiussor, nec aduoc- atus.	12. a
Episcopus os Dei.	31. b, episcopi digni- tas. ibidem.
Episcopus dei dignitate ornat ⁹ est.	34. b
Episcopus vnius vxoris, quæ semel nus- pserit, vir.	10. b
Episcopus Regibus, Principib ⁹ , Domi- nis, & sacerdotib ⁹ omnib ⁹ præest.	16. a
Episcopus	

INDEX.

- Episcopus peccatoris culpam in se trās-
ferat. 25.a
- Episcopus quomodo & à quibus elige-
retur. 159.a
- Episcopus laicorum sibi subiectorum
scopus est. 13.b
- Episcopus Laico seditioso non debet
obsequi. 19.a
- Episcopus non minor sit annis quin-
quaginta. 9.b
- Episcopus imperitia, aut nequitia cum-
mulatus, Episcopus non est. 157.b
- Episcopo subditi, eius sunt propinqui,
fol. 10.b
- Episcopus sine iudicio parcens peccato-
ri, in culpa est, 15.a, quomodo iudica-
re debeat. 16.a
- Episcopus post Deū, noster pater, Dux,
Rex, & Dynasta. 34.b
- Episcopus redargutos, qui ad bonam
frugem non redeunt, vitare debet,
fol. 14.b
- Episcopus à quot Episcopis ordinaretur.
73.b
- Episcopus etiam iuuenis esse potest,
fol. 10.a
- Episcopus à quot Episcopis ordinandus.
180.a, & b.
- Episcopus quando deponi possit ibdē.
- Episcopi, prouentus ecclesiæ soli consue-
mere non debent, sed & egenis dis-
tribuere. 32.a, b, 33.b, 34.a
- Episcopi

INDEX.

Episcopi auctoritas.	180. b
Episcopi sedes in templo, quo loco esse debeat.	55. a
Episcopi viuentibus Apostolis ordi- nati.	152. b. 153. a
Episcopi Christum sibi ipsis tanquam scopum proponere debent.	31. b
Episcopi victus, & vestitus qualis esse debeat.	32. a
Episcopum qualem esse oporteat.	9. b
10. a. b. 11. a. b. 12. a. b. 13. a. b. 14. b. 15. a.	
21. b. 22. a. 26. a. b. 27. a. 31. a. b. 54. b.	
Episcopum personarum acceptorem es- se non oportet.	11. b
Episcopum de omnibus sollicitum esse se oportet	23. a
Episcopo sermone vel factis detrahens, Deum offendit.	32. b
Episcoporum ordinationis inuocatio. fol.	159. b. 160. a
Episcoporum dignitas qua sit.	37. a
Episcoporum actiones, & dispensatio- nes à nobis non sunt in examen vo- candæ. 40. b, nec ij iudicandi.	41. a
Episcopis quomodo obedire oporteat. fol.	24. a. b
Episcopi laicos vt filios diligant.	24. b
Episcopis ligandi & soluendi super ter- ram, est à Christo tributa facultas. fol.	16. a. 21. b
Episcopatus onus nō est facile nec leue. fol.	33. b
	Epor=

INDEX.

Eporcista non ordinatur.	180.a
Euangelium dum legitur in templo, Diaconi & laici cum silentio assur- gant.	55.a.b
Euangelium quomodo Episcopus de- beat interpretari.	17.a
Euangelium quarum sit scripturarum complementum.	4.b
Eucharistiæ acceptabilis oblatio.	128.b
Eucharistiam sacram accipientes, quid consequantur.	172.b, 173.a, 175.b
Exempla penitentiaë,	27.b. &
seq.	42.
Experientia peccatorum deuitanda est.	16.b
Ezechielis locus declaratur.	13.a

F

F Aciei medicamen non esse adhibē- dum.	8.b
Fato & fortunę peccata tribuebāt Pharisæi.	107.b
Femoralia, & crepidas improba arte consuere non licet.	3.b. 4.a
Feruor iuuenilis ætatis ad fornicand- propensus.	80.a
Festa cur Deus præceperit.	146.b
Festi dies qui.	93.b
Fides Christiana clarissima.	37.a
Fidem infirmam habentibus, opem ferre oportet.	18.b
Fideles coram infidelibus non litis- gent.	47.b
Filiorum	

INDEX.

Fillorum sanctitas, patrum gloria.	
fol.	139.a
Flabello ad abigendas muscas à poculis sacrificantium, utebantur Diaconi.	167.b
Flabella ex tenuibus membranis, pavonum pennis, aut velo tenui. ibidē.	
Fœminarum diuersæ ætatis, & conditionis, loca in templo.	57.a
Fornicatio est propriæ carnis corruptio.	127.a
Fortuito casu omnia constare, qui olim opinati sint apud Iudæos.	107.b
Fratrum falsorum consuetudo fugienda est.	83.a
Fucare faciem non debent mulieres.	8.b
fol.	

G

G entilium libros haud quaquam esse legendos.	4.b
Gorpyæus mensis.	101.a
Græci resurrectionem non credebant.	88.b
fol.	
Græcorum impietates omnes fugiendæ sunt.	60.b
Gratiarum agendarum formula.	139.a
Gratiarum actio nocturna.	153.b

H

Hæresis.

INDEX.

- H**æresis non vna apud Hebræos.
 fol. 107. b
 Hæreses vnde ortæ sint, 101. a
 Hæreticorum absurda quædam opi-
 niones, 125. a
 Hæreticorum societas fugienda est,
 fol. 114. b
 Hæreticorum multi errores enume-
 rantur, 110. a. b. & infra.
 Hegesippus & Tertullianus in summis
 citati, 61. a
 Heliuones, & viri nequam subsidio
 indigni sunt, 11. a. b
 Hemorobaptista hæretici, 107. b
 Hessæi hæretici, ibidem.
 Hircum Desium, vel Mendesium, qui
 coluerint Iudæi, 92. b
 Homo mundi ornamentum, 144. a
 & 169. b.
 Homo iniquus ab Ecclesia segregan-
 dus, 22. a
 Hominibus omnibus benefacere oportet,
 63. b. 64. a
 Homicidium magistratibus iustum,
 fol. 131. b
 Honorandus quilibet pro sua digni-
 tate, 182. a
 Hostia Missæ, rationalis & incruenta,
 à sacerdote per Iesum magnum Pon-
 tificem ad altare adducitur, 33. a
 Hypodiaconi in templo ad portam mu-
 lierum maneat, 167. b
 Hypo-

INDEX.

Hypodiaconi auctoritas.	181.a
Hypodiaconi ordinatio.	176.b

I

I acobus frater Domini, Episcopus Hierusalem.	152.b
Iacobi sub personal oquitur Clemens.	167.b.179.a.185.a
Idololatria nullum peccatum grauius est.	30.b
Idololatria fugienda est.	92.2
Ieiunans die dominico, peccat.	103.a
Ieiunandum. 99.b.93.b.96.b.99.a.b.	102.b.138.b
Ieiunandum quibus diebus, & quibus non ieiunandum, & cur.	138.b
Ieiunijs peccatorem Episcopus affligat.	20.b.21.a.22.2
Ignis cur à Deo creatus.	169.a
Impiorum pecuniam accipere coacti sacerdotes, in quos vsus eam erogare debeant.	97.a
Impenitentes atque omnino obdurati, ab Ecclesia abscindendi.	44.b.45.b
Incantationes & vaticina fugere oportet.	60.b
Incarnationis Seruatoris nostri sermo imperfectus, uiderisum ab infidelibus ne trahatur periculum est.	65.a
Indigenti cuiuslibet benefaciendum. fol.	63.b.64.a
Indignorum largitiones non accipendas esse.	67.a.b.76.b.77.a.b.78.a.b
Infirmis	

INDEX.

- Infirmis in fide, opem ferre oportet.
fol. 18.b
- Initiatum qualem esse oporteat. 14.a
- Innocentem eiciens, & redeuntem nō
recipiens, fraticida est, & interfecto-
re audacior. 27.a
- Ioannes Christi ad pectus cur recubue-
rit. 94.a
- Ioannis in persona loquitur Clemēs.
fol. 55.a, 78.a, 94.a, 177.a
- Iobelæum. 146.b
- Ioias septimo anno præfuit populo. 102
- Iofias octo annos natus regnavit, ibidē
- Ira Satanæ amica, quæ fit. 41.b
- Israël, terrena Ecclesia. 145.a
- Ite in pace in fine Missæ. 177.a
- Iudas avarus. 94. a. oculos habebat,
pauperum res furabatur. ibidem.
- Iudas, confessionem sonat. 59.a
- Iudas cum Dominus discipulis myste-
ria tradidit, non aderat. 94.b, 95.a.
& sequent.
- Iudas fur erat & pauperum facultates
furripiebat. 131.b. in fine.
- Iudæi Apostolorum ætate dispersi, &
vagi. 124.b
- Iudæi excidium Hierusalem & Chris-
ti fidem latè diffundendam, inscijs
prædixerunt. 124.a
- Iudeos iustis suis vti, non sinebant Ro-
mani. ibidem.

INDEX.

- Iudex personarum non sit acceptor.**
 45.a. qualis esse debeat. 49.b. partem
 vtrunque audiat. 50.b
Iudices velum interijciebant, causam
diligentius cognituri. hac de re Ma-
gius in Miscellaneis. 51.a
Iudices Ethnici quomodo causas cog-
noscerent. ibidem.
Iudicandum non est, reo non audito.
 fol. 26.a b. & seq.
Iudicare quenquam temerè, non oportet. 26.b
Iudicio alterius qui præest, similis est
ei qui caudam canis manibus tenet.
 fol. 50.b
Iurare per elementa, vel cœlestia cor-
pora, non debemus. 93.a
Iusturandum iustum saltem iurans-
dum. 132.a
Iusta mortuorum, quibus diebus faci-
enda. 187.b
Iusta cum peragerentur, comedebant
sacerdotes. 189.a
Iustitia nostra quo pacto abundet. 35.a
Iustus viuens cum iniquo, cum eo non
perit. 17.b.
Iuueniles perturbationes, & externæ
calumniæ, quia aetate superentur.
 fol. 9.b

L

Labos

INDEX.

- L** Aborem detrectans non mandu-
cet. 61.b
- Labori unde victus comparatur,
 indulgendum. 61.a
- Laicus sacerdotis munus sibi non ar-
roget. 35.a.b.68.b
- Laicos Diaconis quomodo oporteat
parere. 37.a.b
- Lauare cum viro mulier nō debet. 8.b
- Lectoris ordinatio. 179.a
- Legem naturalem non sustulit Chris-
tus, sed inducta per Deuterolim,
quanquam non omnia, extinxit.
fol. 122.b
- Liberorum procreatio pura est. 127.b
- Libidini sine pudore inseruiendum
esse, hæretici nonnulli affirmabant.
fol. 110.b
- Libri subditij sacris scripturis non ad-
numerandi, qui sint. 116.b
- Libri in templo legendi. 55.a
- Libri externi & falsi Prophetæ, leues
à fide abducunt. 4.b.5.a
- Libris à quibus abstinere oporteat,
4.b. & sequent.
- Libros Gentilium haud quaquam esse
legendos, 4.b
- Locus non sanctificat hominem, sed
homo locum. 184.b
- Loca in Ecclesia quomodo distribuenda,
55.a.b. & sequent.
- Loth hospitalis, 53.b

INDEX.

Loti manè vt orare debeamus præcipitur.	183.b
Ludius.	182.b
Lux è thesauris prolata.	168.b

M

M agia prohibetur.	132.a
Magistratus Regis, vt Dei ministri honorandi.	136.a
Magistros nobis Dei sermonem explicantes, parentibus pluris ducere oportet.	134.a
Maledicere alienum à Christiano.	70.b
& sequent.	132.b
Malorum Illas vnde proueniat.	136.b
Maledictum in caput iniuste maledictis reuertitur.	70.b
Mandatorum decem admonitio.	40.b
Mandræ similitudinem habet Ecclesia.	55.b
Manuum impositio, conciliabat credentibus Spiritum sanctum.	44.a
Manus cur abluant sacerdotes.	167.b
Maranatha.	140.a
Martyr sanctus, quis efficiatur.	81.b.
	82.a.
Martyribus pro ipsis oratio in cæmeterijs.	128.b
Matthæi sub persona loquitur Clemens.	31.b, 42.b, 55.a, 179.a, 181.a
Mediator	

INDEX.

- Mediator Dei & fidelium Episcopus.
 fol. 33. a
 Memoria Martyrum colēda est. 174. b
 Memoriae defunctorum celebrande,
 188. b. quibus diebus. ibidem.
 Mens animæ auriga, sensibus præses
 cta. 144. a
 Mensura Deo non odiosa. 127. b
 Mensura in mulieribus, cur à Deo in-
 stituta. ibidem.
 Menstruis apparentibus, cum mulieris
 bus non coeundum. ibidem.
 Milites quales esse debeant. 132. b
 Miraculis impij omnes non ducun-
 tur. 155. b
 Missa sanctum mysterium. 175. b
 Missæ sacrum. 167. a. b. & infra
 Missæ ostia rationalis & incruēta. 33. a
 Missæ sacrificium in cœmeterijs cele-
 brari poterat. 128. b
 Missæ in celebratione, pro vita funciis
 orandum. 174. b
 Mœchus carnem in partes duas diuis-
 dit. 131. b
 Mors non est supplicium. 88. a
 Morienti in peccato, nulla relinquitur
 pœnitentia. 16. b
 Moritur pius sine tristitia. ibidem.
 Mortui Christo, peccandi consuetudi-
 nem amittunt. 14. a
 Mortuorum, qui piij dum viuerent
 fuerant, sine honore non manent
 relictis

INDEX.

reliquiæ .	129. a
Mortuis profunt orationes viuētium.	
fol.	128. b. 187. b. 188. a. b
Mortuis Missæ sacrificium prodest.	
fol.	174. b
Mortuorum memoriæ celebrandæ.	
fol.	188. b
Mortuos deducere debemus pfallentes.	
	128. b
Mortuos tangens non inquinatur.	
fol.	129. a
Mortuos excitare , & mundum producere , eiusdem est facultatis.	
fol.	89. a. b
Moses & Helias Christi incarnationis passionumque testes in trāsfigura- tione.	119. b
Moses altare extra Hierusalem constitui , legemque extra Iudææ fines legisi vetuit.	124. b
Mulier soli viro suo placere studeat.	
fol.	7. a
Mulier quæ se ipsam comit , & si hoc homines alliciendi causa non facit , nihilominus peccat.	7. b. 8. a
Mulier viri corpus est.	63. a
Mulier non doceat.	61. a. b
Mulier procax & contentiosa damnatur.	9. a
Mulier viro quo pacto subdita esse debeat.	7. a
Mulier demissis oculis capiteque velato	

INDEX.

- lato viam suam ingredi debet. 8. b
- Mulier cum viro lauare non debet,
fol. 8. b
- Mulier mala damnatur. 8. a
- Mulier in plateis caput valete debet.
fol. 8. b
- Mulier vbi & quo tempore lauare de-
beat. 8. b
- Mulieris nulla pars ornatum desides-
rat. 8. b
- Mulieris bonæ præstantia & vtilitas.
fol. 7. a
- Mulieri contentio deuitanda est. 9. a
- Mulieres in Ecclesia non doceant.
fol. 65. a
- Mulieres capite velato ad sacram Eus-
charistiam accedant. 56. b
- Mulieres viris suis subiectas esse oportet.
6. b. & quomodo. 128. a
- Mulieres separatim in templo sedere
debent. 55. a
- Mulieres faciliè capiuntur. 5. b
- Mulieres quæ fuerunt Prophetissæ,
fol. 158. a
- Mulierum quæ ætas, bigamiæ suspici-
one vacet. 62. a
- Mulieribus à malis sibi cauendum esse,
earumque illecebras esse declinande-
das. 6. a
- Mundanæ res, diuinis non præferenda-
dæ. 59. a. b
- Mysticū ad sacrificiū apparatus. 167. a

INDEX.

Mystica seruitus quæ. 177, a

N

- N**icolaitæ hæretici. 109, a
 Nilus sanguine perfusus. 155, b
 Nox cur à Deo inducta. 168, b.
 184, b. 185, a. b.
 Nouissimorum temporum prædictioꝝ
 fol. 142, a
 Nuditas corporis ad libidinē allicit. 5, b
 Nuptiæ tertiæ: incontinentiæ sunt argu
 mentum. 63, a
 Nuptiæ quartæ & vltiores, manifesta
 fornicatio, & non dubia intemperas
 tia iudicantur. ibidem.

O

- O**bedientibus Deo, quæ sit lex im
 posita. 2, b
 Oblatio in Missa pro sanctis vi
 ta functis. 173, a
 Oblationis tempore, portæ templi clau
 debantur. 167, b
 Oblationes à quibus non recipiendæ.
 fol. 76, b. & sequent.
 Octauæ celebritas. 100, b
 Oleum in baptisimo cur. 72, a
 Oleum ad quid creatum. 181, b
 Olei chrisimatis benedictio. 151, a
 Opē ferendā esse indigētoribus. 11, a, b
 Opera

INDEX.

Opera ad salutem spectare apparet.	
fol.	16. b. 17. a
Orandum est ter in die.	139. a
Orandum est assiduè.	52. a
Orare pro defunctis. 128. b. pro Martyribus.	ibidem.
Oratio pro defunctis.	187. b. 188. b
Oratio pro mortuis.	174. b
Orare quibus horis oporteat.	184. b.
& cur. ibidem.	
Oratio Orientem versus.	56. a. 152. a. b
Oratio Dominica.	72. b. 139. a
Orationis dominicæ locus declaratur.	
fol.	54. a
Oratio matutina quæ esse debeat.	139. a. b
Oratio in prandio.	ibidem.
Oratio vespertina.	140. a
Oratio nocturna.	185. a
Oratio pro illuminandis.	163. a
Oratio eorum, qui dudum sunt initiati.	152. b
Oratio pro Energumenis.	117. a
Oratio auxiliij iustorum.	162. a. b. & seq.
Oratio Manassés Regis Iuda pulcherrima & pia.	29. a. b. & sequenti.
Oratio pro peccantibus.	163. b. & seq.
Oratio ordinationis Presbyterorum.	
fol.	177. a. b
Oratio ordinationis Diaconissæ.	fol.
	178. a. b.
Oratio post cõmunionem.	175. b. 176. a
Oraturi manè lauentur.	183. b.
Y 5	Ordio

INDEX

- Ordinum** cœlestium turbæ. 44.a.b
Orientem versus cur orantes aspicere
 debeant. 56.a. **Orientem** versus tem-
 plum. 55.a
Ornare se ipsum, cultuicq; corporis in-
 dulgere, nemo debet. 3.b
Ornatum nulla pars mulieris desides-
 rat. 8.b
Orna menti in pulchro accessio, artis
 ficis artem dedecorat. 8.b
Ornatus corporis prohibetur. 3.b
Ornatus viri, mulieribus perniciosus.
 fol. 3.a
Orphanos quo pacto pietate amplecti
 debeamus. 74.b. ipsis quomodo pro-
 uidere debeat Episcopus. ibidem.
Ostarius, ad introitus virorum in tem-
 plum manere debet. 55.b
Ouis pastori non obediens punitur.
 fol. 24.a

P

- P**Almorum interpres. 183.a
Panum calidorum primitiæ. 141.a
Paradisus ubi plantata. 169.b
Parentes spirituales tanquam benefi-
 cos & ad Deum legatos, honorare
 debemus. 39.a
Parentes spirituales, vitæ & mortis in
 iudicandis peccatoribus potestatem
 habent. ibidem.
Parens

INDEX.

- Parentes quo pacto se erga filios habere oporteat.** 79. b
Parentes colendi, & consanguinei non despiciendi habendi. 126. a
Partem utranque iudex audiat. 50. b
Pascha bis in anno celebrandum. 99. a
Pascha quomodo agendum sit. 98. b.
 99. a
Passionis Christi sermonem imperfectum si quis edat, derisui ansam infidelibus præbebit. 65. a
Pastophoria templi. 55. a. 175. a
Pastor negligens erga oves, punitur.
 fol. 24. a
Pastores perniciosos fugere debemus.
 ibidem.
Paulus in nomen sanctum blasphemauerat, & multa mala pijs intulerat ante quam Christianus fieret. 31. b
Paulus electionis vas. 159. a
Paulus & Aquila scenas faciebant.
 fol. 61. a
Patientiam Christi æmulari debemus.
 fol. 58. a
Pauli sub persona loquitur Clemens.
 fol. 182. a. 83. b
Pauperes ab Episcopis contemnendi, aut opprimendi non sunt. 11. b
Pauperibus indigentioribus, opem ferendam esse. 11. a
Peccans de industria, Deum retendo,
 remittit

INDEX.

- remissionem non consequitur. 30.b
- Peccandum non est spe veniæ, ibidem.
- Peccatum operis à peccato propositi,
conuicti, & suspicionis differt.
fol. 48.b. 49.a
- Peccatum suum agnoscentibus, quid
dicat Spiritus sanctus. 22.b
- Peccatum quod pœnitenti non con-
donatur. 30.b
- Peccatum non repressum deterius fit,
& in alios grassatur. 21.b
- Peccati expers nemo præter Chri-
stum. 22.b
- Peccata elemosynis & fide purgan-
tur. 135.a
- Peccatorum experientia vitanda est.
fol. 16.b
- Peccatorum confessio. 135.b
- Peccator correptus, pœnitentiam ac-
gere recusans, pro Ethnico habend-
us. 42.a
- Peccator prius iudicandus est, mox
cum misericordia excipiendus.
fol. 17.a
- Peccator exemplo delinquentium, in
peccato confirmatur. 21.b
- Peccatorem pœnitentem qui non res-
cipit, insidiatoribus tradit. 17.a
- Peccatorem ad pœnitentiam inuitan-
re oportet, bonam spem illi iniij-
ciendo. 20.a
- Peccatorem pudore affici oportet. 21.a
- Peccas

INDEX.

- Peccatorē foras eijciat Episcopus exa-
cerbatus, mox à Diaconis rogatus
recipiat 20. b
- Peccatores non penitentes cum orant,
Deum irritant 77. b. 78. a
- Peccatores separatim increpandi 42. a
- Peccatores non vitet Episcopus 20. b
- Peccatores quomodo iudicare debeat
Episcopus 16. a
- Peregrinorum admonitio, & adhorta-
tio valde accepta 75. a
- Periculis non se exponat fidelis 85. b
- Petri sub persona loquitur Clemens
48. a. 78. a. 90. b. 94. b. 108. b. 112. b.
159. a. 183. b
- Pharisæi peccatorum actiones, fortunę
& fato tribuebant 107. b
- Philippi sub psona loquitur Cle. 177. b
- Phœnix avis, resurrectionis futurę ar-
gumentum 89. a
- Phœnicis avis historia Ibidem
- Pigritia famis mater 11. a. b
- Pœnam ad infligendum, promptus nō
sit sacerdos 20. a
- Pœnitentem qui non recipit, Christū
irritat 31. a. b
- Pœnitentem recipere oportet 17. b
- Pœnitentes, in pristinum gradū Deus
resistit 44. a
- Pœnitentibus, pristina à Deo dignitas
resistitur Ibidem
- Pœnitentię exemplum magnum in
quis

INDEX

quibus olim	17. b. 28. a & sequen.
Penitentiæ quis sit modus & quo pacto rectè ea peragatur	20. b. 21. a
Pontifice pro ipso orandum est	56. a
Populus in templo initia versuum hym- norum Davidis concinebat	55. a
Populi ignorantis peccatum, in Episco- pum non docentem recidit	13. a. b
Populi scopus est Episcopus	22. a. b
Populum ad benefaciendum pauperi- bus incitet sacerdos	78. b. 79. a
Potestatem diuersa faciendi qui habet, ha- bet & variè prouidendi facultatem	177. a
Prædicationis Apostol. expositio	111. a. b
Presbyteri sunt senatus & confessus ec- clesiæ	36. b
Presbyteri in formam Apostolorum censeri debent	35. a. 36. b
Presbyteri, & Diaconi post ordinatio- nem, vxores accipere prohibentur	117. a
Presbyteri auctoritas	180. b
Presbyteri ordinatio	177. a
Primitiæ & Decimæ quomodo erogan- dæ	32. a. b
Primitiæ ad quid offerrentur	181. b
Procax & cõtentiosa nõ sit mulier	9. a
Prodigia solos bona mente præditos mouent	155. b
Prophetæ munere qui vtuntur, non omnes esse sanctos	157. b
Prophetarunt mulieres multæ	158. a
Prouidentiam qui negarent	110. a
	Psal.

INDEX.

Psalmum sexagesimum secundum mat nè, vespere verò centesimum quadra gesimum, olim dicebant	58. a
Psalmi. 81. locus declaratur	34. b
Psalmi. 109 locus	35. b
Psalmi Davidis, cantilenarum deside- rium lenire possunt	5. a
Pueri stèt in templo penes parètes	55. b
Pulchritudo nobis à natura tributa, cultu adiecto non est exornanda, sed cohibenda, & quo pacto	3. b
Punitur nullus pro alio	18. a. b
Pusillanimis, valde inspiens 4 2. b. Cō solandus est	ibid.

Q

Quadragesimè ieiunium quam memo- riam contineat	ibid.
--	-------

R

R ei mores & qualitates consideret iudex	50. a
Reliquiæ sanctorum sanctæ	129. a
Reo non audito, iudicare, periculosum est	26. a. b
Resurgemus im mortales	87. a
Resurrectio est rerum manentiu	89. b
Resurrectio debetur rationali hominū creaturæ	88. a
Resurrectio corporum adstruitur & infra latè.	87. a
Resurrectionē qui negauerint	110. a. b
Rex à Dño eligitur, ideo timendus	136. a
Rex impi⁹, p Rege nō est habēd⁹	157. b
Res	

INDEX.

- Regis olim quod munus esset apud He
bræos 39.a.b
Reges qui à Deo defecerunt, breui tēp
pore interiisse 5.b
Regibus omnibus præsumt Episco. 16.a
Regum historiam legens, in fide ædificatur 5.b

S.

- S**abbatum, naturę conditę est mos
numentum 128.b
Sabbatum cur infrutum 146.a.b
Sacerdos peccata non contēnat, nec ad
puniendum promptus sit 20.a.b
Sacerdos Angelus Dei est. 36.b
Sacerdotes idololatrarū ī honore olim
habiti & sacrosancti existimati 36.b
Sacerdotes quomodo oporteat hono
rare 38.b.39.a
Sacerdotes pro principibus & Regib⁹
habendi 39.a.b
Sacerdotiū regno excellentius 104.a
& cur, Ibidem
Sacerdotium quantum regno præstā
tius sit 39.b
Sacerdotalē aliquā ad dignitatem seip
sum demittere, res tremēda est 35.a.b
Sacrificium cruentum, rationale, in
cruentum, ac mysticum 123.b
Sacrificiū ad mysticū apparatus 167.a
Salutatio mutua osculo in tēplo 56.a
Sanctorum festiuitatibus quiescant ser
ui 183.b
Sanguis

INDEX.

Sanguis Christi cum pudore, ac timore accipiendus	56. b
Sathan lapsu locali non decidit	162. b
Scandalo alieno causam qui præstiterit peccat	3. b
Scœnas faciebāt Paulus & Aquila	61. a
Scopus populi, est Episcopus	22. a
Scriptura sacra, Historica, Poëtica, & Sophistica, seu quæ ad sapientiã pertinent, continet.	5. a
Scripturæ quos libros legere oportet.	4. b
Sedere in templo, & stare, qui debeant fol.	55. a. b
Seditioso laico, Episcopum obsequi nõ oportet	19. a
Senes in Ecclesia sedeant	55. b
Sententiam mortis in reum pronuntiaturus, quid facere debeat	51. b
Sermo aut affirmet, aut neget, sine iuramento	93. a
Sermo nocturnus	185. a
Sermo & oratio post cõmunionẽ	175. b
Sermones Christi in memoriam reuocare, & meditatione complecti continuo debemus	4. b
Serpentes à Deo creati	169. a
Serpentes in thesauris dormire creditum	76. a
Seruator cur in hũc mũdũ venerit	5. b
Serui erga dominos, & domini erga seruos, quales esse debeant	135. b
Serui quib⁹ dieb⁹ quiescere debe.	183. b
Seru	

INDEX.

Seruorū timor, dominorū honor	139.a
Servos erga dominos & dominos erga servos, quales esse oporteat	80.a.b
Sexuum differentia ad quid	111.b.126.b
Sibylla de futura resurrectione carnis na	88.b
Sigillum in baptismo cur	72.a
Simon Magus, contra naturam volās, attritus est	18.a
Simon Samaritanus à vico Gitthon, Magus	108.a
Simonis Magi historia	109.b.110.a
Simonis Canitis sub persona loquitur Clemens	180.a
Simonem Magum in Italiam aufugere compulit Petrus	109.a
Sodomiticū facinus respuitur tanquā resartū, & sceleratū	111.b.126.b.127.a.b
Sodomiticum facinus execrabile, à So domitis profectum	131.b
Sodomiticum facinus mundi dissolu tionem quærit	127.a
Solis ara	89.a
Solomon duodecimum agens anuum regnauit	10.a
Sors in qua quis collocatus est neutri quam deferenda	189.b.190.a
Spectacula indecora, & Theatra cum Græcorum ludis fugienda	60.b
Speculatores Episcopos esse oportet	13.a
Spiritus sancti	34.b
Spiritus sanctus quando nos destituat fol,	

INDEX.

fol.	125. a
Spiritus malus improba canentem inuadit	92. a
Subditorum forma sit Episcopus	21. b
& seq. hi Episcopo quomodo obedire debeant	24. a. b. & sequent.

T

T Abernaculum testimonij per omnia ecclesiam designabat	32. b
Templi forma que esse debeat	55. a
Templi portæ ne infideles ingrederentur, custodiri solebant	56. b
Templa portam virorum, & portam mulierum habebant	167. b
Terræ ornamenta que sint	169. a. b
Tertullianus & Egesippus in summis citati	61. a
Testes contra Christum varij, & inter se dissidentes reperti	95. b
Testes falsi contra Stephanum prothomartyrem	49. b
Testes quales esse debeant	49. b
Thaddæi sub persona loquitur Clemens	179. a
Thomæ sub persona loquitur Clemens	178. b
Trigamia incontinentiæ est argumentum	63. a
Tuba Dei Episcopus eiusque voluntatis testis, ac omnium peccata portans	33. a
Tubæ sonus post apparitionem signi filij hominis	142. a
	Vestis

INDEX.

V

V Estigalia & tributa pendere debemus	136.a
Velum interſciebant indices cauſam diligenter examinaturi	51.a
Verborū obſcœnitās vetatur	133.b
Vestitus Episcopi, vsui & dignitati accommodatus	32.a
Viæ duæ, altera vitæ, altera mortis.	
fol.	130.b
Victimæ quæ olim erant, nunc orationes sunt	34.a
Victui accommodata, non sunt improbanda	137.a
Vidua pro eo qui victum ipsi suppeditauit, Deum precetur	69.b
Viduæ adolescentiores ad vidualē statum non ordinandæ	62.b
Viduæ falsæ quæ sint	66.a.b. 67.a
Viduæ non ordinantur	180.a
Viduæ quot annos natæ, constituendę sint	62.a.b
Viduæ & orphani, cuius gestent figuram	35.a. 65.b
Viduæ veræ quæ sint	63.a.b. 64.b
Vir & vxor qua ratione vnū sint	131.b
Vir aduersus vxorem qualem se præſtare debeat	3.a
Virū erga vxorē qualem esse oporteat	
fol.	128.a
Virgines figurā turibuli & incensi gestant	35.a
	Vir

INDEX.

Virgines non ordinantur	179. b
Virginitatis propositum nõ ad nuptias rum vituperationem, sed ad exerci- tium pietatis	Ibidem
Virginitatis nullũ extat præceptũ	80. b
Vnguenti mystici benedictio	152. a
Virtutes cœlestes concordēs sunt	54. a
Vitæ & consuetudines veterum iustos rum & Patriarcharum cur conscri- ptæ sint	22. b
Voluptatẽ nõ appetat Deiamicus	127. b
Voluptatem solam sequendam esse ali- qui affirmabant	110. b
Vox quomodo formetur	168. b, 169. a
Vulnerum curatio	44. a. b
Vxor, vitæ consors, ac socia	115. b
Vxores Presbyterorum, & Diacono- rum 117. a. Item Cantorum, Lecto- rum, & Ostiariorum. ibidem, Episco- porum.	10. b

X.

XANTICVS mensis	93. b
-----------------	-------

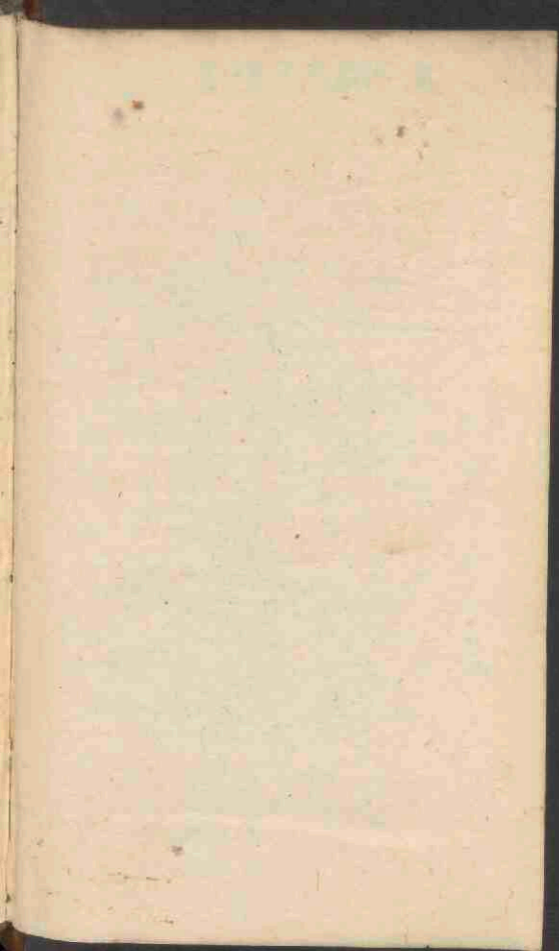
Z.

ZACHAEVS olim Publicanus, E- piscopus Cæsareæ Palestinæ	152. b
--	--------

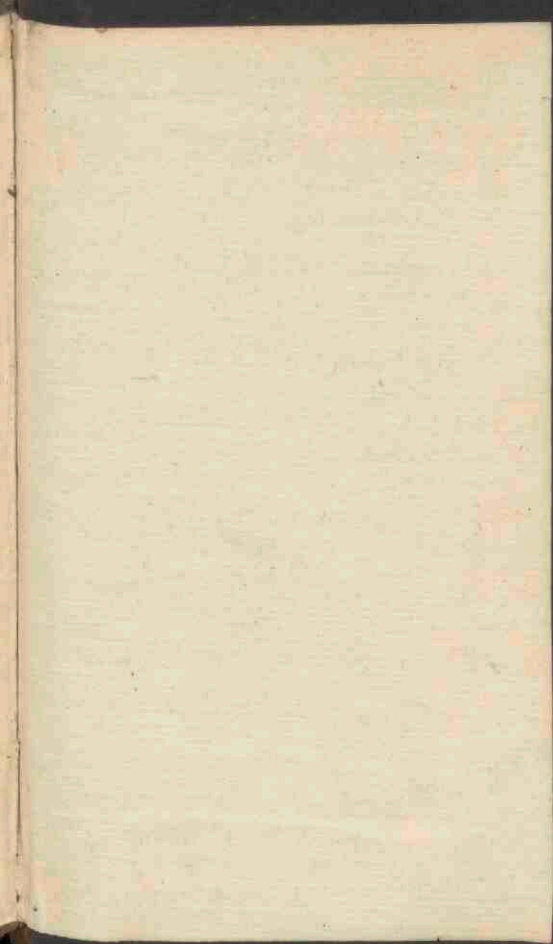
FINIS.

ERRATA SIC emendabis.

In Epistola	exemplar
In praefatione.	ἀναγινάσκοντες.
Car. 1 a vers. 10	ad expetendum
12 b	6 impediatur, sicut iubeat.
42 a	16 obduruerit
45 b	30 decorum
52 b	11 quadragintas
53 a	1 filii
55 a	24 epistolas
78 a	10 pecunias
88 b	23 susceperit
201 b	19 dominū seruus
164 a	25 adoptione
174 b	8 certamine
160 a	5 coronā inuenerūt
203 b	7 duo asseuerat

OCN 902599118

legimus huc 73 p

hinc magis mali q' fati' m'...

perme' n' q' quon' color' pl'...

sponte venient' q' se' q' p'...

Sonnet m' n' m' m' m' m' m'...

atq' se' q' n' q' h' h' h' h' h'...

et q' n' q' n' q' n' q' n' q'...

ita m' n' q' n' q' n' q' n' q'...

q' se' q' n' q' n' q' n' q' n'...

h' h' h' h' h' h' h' h' h' h'...

Sonnet m' n' m' m' m' m' m'...

atq' se' q' n' q' h' h' h' h' h'...

et q' n' q' n' q' n' q' n' q'...

ita m' n' q' n' q' n' q' n' q'...

q' se' q' n' q' n' q' n' q' n'...

Handwritten marginal notes in a smaller script, including the number 2756.

